ANUL X. - SERIA II - a. - No 548

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 7 Iunie 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

BIBLIOTECA CENTRALĂ ASOCIAȚIUNII SIBIIU

1900

După marile reportagii, rezultat al vagabondărilor lui prin lume de la New-York la Senegal și din India în Antile, Paul Morand s'a hotărît să-și acorde câteva clipe de odihnă.

„1900" este, în fond, tot un reportagiu. Un reportagiu în timp. Morand întrebuințează pentru evocarea acestei epoci de la începutul veacului nostru, aceleași metode ca și în evocarea nenumăratelor țări și orașe pe care le colindă, gonit de groaza stării pe loc. Se plimbă prin 1900, ca printr'un oraș pe care l-a vizitat când era adolescent, în care chiar și-a petrecut adolescența (de fapt așa este: Morand în 1900 era în liceu). Intors pentru câtăva vreme în orașul acesta îndepărtat, Morand procedează la o informație precisă: vede, observă, notează, repede dar exact, având aerul că face totul în treacăt, însă în realitate remarcând întotdeauna ceiace este esențial în viață, în lucruri, în oameni. Intocmai așa cum procedează și în călătoriile lui în spațiu.

De ce numaidecât 1900? „Sunt date care rămân, altele care se năruesc în pulbere. In timp ce 1896 sau 1907 dispar uitate și nu mai înseamnă pentru noi decît niște clipe definitiv apuse, 1900 este o scadență, un jubileu, nunta de aur a trecutului și a viitorului". Toate acestea sunt adevărate — dar mai mult pentru Franța. Morand, cu tot cosmopolitismul lui, uită, totuși, câteodată acest lucru și pare să atribue acestei date de 1900 o importanță care depășește hotarul Franței.

Pentru Franța data de 1900 este într'adevăr una din cele mai interesante. Morand nu se mărginește de altfel în limitele anului 1900. Și foarte bine. Un an este, în fond, o împărțire arbitrară când e vorba de viața societății umane. Anul 1900 a fost pentru Franța un an de consecințe mai mult decât un an de realizări. Evenimentele importante avuseseră loc în 1899: revizuirea procesului Dreyfus, războiul din Transvaal (important pentru Anglia, dar cu repercusiuni și în Franța,) moartea prezidentului Félix Faure, alegerea prezidentului Loubet... 1900 a fost plin de consecințele acestor evenimente și, prin aceasta, foarte interesant.

După revizuirea procesului Dreyfus Franța era mai desbinată ca niciodată. Dreyfusarzii și antidreyfusarzii rămăseseră fiecare pe pozițiile lor. Antisemitismul bântuia mai mult decât oricând. „Antisemitismul — spune Morand — care a jucat un rol capital în epoca aceea, și care a dispărut câțiva ani mai târziu, ne pare astăzi incomprehensibil".

Sfârșitul anului 1899 fusese plin de turburări. Franța era aproape în prada unui război civil. Clericali și anticlericali, naționaliști și socialiști, dreyfusarzi și anti-dreyfusarzi, „nimic nu exista fără politică, politica era pretutindeni, ea dădea tonul".

Expoziția universală din 1900 a însemnat o destindere a spiritelor. Ea a fost „nu numai un succes ci și o binefacere. Ea a destins nervii Francezilor după o dramă îngrozitoare" (revizuirea procesului Dreyfus care adusese o nouă condamnare a lui Dreyfus, urmată de grațierea lui) „ea a însemnat un armistițiu, dacă nu între oameni cel puțin între partide".

Cartea lui Morand este, în primul rând, anecdotică, plină de pitoresc și de detalii amuzante, menite să ne dea atmosfera anului 1900, viața de atunci, viața de pe stradă, din cafenele, din saloane, din cabareturi, viața cotidiană. Morand a realizat acest lucru. Ne plimbă prin acest trecut, ca printr'un muzeu de figuri de ceară, evocându-ni-l în toată superficialitatea lui, în toată indolența, în toată fastuoasa lui nepăsare, în tot belșugul lui material și în toată uscăciunea lui morală.

Pentrucă, în rezumat, Morand găsește că acest an 1900 a fost detestabil. Il acuză că a însemnat, în artă, triumful prostului gust și al mediocrității. După exemplele pe care le dă are dreptate. In teatru, 1900 înseamnă Rostand și Bataille. E destul: declamatorismul și dulcegăria.

„Acest *stil 1900* infectează toată literatura. Niciodată nu s'a scris mai rău și în acelaș timp cu mai multe pretenții. In romane, la numele eroilor particula nobiliară e obligatorie. Toți eroii sunt neurastenici. Toți au niște nume imposibile: Lilian, Liliana, Liana, Eliana".

Și mai departe:

„E epoca în care domnește calamburul... pe scenă, în jurnale, în parlament, în poezia lui Rostand".

Și Morand închee dând câteva exemple de stil eroic, artist, cabalistic, cu citații concludente din Rostand, Péladan, Bataille.

Morand, pentru a caracteriza epoca de atunci, împrumută o expresie a lui Balzac: „l'aplatissement des moeurs" (expresie destul de greu de tradus care s'ar putea reda prin: o blegire generală a vieții). Rezultatele acestei blegiri s'au văzut abia patruzeci ani mai târziu, în August 1914, când, pentru Franța, puțin a lipsit să nu fie *prea* târziu.

Morand spune la sfârșitul cărții:

„Nu mai avem nimic comun cu această epocă... Și totuși suntem urmașii direcți ai acestui 1900 Cum să înțelegi *La nouvelle revue française* fără *La Revue blanche*, *Ceca* sovietică fără *Ochrana* țaristă, populismul fără naturalism, Leon Daudet fără Drumont, „Căștile de oțel" din Germania revanșardă de astăzi fără „Liga *patrioților*" din Franța revanșardă de la 1900?"

După expunerea lui Morand multe din faptele și lucrurile acelei epoci ne apar, într'adevăr, ridicule, pretențioase, sarbede, neserioase. In orice caz, este o vreme care ni se pare foarte îndepărtată. Intre noi și 1900 e războiul. Morand acuză pe compatrioții lui din 1900 că nu l-au prevăzut. Este o acuzație justă. Ar fi interesant un „1900" scris de un scriitor german. Ar ajunge oare la aceleași concluzii ca și Morand? Foarte probabil că nu. Dar cu siguranță că și-ar acuza compatrioții de la 1900 că au prevăzut, au pregătit — și *au prevăzut greșit* războiul.

E un fapt aproape constant în istoria omenirii că fiecare generație acuză sau ridiculizează generația care îi este imediat anterioară. De data asta însă acuzația e mult mai gravă. O formulează Morand, ca încheere, adresându-se anului 1900, pe un ton de melancolic repros:

„Și totuș avem să-i facem multe reproșuri acestui an 1900: de ce a mâncat și a băut atâta încât noi, astăzi, suferim de gută? De ce ne-a făcut să credem orbește în microbi, în electricitate și în superioritatea rasei albe? De ce a dus o viață de paiață și ne obligă pe noi acuma să ne ducem crucea în spinare? De ce s'a rățoit pentru toate nimicurile și ne-a lăsat moștenire războiul? De ce a fost așa de urît, așa de bogat și așa de fericit?"

In fiecare țară din lume se potrivește fie unul fie altul din aceste reproșuri. Pentrucă pretutindeni există o generație a războiului, o generație blestemată să fie mereu nemulțumită.

Morand pare să aibă multă dragoste pentru epoca actuală, epoca lui. Ii place lipsa de sentimentalism a vremii noastre, pasiunea vitezii, progresul tehnic, interpretarea lucidă și pozitivă a vieții, de care dă dovadă, — spune el, — generația tânără.

Suntem de acord cu Morand, fără îndoială. A regreta trecutul, fie al tău, fie al altora, este o îndeletnicire inutilă și sterilizantă. In acelaș timp e sigur că fiecare generație își închipuie că ea a descoperit piatra filosofală. Așa e, probabil, și cu generația tânără de astăzi. Adevărul e că fiecare generație e rezultatul celor care au precedat-o. Oamenii de la 1900 trăiau și gândeau după alt ritm decât noi. Dar oare ritmul vieții noastre de azi nu e în bună parte isvorît din ritmul lor, viteza noastră din indolența lor, asprimea noastră din dulcegăria lor? Ne putem modera verva disprețuitoare și furia acuzatoare gândindu-ne — cum foarte bine face și Morand — că vom fi judecați și noi după aceiași măsură de generația tânără de la 1960.

AL. A. PHILIPPIDE

Joc de soare...

Joc de soare, joc de soare,
Joc de alb ca de ninsoare,
Năvăliri de crini în floare,
Joc de soare.

Din a albului risipă,
Dai o glorie de-o clipă
Și pe lucruri fără stare,
Pui o clipă de splendoare,
Joc de soare.

Pui pe țigla unei case
Și pe zidurile roase,
Strălucire de mătase.
Dai sclipiri de sărbătoare,
Joc de soare.

Pe figura mea banală,
Pune-o umbră de petală;
Fă-mi obrazul ca o coală,
Dă-mi priviri scânteetoare,
Joc de soare.

Sufletul ce este 'n mine,
Intr'un chip cu linii fine,
Să se oglindească 'n fine.
Fă minunea asta mare,
Joc de soare.

Pune'n loc de geamul mat,
Pune un cristal curat,
Ca pe cel adevărat
Să-l zărească orișicare,
Joc de soare.

Nu s'ar mai uita îndată,
Inspre mine supărată.
Ochii ei frumoși de fată,
Ar căta ca la o floare,
Joc de soare.

Poate-așa, cu chip de nea.
Joc de soare, poate-așa,
M'ar iubi atunci și ea.
Fă minunea asta mare,
Joc de soare.

Din a albului risipă
Dă-mi o glorie de-o clipă
Și pe lucruri fără stare
Pune-o clipă de splendoare,
Joc de soare.

Mai.

TUDOR MAINESCU

Vonet — Venus

Misterul unei femei

— Greta Garbo —

de HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

Atunci când Cinematograful pentru a asvârli pe piața succesului pe Greta Garbo a ales formula de Vamp, a făcut un gest practic totodată de o mare consecință ideală. Publicul cucerit de vampă s'a lăsat pătruns de efluviul idealist ce se desprindea din femeea misterioasă, fără a ghici care este secretul real al actriței care-l subjuga. Formula de Vamp a fost mijlocul de propagandă, înfățișarea comerciabilă pe care a luat-o enigma Gretei Garbo; vampă numai la măsura la care enigmaticul e vampiric, ea este mai ales problema ce nu se poate deslega, incarnarea ademenitoare a enigmei.

Greta Garbo

Mulțimea în spaima și în dorința ei de a fi suptă de sânge, a adorat în ea un prototip vampiric. Din care elemente însă tainice în origina și în compoziția lor ar fi închegată o enigmă iată o călătorie de bucurie și de obstacol, ademenitoare.

Intâia și cea mai imediată putere de atracție a Gretei Garbo o are frumusețea. Enigma unui chip purcede dedeparte dela taina ascendențelor din misterul amalgamării, de rase și de nații, deacolo de unde se plăsmuește înfățișarea diversă a chipului omenesc, dela nenumăratele condiții care determină selectarea unui anume tip și din acel anume tip, selectarea unui exemplar unic.

Nici un canon de estetică nu cuprinde în el frumusețea aceasta totuși necontestabilă. Frumusețe Nordică desigur, deosebindu-se de tipul nordic prin asimetria asiatică a tiparului feții... Poți închipui la fel cu a ei gura Salomeei lățită astfel pe dinții carnasieri ce nu-și desprind parecă niciodată maxila încleștată, prin care șuieră un vifor înăbușit. Gură voluptuoasă și ermetică.

...Dar e rafaelică fruntea și a fost artist acel care a desvelit-o de franja părului cârlionțat. Fruntea pe care curge permanent o lumină de vis deasupra ochilor ușor pieziși închiși ca ai panterelor... Din păduri virgine sunt nările deschise să adulmece primejdia cât și mirosul tare al vegetației primitive... Pe obrazul nud stă așternută netezimea unui martiriu sublimizat de refuzul oricării nădejdi terestre. San Sebastian ar fi trebuit să aibă acest chip.

Care iconar al trecutului ar fi știut nemuri acest chip?

— Dürer. Scalpelul totodată aspru și inspirat, linear și expresiv al acelor incizii unde contururile sunt adâncite inexorabil, dar pe duritatea cărora arta a așternut în lumini și umbre prezența ideală a sufletului.

Iconografia acestui chip de femee are însă o ascendență mult mai adâncită în timp, o ascendență milenară, nu aceea a unui maestru' ci a unui popor de maeștri, popor care a trudit nenumărate mâini și gânduri sub obsesia cumplită a *Sensului*, până a brăzdat în blocuri gigante masca însăși a nedeslușirii: — Sfinxul Egiptean — precursor al turmentului enigmatic ce ne stăpânește încă sub atâtea forme.

Greta Garbo e un sfinx viu propus neliniștii noastre.

Legea miraculoasă a creațiunii își îngăduie să făptuiască urîtul și frumosul din aceleași elemente îmbinate la infinit. Există chipuri urîte de femei care au tiparul absolut asemeni cu acel al obrazului Gretei Garbo, din care tipar s'a deosebit pentru ea o epură supremă a frumuseții.

Nenumărate femei sub obsesia Gretei Garbo și-au cercetat asemănarea și au stat umilite în fața zădărniciei acestei asemănări. In atâtea rânduri s'a adus pe ecran „O nouă Gretă" și adesea exista o uimitoare identitate a trăsăturilor, care nu slujia decât pentru a evidenția mai bine imposibilitatea unei asemănări. Din toate confruntările apărea numai măestria strălucită a naturii de a se reînoi la infinit și de a se desăvârși în vre-un exemplar unic.

— Nici un canon estetic de artă nu cuprinde în el frumusețea corpului Gretei Garbo. Nu vom găsi în te-

(Continuare în pag. II-a)

zaurul păgânismului greco-roman nici urma unui model de origină, a acestui trup; poate că totuşi urma unui model de origină, am putea-o găsi în tradiţia fetişismului Egiptean. Acolo pe pereţii templelor stau de milenii zugrăvite trupuri schematice de femei purtând pe umeri capete de tigri, pe când alături se înalţă tulpina arcuită a unui şarpe-zeu,

Trupul Gretei Garbo are linia sinuoasă care desenează adesea o curbă de înclinare asemeni acelei a unui şarpe ridicat, — nu însă rotund şi inelat, ci angulos şi plat; linie frântă, lunecoasă în angrenajul solzilor, a cărei supleţă nu stă în graţia unduioasă a mişcărilor, ci într'un ritm al nemişcării, al unei nemişcări reînoite, care constitue o mobilitate a ei anume. Caşi chipul, această plastică este măestria rezervatară a firii.

Printr'o minunată cunoaştere a metodelor de speculaţie a gustului public, dar şi a legilor estetice, trupul enigmei a fost ingenios învestmântat pe ecran în cele mai bizare vestminte feminine cu putinţă, fără stil, şi totuşi creând un stil, fără epocă dar făcând o epocă. Vesminte care urmăreau deaproape şuieratul acelei siluete serpentine, sfârşind în coadă de şarpe printr'o îngustă trenă de mătasă, iar în evantaliul somptuos al unui guler imens de horbodă rigidă, capul ciudat, sta izolat ca într'o aureolă, icoană întipărită de extaz; sau atunci în colivia dinţată a aceluiaş guler părea că vedem un cap trunchiat purtând expresia halucinată a unui canon neînţeles.

Natura şi Arta alăturându-şi geniul au creeat astfel un Idol şi vestmântul său.

Iată-l însă liberat din hainele bizare pe care un regisor precaut şi ingenios le a lipit dintru întâiu ca zalele pe acest trup şerpuitor, iată-l acest trup învestmântat normal şi deaceia surprinzător, cu o fustă scurtă şi dreaptă, cu o flanelă simplă după portul modest de toate zilele. Trup adolescent şi gracil al Anei Christie,tulpină fragedă ce se asvârle în sus spre aerul curat al unor culmi deasupra noroiului, plantă nordică cu svelteţă pură, purtând pe gâtul subţire acel cap Polar.

Dublă înfăţişare de păgânism şi de puritate evangelică, un paradis în miezul infernului, mister care trudeşte curiozitatea mulţimii. Mai ales *nudul feţii*, o taină parcă desgolită de sub un văl, impresia de desvăluire a ceva neîngăduit, pudoare şi impudoare totodată a goliciunii, simţire enervantă pe care aci nu o dă un trup ci un chip — chip de feciorelnică lumină violat brusc sub ochii noştrii de asprimea masculină a însăşi reliefurilor sale, iar împotriva acestei siluiri ochii ce se răsvrătesc înrăiţi, pecând — prag deasupra oricărei crime — fruntea iartă. Peste fapta aceasta a chipului un abur, o transparenţă difuzată dintr'o substanţă impalpabilă şi care se interpune între această *nuntă arbitrară* a trăsăturilor noi.

A dorit cineva trupul Gretei Garbo gol? Goliciunea lui e linia şi arabescul ei. Deşi învăluit, e caşi gol la fiece înfăţişare. Adesea chiar, de sub absurda draperie a vestmântului braţele, pieptul, triunghiul adâncit spre şale a spatelui, piciorul până la coapsă, s'au desvelit. Dar nu le vedeai goale, nu dau ruşine nici concupiscenţă. Trup de o sensualitatea mistică fără de echivalenţă.

— Laolaltă cu expresia de extaz şi de pasiune a feţii, impresia deci de intangibilitate a trupului. Ceva care nu e castitate trupească în sensul obicinuit al cuvântului ci într'o nuanţă a sa specială: — un refuz totodată voit şi nevoit al femeei, constitutiv, în orice chip inexorabil. Zădărnicie de a cerca pe acel trup închis să violezi extazul voluptuos al obrazului. Virginitate fără ignoranţă dar şi fără de remediu din care porneşte o provocare la nelinişte, o enervare neistovită a privitorului.

Greta Garbo, succedaneu al tipurilor continentale caşi sinteză a lor, corespunde cu problema care ne frământă a unei vieţi intercontinentale. Gustul public în admiraţia sa urmează astfel instinctul precursor care-l îndeamnă înspre un tip al viitorului. Canon nou de frumuseţe, consecinţă a unei fuziuni al cărei mister de transpoziţie natura l'a derivat din aporturi seculare dar şi din anticipări ale prefacerilor. Incursie a cercetătorului în taina fizică a unei făpturi de excepţie.

Fremetătoare pentru curiozitatea deslănţuită a cercetării e şi problema sufletului închis în zidirea selectă. Inseparabile, nedesăvârşite unul fără de altul trup şi suflet.

Sufletul Gretei Garbo e simplu şi direct. Obstacol dintru întâi. In existenţa deacum, în care linia dreaptă e o imposibilitate, iar cercarea de a urmări printre potecile sinuoase drumul drept, — ar desena cea mai chinuită arabescă, iată deci o dislocare nevoită a mădularelor sufleteşti, o acrobaţie dureroasă care va face ca fapta vieţii pentru acel suflet simplu să apară un ce complicat şi absurd. In făptura cu înfăţişare excepţională îşi filtrează deci esenţa un suflet limpede şi uman pe care împrejurările exterioare îl contrazic.

Identitatea omului cu sine nu exclude o simţire de constrângere, un conflict amortizat dar permanent ce stăruie supărător, atunci când între chipul şi sufletul cuiva există o contradicţie. Contrast în intima claustrare a eului dintre suflet şi înfăţişare, contrast apoi între făptură şi lumea ambiantă, drama fiinţii în căutarea climatului său, izolarea şi aspiraţia totodată înspre alţii, atracţia celor dinafară către dânsa, joc al raţiunii în jurul iraţionalului existenţii, joc al simţirii în conflictul senzaţiilor, joc multiplu zădărnicit de un obstacol nelămurit, tot ceeace constituie discordia şi acordul, identificarea sufletului cu făptura, personalitatea complectă din care se proiectează înafară expresia!

Suflet care va aşterne astfel pe faţa Gretei Garbo o expresie ciudat amalgamată din dulceaţă şi amărăciune, din voluptate şi repulsie. Chip care va purta pe el o întrebare permanentă, care întrebare va contamina mulţimea şi va face să se nască în privitor aceiaşi nelinişte, aceeaşi turburare a unui ce nelămurit, enervarea şi atracţia pe care le exercită tot ce nu putem înţelege, ce nu putem satisface.

Acel fluid interior care nu poate fi niciodată asemeni pentru două fiinţe oarecari, necum pentru una de excepţie, aşterne peste asperităţile lineare ale desenului lumina boreală a feţii cât şi masca unui turment sublim dar fără de finit, o absorbire în sine şi o evadare din sine, ceva care trece dincolo de cercul închis al judecăţii spre indefinitul unei probleme fără soluţie, ceva care depăşeşte normalitatea, o stare de vag şi de divagare, de precar şi de exaltare, de extaz şi desesperare, ceva de Aiurea.

Prin acest *tot* aşa de privilegiat, tipul Gretei Garbo trece de măsura unui tip intercontinental şi chiar de aceea a unui exemplar estetic premergător, pentru a ne purta mai departe înspre iluzia că vagaţiunile noastre, nu numai cele terestre ci chiar cele interplanetare, aspiraţia neistovită, a închipuirii omeneşti către lumile stelare, a fost printr'un miracol satisfăcută în această făptură poate supravieţuitoare din Lună sau mai ales precursoare a acelor ţinuturi astrale vii, către care curiozitatea noastră impenitentă cutează a năzui şi de unde ne va fi fost trimis heraldic acest chip Sideral.

— *Greta Garbo* — Numele! — Acel care i l'a dat a urmat imboldul unei inspiraţii fericite sau al unui admirabil simţ muzical al transpoziţiei. Imperativ şi armonios, cu asonanţe totodată sonore şi preţioase, cu o atitudine de suveranitate şi farmec se acordă perfect cu fiinţa pe care o determină. Prin revenirea consumaţiei începătoare a fiecărui din cele două nume,— dublare care e secretul numelor reuşite, — prin revenirea acelui „r” median tamponat de o vocală, prin muzicalitatea plină a vocalei finale, e un nume ce se imprimă puternic în memorie, ce se pronunţă intens, sigilul pus pe caseta tainică a făpturii. Tot ce se ascunde, tot ce fuge, tot ce e neînţeles din Enigmă e consolat de posedarea integrală a acestor silabe, de materialitatea lor. Un act de proprietate asupra ceeace nu se putea poseda, pronunţarea lui, o faptă de iubire săvârşită.

E singurul punct fix al şerpuitoareai şi nebuloasei apariţii, dela ea la noi însfârşit, un acord, o claritate.

— Dar ce voce putea avea Sfinxul? — Mister. Nimeni nu închipuia aceea voce la fel cu vreuna din gamele cunoscute, nimeni nu o putea prevede, exista cel mult o presumpţie care corespundea nevoiei ca glasul să aibă o strictă corelaţie cu făptura.

Greta Garbo

Dar vocea Idolului nu putea fi captată. Emoţie şi consternare a mulţimii, pecând industria Cineastică da strigăte de alarmă. Totuşi nu ar fi fost nimic absurd dacă aceea efigie atât de expresivă prin sine nu şi-ar fi adus nici un alt mijloc de expresie. Tot astfel nu era nimic de mirare, ci numai foarte firesc, ca glasul, ce se doria, ce se prevedea excepţional, să nu se lase lesne prins ,ca oricare altul. Dar cui a dat mult, i se cere; avuţia hrăneşte aviditatea. Chipul atât de deosebit al Gretei Garbo primise dela început ca nici unul altul de bine, încercarea obiectivului fotografic. Nici o imagină nu se desprinde pe ecran mai meteoric ca acest chip sideral şi tulpina lui stranie. Un Halo înconjoară acest chip, izolându-l de înconjur şi în acel Halo el se proiectează strălucitor, lumină din lumină. Conform însă unei legi fizice, iată că sunetul ajungea mult înapoia luminii, mulţimea însă crea avidă vocea, deîndată şi limpede deşi totodată o doria misterioasă şi uimitoare.

...Şi vocea faimoasă însfârşit putuse fi captată atât cât poţi capta un timbru excepţional. Căci era în adevăr un glas surprinzător — nimeni nu se aşteptase la unul obicinuit — şi totuşi particularitatea lui nedumiria. Nu avea în adevăr niciunul din diapazoanele registrului femenin, nu avea nici chiar sex. In sala obscură vorbia un bărbat sau o femeie? Nici unul nici altul şi nici un compromis de glas sau de sex. Nimic hibrid în voce cum nici în făptura ascetă, mereu numai o făptură de pe un alt plaiu nou al lumilor.

Trecut prin atâţia nouri deşi de ceţuri nordice, glasul sosia filtrat prin vata baloturilor de negură şi octava lui parvenia profundă prin tamponul acestui obstacol dens şi puhab. Auzul împuţinat de obstacol, pentru a prinde acel sunet era nevoit a-şi mări posibilităţile de înregistrare, a se sili spre un concept nou al foneticei. Numai astfel exercitat auzul putea primi darul bogat în nuanţe şi în modelări a unui instrument de orgă, care îşi dă măsura sa de accent ca şi delicateţă, forţa deci ca şi pianisimul, numai de subt învăluirea unei pedale adânci.

Deşi a nedumerit, vocea aceeia e luxul complimentar al femeei misterioase, o desăvârşeşte. Orice alt glas pentru Greta Garbo ar fi fost o improprietate. Surprinderea pe care o pricinueşte e un adaus la refuzul pe care îl opune Sfinxul, la neliniştea pe care o inspiră.

Suspinul unei adoratoare care ar fi vroit pentru Divina un glas divin, e un suspin fără de profunzime. Vocea Pythonissei prin fumul sacru şi glasul zeilor prin granitul opac al templelor, sosiau tot astfel de îmbrobodite. Idolii nu pot avea glas de harfe şi de piculine şi cuvântul „divin“ are aci înţelesul lui de Cosmogonie. Tot astfel desexuat şi prodigios va sosi poate cândva până la noi, glasul unui locuitor din Marte.

Căci nici o ipoteză nu e absurdă în cercetarea unei probleme. O admiraţie fără febră, lucidă şi curioasă îţi poate deschide un drum pe al cărui parcurs te vei lăsa purtat fără de prejudecată în voia lui liberă. Strâns legat de obiectul tău vei ajunge la unele răspântii, te vei aventura în mici dedaluri, şi un fir conducător te va aduce la punctul de pornire după ce poate prin aparente rătăciri vei fi desfrunzit unele împletituri ale obstacolului şi vei fi întrezărit potecile ce duc spre divinaţiune. Vei fi făcut o peregrinare oarecât accidentată în jurul zidirii ermetice a unui *Idol* dar vei fi trecut pe alături de ceva tainic încă, *Idolatria*.

Taina armonizării atâtor elemente dezarmonice, pacificarea atâtor elanuri contradictorii pentru a creea un singur elan, o suflare unică de admiraţie, misterul celui mai complex instrument simfonic, *gustul colectiv*.

HORTENSIA PAPADAT-BENGESCU

FEDRA

de J. RACINE

a apărut în excelenta Bibliotecă „Diminea[ţa]”

No. 135 Preţul lei 12

Caleidoscop intelectual

Al doilea centenar al lui Daniel de Foe

S'au împlinit, nu de mult, două sute de ani dela moartea autorului lui „Robinson Crusoe”. Cartea aceasta, care i-a făcut un nume ilustru, e încă tot atât de tânără. Continuă să fie citită în toată lumea şi încântă pe cei mici ca şi pe cei bătrâni, care regăsesc adevărurile ce le-au apărut în pragul primelor lor lecturi. Cu ocazia acestui bicentenar Anglia a reamintit, aşa cum trebuia, personalitatea scriitorului.

Daniel de Foe n'a lăsat urme durabile în literatură numai prin această nemuritoare carte. El a fost unul din cei mai fecunzi scriitori ai timpului. Scria, se spune, cu o rapiditate vertiginoasă. Din imensa producţie lăsată se pot scoate foarte multe lucruri bune.

Un amănunt vrednic de notat: Daniel de Foe a devenit romancier abia către sfârşitul vieţii sale, printr'o carte incomparabilă, care-i aduse un renume universal. Astfel, la vârsta de 59 ani el începu să publice „Viaţa şi aventurile lui Duncan Campbell”, prima lui încercare în domeniul ficţiunii. Şi, înainte de a atinge 61 de ani, deci în ultimii doi ani care urmară, el publică patru romane, în numărul cărora se găseau şi „Memoriile unui Cavaler” — foarte interesante şi pe nedrept uitate — precum şi acel faimos „Robinson Crusoe”. La această producţie surprinzătoare mai putem adăoga, pentru acest scurt spaţiu de timp, şi opere de mai mică importanţă.

Daniel de Foe a cunoscut toate decepţiile, toate urile, toate umilirile, luptând fără încetare, considerat de unii ca o fiinţă răufăcătoare, de alţii ca un spion. A făcut chiar închisoare. Dar trecând prin această viaţă tumultoasă, el şi-a continuat opera-i tenace, amară, hotărîtă, împins de nevoia de a se exprima şi de a-şi răspândi gândul. In închisoare a început şi a terminat acea operă care face din el un veritabil strămoş al jurnalismului, acea „Revistă” care, urmată de la 1704 până la 1713, cuprinde aprecieri foarte ciudate şi foarte interesante.

De la început trebue s'o spunem că Daniel de Foe se manifestă ca adversar al politicei franceze din epoca sa. Totuşi, dintr'un punct de vedere cu totul particular, era isbit de importanţa pe care o arăta Franţa în momentele acelea. Această importanţă reiese foarte bine din animozitatea scriitorului. Guvernul lui Ludovic al XIV-lea stă în primul plan al preocupărilor sale. Numărul inaugural al faimoasei lui reviste poartă ca titlul: „Revistă săptămânală a Afacerilor Franţei, desbărate de erorile parţialităţii nuveliştilor şi oamenilor de stat subalterni ai tuturor partidelor”. Anul următor titlul fu schimbat şi deveni: „Revistă a Afacerilor Franţei cu câteva observări asupra transacţiunilor operate la noi”. In al treilea an, publicaţia se intitulează: „O revistă a stării actuale a poporului englez”. Şi după alt an, cuvântul „englez” este înlocuit prin cuvântul „britanic”, uniunea Angliei cu Scoţia, pentru care Daniel de Foe luptase din toate forţele, fiind pe cale să se înfăptuiască. La apariţia ultimului număr al revistei, în Iunie 1713, Daniel de Foe nu mai era în închisoare.

Acest pamfletar care nu-şi ascundea adevărul era aproape necontenit pândit, urmărit sau prigonit. Işi petrecea viaţa între libertate şi celulă. Ceiace nu-l împiedica să fie un cald patriot, un „veritabil englez”, cum îi plăcea să se numească, plin de prejudecăţile şi de calităţile rasei. Revista lui nu se mărginea să se ocupe numai de politică, ci vorbea şi despre moravuri şi chiar despre modă; ea dădu naştere la alte două publicaţiuni: „Spectatorul” şi „Le Tatler”.

Un subiect pe care Daniel de Foe l-a tratat totdeauna cu multă căldură şi poate cu multă competenţă a fost comerţul, comerţul britanic, care-l interesa în primul rând. Era, ne spune d. Ange Galdemar în *„Le Figaro littéraire”*, nepotul unui om care practicase vânzarea de terenuri şi fiul unui măcelar. El însuşi fusese negustor de ciorăpărie şi fabricant de ţiglă. Avea, astfel, comerţul în sânge. Daniel de Foe îşi puse pana în serviciul ideilor sale, în acest domeniu particular şi făcu minuni. Se arătă, în teorie, ca un comerciant foarte priceput, plin de ingeniozitate şi resurse multiple. Ca un adevărat englez.

Dar din toată producţiunea lui, considerabilă, diversă şi remarcabilă, n'a rămas decât o carte, scrisă la vârstă înaintată, acel „Robinson Crusoe”, care continuă să facă ocolul lumii. Şi aceasta ajunge. El rămâne printre cei dintâi scriitori ai ţării sale, unul dintre cei mai înzestraţi cu originalitate şi putere creatoare. — *G. B.*

Mărcile Poştale oglinda istoriei

In mărcile poştale spaniole se oglindeşte istoria Spaniei din ultimii optzeci de ani. Primele mărci spaniole, foarte frumos executate şi reproducând chipul reginei Isabela, au apărut în 1850. In fiecare an apăreau mărci noi, pentru a se împiedica falsificările. După domnia foarte agitată a Isabelei şi după fuga ei în Franţa, a venit în 1868 regenţa mareşalului Serrano; mărcile din acest an purtau inscripţia „Habilitado por la Nacion”.

In 1870, mărcile îl înfăţişau pe noul rege, Ducele Amadeo de Aosta, a cărui domnie a fost foarte scurtă, pentrucă nici el n'a putut potoli turburările interne. A venit apoi dictatorul Castelar, răsturnat curând de mareşalul Serrano. Pe mărcile republicane se vedeau chipuri alegorice: în 1873 Hispania, în 1874 Justiţia. In 1874, generalul Campos proclamă rege pe Alfons al XII-lea, fiul Isabelei, se tipăresc mărci cu chipul lui Alfonso, care rămân în circulaţie 13 ani, adică până la trei ani după moartea lui.

La începutul domniei lui Alfonso, carliştii din provinciile basce îşi organizaseră un serviciu poştal propriu, tipărind mărci cu chipul lui Carol al VII-lea. Pe mărcile din 1902 îl găsim pe Alfons al XIII-lea, în uniformă, ca copil de 16 ani.

Foarte mare valoare au mărcile din seria Goya, care reproduc tabloul lui Goya. „Maja cea goală”. Aceastâ marcă a stârnit pe atunci o adevărată furtună de indignare în America puritană.

Altă curiozitate filatelistă este marca lansată în 1905 în memoria lui Cervantes. In special exemplarele cu Don Quichotte erau forate populare.

In două rânduri, Spania a tipărit mărci poştale pentru cinstirea unor scriitori încă în viaţă, anume în 1869 în onoarea lui Diego Castell (autorul lucrării „Cartilla postal”) şi în 1862, în onoarea lui Antonio Fernandez y Duro, care a scris „Resena historica da Correos”.

Mărcile de ajutor lansate între 1874 şi 1878, ca timbre de război, comemorează răscoala carlistă, iar acelea din 1891 şi 1898 oglindesc evenimentele din timpul războiului hispano-american.

Se ştie că în timpul domniei lui, regele Alfons al XIII-lea a avut de luptat din greu cu multe dificultăţi şi tulburări interne. Lucrul se vede limpede din mărcile cu pajura violetă-galbenă-roşie lansate în 1926, pe timpul mişcării separatiste a Cataloniei, şi confiscate apoi la înăbuşirea răscoalei.

Astăzi, după detronarea regelui, mişcarea Cataloniei fiind iarăşi la ordinea zilei, s'au lansat iar mărci noi; se menţin însă în circulaţie şi mărcile cu Alfons al XIII-lea, aplicându-li-se numai o stampilă cu inscripţia „Republica”.

O anchetă interesantă

„Ce influenţă a avut mama Dvs. asupra desvoltării dvs. intelectuale şi artistice?”, — iată o întrebare, pe care o revistă feministă din Paris a adresat-o de curând personalităţilor marcante ale vieţii publice din Franţa.

Celebrul chirurg *Gosset* a răspuns: „In inimile noastre, ale tuturora amintirea dulce a mamei este păstrată cu sfinţenie. Dovadă Clemenceau, care vorbea mereu cu plăcere de mamă-sa, nici odată de tată-său. Eu, care am adesea prilejul s'o văd la căpătâiul copilului bolnav, admir curajul, puterea de sacrificiu şi rezistenţa mamei, şi ştiu că însuşirile acestea se găsesc în măsură mult mai mare la femei decât la bărbaţi”.

Marcel Prevost spune: „Mama şi tatăl meu erau oameni foarte culţi şi şi-au dat amândoi osteneala să-mi înlesnească, din cea mai fragedă copilărie, desvoltarea intelectuală. Mă gândesc totdeauna cu adâncă recunoştinţă la neuitaţii mei părinţi”.

André Maurois răspunde: „Cred că dintre scriitorii noştri mulţi au să-i mulţumească mamei lor înclinarea spre îndeletnicirile intelectuale. In ce mă priveşte, am faţă de mama o datorie de recunoştinţă nemărginită. Ea mi-a condus primele studii; îmi citea operele poeţilor, trezând în mine dragostea pentru clasici. Trăiam în provincie, dar, ori de câte ori avea putinţa, mama mă lua la Paris şi mă ducea să văd piesele lui Molière şi ale lui Racine. Puţini copii se pot lăuda cu o creştere atât de atentă, şi sunt fericit că-mi pot mărturisi aici sentimentul sfânt pe care mi-l inspiră amintirea mamei”.

Răspunsul lui *Maurice Dekobra* oglindeşte o iubire înflăcărată pentru mamă-sa: „Care-i poetul, care-i omul care să poată glorifica îndeajuns inima de mamă? In ce mă priveşte, pot spune cu adâncă emoţie că-i datorez totul numai mamei, care a fost călăuza mea spirituală, arătându-mi calea pe care să apuc şi trezind în mine interesul pentru tot ce-i frumos şi înălţător, în deosebi dragostea de muzică, paradisul supremei consolări. In inima mea nu se va stinge niciodată recunoştinţa faţă de mama”.

A apărut No. 136 din excelenta „Bibliotecă Dimineaţa”

SIGRID UNDSET

„Maternitate”

85 de pagini Preţul 8 lei

De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare şi la chioşcuri.

UN EVENIMENT LITERAR!

A apărut:

MI-E FOAME

Celebrul roman social al lui GEORG FINK

...„Toate icoanele celorlalte romane pălesc în faţa acestei cărţi”.

(Paul Baumann, Germania)

„MI-E FOAME!” Vastul strigăt dureros al zilei! Romanul social al vremei noastre de şomaj! Dar nu numai romanul foamei de pâine, ci şi al foamei de dreptate, de frumos, de dragoste, de viaţă!

„MI-E FOAME” e autobiografia unui tânăr proletar de 23 ani, om nou, fiu genial al marilor mulţimi palide, fără pâine, fără lucru, care cu sângele inimii lui a scris o carte, ce răscoleşte sângele şi înmoaie inima în lacrămi. Căci e mai mult decât un roman: e o operă care cuprinde în ea toată jalea umanităţii de azi.

...„MI-E FOAME” e o operă de cel mai adânc adevăr şi de cea mai teribilă revelaţie (scrie *Berliner Tageblatt*). Iar criticul Vichert exclamă: „O, mi-aş dori o elocvenţă înflăcărată, ca să vestesc frumuseţea şi măreţia acestei cărţi, — elocvenţa unui călugăr fanatic sau aceea a unui profet”.

Sute de mii de cititori îşi smulg acum din mâini acest captivant roman în Germania, unde a apărut.

Tradus în mai toate limbile „MI-E FOAME” a apărut zilele acestea şi în limba română (în traducerea măestrită a poetului A. TOMA.

Un volum de 300 pagini. Lei 80. La toţi librarii şi depozitarii.

André Maurois

VIAŢA LUI DISRAELI

Traducere de T. Teodorescu-Branişte

Cea mai bună biografie romanţată scrisă până azi

200 PAGINI — 70 LEI

COZONACI FRUMOŞI

FAINĂ DE AUR HERDAN

Tablete

Copii obosiţi

Defunctul cronicar ştiinţific Emile Gauthier; unul şi din generaţia şi din rassa intelectuală a lui Clemenceau, şi el defunct — fiinţele mari se sfărmă întocmai ca obiectele mici — tăgăduia valoarea terapeutică a salvarsanului, la apariţia, de atunci perfecţionată, a noului leac, pentru motivul că muriseră câţiva bolnavi la tratament. Este de ajuns, argumenta strălucitul cronicar, un singur caz de moarte, pentru ca medicamentul să fie suspect. In treacăt fie zis, criteriul în materie specifică a savantului critic era lunga şi egala cu sine carieră a mercurului, cu care dovedeau scheletele din piramide că ştiau să se vindece popoarele încă din timpurile vechi împărăteşti.

Unicitatea este într'adevăr, adeseori documentară şi demonstrativă şi principiul e serios în toate aplicările lui, cu toate că viaţa contabilizată trece asupra *unuia* cu indiferenţă, atât la rubrica morţilor cât şi la diviziunea oamenilor vii. Scepticismul atenţiei, uzată de serviciul de informaţii al presei şi îndreptată în sensul exclusiv al iubirii de sine, cu înlăturarea oricărui sentiment nelichidat cu un rezultat personal, trece peste unul, fie floare, fie pasăre, fie soldat.

Voim să facem aci necrologul unui copil, care s'a sinucis. Intr'o lună de zile s'au sinucis doi copii, nu numai unul. Primului i-a murit sticletele, celui de al doilea mama. Ei n'au mai putut trăi fără mamă şi fără sticlete. Universul lor se concentrase într'o varietate de piţigoi şi în ochii maicii, pe care nu au putut răbda să-i vadă rămânând închişi.

Aceste ştiri au fost citite în laconismul lor narativ, între copiii dumitale, gingaşe mamă cititoare şi d-ta le-ai ascuns şi ai suspinat. Se omoară un om care şi-a pierdut nădejdea, un bătrân, un înăcrit, un scîrbit şi nu o făptură ageră şi nouă, încă neîncercată de tulburarea luminii şi de absenţa bucuriei. Vestea te izbeşte ca o măciucă peste inimă şi ţi-o învineţeşte. Cum poate să fie acest lucru de necrezut cu putinţă? O hotărîre într'o fază a vieţii de fantezii şi zglobii nestabilităţi, atunci când gândul se mută ca o muscă de colo dincolo, neoprit nici de fericiri nici de suferinţe?

Aceşti copii cari s'au sinucis nu erau cel puţin citadini, vlăstare de familii anemiate şi fantomele minuscule ale unui oraş, onorat în moralitatea şi datoriile lui, de trimiterea copiilor să vândă ziare şi să doarmă cu teancurile nevândute pe scara de serviciu a unui imobil locuit de actori de bar, de aventurieri cu ziua şi de fete de noapte. Amândoi erau copii de ţărani, de neam reputat rezistent şi viguros, nemânjit de maladii sufleteşti literare, şi care ştie să-şi bată câinele, calul, vaca şi nevasta, cu parul, după credinţa domnului din Capitală. Ei s'au spânzurat în portul numit la Bucureşti, naţional, şi au atârnat de grindă cu cămaşa lungă, cu betele roşii, cu bondiţa cusută frumos şi cu opincuţe.

Sinuciderea unui singur copil, echivalează, raportată la criteriul Gauthier, cu o calamitate. Ce însemnează asta, boeri mari cărturari? Nu se îngrozeşte mintea voastră şi nu vi se face pielea broboane? Dar s'au sinucis doi copii...

—Şşşt! Bine că nu citesc. Doamnă, să nu cumva să afle ai dumitale.

Bratzu

D-lui Eustaţiu Măciucescu

A murit, nu ne putem închipui de ce, Braţu, ştii, Braţu, ăla cu barbă, cu ochii asirieni şi cu un rafinament al zâmbetului îngeresc şi abia desprins, candid şi naiv de mama lui, o floare. Cum, nu-ţi aduci aminte de el, de douăzeci de ani, de când l-ai cunoscut şi l-ai văzut, întorcând foile mari, când ale unei partituri de orgă şi tăind pe dedesubt când paginile reeditate ale unei cărţi de buzunar? De douăzeci de ani de când te abordează surîzând ca un seraf şi legănându-şi capul ca un sultan.

Ei da! a murit şi nu ştiu ce i-a lipsit lui Braţu, ca să fie, în afară de canapeaua din vitrina cafenelei, un mare bărbat de Stat, un mare orator politic sau un mare diplomat. Când era foarte bogat Braţu, al cărui nume adevărat s'a scris în generaţie boereşte cu *tz*, a purtat plastronul, reversul, haina neagră, gulerul, cu atitudinea genealogică a miniştrilor imperiului britanic. Lord şi maharadja în redengotă, pasul pantofului de lac al acestui domn extra select, se scobora din trăsură, dinaintea marilor hoteluri din stăinătate, cu o lene ancestrală de vechi stăpânitor. Eu l-am văzut în strada Berzei, cu picioarele goale, prin 1913, căutând un singur papuc. Pe la orele 12 din zi el mai dormea, după o noapte de lectură.

I-a lipsit ceva, desigur, acestui om, cel mai inteligent din cincizeci de mii din Bucureşti. O gravitate mofturoasă. Şi avu ceva şi în plus decât oamenii cu situaţie şi cu conforturi variate. Braţu avea preştiinţa consecinţei şi intuiţia finalului adevărat; ceeace l-a ferit de bombastic şi declamatoriu şi l-a făcut să prefere reticenţele mute şi fericirea colectivă până la cafeaua turcească subţire dulce, cu un pic de rom.

Dacă ar fi avut vanitatea măcar cât chelnerul care l-a servit cu prăjituri şi i-a dat pe credit, Braţu ar fi putut să facă o singură dată, o singură tiradă, pe patul morţii, şi să spuie cu mai multe temeiuri, ceeace a crezut Neron despre sineş, în momentul trecerii în repultură.

T. ARGHEZI

In mine cântă un truver...

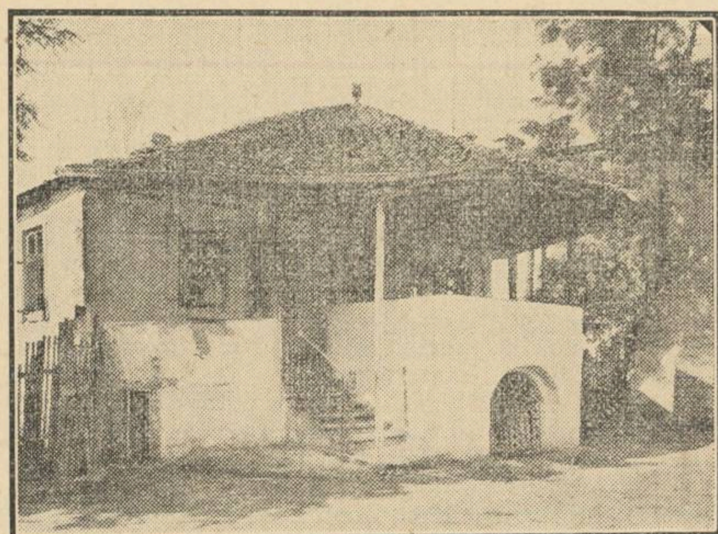
In mine cântă un truver...
Pe melancolica-mi baladă
Aştept o floare din balcon să cadă...
O floare dela sîn îţi cer —
Când sara
Suspină ca'n poeţi chitara.
Dar alte dăţi un luptător în mine pe
Cu faţa gravă.
El te râpeşte, dintr'un cort,
Te duce — sclavă...
Iar când brutal mă 'nfrunţi,
Eu te urăsc
Cu ochi-mi de venin.
In zornet de armură,
Cu mâna implântată în neagra-ţi coafură, —
Aş vrea pe câmp să te târăsc
In urma carului elin.

YACASSA

PLASTICA

In editura Vincent, Fréal et C-ie din Paris a apărut o foarte instructivă mapă de documente arhitecturale datorită d-lui *G. M. Cantacuzino.*

Sub titlul „Petits édifices", autorul a colecţionat o serie de 56 planşe şi opt desene în creion executate de Charles Cuvillier, toate înfăţişând monumente arhitecturale româneşti, clasate pe regiuni, „mici edificii care au rezistat intemperiilor şi capacităţii distructive a omului, într'o ţară care a fost bulevardul tuturor invaziunilor şi teatrul atâtor războae".

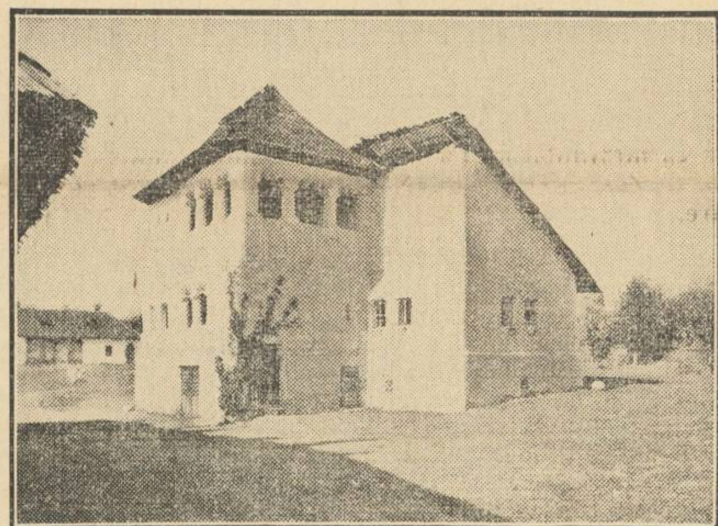

Casă din Bucureşti (Sec. XVII sau XVIII)

Monumentele acestea alcătuesc în adevăr cronica vie a trecutului românesc. Cu elementele specifice ale epocii lor, cu inscripţiile şi frescurile care le decorează, fiecare reprezintă — cum foarte judicios observă d. Cantacuzino — valoarea unei pagini de istorie, a unei istorii împrăştiate în nenumărate eforturi colective şi individuale, tinzând să supravieţuiască vicisitudinilor vremii.

In frământările care au stimulat înfiriparea unei estetici româneşti, activitatea constructivă a voevozilor noştri s'a desfăşurat în două direcţii: în arhitectura religioasă şi în cea militară.

Dacă fortăreţele Basarabiei şi câteva castele din Carpaţi sunt singurele vestigii ale perioadei de construcţii militare, în schimb, spune d. Cantacuzino, numeroasele biserici şi mânăstri răspândite în tot cuprinsul ţării dovedesc câtă atenţiune se dădea în trecutul nostru istoric artei religioase.

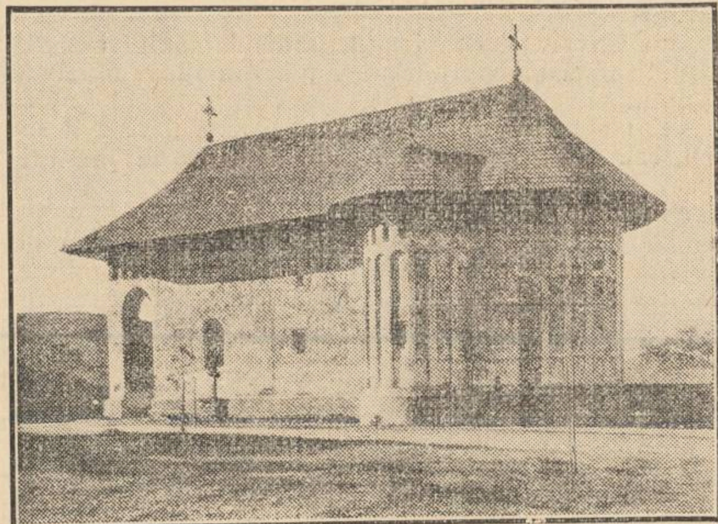

Culă din Măldăreşti

In mare parte mânăstirile sunt ele însele fortăreţe şi sintetizează perfect atmosfera istorică a ţărilor române.

Arhitectură laică nu se făcea deloc, sau numai atât cât îi trebuia unei curţi domneşti ca să trăiască în cadrul modest al unei vieţi aproape sihastrice, când războaiele erau de cele mai multe ori adevărate cruciade.

Când suzeranitatea turcească eclipsează gloria militară a voevozilor noştri, arta religioasă continuă să-şi păstreze toate privilegiile, şi pe văile Olteniei sau pe colinele Moldovei răsar numeroase edificii, care nu trădează deloc epoca de tristă decădere politică în timpul căreia au fost durate. Aceasta, spune d. Cantacuzino, pentrucă viaţa intelectuală, care se confunda cu viaţa religioasă, n'a dezarmat nici-o clipă.

Biserica din Humor (Clădită în sec. XVI de Petru Rareş)

Din punct de vedere istoric, d. Cantacuzino împarte arta românească în trei capitole distincte, care privesc cele trei mari provincii ale ţării:

1) *Muntenia,* în care — după o epocă de influenţă pur bizantină, apoi sârbă — arta ajunge la apogeul ei în secolul al XVIII-lea, sub domnia ilustră a lui Constantin Brâncoveanu, în timpul căruia suportă o puternică înrâurire veneţiană;

2) *Moldova,* a cărei artă ajunge la desăvârşire în secolul al XV-lea, după domnia lui Ştefan cel Mare şi a lui Petru Rareş, apropiindu-se de Occident.

3) *Transilvania,* care, făcând parte din sistemul feudal unguresc, evoluează în marginea Occidentului fără vreun caracter deosebit (cu excepţia artei populare).

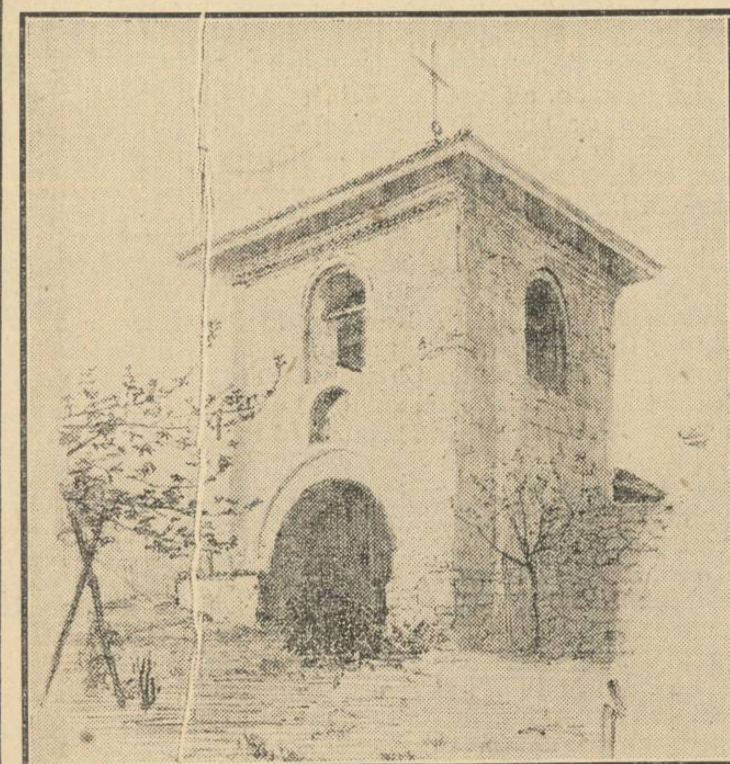
Cu vremea, pe când Muntenia începe să se depărteze de bizantin, apropiindu-se de Occident prin influenţele italiene, — Moldova începe să se orientalizeze, sfârşind prin a cădea într'un baroc quasi-moscovit.

Dar oricare ar fi fost sistemul politic şi influenţele deosebite încercate de ţările române, arta lor a scris capitolele aceleiaşi cărţi, a căror unitate o realizează, prin generoasa ei înrâurire, arta populară.

Despre acest important capitol al artei populare d. Cantacuzino nu se ocupă acum. Ne spune numai că evoluţia ei s'a făcut după alte legi, după alt ritm, în afara timpului.

Studiind cu atenţiune arta populară românească, „vom descoperi, sub aparenta ei uniformitate, minunea infinit repetată a utilului şi a imitaţiei, luând valoare de simbol. Elaborată prin răbdarea anonimă a unei rase întregi şi modelată de cataclismele istorice, numai marile năvăliri au putut-o influenţa". Dar despre toate acestea, d. Cantacuzino făgădueşte un studiu deosebit.

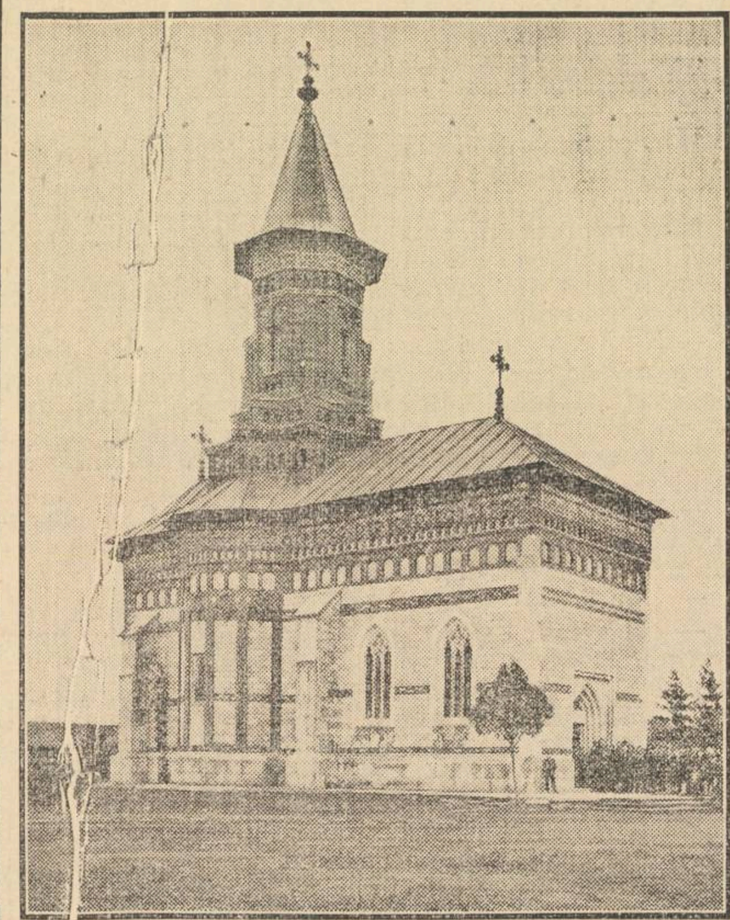
Deocamdată, autorul ne invită, prin această mapă a comorilor româneşti de arhitectură, la o călătorie extrem de instructivă dealungul priveliştilor al căror cadru cuprinde atâtea biserici, cetăţi, mânăstiri, turnuri, fântâni, cule şi colibe, — mărturii nedesminţite ale

CHARLES CUVILLIER : Turnul mânăstirii din Sărăcineşti

gloriei, credinţei şi tradiţionalei rânduelі gospodăreşti ale poporului nostru.

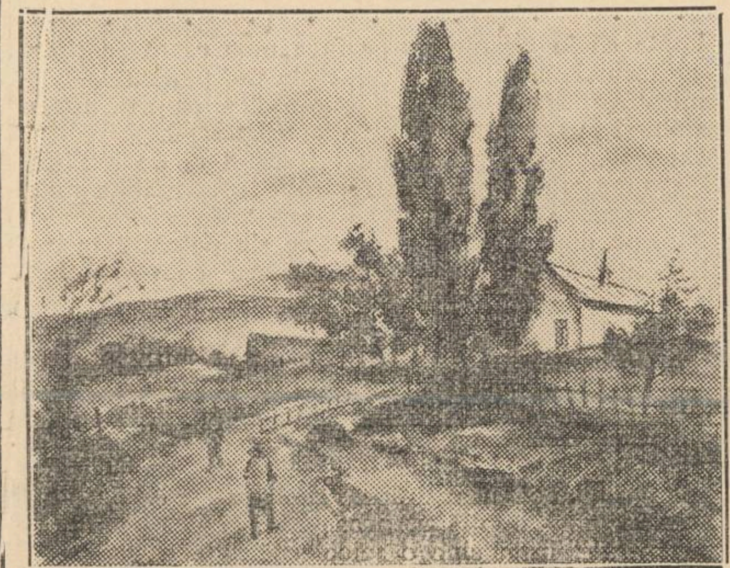
Numeroasele planşe care servesc ca argumentaţie utilă acestei originale invitaţii la călătorie, sunt reali-

Biserica restaurată din Hârlău (Sec. XV)

zate cu concursul artistic al fotografului Weiss, care şi-a dat toată silinţa să pună cât mai plastic în valoare monumentele peisajului nostru istoric.

H. BLAZIAN

Adam Bălţatu — Peisaj

MAURICE MAETERLINCK

Cetatea Furnicilor *)

Conducerea şi ordinea într'o colonie de furnici, sunt mai echilibrate şi mai stabile decât în stupul de albine supus în fiecare an şi adesea de mai multe ori pe an la turburări dinastice sau matrimoniale care-i pun în pericol bogăţiile şi viitorul. La termite deasemenea, celebrarea nunţilor, când soţii mor cu miile, este extrem de împovărătoare pentru comunitate şi uneori deschide inamicului porţile cetăţii.

In lumea furnicilor, sborurile nupţiale sunt mai economice. Nunta umilei insecte aminteşte modestele nunţi de ţară. Totuş, deoarece mai totdeauna, coloniile de furnici de pe o mare întindere celebrează nunţile în aceeaş zi, în vederea fecundaţiei încrucişate, se provoacă o oarecare efervescenţă în aer şi mai ales la suprafaţa muşuroaelor unde furnicile-lucrătoare, neliniştite şi surescitate, scot afară din cuib, şi, ca şi cum le-ar încuraja, le însoţesc, cât pot de departe, pe femelele care pleacă să-şi îndeplinească periculoasa lor datorie şi pe care nu le vor mai revedea; căci, pentru furnici ca şi pentru termite, amorul are mai totdeauna acelaş chip ca moartea. Nici unul dintre masculi nu va supravieţui, iar din o mie de fecioare care se înalţă în sbor, două sau trei cel mult îşi vor îndeplini destinul şi vor cunoaşte mizeriile descrise mai jos.

De aceea, o poliţie prevăzătoare şi bine organizată veghiază la intrările şi împrejurul muşuroiului şi nu permite ca toate femelele să plece în sborul lor fără întoarcere. Câte-va din aceste viitoare mame sunt reţinute cu forţa, smulgându-li-se aripile şi sunt readuse în subterane unde vor rămânea până la sfârşitul vieţii.

In sborul ei nupţial, fiecare femelă are cinci sau şase bărbaţi după care aceştia căzând înapoi pe pământ, mor după câte-va ceasuri. Furnica fecundată coboară şi ea, îşi caută un adăpost în iarbă, îşi desprinde cele patru aripi care cad la picioarele ei ca o rochie de nuntă la sfârşitul petrecerii şi începe să sape pământul ca să se închidă într'o cameră subterană şi să încerce fundarea unei colonii noui.

Fundarea acestei colonii care adesea nu duce decât la dezastru, este unul din episoadele cele mai patetice şi mai eroice din viaţa insectelor.

Aceea care va deveni poate mama unui nenumărat popor, se afundă deci în pământ şi îşi construeşte o închisoare strâmtă. Nu va avea aci altă hrană decât ceeace poartă în corpul său, — o mică provizie de miere în punga de lângă stomac — jaboul social. Mai are propriul său trup, muşchii săi, mai ales muşchii puternici ai aripilor sacrificate şi cari vor fi pe deantregul absorbiţi.

In mormântul ei, nimic nu pătrunde decât puţină umezeală provenită din ploi şi desigur misterioase efluvii a căror natură noi n'o cunoaştem încă.

Cu răbdare, mama aşteaptă să se îndeplinească opera secretă. In sfârşit, câteva ouă se răspândesc în jurul ei. Din unul din ouă, iese o larvă care-şi ţese coconul. Alte ouă se adaugă la cele dintâi, încă două sau trei larve se formează. Cine le hrăneşte? Mama, desigur, căci în celulă nimic nu pătrunde, cum am spus, decât puţină umiditate.

Trec cinci sau şase luni de când furnica s'a îngropat. Nu mai are puteri, a ajuns un schelet. Atunci începe oribila tragedie. Aproape să moară, ceeace ar distruge tot viitorul în pregătire, ea se hotărăşte să-şi devoreze din ouăle sale, unul sau două, ceeace-i dă puterea de a oua trei sau patru, sau se resemnează să mestece câte o larvă, ceeace-i permite, graţie adăugirilor imponderabile a căror substanţă n'o cunoaştem, să crească şi să hrănească alte două larve; şi astfel din infanticide în naşteri, şi din naşteri în infanticide, trei paşi înainte, doi paşi înapoi, dar cu un câştig regulat asupra morţii, funebra dramă se desfăşură timp de aproape un an, până ce se formează două sau trei furnici lucrătoare care vor găuri închisoarea şi vor merge să aducă primele provizii. Din ziua aceasta, mama nu mai lucrează şi nu se mai ocupă de nimic. Zi şi noapte, până la sfârşitul vieţii sale, nu va face altceva decât să ouă.

Timpurile eroice au trecut, abundenţa şi prosperitatea iau locul foametei, închisoarea se lărgeşte, devine un oraş care an cu an se întinde sub pământ.

Aceasta este naşterea onestă şi normală a unei colonii. Oricine poate repeta şi controla experienţa. E deajuns ca, într'o seară de vară când ele mişună peste tot, să ridicăm vre-o duzină de femele, uşor de recunoscut deoarece sunt mult mai mari ca masculii, şi să le închidem într'o cutie plină cu pământ, mereu umezit.

Dar o colonie de furnici se fundează şi în alte chipuri, dat fiind extraordinarul lor polimorfism fizic şi moral.

Sunt furnici parazite care se introduc cu forţa în colonia unei specii lucrătoare, gonesc furnicile şi păstrează nimfele, din care vor face doici pentru urmaşii lor încă nenăscuţi.

O furnică-mamă aparţinând unei celebre rase din Africa de Sud este, prin misterul unui polimorfism care nu se datoreşte, ca la albine, regimului alimentar, *de trei sau patru mii de ori mai mare* ca lucrătoarele. Ei îi este peste putinţă să-şi crească puii liliputani, ca şi unui struţ pus să clocească şi să hrănească păsări-muscă. De aceea, în sborul ei nupţial, ia cu sine, prinse de părul labelor, câte o duzină de lucrătoare oarbe care vor avea sarcina treburilor domestice şi a îngrijirii ouălor, larvelor şi nimfelor.

Cine le hotărăşte pe aceste lucrătoare să plece în tragica aventură? Incă odată ne aflăm în regiunile monstruoase unde cele mai rele vise nu ne duc. Dar, constatând anomalii atât de fantastice, erori atât de deconcertante, nebunii îngrozitoare ale naturii, admirăm cu atât mai mult felul în care victimele se silesc să le repare.

Trad. de A. G.

* La Vie des Fourmis (1930).

A apărut în Editura „Cugetarea"
DAMIAN STĂNOIU
FETE ŞI VĂDUVE
Roman umoristic
270 pagini de râs sănătos
PREŢUL LEI 80

Teatrele de vară

Teatrul „Cărăbuş" : Allo... Radio Cărăbuş
Revistă de d-nii N. Vlădoianu şi N. Constantinescu

Pe an ce trece, teatrul d-lui Const. Tănase se înfăţişează în condiţii tehnice tot mai frumoase. Spectacolul cu care şi-a deschis stagiunea constitue nu numai o distracţie de bun gust, dar şi o desfătare a ochiului. Decorurile variate şi cele trei cortine lucrate de excelentul artist decorator care e d. Feodoroff, costumele de-o bogăţie nemaiajunsă la noi, jocurile de lumini armonios îmbinate, fac cinste directorului de teatru pentru care nici o cheltuială nu-i prea mare, atunci când ţine să dea un spectacol deosebit.

Pe de altă parte, constatăm că, în aceiaşi măsură în care progresează montarea, începe să se distingă, printr'o prezentare mai îngrijită, baletul. D-na Rozzi-Rozzi s'a străduit să dea mai multă însufleţire dansului şi a reuşit să apară ca o desăvârşită maestră. Concursul pe care i l-au dat d-nii Dem. Constant şi Groff a întregit succesul coreografic al reprezentaţiei.

C. Tănase — în travesti

In acelaşi domeniu al coreografiei au excelat d-ra Zoula de Boncza, o dansatoare bine inspirată şi plină de graţie, şi Trio Blue Flaches, care a executat câteva uimitoare acrobaţii coreografice.

Interpretarea a fost, ca de obiceiu, bine susţinută.

D. Const Tănase este de-o ingeniozitate extraordinară. Jocul d-sale ne aduce mereu surprize şi cuprinde atâta măestrie, încât scenele şi cupletele cele mai slabe izbutesc să ia o formă plăcută. Verva d-sale antrenează şi imprimă ansamblului un ritm vioi.

D-nele Lizica Petrescu şi Mia Apostolescu, d-nii Ladislau Groff, Giugaru Sandy-Huşi şi Dan Demetrescu au avut un succes frumos în rolurile create. Amuzantă şi de efect a fost apariţia d-lor N. Stroe şi St. Glodariu, cu masca unor cunoscuţi artişti.

O menţiune deosebită i se cuvine d-rei Telma Edwards, al cărei glas mlădios a stârnit ropote de aplauze.

D. Ben-Horis a dirijat cu deosebită pricepere o orchestră alcătuită din elemente bine pregătite.

O singură scădere are acest spectacol. Sunt în textul revistei pasaje care ar putea fi retuşate sau chiar eliminate pe deantregul. D-nii N. Vlădoianu şi N. Constantinescu şi-ar adăoga astfel un nou succes la seria de până acum, iar cronica noastră viitoare n'ar mai avea de făcut nici o obiecţie.

B. C.

CUGETĂRI

Ruina aproapelui mulţumeşte şi pe prieteni şi pe duşmani.

Bătrânilor le place să dea sfaturi bune fiindcă nu mai pot da exemple rele.

Invidia noastră ţine mai mult de cât fericirea celor invidiaţi.

Orgoliul care ne inspiră atâta invidie, adesea o şi moderează.

Avem cu toţii destulă forţă ca să suportăm nenorocirile altora.

Dacă n'am avea defecte, nu ne-ar face plăcere să le observăm la alţii.

Ceia ce ne face adesea să nu ne lăsăm în prada unui viciu, e fiindcă avem mai multe.

Gloria şi odihna nu stau împreună.

Conversaţia e ca o călătorie pe Mare: te depărtezi de ţărm fără să bagi de seamă, şi când bagi de seamă, nu mai vezi ţărmul.

Succesul aduce succes precum banul aduce ban.

Dac'am şti la douăzeci de ani ce ştim la cincizeci, am fi nenorociţi.

Văzând bine ce se petrece în lume, şi cel mai posomorât s'ar strica de rîs.

Vorbim puţin numai când vanitatea nu ne îndeamnă să vorbim mult.

Virtutea n'ar merge departe, dacă vanitatea nu i-ar ţine tovărăşie.

Ipocrizia e omagiul pe care viciul îl aduce virtuţii.

Socotim ca oameni de bun simţ pe cei care sunt de părerea noastră.

Linguşirea e o monedă falsă căreia vanitatea noastră îi dă curs.

Dacă nu ne-am linguşi noi inşi-ne, linguşirea altora nu ne-ar putea aduce vătămare.

Nu ajunge să ai calităţi, trebuie să şi ştii să le întrebuinţezi.

Omul slab nu poate fi sincer.

Amorul propriu e cel mai mare linguşitor.

Durata pasiunilor noastre atârnă de noi tot atât de puţin cât atârnă durata vieţii.

La universitate [1]

Amintirile sunt nuclee de viaţă mai mult sau mai puţin izolate, în vastul câmp al existenţei.

Universitatea, biblioteca „Fundaţia Carol" lasă amintiri de eternă primăvară.

Universitatea! Raiul tinereţii, o zonă de cer, un Olimp, în care ar trona Apollo şi Minerva.

In sufletul tinerei fete însă, procesul de emancipare nu se petrecea fără suferinţă. Liuşa era prea mult femee, şi prea cochetă instinctiv, ca să nu simtă că trebuind să se înarmeze cu energie, putere de răbdare, asprime, fatal sacrifica acel ceva copilăresc, — răsfăţul feminin — care te prinde, când ai siguranţa unei egide.

In şirul nesfârşit de femei, înaintaşele sângelui ei, viaţa se desăvârşise în firesc, şi, la vârsta de optsprezece, nouăsprezece ani, sufletul înflorise, trupul i înmugurise, braţele legănaseră copii, dragostea de mamă cântase lângă leagăn, viaţa se perpetuase la adăpost de grijile prea mari: un soţ muncise şi luptase pentru cămin.

Existenţa de acum a Liuşei, părea o suspendare în necunoscutul rece, înegurat, înfricoşător — Perspectiva? Lupta prin sine însăşi, singurătatea, concurenţa geloasă — şi, în definitiv, nesiguranţa.

— N'am puterea!, — îşi mărturisea Liuşa. — Mi-e urît, mi-e pustiu.

Studiul, şcolasticismul rămas încă pentru multă vreme în învăţământ, lupta penibil cu spiritul prea impregnat de natură al celei dintâi cărturare dintr'o infinită linie de femei gospodine supuse ordinei.

La pension, alături de odaia ei, îşi pregătea licenţa o absolventă a universităţii. Intelectuala, cu o straşnică reputaţie de seriozitate şi sârguinţă, inspira un fel de frică. O duritate în aerul ei concentrat şi puritan, îndepărta, în loc să captiveze.

Liuşa o auzise nopţi întregi învăţând cu glas tare la lumina lămpii. Un profesor tipicar, cerea buchea cărţii, ca, odinioară, prin clasele primare. Sârguitoarea studentă citea de zece ori acelaş lucru, şi se asculta singură. Invăţa pe derost, memoriza texte de hrisoave, pasagii din documente. Ce istovită era! Chipul ei nu avea acest aer spiritual şi subtil al cărturarilor de rasă. Se pălise, frăgezimea tinereţei se dusese!...

La universitate, era un mare hiatus între eleganta prezumţie a disertaţiilor *ex-cathedra*, ale unor profesori mai presus de nivelul întregului spirit public al vremii lor, şi între măruntele mentalităţi ajunse acolo, cu o prea scurtă rază de orizont, cu o prea comună sensibilitate. Mai ales printre studente, erau unele care veneau şi plecau automat, nu ştiau nici materia cursurilor.

La „istoria filosofiei" asista şi marele public, ca la spectacol. Cursul captivant, era întrucâtva adaptat pentru circumstanţă, fiind condimentat discret, sobru — cu inteligenta, subtila, fina anecdotă.

Şi... vremea trecea.

Când Liuşa trudea să memorizeze unele lucruri indigeste pentru minte, şi inutile pentru viaţă, — când se mai gândea la teroarea examenelor, la oboseală, şi la regimul pensionului cu privaţiuni de lumină, căldură, mâncare — toate îi desechilibrau fiinţa.

Nu vedea niciun rost, nu-şi putea face curaj pentru niciun ideal, având numai impresia unei desolante zădărnicii:

„Toate vieţile acestea vor ajunge rătăcite, nefericite, se duc spre neant" — profeţea bunul simţ.

. . . .

In acea lume de nenumărate vieţi tinere, de profesori tot tineri — cei mai mulţi — era vădită lipsa de tradiţie, de sedimentare psihică. Se dibuia, se începea.

Universitatea era abia la a doua generaţie. Prea multă lume alerga spre cultură.

S'ar fi iscat o controversă într'o eventuală discuţie: *e bine sau e rău?*

— E bine, — ar fi spus unii. — E nevoe de-o ridicare a nivelului de civilizaţie, şi fiindcă nu avem o prea spiritualizată tradiţie culturală, trebue s'o bruscăm, să învăţăm acum, pentru a umplea lipsurile trecutului. E nevoe, ca şi cismarul să aibă un liceu; învăţătorul să fie absolvent al universităţii.

— E rău, totuş, fiindcă cei ce ies de aici, nu au o modestie şi o măsură în pretenţiile lor. Vor toţi să rămână cărturari; vor toţi să ajungă bugetari.

— Dar fetele?

— Problemă şi mai grea. Aceleaşi argumente, pro, şi contra, dar fata se trece, şi nimic mai nefiresc pe lume, decât o fată bătrână, tristă mercenară intelectuală, fără cămin, fără familie.

Bărbaţii, când s'au depărtat de normele vieţii patriarhale, au găsit toate soluţiile pentru alungarea pustiului din viaţă. Se risipeşte vremea în zadar, se duc anii tinereţii pentru acest lux de cultură.

— Suntem o generaţie de tranziţie, de experienţe; suntem armata pornită la luptă şi fatal trebue să riscăm şi să pierim. Proletariatul de tot felul, e un simptom social, înseamnă sărăcia, lipsa de capital, de pământ!

In capul tinerei Liuşa se frământau aceste probleme. Ea însă era hotărîtă.

— Invăţ, dar nu mă fac funcţionară. Am o bucăţică de pământ. Acolo mă întorc, să duc înainte munca înaintaşelor mele.

Pământul, şi poezia...

. . . .

Poate că în Franţa nu se face pe-o scară socială atât de întinsă, cazul care se face la noi pentru secolul al şaptesprezecilea francez, dar mai ales, cum s'a făcut în şcoală şi la universitate, pe vremea Liuşei.

Curtea „regelui soare" cu tot fastul ei de lux în viaţă şi manieră în artă, s'a resfrânt în conştiinţa unei întregi generaţii din România.

Nici pe departe nu s'a ştiut, ce s'a petrecut în secolul al şaptesprezecelea românesc, aşa cum s'a ştiut, până în cele mai mărunte anecdote, viaţa de la Versailles.

Prinţesă, ducesă, marchiză, contesă, baroneasă, erau nişte ranguri aşa de familiare, încât nici Liuşa nu se mai întreba, de ce atâta interes pentru o viaţă destul de factice în vremea ei, şi acolo — dar încă, în vremea noastră, şi aici. Atunci, i s'a deslegat mintea pentru priceperea adâncă a pieselor lui Alecsandri. Sufletul românesc e un teren nou, proaspăt, plin de sevă: sămânţa prinde, însă, cine o selectează şi o cultivă cu toată priceperea?

Acest suflet românesc, în revoluţia lui culturală, bruscă, febrilă, puternic efervescentă — realizase o fiinţă rară, unică, splendidă: un om de o superioritate supremă. Era tânăr pe atunci, omul, şi ca toţi uriaşii, avea de luptat cu pigmeii, ca să se impună. Dar, lupta n'a fost grea pentru el.

O problemă îşi pusese: să clarifice, să precizeze, să definească fiinţa neamului său, „fiinţă românească".

„Vrei să te măsori cu oamenii, fii un om, tu, cel de la Dunăre şi Carpaţi; şi-a zis uriaşul călcând pe urmele marilor înaintaşi.

Era formidabil. Personalitatea lui zdrobea, umilea. Totuş, a cutezat unul să i se împotrivească: era mic, guraliv, delirant, superficial şi rău.

Uriaşul venea cu forţa lui elementară, singur şi unic; cellalt se angrenase într'o mafie politică, şi se repezea bătăios de la adăpostul altor braţe, desigur mai vrednice şi bine înarmate.

Atmosfera universitară se resimţea de acest războiu spiritual, inegal până la ridicol. Spiritele erau trezite, stimulate, emulaţia era firească, şi taberele n'au întârziat a se forma.

Figura nobilă, personalitatea armonioasă, temperamentul olimpian, marele profesor de filosofie trona cu prestigiul valorii consacrate şi vârstei înaintate, impunând o temperanţă momentelor prea agitate.

Uriaşul săpase, găsise, descoperise, în pământ, pe pământ, în ţară, peste graniţă, descifrase, tălmăcise, lămurise — şi venea cu un colosal material pentru reconstruirea a tot ce poate da fiinţă, caracter, suflet „neamului românesc".

Micul lui adversar nu-l slăbea însă. Nu înceta de-a spune la cursul lui: „nu avem încă un arhitect artist pentru construirea Istoriei neamului. Se cară material, dar nu se clădeşte".

Dincolo de raza polemicilor, un brelan de *aşi* ai înaltei culturi, munceau mai liniştiţi, dar tot atât de vigilenţi, tot atât de pregătiţi pentru orice întrecere, ca însuşi uriaşul.

Sobru, elegant, de-o prudenţă princiară în grija de-a nu risca, enunţând prea grăbit o dată ştiinţifică, un tânăr savant cu chip de Narcis, era invitat să ia loc de cinste în concertul învăţaţilor europeni: scrisese „istoria limbii româneşti", o capodoperă de acurateţă ştiinţifică şi stilistică.

Cu globul pământului în faţă, privind ca un zeu, de pe-o tangentă a universului, ceelalt *as* al erudiţiei concentra toate ştiinţele în noua ştiinţă a geografiei, pe care o proecta în lumina vastei filosofii cosmice.

Sfios, abia îndrăsnind un pas mai departe, cu o delicateţă de medic clinician, profesorul de psihologie experimentală făcea tăcere, ca să şoptească doar, că investigaţiile gingaşe în sufletul, în viul făpturilor pământului, ar revela ceva din eternul mister... „Nimic sigur... însă, poate"...

Profesorul de estetică literară, masiv, bun, sentimental — învăluind cu o simpatie infinită pe toţi inşii care, în temperamentul lor, manifestau o mică predispoziţie literară; bunul pedagog, de-o răbdare mai presus de puterile omeneşti; idealist în felul lui, veşnic în căutarea formulelor de definiţie ale fenomenelor sufleteşti, care produc poezie; poate unicul om în toată mintea, care-şi pierdea vremea să prindă insesizabilul, şi să definească indefinisabilul — scria manuale de estetică, şi se trudea să ajungă la preciziunea artistică a „ideaţiei", şi la descoperirea *„cauzalităţii sintetice"* a omului-fenomen, zis *„scriitor"*.

. . . .

Literatura se bucura de-o frumoasă încurajare. *Uriaşul* sguduise ţara, frământase conştiinţele, provocase curente, cerea trecere liberă prin zidurile castelor sociale, — aducea *boerimea* la conferinţe, la şezători... şi îi arăta, îi demonstra că gigantul care ţine pe umerii lui edificiul social, este primordialul om al pământului, cel ades uitat, şi în veci nerăsplătit: *„ţăranul român"*.

Două şcoli literare s'au declarat adversare: „Arta naţională"?... şi, „arta pentru artă"?...

Uriaşul era exclusivist, şi cerea directiva tuturor eforturilor şi consacrarea tuturor valorilor — spre desăvârşirea unui ideal naţional.

Filologul avea o viziune mai îndepărtată — fără graniţi, fără contingenţe: artă pentru artă.

Lupta era frumoasă, adevărul rămânând a fi verificat.

. . . .

Uriaşul întreprinsese opera de educaţie socială, care se extindea şi asupra adulţilor, şi asupra bătrânilor.

Era agresiv şi deprimant, punând omului oglinda în faţă. Pleda prin propria-i viaţă. Era fără îndoială, infailibil.

Greu pentru oameni: pe-un pedalog, deabia îl suporţi, când eşti copil, dar... când ai ajuns la maturitate...

Din toate, se desluşea o profeţie:

„Din fierberea de-acum, se va lămuri un isvor de viaţă nouă, proaspătă; se vor nărui pravilele ruginite, pentrucă n'au în totul dreptate, acei ce perpetuează vechimea.

Viaţa e isvor, nu baltă. Legea e, să nu stagnezi.

Să fii mereu energie, forţă, voinţă:

Se întreba, uneori, Liuşa: „poezia nu e oare la noi o floare prea timpurie? N'o usucă răceala neînţelegerii ?

Poezia presupune o ambianţă de cultură înaintată, rafinată, poezia trebue să distileze, să scuture toate scoriile, şi să dea chintezenţa cugetării.

Versul e formula algebrică a sensibilităţii.

Artistul se cere auzit, înţeles, răsfăţat cu gloria, altfel se stinge, moare.

Să cred în artă?"

Şi îşi răspundea: „Numai atât să faci. Ce alt sens poate avea frământarea universului? De ce nu se opresc lumile? De ce, se aprinde lutul nostru şi însetează de dorul frumuseţii? Ce înţeles poate să aibă vraja iubirii? Toate cer dumnezeirii întruchiparea visului de artă. Graiurile ginţilor, în infinită prefacere, vor sfârşi în ritmul suprem de poezie, unul şi acelaş, care va înfrăţi, cândva, omenirea.

Muzica va intui viaţa cerului; plastica va chema îngerii pe pământ!...

. . . .

NATALIA NEGRU

[1] Fragment din romanul inedit *„Liuşa"*.

Adevăratul Hamlet

Nu s'a scris încă până azi istoria prinţului danez Hamlet. In afară de cunoscuta legendă a prinţului Amlet, redată de Saxus Grammaticus, nu se ştia prea mult de isvoarele istorico-literare şi de originea marei tragedii a lui Shakespeare. Abea de curând specialistul englez Longworth-Chambrun, un excelent critic al lui Shakespeare a izbutit să adune materialul autentic cu privire la izvoarele marei tragedii.

Legenda iutlandă a prinţului Amlet pe care a redactat-o călugărul danez şi care a apărut la Paris în latină medievală în 1514, n'a jucat un rol prea mare în crearea piesei Hamlet. Tot la Paris apare în 1572 o prelucrare „modernă" a acelei legende din Iutlanda. Prelucrarea cuprinde şi câteva momente dramatice pe care le vom regăsi în tragedia shakespeariană.

Rezultatul cel mai de seamă al cercetărilor lui Longworth-Chambrun e descoperirea unor izvoare neliterare. Un prieten şi coleg de şcoală al lui Shakespeare se numea cu nume de familie Hamlet şi poate că aceastâ asemănare de nume să fi atras atenţia poetului asupra „tragicei întâmplări" de la Bellforeste. Pe când Shakespeare avea 16 ani s'a petrecut la Stratford în familia Hamlet un eveniment care fără îndoială a oferit motivul unei serii de scene din tragedia poetului. O fată, anume Caterina Hamlet s'a înnecat în râul din apropiere şi autorităţile n'au îngăduit sinucigaşei o înmormântare creştinească. Discuţia dintre familia care punea înnecul fetei pe seama unei întâmplări nenorocite şi autorităţi s'a păstrat în arhivele din Stratford şi nu mai încape nicio îndoială că Shakespeare a nemurit pe tânăra Caterina în figura poetică a Ofeliei. Povestirea Reginei cuprinzând moartea Ofeliei, dialogul groparilor sunt aproape o transcriere credincioasă a actelor oficiale asupra morţii Caterinei Hamlet.

Mai găsim în Hamlet o amintire din copilăria lui Shakespeare. La Stratford veneau adesea actori ambulanţi şi Shakespeare lua parte la toate spectacolele. Odată s'a reprezentat şi povestea călugărului Franciscus. Pe când o eroină mărturisea pe scenă că făptuise o crimă, răsună în sală un ţipăt isteric, o femeie se ridică dela locul ei şi mărturisi că şi ea îşi otrăvise soţul cu şapte ani înainte. Celebra „scenă pe scenă" jucată în faţa lui Claudius, îşi află astfel o paralelă în întâmplarea autentică de mai sus.

Shakespeare a început să scrie „Hamlet", fiind încă tânăr actor. In anii 1589 şi 1594 „Hamlet" a fost jucat de actorii lordului Chamberlain. Textul autentic al tragediei a fost scris însă mult mai târziu. La început Shakespeare a scris numai un fel de povestire dialogată, jucată şi mereu schimbată. Abea în 1603 apăru întâia ediţie a tragediei, cu următorul titlu: „Tragica poveste a lui Hamlet, prinţul Danemarcei de William Shakespeare ,aşa cum a fost reprezentată de prea supuşii slujitori ai lordului în oraşul Londra, la universitatea din Oxford şi în alte locuri". Această întâie ediţie a tragediei, din care nu s'au păstrat decât două exemplare, a fost un furt literar. Textul fusese transcris de un spectator în timpul reprezentaţiei şi apoi publicat. Acest text cuprinde în loc de 3718 rânduri numai 2143 şi mişună de greşeli grosolane. Pe vremea lui Shakespeare piesa nu era proprietatea autorului ci proprietatea şi monopolul trupei, păstrată cu multă stricteţe. In 1604 apare întâiul text din „Hamlet" revăzut de autor. Dar abia în ediţia a doua, apărută după mai mulţi ani, găsim textul desăvârşit şi definitiv al tragediei. In prima redactare care s'a reprezentat şi la Paris, „Hamlet" e trupeşte şi sufleteşte foarte tânăr. Când celebrul interpret al lui „Hamlet", Barbage, nu se mai potrivea rolului unui prinţ tânăr, Shakespeare scrise pentru el versiunea doua. Când bunăoară în scena duelului Sertrada întinde o batistă lui Hamlet obosit, acest amănunt a fost la început numai o concesie făcută bătrânului interpret care avea nevoe de o pauză.

Materialul adunat de criticul englez n'are numai, precum se vede, o însemnătate de istorie literară ci şi de psihologie şi estetică. Din cercetările de mai sus se poate vedea şi metoda de lucru a genialului dramaturg.

W.

A apărut

Intoarcerea de pe front

Noul roman al celebrului scriitor Erich Maria Remarque

După anii de sbucium şi de groază ai războiului, descrişi în romanul „Nimic nou pe frontul de vest", Remarque înfăţişează în *„Intoarcerea de pe front"* epoca de frământări care a urmat marelui măcel.

„Intoarcerea de pe front" e tragedia unei întregi generaţii, care — desprinsă ani de zile din cursul normal al vieţii — încearcă să-şi refacă existenţa sdrobită.

Dificultatea readaptării, decepţia pe care o încearcă cei demobilizaţi, deosebirea dintre imaginea ce-şi făurise în clipele de desnădejde petrecute în tranşee şi realitatea meschină din dosul frontului, peripeţiile dramatice ale revoluţiei germane din 1918, corupţia moravurilor, desfrâul şi imoralitatea îmbogăţiţilor de război, mizeria morală şi fizică a unei populaţii sacrificate, — toate acestea alcătuesc tabloul cel mai desăvârşit al epocii de după războiu, zugrăvită de Remarque cu acea putere de evocare şi de viaţă care l-a făcut celebru în lumea întreagă.

„Intoarcerea de pe front" a apărut în limba română (traducerea d-lor J. Byck şi Al. A. Philippide). Un volum de 320 pagini lei 120. La toţi librarii şi depozitarii de ziare.

A apărut :

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ
Anul XXIII. No. 4
CU URMATORUL SUMAR :

Demostene Botez . . *Călătorii (Alexandria).*
Al. Claudian . . . *Revoluţia germană din 1918.*
Ion Minulescu . . . *N'a fost nimic (Versuri).*
A. Cehov . . . . . *Spre cămin (Trad. de A. Frunză).*
A. Boldur . . . . . *Ideologia politică a emigraţiei ruse.*
Zoe Verbiceanu . . *Casa cu minuni.*
Yacassa . . . . . *Eu sunt un primitiv (Versuri).*
Petre Pandrea . . . *Determinarea stilului de viaţă socială.*
Alexandru Nanu . . *Cronica ideilor (Bergsonismul şi poezia pură).*
Victor Godeanu . . *Cronica socială (Politica salariitor urcate).*
P. Nicanor & Co. . . *Miscellanea (Calamitatea memoriilor. — Pe marginea arestării lui Unamuno. — Al. Capone et Comp.).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

Hippodrom

In amintirea lui Dumitru Cristea

Duminică... Sfârşit de Mai...

Dela intrare şi până la paddock, un şir de lalele înalţă cupe roşii. Tribuna îşi sue şi-şi coboară treptele de piatră. Sus, două steaguri albastre vor să fie fâlfâite; dar nu-i nici un gând de vânt sub fruntea senină a cerului. Un popor întreg de castani înfloriţi îşi întind palmele verzi să umbrească băncile albe şi leneşe. Pista se învârteşte în jurul peluzei, fără început şi fără de sfârşit, ca un drum de basm.

Pe sub castani, forfoteşte mulţimea.

Câţiva gazetari stau strânşi în grup. Unul, plin cu amintiri dela Constantinopol, e numai gură. Altul, dela o gazetă sportivă, tace şi se leagănă pe picioare, într'o parte şi în cealaltă. Unii îşi înseamnă pe marginea programelor cotele afişate pentru cursa ce s'a alergat, alţii îşi înseamnă partanţii din cursa următoare.

Alături, pe o bancă, directorul unei foste reviste umoristice, a plasat desigur un spirit, pentrucă cei din jurul lui râd din plin.

Mai departe, soţia unui antrenor, îşi plimbă pe ape nevăzute, silueta de lebădă neagră.

Şi pretutindeni amestec de colori, de mişcări, de vorbe...

Clopotul....

Cu numere atârnate la oblânc, caii sosesc în paddock, unul mai frumos decât altul, şi se plimbă purtaţi la mână. Mulţimea se strânge în jurul paddockului: 5 e slab de picioarele din faţă, păcat, altfel ar fi de neînvins în Derby; 4 merge bine dimineaţa la antrenament, dar păcat că în curse nu vrea să se întrebuinţeze; păcat şi de 7 că nu are inimă şi nu răspunde la cravaşă; 6, un trei ani, din Favara şi Mudania, poartă păcatele antrenorului şi jocheilor..

Cu 9 se zice că s'a pregătit o lovitură. A aflat-o şi calul, pentru că se smuceşte din mânile băiatului ce-l poartă, şi svârle din picioarele dela spate, să dea mai repede *lovitura*. Un comisar al alergărilor se fereşte într'o parte, şi trece spre mijlocul paddockului, potrivindu-şi monoclul.

Clopotul...

Coloraţi, mici şi coloraţi, jocheii trec unul după altul, croindu-şi drum prin mulţime: unul priveşte în jos, căutând parcă ceva, poate o cursă pierdută; altul cu cazaca vargată, părând un pui de panteră, îşi bate carâmbii cismelor cu cravaşa; altul, simpatic, priveşte în dreapta şi'n stânga, să fie văzut mai bine; altul, un copil, îşi leagă strâns şnururile dela toca prea mare pentru el; altul face un semn neînţeles unuia din mulţime...

Şi trec aşa, mici, şi coloraţi, şi gravi, pentrucă numai ei au roluri principale, pe când toţi ceilalţi sunt simpli figuranţi.

In paddock, se formează grupuri, grupuri: un general, proprietar de cai, îşi pisează jocheul; managerul unui mare grajd spune ceva antrenorului... Sunt ultimele dispoziţiuni, şoptite la ureche, să nu le audă nici caii cari se învârtesc în jurul lor.

Afară, la intrarea în paddock, un tânăr spune tovarăşului:

— Hofbauer râde... Trebue să ştie ceva.

Alături, o rochie verde se pleacă spre una violet:

— Ai auzit?... Il chiamă Hofbauer!...

La un semn, toţi jocheii sunt ridicaţi pe cai. Se strâng chingile, se potrivesc scările, se înoadă frânele.

Rochia verde se apropie mai mult de cea violet:

— Ah, dragă... Ai văzut?

— Ce?

— Ce subţiri sunt pantalonii lui Hofbauer.

Călări, jocheii se învârtesc mult mai gravi, privind peste capetele mulţimii.

Alt semn, şi caii părăsesc paddockul, îndreptându-se spre pistă. Numai în scări, cu frâile strânse, aplecaţi înainte, jocheii îşi duc caii la locul de plecare.

In urmă mulţimea dă năvală şi se striveşte în barele care despart ghişeele:

— 5, câştigător de trei ori.

— De două ori 4 plasat.

— 3, odată plasat şi de două ori câştigător.

Alături, alţii se înghesuesc la ghişeele de event:

— 7 pe 3, de două ori.

— Odată 4 pe 8.

— 2 pe 5, de trei ori.

Insfârşit ajunge la un ghişeu şi rochia verde:

— Dă-mi pe Hofbauer câştigător.

— Numărul vă rog.

— Care număr?

— Numărul calului.

— Nu-l ştiu.

Dar cei din spate încep să strige:

— Ce staţi de vorbă?

— Lăsaţi-ne să jucăm!...

— Ce-i asta?

— Mai repede!... Se dă plecarea!...

Undeva, pe câmp, coboară un steag alb, apoi unul roşu. Un clopot a sunat.

Gata...

Toate ghişeele se închid. Mulţimea se împrăştie: unii aleargă la grilă, alţii spre tribună. Dela prima treaptă până pe acoperiş, tribuna e numai ochi.

Caii gonesc spre fund, şi intră în ocol, unde locul fiecăruia se distinge clar. Când intră în linie dreaptă, tribuna începe să freamăte, şi freamătul creşte cu cât se apropie caii. Când ajung la începutul grilei, freamătul se schimbă în vacarm. Fiecare îşi strigă calul jucat:

— Hai Vulpoi!...

— Prinţişor!... Prinţişor!...

— Răsărit!... Hai Răsărit!... Hai Răsărit!...

Caii cravaşaţi şi împinşi cu energie drăcească, se întind desperaţi.

Rochia verde strigă din tribună:

— Hofbauer!... Hai Hofbauer!...

Şi s'a isprăvit.

Caii încetenesc goana şi se întorc. S'a afişat ordinea sosirei. Mulţimea coboară; tribuna se goleşte. Prin mulţime, plini de spumă, cu nările înroşite, cu ochii aprinşi, caii se întorc la cântar. Calul sosit întâiul, parcă ştie că el a câştigat cursa. Trece mândru, în timp ce jocheul depe el zâmbeşte în dreapta şi în stânga celor ce-i aruncă cuvinte de bine.

Aproape de cântar, rochia verde bate din palme:

— Bravo Hofbauer!...

Jocheii descalecă şi Hofbauer intră la cântar cu şeaua sub braţ, cu capul întors spre rochia verde care s'a rezemat de un castan înflorit, stând acolo sigură.

Mai departe, rochia violet vorbeşte şi râde cu un ofiţer, trăgându-l de un nasture, jucându-se cu stiletul.

Balonul galben s'a ridicat: RECLAMAŢIE. Inghesuială în jurul cântarului... Nelinişte... Zarvă... Dar se ridică balonul albastru: BUN. Clopotul confirmă rezultatul cursei.

Gazetarul cu amintiri din Constantinopol iar a pierdut. Rupe biletele, strigând revoltat:

— Cursa e falsă!...

Fratele lui mai mic, care jucase acelaş cal:

— Nu mai înţeleg nimic!...

Un frate mai mare al lor:

— Hippodromul este un loc unde aleargă banii cu picioarele cailor.

Şi între cei trei fraţi, gazetarul dela gazeta sportivă, se leagănă mereu, într'o parte şi în alta...

Un aeroplan sbârnâe pe deasupra tuturor şi se duce să aterizeze, departe, dincolo de o vilă acoperită cu ţiglă.

Iar prin apropiere, trece un tren fluerând.

1931.

D. N. TEODORESCU

Sfatul Florilor

Stau în liniştea grădinii aromite....
In basinuri ape vii încep să salte,
Iar pe straturi, îmbulzindu-se grăbite,
Ţâşnesc florile pe lugerele 'nalte .

Ochi deschişi, cu gene lungi, petale albastre,
Privesc ţintă spre grădinile de astre,
Au ghicit că viaţa lor de-acolo vine,
Roua, raza şi culorile divine!

Strălucesc de vii dorinţe, şi-apoi pale
Vestejesc de focul care le-a aprins,
Ochiu-albastru al învoaltelor petale,
Spre ţărână se apleacă tot mai stins.

Un parfum mai tare atuncea se ridică
Din a florilor tăcute agonii,
Ca un glas din altă lume ce despică
Golul ceasurilor sure şi târzii:

— „Mulţumeşte-te cu clipa fericită,
Când s'a dus, fă-o să cânte în tăcere,
Şi dă somnului o sacră priveghere:
Să-ţi închidă pleoapa 'n tihnă adormită".

Statuia lui Memnon

lui Mihail Codreanu

Stă rece în pustiuri a lui Memnon statue:
Bat vânturile aspre, bat ploile furtunii,
Ea mută stă şi surdă şi fruntea-i parcă sue
Plutind peste văzduhuri ca discul alb al lunii....

Nu pot să o răstoarne Simunuri arzătoare:
A împietrit senină şi mândră în durere
Câmpia o priveşte din vasta-i dezolare
Incremenind în spaţiu şi ultima-adiere!

Dar un adânc cutremur din temelia humii,
A despicat chiar stânca durerilor în două
Şi până'n piramide, din somn trezit-a mumii
Vrând să deschidă nopţii de chin, o zare nouă,

Şi uneori când cerul de-azur profund, lichid,
Se umple de lumina cea vie a dimineţii,
Ploapele pe ochii cei orbi se redeschid
Şi harpele de piatră înnalţă imnuri vieţii!

D. NANU

25 Mai 1931.

LITERATURA AMERICANĂ

Sinclair Lewis

– Consideraţiuni istorice şi critice asupra câştigătorului premiului Nobel, cu referinţi speciale asupra romanului său principal „Main Street"

Premierea lui Sinclair Lewis apare în lumea literelor americane drept lumina unui soare cu dinţi. O lumină binevenită, dar nu cu totul lipsită de neplăceri şi răbufneli desarmonioase. Din toate taberele, chiar din cele prieteneşti premierea aceasta este obiectul a nenumărate controverse artistice, sociale şi politice. Şi este firesc să fie aşa când Lewis face parte din grupul acelor scriitori radicali aflaţi în jurul revistei „American Mercury", condusă de unul dintre cei mai străluciţi şi veninoşi critici, H. L. Mencken, numit şi într'o oarecare măsură pe bună dreptate, Voltaire-ul epocii noastre. Apoi, pe de altă parte, Lewis atacă în romanele sale importante probleme sociale, la baza cărora o puternică dar strâmtă dorinţă de reformă zace alături de un anumit idealism, pe care puţini vor să-l vadă în lumina lui adevărată.

Privită, însă, de sub alte unghiuri opera sa nu poate mulţumi nici pe idealişti, precum nici pe realişti. Ca mai toate spiritele mari Lewis e destructiv şi constructiv în acelaş timp. Dar, spre deosebire de ele, el distruge şi lucruri bune de păstrat iar când e vorba de a le găsi substitutive creatoare satiristul Lewis nu mai poate face faţă cerinţilor. In acest fel, el nemulţumeşte pe foarte mulţi, căci neavând o perfectă obiectivitate, iar pe de altă parte nicio înţelegere simpatetică a mediului, precum au avut-o Tolstoi şi Dostoievski faţă de atmosfera rusească, Lewis rămâne un critic şi un satirist înainte de a fi un tălmaci al sufletului uman sau un romancier de încadrare obiectivă a unei atmosfere spirituale.

Romanele lui Sinclair Lewis descriu o anumită mentalitate strâmtă şi umilă a unei părţi din populaţia Statelor-Unite, în care state ca Minessota şi Wisconsin păstrează încă o atmosferă bătrânească, cu prejudecăţi puritane şi respect pentru bancheri şi oamenii de afaceri. Acolo, orice schimbare înseamnă revoluţie şi orice noutate o provocare. Acest mediu a intrat în obiectivul fotografului selectiv şi inteligent care este Sinclair Lewis. Dar în câmpul fotografic au ieşit mai limpezi ideile şi prejudecăţile acestor oameni fără idei decât oamenii înşişi. Aceasta pentru simplul motiv că pentru romancierul de care ne ocupăm ideile şi atitudinile sunt mai relevante, decât sufletul uman cuprins în întreaga lui configuraţie. In această caracteristică noi, spre deosebire de numeroşii critici ai lui Lewis, recunoaştem nu numai un defect ci şi o calitate. Anume calitatea idealistă a nemulţumitului, a omului care vrea altceva. Lewis doreşte prin unii din eroii săi altceva mai bun, mai înalt, mai armonios. Caricaturizând ceiace este, satiristul Lewis este mişcat în fundul spiritului său de o dorinţă de schimbare progresivă. Pentru aceastǎ pricină, el are o putere şi un scop, care fără a cădea în propagandă ca în cazul lui Upton Sinclair, mişcă şi captivează pe cetitori. Acest vag idealism, pe care îl vom urmări mai cu seamă în cea mai bună operă a sa, „Main Street", constitue o forţă la lumina căreia personagiile romanelor sale capătă viaţă şi contrast.

Că idealismul său este strâmt şi pozitiv, — Lewis ar vrea să înfiltreze în lumea umilă a eroilor săi ştiinţifismul secolului al IX-lea şi literatura modernă, — poate fi adevărat şi scriitori ca G. K. Chesterton au remarcat-o cu prisosinţă. Este foarte adevărat că Lewis descriind unele trăsături de clevetire şi suficienţă comune claselor mijlocii din provincia americană, a arătat nivelul jos şi reacţionar al acestor clase. Dar, pe de altă parte, el nu a căutat să înţeleagă ce anume face pe aceşti oameni să fie mulţumiţi cu ei înşişi şi tradiţiile lor, cu ideile lor fanatice despre higienă şi prosperitate financiară, precum nici să vadă dacă nu cumva introducerea lui Debussy şi a criticelor domnului Mencken în datele circumstanţe, ar fi de vreun folos.

Chesterton crede că eroii din Main Street (Strada Mare) nu sunt chiar atât de dispreţuit pentru că viaţa lor deşi strâmtă are unele valori şi tradiţii cu totul demne de orice suflet uman. Chesterton, în prezent pentru a doua oară în America, a luat partea victimelor lui Lewis, pe care-l condamnă şi pentru motivul că vrea să le ia acestor fiinţe simplitatea şi modestia pentru a le intelectualiza cu literatură rafinată şi ştiinţă ateistă. Ne referim la Chesterton pentru motivul că acest strălucit european a căutat să înţeleagă Statele-Unite cum puţini europeni încearcă şi reuşesc. Majoritatea lor concep America, nu mult diferit de cum o descrie Sinclair Lewis. Şi ácesta e motivul care conştient ori inconştient a determinat răsplătirea lui de către comisiunea premiului Nobel. Astfel, ajungem şi la latura politică a premierii lui Lewis. Foarte mulţi americani consideră această premiere ca o dovadă a dispreţului european pentru mediul american. Consacrând pe Lewis comisiunea suedeză a acceptat punctul său de vedere şi deci atitudinea sa critică şi de caracterizare a claselor de mijloc americane. Aşa cred „Professor Emeritus" Henry van Dyke de la Universitatea Princeton şi excelentul critic Lewis Muford, pentru a nu cita prea mulţii reprezentanţi ai acestei opinii.

Faptele par să le dea dreptate pentrucă în prezent Statele-Unite au o înfloritoare mişcare literară, aproape în întregime necunoscută Europii, cu excepţia Germaniei care cunoaşte şi preţueşte pe unii scriitori mari americani. Din această mişcare, care în trecut a produs un Walt Whitman sau un Edgar Poë sunt astăzi o seamă de scriitori demni de a fi consacraţi înaintea lui Sinclair Lewis. In poezie Robert Frost şi Carl Sandburg, în teatru Eugen O'Neil, în proză Willa Cather, Edith Warthon, Ernest Hemingway sau Theodor Dreiser, ca să nu amintim pe cunoscutul Upton Sinclair sau pe apreciatul chiar de către europeni, Sherwood Anderson, ar fi putut obţine mai pe bună dreptate premiul Nobel decât Sinclair Lewis. Aşa spun şi gândesc intelectualii americani, care socot că Lewis a fost totuşi preferat pentru atitudinea lui critică şi potrivnică unei bune părţi din Statele-Unite. Sau, cum o spune un scriitor american, pentru motivul că el rămâne „cel mai efectiv satiric pe care l-a produs ţara noastră".

Adevărate sau nu, aceste consideraţii sociale şi politice pe care le-am crezut interesante şi relevante chiar pentru preţuirea artistică a lui Sinclair Lewis, nu pot sterge din interesul tuturor deosebita lui personalitate. Toţi sunt de acord că Lewis este dacă nu cel dintâi, în tot cazul printre cei mai de seamă scriitori ai Statelor-Unite şi că el a descris unele lucruri adevărate. La acestea, dacă mai adăugăm şi observaţia noastră asupra unui idealism înviorător ce ar zace la baza criticismului său, putem, cu toate aceste elemente pregătitoare să ne oprim atenţia asupra operei sale literare, din care vom lua ca reprezentativă romanul său scris în 1920 „Main Street".

Inainte, însă, de a face aceasta amintim că activitatea scriitoricească a lui Lewis este foarte extinsă. Nu vom înşira toate cărţile sale căci el a scris unsprezece romane până acum, dar trebue să pomenim printre cele mai de seamă „Babbitt", romanul omului de afaceri american, „Elmer Gantry", satiră-roman împotriva unor preoţi americani şi „Omul care cunoscu pe Coolidge", una dintre cele mai spirituale şarje împotriva naivităţii maselor.

II

APRECIERI SUMARE DESPRE „MAIN STREET"

„Main Street" este povestea unei fete, Carol Milford, educată în oraş, rafinată de revistele literare şi dornică de o lume mai inteligentă, mai umană, mai dreaptă. Carol visează să cultive lumea. Se vede în mijlocul copiilor, ca bibliotecar, recomandând cărţi bune şi răsădind în ei idei de echitate socială. Accidental, ea se căsătoreşte cu un doctor Kennicott, care o duce într'un orăşel mic în care clevetirea şi prosperitatea financiară sunt singurele idealuri. Ea vine acolo cu gândul de a transforma acest orăşel de fermieri îmbogăţiţi, de a le organiza un teatru de societate care să prezinte dintr'odată nimic altceva decât pe Bernard Shaw şi de a le insufla idei socialiste. Ea vrea să transforme totul, până şi strada mare (Main Street), care, de fapt, nu este decât un lung şir de magazine cu burghezi prosperi şi negustori care cred că Dumnezeu a spus oamenilor: — „Imbogăţiţi-vă şi prosperaţi pentru a avea automobile, case şi cinematograf". In acest orăşel, care se făleşte de a fi produs un om mare şi anume un vânzător de automobile în Boston, Carol nu izbuteşte să-şi reformeze nici măcar soţul. Doctor Kennicott are doar cinci lucruri care-l interesează: medicina, nevasta, conducerea automobilului, vânătoarea şi investirea câştigului bănesc în terenuri. Kennicott o iubeşte pe Carol, simplu şi înţelegător, până la un anumit punct. O crede superioară, dar cu gândurile în nori. El îi dă parale să facă ce vrea, dar nu este interesat în ideile ei. Carol devine un fel de Nora a provinciei americane. Se sbate şi este în conflict cu soţul ei, ca şi cu întreaga societate a orăşelului. Comitetul teatrului refuză să-i primească sfaturile iar femeile din cluburi continuă să epuizeze într'o singură şedinţă tot ce e important în literatura engleză pentru ca în şedinţa viitoare să conducă o discuţie, asupra literaturii chineze, ni se pare. Carol e învinsă. Nu poate face pe soţul ei nici măcar să înveţe pe dinafară poezii de Tennyson. Orăşelul e mândru să clădească şcoli şi să epuizeze cultura lumii în câteva şedinţe ridicule de club.

Carol devine mamă, este iniţiată de o mătuşă a soţului ei, în secretele bucătăriei, iar societatea o învaţă să fie mai întâi de toate *practică*.

Soţul îşi explica dorinţa ei de a cumpăra aşa de multe cărţi doar pentru că ea a fost bibliotecar şi a rămas, de atunci, cu această manie de a sta printre cărţi. Carol este neînţeleasă. Carol e o intelectuală. Dragostea o interesează puţin. Când însă planurile ei sunt năruite, când ea nu mai are raţiunea de a trăi pentru înălţarea semenilor e gata să fie amanta unui băiat tânăr şi mediocru, lucrător într'o croitorie. Clevetirea prematură a orăşelului o salvează. Soţul soseşte la timp pentru a o aduce acasă dela plimbarea cu blondul fiu de fermieri suedezi, care este nevoit să părăsească orăşelul puritan unde băutura şi dragostea sunt păcate de neertat. Carol, însă, nu mai poate rămâne în orăşel, nici ea. Nu mai vrea. Soţul care în felul lui o iubeşte, o lasă să trăiască aproape doi ani în Washington, unde ea se devotează operelor sociale, care la sfârşitul răsboiului european cereau atâta muncă şi iniţiativă. In cele din urmă Carol se întoarce la căminul ei. Ea e învinsă definitiv. Ea care dorea să schimbe viaţa confortabilă şi sigură a orăşelului într'una mai nesigură, mai aventuroasă, mai nebunească, mai exotică, mai intelectuală se va resemna la o activitate *practică*, păstrând doar în spirit dorul ei de înălţare ideală a orăşelului.

Acesta e romanul lui Sinclair Lewis *„Main Street"*, care astfel proectează în *Carol* idealul a sute şi mii de femei americane, educate în colegii şi care vor o viaţă mai inteligentă, mai rafinată şi mai dreaptă. Carol e simbolul femeii americane de azi, precum *Babbitt*, eroul romanului cu acelaş nume, este tipul representativ al bărbatului american, interesat doar în afaceri, şi al cărui optimism este doar concret şi monetar. Carol este tipul femeii idealiste americane, şi deaceia opusul lui Babbitt, vânzătorul de terenuri pentru case. Babbitt reprezintă acel mediocru optimism american, care crede în misiunea îmbogăţirii. Babbitt este convins că a vinde locuri pentru case este baza civilizaţiei. O spune limpede: „Gândeşte-te, Myra, că înainte ca un oraş să aibă case şi prosperitate sau oricare din lucrurile pe care le vezi, este nevoe ca un vânzător de terenuri (realtor) să le vândă pământ! Intreaga civilizaţie începe cu el. Te-ai gândit vreodată la asta? (Babbitt, p. 159).

Majoritatea bărbaţilor sunt ca Babbitt, omul de afaceri, suficient, fumând ţigări de foi şi ţinând discursuri bombastice în care speranţele proprii de îmbogăţire îl conduc la declaraţii optimiste asupra viitorului oraşului şi civilizaţiei mondiale fundată de vânzătorii de terenuri pentru case. Aceasta cheamă, oamenii de afaceri, optimism. Şi aceasta este ceiace Carol Kennicott urăşte şi vrea să schimbe, fără a izbuti.

Insuşirile lui Sinclair Lewis ca scriitor nu sunt greu de pomenit. El vede totul prin prisma intelectualului desatisfăcut de mediocritate. Lewis are marele dar de a prinde expresiile şi limbajul acestor oameni. El îi descrie cu propriile lor vorbe, ceiace deşi remarcabil nu este o mare calitate, mai ales în America unde oamenii standardizaţi vorbesc mai toţi la fel, şi unde aceleaşi idei circulă în aceleaşi forme dealungul celor patruzeci şi opt de state.

(Continuare în pag. VI-a)

Din cauza alegerilor

„Colecţia celor 15 lei", care urma să apară la 1 crt. şi-a amânat apariţia pentru ziua de 15 crt.

Primul volum din această colecţie „VEDETTA" romanul unei aventuriere, e datorit celebrului autor Henry Possendorff, care a fost propus pentru premiul Nobel de literatură.

Un volum elegant cartonat, conţinând 340 pagini, Lei 15,—Reţineţi din vreme acest volum la librarul sau vânzătorul Dv. de ziare

Altă însuşire este satira. Babbitt este văzut cu milă şi ironie. Omul care devine frate cu ceilalţi doar de frică şi interes, este comic şi ridicul. Lewis are un fel de observaţie ironică, foarte preţioasă. Apoi romanele sale au multă acţiune: tipurile deşi neadâncite, se mişcă tot timpul pentru că ele nu ştiu ce-i contemplaţia sau speculaţiile intelectuale. Insuşi Carol Kennicott este în continuă acţiune, în continuă expansiune şi plină de gesturi şi atitudinii vii, plastice, relevante.

Defectele lui Lewis le-am spus la început. Amintim doar că el nu are o înţelegere simpatetică a mediului, ci, dimpotrivă, o atitudine de observator care caută ceiace-i caricatural şi contradictor. El este pictorul nonsensului american. Este satiristul celor ce cred că natura umană înseamnă capitalism, îmbogăţire şi virtute ipocrită. „Un servitor al realităţii" îi spune lui Carol: „Lipsurile pe care le găseşti în acest oraş sunt pur şi simplu natura umană şi ele nu vor fi niciodată schimbate". (Main Street, p. 284).

Sinclair Lewis este însuşi Carol Kennicott, grăbita de reforme, care dintr'odată vrea să revoluţioneze ceiace cere timp şi abilitate, dacă nu o schimbare radicală a întregii concepţii de viaţă, o infiltrare a valorilor spirituale în sufletele oamenilor prosperi şi mediocri, totuşi destul de interesanţi pentru a fi descrişi şi în umanitatea lor, care nu întotdeauna e rea şi ipocrită.

Cum am caracteriza, cu o singură formulă, arta lui Sinclair Lewis? Drept un *realism critic*. Lewis este un scriitor care descrie realitatea văzută direct prin prisma criticismului, care cu idealuri şi sentimente mari deformează obiectele şi redă mărite doar defectele lor.

PETRU COMARNESCU

Los Angelos, Martie.

Curiozităţi

Ceasul vorbitor

Zilele acestea, observatorul astronomic din Paris a instalat un ceas care „vorbeşte", anunţând sferturile de oră. Ceasul, pus în legătură cu nişte plăci de gramofon (pentru care s'a imprimat glasul unui cunoscut actor parizian), anunţă foarte răspicat sferturile de oră. Ceasornicul funcţionează ziua şi noaptea şi, fiind racordat cu reţeaua telefonică a oraşului, orice abonat la telefon îl poate auzi, luând pur şi simplu receptorul la ureche. Parizienii sunt încântaţi de această inovaţie.

Adulţii învaţă mai uşor decât copiii

Institutul pedagogic de pe lângă universitatea din Columbia contestă că copiii ar învăţa mai lesne decât adulţii. S'au făcut experienţe cu diferite grupe de copii şi de adulţi în învăţarea limbilor străine. Elevii între 9 şi 18 ani, care au avut, în şcoli particulare, de două ori atâtea ore de limbi străine decât grupa adulţilor de peste 35 de ani, şi-au însuşit numai jumătate din cunoştinţele dobândite de aceştia din urmă. Altă grupă de elevi între 9 şi 11 ani a dat rezultate şi mai proaste, deşi unii dintre copii erau dotaţi cu un grad de inteligenţă neobişnuit de înalt. S'a stabilit deci în mod neîndoelnic că la limbile străine adulţii între 20 şi 40 de ani fac progrese mult mai repezi decât copiii şi adolescenţii.

Diagnosticul alcoolismului prin injecţii în nas

La clinica de psihiatrie neurologică de pe lângă universitatea din Viena s'a experimentat de curând o metodă pentru examinarea pacienţilor bănuiţi de alcoolism, la o epocă în care celelalte semne obişnuite ale alcoolismului nu sunt încă vizibile.

Se ştie că adrenalina contractează capilarele; injectându-se în doză mică în nas, ea goleşte de sânge mucoasa nazală, care păleşte; la alcoolici însă, mucoasa nazală nu păleşte deloc, sau îşi recapătă roşeaţa în cel mult 20 de minute. Semnele obişnuite ale alcoolismului pot înşela asupra cauzelor lor. Nasul roşu, turburările aparatului digestiv, ale ficatului, rinichilor şi altor organe, pot avea, în afară de alcoolism, şi alte cauze; ochii sticloşi, culoarea roşie-albăstrue a feţei, vinele aparente şi obrajii buhavi, nu provin neapărat din băutură, ci se pot uneori vedea şi la abstinenţi.

Noua metodă este în cazurile dubioase un auxiliar diagnostic preţios, pentrucă face posibilă stabilirea şi deci combaterea alcoolismului înainte de a fi devenit iremediabil. Ea ajută la demarcarea limitei dintre consumul permis şi cel exagerat de alcool.

Superstiţia la japonezi

In privinţa superstiţiilor, Japonezii ne-au întrecut cu mult. Ei se tem mai ales de anumite numere, pe când pe altele le consideră norocoase. Negustori abili au deschis un fel de agenţii care fac comerţ cu numerele norocoase. Abonaţii la telefon care capătă numere periculoase, plătesc agenţiei o sumă de bani în schimbul căreia li se dă un număr norocos. Pentru anumite numere, agenţiile cer sume mari, pe care nu le pot plăti decât oamenii foarte bogaţi .Numărul 357 este foarte căutat în toată Japonia. In schimb, 42 este un număr temut, căci înseamnă moarte. Cel mai căutat număr este 8, care reprezintă în ochii Japonezului fericirea supremă. Insfârşit, 49 este ocolit de toată lumea; la telefon nu e acceptat de nimeni. Aceste numere rele le au întotdeauna telefoanele poliţiei şi ale autorităţilor publice.

Evreii în agricultură

Societatea ebraică de agricultură şi-a publicat de curând al 31-lea raport anual; din acest raport se vede că numărul fermierilor evrei a atins în Statele Unite cifra de 80.000, cu toată criza economică ce domneşte şi acolo.

Acum 31 de ani, nu existau în toată America decât 216 familii de fermieri evrei. Societatea încurajează mişcarea agricolă printre Evrei; anul trecut a acordat împrumuturi în sumă totală de 6 jum. milioane dolari şi a procurat angajamente agricole unui număr de 17.000 de tineri evrei. Societatea a cumpărat la New-Brunswick (lângă New-York) terenuri cultivabile, le-a parcelat şi le-a împărţit lucrătorilor industriali care ţineau să-şi combine îndeletnicirile urbane cu cele rurale. 90 la sută din aceşti muncitori agricoli sunt hotărîţi să se stabilească definitiv în ferme; 64 la sută doresc să-şi instruiască copiii pentru îndeletnicirile agricole; în genere, toţi fermierii evrei se simt după scurt timp legaţi de pământ şi nu-l mai pot părăsi; ceiace este şi mai îmbucurător, toţi trăesc în cea mai deplină armonie cu vecinii lor creştini.

Cronica cinematografică

— *Inapoi* —

Profit de ocazie. Nu-i actualmente nici un film care să forţeze atenţia. Şi atunci îmi ţin o făgăduială pe care mi-o făcusem mai de mult mie-însumi. Aceea de a vorbi despre un film trecut, care a rulat astă primăvară, care este un monument de artă cinematografică, şi care n'a plăcut. Probabil că publicul nu şi-a dat seama de tot interesul filmului. Deaceea îmi propun aci să încerc a-l pune în lumină.

* * *

Bucata se numeşte „Halleluya". Spectatorul bucureştean, deprins cu operete, s'a desvăţat de a mai gusta şi plăceri artistice de un ordin diferit — ca să nu zic superior. Oricum însă, nu-i era permis să se înşele într'atât încât să strâmbe din nas în faţa unei bucăţi cu adevărat extraordinare cum a fost „Halleluya". De data asta, francezii au avut gustul mai bun.

Povestea „neagră" realizată de King Vidor s'a bucurat în Franţa de o presă ditirambică. Citeam o cronică a lui Fagard care se ocupa simultan de „Halleluya" şi de „Blauer Engel". Cetitorul va fi surprins aflând că criticul francez declară că Halleluya este superior artisticeşte celuilalt. Ceiace este exagerat, dacă nu chiar fals, sau în cel mai bun caz este cert că cele două filme sunt două lucruri extrem de deosebite şi că nu-i foarte corect să le comparăm.

In fond ne putem da seama de ce „Halleluya" a plăcut aşa de mult criticilor francezi. In Franţa domneşte, de totdeauna, amorul ideii, pasiunea instrucţiunii, voluptatea didacticei şi plăcerea culturii generale. Filmul lui King Vidor satisface abundent această cerinţă. Are o valoare de document şi un interes de anchetă etnografică pe care puţine alte fime le-au avut.

* * *

In fond, riguros vorbind, „Halleluya" are un fel de cusur. Păcătueşte printr'o uşoară confuzie de genuri, printr'un amestec de documentar şi de romanesc.

In genere, autorul trebue să aleagă. Ori ne instrueşte direct, şcolăreşte, — şi atunci avem „documentarul"; ori ne instrueşte indirect, prin trucurile imaginaţiei, prin procedeele evocării simbolice şi a alegerii de detalii caracteristice.

Decât, — este probabil că în cazul lui „Halleluya" nu se putea alege. Trebuia neapărat să se facă simultan uz de ambele metode. Şi iată de ce.

In acest film e vorba de viaţa şi psihologia negrilor, sau mai precis a negrilor din Statele Unite Americane. Or, mentalitatea acestor oameni e neînchipuit de deosebită de a noastră. Ne face o astfel de impresie de lucru *străin*, total străin de toate obiceiurile noastre de a gândi şi simţi, încât în permanenţă par'că am „pierde picior", par'că ni-ar fugi pământul de sub noi; ne simţim depeizaţi, incapabili de a mai pricepe.

La asta contribue foarte mult şi faptul că negrii aceştia nu locuesc în păduri virgine din insule tropicale; nu-s îmbrăcaţi în pantaloni de baie şi nu locuesc sub trei nuiele. Stau în oraşe tentaculare, sau în ferme burgheze la fel cu ceilalţi, la fel cu toţi Europenii din Vest şi „Far-Wert". Dacă ni-ar fi fost prezentaţi în decorul autohton al ţărilor indigene ecuatoriale, venerând vre-un ciolan, şi dansând în jurul unui totem, lucrurile ne-ar fi apărut mai clare; am fi făcut la început o sforţare de decalaj mintal pentru a ne transpune cu gândul într'o psihologie frustă acordată cu o viaţă săracă în evenimente şi lentă ca ritm. Şi atunci, ne-ar fi venit de la început uşor să pricepem. Cu siguranţă că am fi priceput.

Dar aci e cu totul altceva. Stilul european de viaţă al negrului nord-american ni-l maschează şi mai tare. Văzându-l că face acţiuni şi execută conduite care pe din afară sunt perfect identice cu acele ale celor mai înaintaţi dintre albi, ne fac să pierdem busola, şi să nu mai putem înţelege bine. Punctul nostru de reper ni se şterge din faţa ochilor, căci tot timpul asistăm la feluri de purtare analoage cu ale oamenilor din rasa noastră. Şi totuşi, pe ici pe colo, câte ceva care ne revelează o mentalitate cu desăvârşire străină, ceva care vine de departe, de foarte departe, din străfundurile unei rase vechi şi deosebite; ceva care ne loveşte şi ne derutează. Un vânt de credinţă păgână, totemistă; o fire de copil adult, o logică bizară — logica aceia deconcertantă pe care filozoful etnograf Levy Brühl o numea „prelogică", adică anterioară logicei propriu zise. Acest savant francez (unul din cei mai străluciţi dintre actualii profesori ai Sorbonei) a consacrat trei copioase volume mentalităţii primitive. In aceste cărţi, astăzi devenite clasice, propune, pentru a se caracteriza sufletul acestor popoare înapoiate, cuvântul *participaţie*. Pentru negrul african sau australian *„totul participă la toate"*. Un lucru este ceva şi altceva; este el şi contrariul lui; este aci şi aiurea; acum şi altădată; aşa şi altfel, etc., etc.... Cu alte cuvinte ei nu cunosc cele două concepte fundamentale ale logicei: pricipiul *identităţii* şi al *contradicţiei*. Primitivul este, cum mai spune Levy Brühl, „impermeabil, la experienţă". Dacă o credinţă a lui este infirmată de fapte, el nu pleacă capul în faţa realităţii; nu zice: m'am înşelat, credinţa mi-a fost falsă. Nu. El se mulţumeşte a gândi: „acum legea în care eu cred a dat greş; altădată o să iasă mai bine; credinţa mea nu-i de loc micşorată prin asta". Este o confuzie mentală tipică. O aceeaş cauză are un anumit efect şi alteori un alt anumit efect, poate exact contrar. Dar pe negru asta nu îl deranjază. Nu simte nevoia să se cramponeze de un principiu, pentru ca, în numele lui, eă elimine tot ce l'ar contrazice. Primeşte, talmeş-balmeş, lucrurile cele mai contradictorii; nu poate disocia precum nu poate stărui în nimic. *Confuzie şi instabilitate*. Iată trăsăturile lui sufleteşti caracteristice.

Decât, dacă la aborigemul deşerturilor Australiei centrale aceste particularităţi sunt mai uşor de studiat în schimb ele-s foarte anevoie de prins la nişte negri care au un standard de trai şi un stil exterior de viaţă exact identic cu al albilor. Sălbaticii pe care i-au studiat de pildă etnografii Spencer, Gillen, sau Howit (şi care sunt, după sociologia contemporană, cei mai sălbatici din toţi) sunt uşor de analizat, cu toată prăpastia ce-i desparte de mentalitatea noastră. Căci ei ni se prezintă nouă oarecum în stare pură. Pe când negrii Statelor Unite îşi ascund psihologia lor specială îndărătul unor acţiuni exterioare perfect europene (sau mai precis yankee).

Dacă s'ar fi alcătuit un film cu negrii puri, acţiunea s'ar fi desfăşurat într'un decor în întregime exotic, într'un cadru de viaţă cu reguli de trai social şi legi morale total diferite de ale noastre. Inlăuntrul acestui mediu foarte special ni s'ar fi servit subiectul filmului, căutând a se respecta cât mai fidel mentalitatea şi logica acestor popoare. Şi am fi putut avea un film pur-artistic, unde aspectul documentar ar fi fost subordonat celui artistic; un film din care ne-am fi documental asupra mentalităţii sălbatice *nu direct*, ca în bucăţile documentare, ci *indirect*, pe calea artei, prin alegere de detalii caracteristice, simbolice, evocatoare, reprezentative pentru mentalitatea în chestiune.

Acest lucru însă era imposibil de realizat în filmul „Halleluya". Nu puteam plasa pe negrii într'un cadru *special*, pentru bunul motiv că ei trăiesc într'un cadru *comun*, *comun* cu acel al albilor. De pildă mahalaua din New-York numită Harleem, unde nu locuesc ce-i drept decât negrii, este un colţ de oraş exact asemănător celorlalte cartiere din orice alt mare oraş american. Nici lucrurile materiale, nici cele sociale nu-s deosebite. Aceleaş instrumente technice de gospodărie, acelaş gen de confort de viaţă, aceleaş ore de masă, acelaş ritual social în circulaţia pe străzi, în distracţiile de varieteu, sau de cafenea, sau de sport. Insfârşit *tot ce se vede*, tot ce e exterior, e la fel cu ce se întâlneşte la albi, şi asta în ciuda despărţirii materiale dintre cele două rase.

Iată de ce un film ca „Halleluya" nu avea la îndemână trucul *decorului exotic*, care ajută mult să ne facă a „pune în cui" mentalitatea noastră europeană şi a ne aşeza în faţa ecranului cu mintea deschisă, apţi de a pricepe cele mai neînchipuite bizarerii de moravuri şi de psihologie. Absenţa *cadrului exotic exterior* trebuia înlocuit cu ceva. Şi a fost înlocuit cu alegerea câtorva momente de delir colectiv în faţa unui predicator simplist şi naiv. Bineînţeles, şi aci era o dificultate: credinţa prostească în spusele unui caraghios îmbrăcat în carnaval şi care debitează nişte fraze puerile luate din scripturi combinate cu vorbe goale care imbecilizează complect înţelesul celor dintâi, — asemenea practici nu-s specific negre, ci tot atât de caracteristice pentru americani (şi chiar în general pentru anglo-saxoni). Aşa încât trebuia accentuat felul *tranzelor*, *mişcările* isterice cu braţele şi picioarele, văităturile acelea jumătate bocitoare jumătate fox-trott. Aceste accente sunt curat negre. Deaceea trebuiau apăsate. Apăsate aşa cum se face în documentarul direct, în documentarul pedagogic-instructiv. Alături de câteva *momente negre* alese astfel, sugestiunea artistică se putea pe urmă exercita. Dar trebuiau neapărat acele cadre prealabile; ceiace a obligat pe regisori să cadă în documentar pur.

Am insistat mai mult asupra tuturor acestora pentru că alcătuesc o interesantă problemă de estetică cinematografică, şi anume aceea a raporturilor dintre filmul artistic şi filmul documentar.

Deosebit de acest interes, filmul Halleluya îl mai are şi pe acela al unui ansamblu de actori tot unul şi unul. In deosebi eroul şi eroina sunt absolut extraordinari, iar câteva scene, ca aceea a fugăririi prin mlaştini, merită să rămână ca momente clasice în repertoriul artei ecranului.

De ce nu se reia acest film?

D. I. SUCHIANU

Muzică

Ateneul N. Iorga

In cadrul activităţii „Ateneului Nicolae Iorga", care împlineşte cinci ani de existenţă, s'au desbătut şi lămurit numeroase probleme artistice, sociale şi culturale.

Programul şezătorilor organizate de acest Ateneu a dat în permanenţă o specială atenţiune muzicii.

Astfel, nici-o altă instituţie, în afară de Ateneul Iorga, n'a luat parte la sărbătorirea mondială a lui Mozart, cu prilejul celor 175 ani dela naşterea lui.

Dar Ateneul Iorga s'a interesat deopotrivă şi de muzica românească.

Pe lângă audiţiunile româneşti de ansamblu, Ateneul a luat iniţiativa să închine pe rând întregul program muzical al unei şezători câte unui singur compozitor român.

Seria acestor interesante audiţiuni a fost inaugurată cu lucrările de muzică de cameră ale compozitorului C. C. Nottara.

S'au executat „Sonata în *re* minor, pentru pian şi vioară", „Cinci lieduri" (în primă audiţie): „Rote Rosen" (Versuri de Fr. Erdtel), „Primăvară" (Al. T. Stamatiad), „Fericirea" (S. Gheorghiu), „Suită siciliană" (primă audiţie) şi „Romanţă — pentru pian".

Tot acest material de inspiraţie şi tehnică compozistică a fost viu aplaudat.

Pentru executarea acestor lucrări s'a făcut apel la elemente solistice de autoritate: d-rele M. Cocorăscu, Valentina Creţoiu şi d-l Alfred Alessandrescu.

Autorul a susţinut cu prestigiu partea violinei din sonată şi şi-a acompaniat la pian liedurile cu multă discreţiune.

Audiţia a fost precedată de o conferinţă a d-lui Emil Riegler-Dinu despre „Muzica religioasă". — *h. b.*

GRATUIT

vă puteţi petrece concediul şi alte premii importante puteţi câştiga participând la

MARELE CONCURS

organizat de ziarul „Dimineaţa"

Cuponul de participare îl găsiţi în

„ALBUMUL REBUS"

ce se află de vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare.

Cronica Sahului

PROBLEMA No. 370

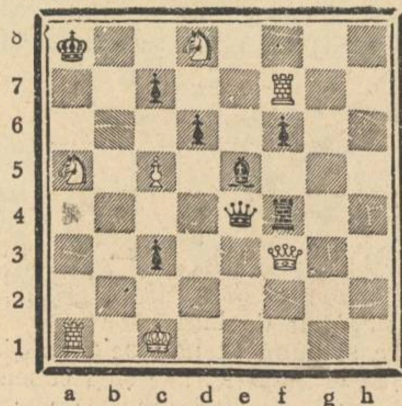
— *Din concursul nostru de probleme* —

Mottto : „Not so easy"

(inedită)

Negru :

Ra8, Dé4, Tf4, Né5, Pc3, c7, d6 şi f6 (8).

Alb :

Rc1, Df3, Ta1 şi f7, Ca5 şi d8, Pc5 (7).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PROBLEMA No. 371

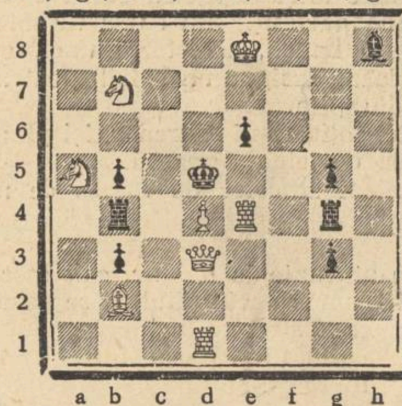
— *Din concursul nostru de probleme* —

Motto : „Lorelei"

(inedită)

Negru :

Rd5, Tb4 şi g4, Nh8, Pb3, b5, é6, g3 şi g5 (9).

Alb :

Ré8, Dd3, Td1 şi é4, Ca5 şi b7, Nb2, Pd4 (8).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 168

Jucată la Viena în concursul pentru comemorarea maestrului Trebitsch în ziua de 8 Mai 1931.

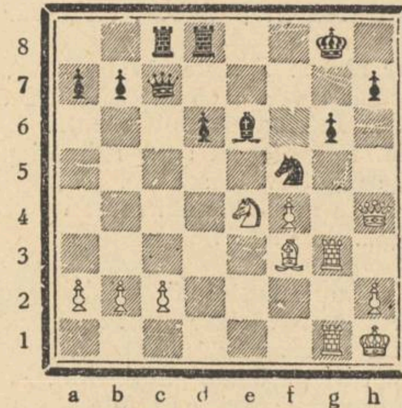
Alb : E. Koenig **Negru : F. Kuuert**

Partidă siciliană

1. é2—é4, c7—c5; 2. Cg1—f3, Cb8—c6; 3. d2—d4 c5×d4; 4. Cg3×d4, Cg8—f6; 5. Cb1—b3, d7—g6; 6. Nf1—é2, g7—g6; Cd4—b3, recomandată de Alechin. 7...., Nc8—é6; 8. 0—0, Nf8—g7; 9. f2—f4, Cc6—a5; 10. Rg1—h1, 0—0; 11. Né2—f3, Né6—c4; 12. Tf1—g1, Dd8—c7; 13. Dd1—é1, Ca5—c6; ameninţarea C×a5, D×a5; Cd5 era numai aparentă, căci mai târziu calul alb din é7 nu ar mai fi avut nici un câmp de rafugiu. 14. Nc1—é3, é7—é6? 15. Ta1—d1, Tf8—d8; 16. Cb3—d4!, ameninţă Cb5. 16....., Cc6×d4; 17. Né3×d4, Ta8—c8; 18. Dd1—h4, Cf6—é8; mai bine ar fi fost, poate, é5. 19. Nd4×g7, Cé8×g7; 20. g2—g4, f7—f5; 21. g4×f5, é6×f5; 22 Tg1—g3, Nc4—é6; 23. Td1—g1, f5×é4; 24. Cc3×é4! Cg7—f5;

Situaţia partidei după a 24-a mutare a negrului

Negru : Kunert.

Alb : Koenig.

Alb îşi încoronează jocul său admirabil condus printr'un sacrificiu; 25. Tg3×g6+!, h7×g6+; 26. Tg1×g6+, Cf5—g7; 27. Cé4—g5!, Dc7—é7; la Rf8, ar fi urmat T×g7 cu câştigarea damei. 28. Dh4—h7+, Rg8—f8; 29. Tg6×g7! şi negru abandonează. (*Comentarii după „Wiener Schach-Zeitung"*).

BIBLIOGRAFIE

Excelenta revistă „Wiener Schachzeitung" publică în ultimul său număr (10), articole de seamă, interesante ştiri, frumoase probleme şi numeroase partide bine analizate. Acest număr e împodobit cu o frumoasă fotografie a câtorva maeştri cari au jucat în ultimul timp la Nisa, printre cari Alechin, Flohr, Stolz, Monossonn, Reilly şi conţine ca lucrări noi dispoziţii schimbate referitoare la partidele prin corespondenţă organizate de revistă. precum şi un supliment recreativ.

„Wiener-Schachzeitung" apare de două ori pe lună. Abonamentul e de 10 mărci germane pe an (400 lei); pe 3 luni 120 de lei. Adresa : Wien IV, Wiedner Hauptstrasse 11.

ŞTIRI

Concursul naţional american, care s'a ţinut la New-York, s'a terminat cu victoria lui Capablanca care a obţinut premiul întâi cu 9 puncte (a făcut numai 2 remize cu Kastihdan şi H. Steiner), premiul al doilea a fost obţinut de Khasdan cu 8 ½ puncte (n'a pierdut nici o partidă), iar premiul al treilea de Kewitz cu 7 puncte. Urmează apoi, Horowitz, H. Steiner şi Kupşic cu câte 5 ½ puncte, Santasiere cu 5, Turover cu 4 ½, Dake, Ed. Lasker şi Marshall cu câte 4 şi Fox cu 2. Rezultatul acestui concurs dovedeşte că adevăratul campion al Americei de Nord nu mai e Marshall, ci Kashdan.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Cărți și Reviste

JEAN BART: O corabie românească, nava-școală brikul „Mircea"

Intr'o plachetă frumos ilustrată d. Jean Bart face istoricul și apologia brikului „Mircea".

D. Jean Bart are în literatura noastră o fizionomie aparte. Este singurul nostru scriitor care s'a îndeletnicit aproape exclusiv cu viața pe mare. Marinar îndrăgostit de meseria lui, admirator pasionat al frumuseților marine și, mai presus de toate, scriitor de mare talent, d-sa a realizat până acum o operă plină de poezie și de pitoresc, străbătută de un larg suflu de umanitate, delaolaltă senină și sbuciumată, ca și marea.

Jean Bart

D. Jean Bart are gustul aventurii și al călătoriilor îndepărtate și știe cu măestrie să inspire acest gust și celor care îl citesc. Să nu uităm că cu mult înainte ca Paul Morand să fi „descoperit" America, să-și fi trâmbițat descoperirea în lumea întreagă și s-o fi pus la modă, d. Jean Bart a scris o carte: „Peste Ocean" care este, fără îndoială, una din cele mai complete și mai sugestive cărți de impresii americane. Dar, natural, „Peste Ocean" este scrisă în românește și publicul nostru n'a ajuns, sau nu vrea încă, să se desbare de o veche slăbiciune exclusivă pentru mărfurile literare importate. Sunt în „Peste Ocean" lucruri admirabile, observații interesante, descripții delicioase, o înțelegere perfectă și o interpretare adâncă a vieții americane.

In placheta de față d. Jean Bart vorbește cu dragoste și duioșie de brikul Mircea, ca de un vechiu și credincios prieten, prieten și de bucurii și de necazuri. Brikul-școală „Mircea" — cea mai bătrână navă românească — comandat în 1882 la un șantier naval englez de către Ion Ghica, ministrul României la Londra, „a fost leagănul în care au crescut aproape 50 de promoții, formând primele cadre de marinari români". „Câtă viață, câtă lume, figuri, caractere și tipuri felurite, s'au perindat, în cursul anilor, pe nava aceasta istorică, și poate legendară odată într'un viitor îndepărtat". Și d. Jean Bart evocă câteva din amintirile bordului, „...chipurile tovarășilor de bord, figuri copilărești, arse de soarele și de vântul din larg, în plina voioșie a fericitei și generoasei tinereți... Bătrânii piloți, adevărați lupi de mare, vechii corăbieri italieni și greci, care ne învățau pe atunci manevra pânzelor, matelotajul, arta nodurilor de frânghie... Barba Spiro Zarzaroni din Hios, care se hrănea cu roșcove și în loc de ceață zicea *Țața groasă*. Dalmatinul Micheli, condamnat pentru bigamie... Trei frați Antonio Rota, calabrezi, marinari desăvârșiți, admirați pentru arta cu care scoteau contrabandele dela vapoarele de marfă. Burtosul Marcheti, care m'a învățat să fumez cu pipa, căreia el îi zicea *lula*. Panaite Leca, grav, încruntat, fost căpitan de trihandin. Dionisie Vasilatos, un grec mărunțel și crăcănat, cu mustăți de rac, care fuma tumbechi cu narghileaua. Și simpaticul Barba Ghiorghios care, în calmul nopților de vară, ne strângea în jurul catargului, sub bolta înstelată, ca să ne povestească isprăvile piraților și contrabandiștilor de hașiș din Arhipelag, unde își făcuse copilăria"...

ANDRÉ MAUROIS: Viața lui Disraeli
Trad. de T. Teodorescu-Braniște
(Edit. „Adeverul")

André Maurois este în clipa de față unul din cei mai celebri scriitori francezi contemporani. Cariera lui literară, începută imediat după război, a cunoscut o ascensiune continuă, dela „Les silences du Colonel Bramble" și „Ariel, sau viața lui Shelley" până la romanul „Climats", care, acum doi ani, a avut un succes imens.

Maurois trece astăzi drept creatorul unui gen literar, devenit foarte la modă în ultimii zece ani: biografia romanțată. Definiția biografiei romanțate este destul de dificilă. Nu e nici istorie, nici roman, sau, mai exact, e și una și alta. Intr'o bună biografie romanțată trebue să intre date istorice precise dar, în acelaș timp, și multă anecdotă și pitoresc. Este o biografie care se desfășură după legile romanului. Adică faptele sunt orânduite, povestite ca într'un roman, pe cât posibil în jurul unei intrigi centrale, cu peripeții, personagii principale și secundare, etc. Bine înțeles, cu condiția ca materialul întrebuințat să fie istoricește exact. Așadar, pedeoparte exactitate istorică, pedealta narațiune literară. Toate calitățile estetice ale romanului împreună cu toate calitățile unei documentări stricte. Cam acestea ar fi, aproximativ, caracteristicile biografiei romanțate.

Exemplul lui Maurois a fost copios imitat în anii din urmă. După el biografiile romanțate au început să răsară ca ciupercile. A fost un adevărat potop de biografii romanțate, mai întâi în Franța, apoi în Germania și în Anglia.

Să spunem că Maurois este creatorul biografiei romanțate ar fi exagerat. In opera lui Sainte-Beuve (pentru a nu cita decât un singur exemplu, și cel mai ilustru,) sunt destule biografii romanțate. Atâta numai că se numesc biografii pur și simplu, sau portrete literare, sau „Causeries du lundi". Maurois a dat, însă, o deosebită amploare și o deosebită strălucire acestui gen, rămânând cel mai talentat și mai conștiincios biograf „romanțat" de după război.

„Viața lui Disraeli" este, poate, cea mai reușită dintre toate biografiile romanțate ale lui Maurois. E drept că și subiectul, prin el însuș, este bogat și interesant. Politician, orator, diplomat, scriitor, Disraeli lord Beaconsfield, a fost unul din cei mai străluciți oameni reprezentativi ai Angliei din secolul al XIX-lea unul din stâlpii epocii „victoriene". Maurois, descriind cariera lui Disraeli și ascensiunea lui, a zugrăvit întreagă această epocă [illegible] până la 1900, epoca domniei reginei Victoria. Toată viața socială și politică a Angliei din această epocă retrăește în cartea lui Maurois.

Dar mai interesantă decât toate este însăș figura eroului central, figura lui Disraeli. Ambițios și talentat, înzestrat cu calități de răbdare și de perseverență, Disraeli este tipul arivistului de geniu. Arivist, nu parvenit. E omul care vrea să ajungă. Cariera lui Disraeli este exemplul unei reușite extraordinare. Dela început piedicile care i se pun în cale sunt imense. După ce încearcă să-și astâmpăre ambiția cu succese literare, își dă seama că gloria literară nu poate să-l îndestuleze. „Cu cât medita mai mult cu atât se convingea că singura formă a succesului, care să-i poată da adevărata fericire era cariera de om de stat". Ambiție nebună, dacă ne gândim că cel care cugeta așa era Evreu și trăia în Anglia dela 1831. Aristocrat prin temperament și prin gusturi, Disraeli intră în rândurile partidului *tory*, partidul conservator. Isbutește să fie ales în Parlament. De aici încolo viața lui nu este altceva decât un lung efort continuu de a ajunge în fruntea partidului. Maurois a știut să descrie admirabil anevoioasa ascensiune a lui Disraeli, perseverența și iscusința lui, răbdarea și pasiunea cu care, pas cu pas, a învins, rând pe rând, ultimele obstacole, până când, însfârșit, ajunge primul ministru al Imperiului britanic.

Proza fină, mlădioasă, cizelată și precisă, limpede dar cencentrată a lui Maurois oferă multe dificultăți celui care vrea s'o traducă. D. Teodorescu-Braniște a știut s'o transpună cu talent într'o românească excelentă.

AL. A. PH.

C. NICOLAU-STROEȘTI: Nicolae Filipescu. Patriotul și omul politic

Un volum omagial închinat memoriei lui Nicolae Filipescu. Autorul a cules, după cum singur spune, „fapte, gesturi, întâmplări, momente din ultimii ani ai vieții marelui animator și luptător, din epoca neutralității, care, profilate în perspectiva istoriei, îl vor arăta așa cum a fost în viață și așa cum trebue să rămână pentru posteritate".

Volumul cuprinde o biografie a lui Nicolae Filipescu și o serie de mici articole, schițând fiecare un gest sau o faptă din viața lui Nicolae Filipescu precum și câteva articole apărute după moartea lui; între altele mai multe pasagii dintr'un articol al lui Robert de Flers, publicat în „Le Figaro", plin de fraze frumoase și de caracterizări entuziaste: „Prin moartea lui N. Filipescu România a pierdut un om plin de energie și de lealitate. Energia lui mergea până la violență; loialitatea lui până la sacrificiu; patriotismul său până la moarte".

Broșura d-lui C. Nicolau Stroești este, înainte de toate, un gest de pioasă comemorare. Ca atare merită toată atenția și toată lauda. — P.

JEAN DAMASE: La Femme de Pilate
Editions de France, Paris

Cu toată goana necontenită a secolelor, cu toate ideile care par că evoluează, dar care rămân adesea neschimbătoare, omul nu se modifică deloc și cu câteva diferențe de ordin exterior aceleași legende se repetă în cursul veacurilor și aceleași erori conduc lumea. In mijlocul decorurilor care n'au suferit atingerile timpului, drame identice celor de odinioară se desfășoară și noi prizonieri ai unei educații egoiste, nu le dăm vreo importanță deosebită.

Orientul și Occidentul niciodată n'au putut să se înțeleagă. S'au făcut deci încercări zadarnice: ele eșuează totdeauna aproape în fața celor două mari idiome, în fața celor două limbi care nu se supun aceleiași cugetări. Imaginația desigur că nu lipsește occidentalului, dar imaginile la care ei se opresc le oferă contururi exacte și le dă o precisie pe care o refuză orientalul îndrăgostit de visare; și aceste visuri îl conduc uneori la realizarea unor gesturi brusce, care au numai aparența de a fi fost executate fără reflecție.

Aceste sentimente le exprimă cartea d-lui Jean Damase, carte curioasă nu numai prin delicatele descrieri ale coastei siriene sau prin câteva portrete, semănate ici și colo, ale unor notabili indigeni, funcționari sau ofițeri francezi, ci prin aceia că aceste paginii cuprind discriminarea între imaginile necesare spiritului oriental și cele indispensabile concepțiunilor obișnuite ale occidentalului. Cel dintâi nu încetează să rămână în contact permanent cu zeii — cu Dumnezeu — și oricine știe cât de numeroase sunt sectele religioase în acest colț al [illegible] pe când cel de-al doilea pune iubirea [illegible] ce-i încântă inima.

Căpitanul Alexandre Godillar[illegible] colonelului guvernator din teritoriul Laodi[illegible]cabinet al în tovărășia fantomelor, ale căror forme le sculpteaza după fantezia-i proprie. In sufletul lui se amestecă amintirile cuceririi romane, atunci când consulii și legionarii ocupau țara, împreună cu articolele decretelor și regulamentelor înaltului comisariat actual. Sunt momente în care căpitanul își freacă ochii, ca să se întrebe unde se află. Din această stare de somnolență răsar o serie de episoade care constitue farmecul original al acestui roman. Dorește oare Godillard să fie amantul soției colonelului? Iși dă ea oare seama de sensul aspirațiunilor lui? In jurul acestor doi parteneri se joacă o piesă dureroasă care, în liniile ei generale, evocă pasiunea divinului crucificat. Aventura acestui vagabond, a acestui profet, posedă actori asemănători acelora care se grămădeau în camera de rugăciune a lui Pillat și care urmăreau pe Isus pe când se ruga pe muntele măslinilor.

G. B.

Viața Romînească
No. 4

D. Demostene Botez își continuă publicarea „Călătoriilor" sale, care s'au dovedit atât de interesante, revelând în autorul lor un memorialist de mâna întâi. In numărul acesta d. Demostene Botez ne plimbă prin Egipt. Culoare, vivacitate, plasticitate, putere de evocare, toate calitățile unui bun jurnal de călătorie se găsesc în paginile în care d. Demostene Botez descrie Alexandria și malurile Nilului.

Un articol interesant, semnat Al. Claudian, despre „Revoluția germană din 1918". Este o punere la punct, judicioasă, concisă dar nu prea scurtă, a evenimentelor care, imediat după armistițiu, au transformat structura politică și socială a Germaniei, ajutând-o să treacă hopul dificil dintre imperiu și republică. Autorul explică caracterul moderat al revoluției germane, deosebit de cel atât de violent al revoluției rusești, prin faptul că ea a fost o urmare a istoriei politice și sociale a Germaniei, o consecință a unei evoluții care trebuia să se întâmple în mod firesc.

Poezii semnează d. Ion Minulescu și Yacassa.

D. A. Boldur începe publicarea unui studiu despre „Ideologia politică a emigrației ruse", expunând și analizând curentele politice ale emigrațiunii rusești.

„Casa cu minciuni" a d-nei Zoe Verbiceanu continuă și în numărul acesta. Este un roman al copilăriei, din care autoarea a mai publicat până acum fragmente în „Viața Romînească". Multă vioiciune, spirit, delicatețǎ și expresivitate — dovezi sigure ale unui talent în care se poate avea încredere.

Un mic eseu interesant semnează Petre Paudrea. Este intitulat „Determinarea stilului de viață socială".

Cronicile, ca de obicei, originale și vii: Cronica socială de d. Victor Godeanu și Cronica ideilor de d. Alexandru Nanu.

Remarcabil și fin este un capitol din Miscelanea al d-lui Dem. Botez, despre „Calamitatea memoriilor". Cităm: „Memoriile sunt esențialmente o ipocrizie. Vor să fie tocmai ceiace nu sunt. Vor să reprezinte formula unei sincerități și a unei spontaineități desăvârșite, pentru slăbirea unui adevăr indiscutabil, adevărat în fond, nu numai în aparență. Memoriile vor să fie totdeauna o restabilire sau o reabilitare. Și nu sunt decât cea mai pompoasă uniformă cu care autorul vrea să apară în lume pentru totdeauna și cu grijă, onorabil, cum se cade, nedreptățit, victimă, erou, și celelalte. Partea autobiografică din memorii este în realitate cea mai patentă escamotare a adevărului: e o manifestare de iezuitizm, de flaterie și întotdeauna o prezentare favorabilă din profilul cel mai frumos al autorului... Memoriile n'au însemnat decât extrem de rar o sinceritate desinteresată... Memoriile nu permit luxul unei sincerități totale ci numai o sinceritate cu plan, alcătuită în ce privește pe alții — aproape niciodată în ce privește pe autor... In materie de memorii nu există încă artă pentru artă, adică memorii pentru memorii. Cele scrise pentru o mai bună cunoaștere de sine, isbutesc să prezinte cea mai deghizată fotografie a autorului, care seamănă cu poza dela fotograf atunci când ții neapărat să ieși bine și te pregătești câteva ore: nici hainele nu-s ale dumitale, nici privirea, nici gesturile".

Recenzii amănunțite și judicioase, despre cărți române și străine, complectează numărul acesta al revistei. — PH.

Memoriile lui Aron Isa[illegible]
(Welt-ver[illegible])

Aron Isak [illegible] la Treuenbrietzen, în Prusia, a [illegible] gravor. Pecețile lucrate de el mai au și azi valoare[illegible]. Cu această meserie s'au ocupat, pe vremea lui, foarte mu[illegible]vrei.

Spre sfârșitul vieții sale, [illegible] Isak și-a scris memoriile în jargonul german al [illegible] cu litere ebraice, fiindcă nu era tocmai stăpân pe „limba sfântă".

Memoriile lui Aron Isak au apărut pentru întâia oară, cu introducere și adnotări, în limba suedeză, în anul 1897. Ediția germană, apărută de curând sub îngrijirea d-lui Z. Holm, pun, însfârșit, aceste memorii, în care se oglindește o personalitate puternică și o epocă interesantă din punct de vedere cultural și istoric, la îndemâna unui cerc mai mare de cetitori.

Aron Isak, care s'a stabilit în Suedia, a reușit să obțină pentru coreligionarii săi dreptul de a se stabili în Suedia. Până la Aron Isak, frontiera suedeză era închisă pentru evrei.

Aron Isak a fost invitat să vie la Stockholm, făcându-i-se promisiuni mari pentru cazul când ar fi acceptat să se boteze. I s'a dat chiar timp ca să reflecteze. A răspuns: „N'am nevoie să reflectez: nicidată nu-mi voi schimba credința pentru bani".

Vorbind despre viața lui la Stockholm, Aron Isak notează: „Trăesc ca evreu și nu-mi pasă de nimeni; las pe alții să facă ce vor".

Istoria acestei vieți integre, și stilul naiv și colorat în care se resfrânge, impresionează profund. — D.

Citiți
„Indicațiile și contra indicațiile curei de KARLSBAD"
de DOCTOR GR. GRAUR
Medic balneolog la Karlsbad
Editura „Adeverul" S. A. PREȚUL 40 LEI

Război, revoluție și răsmeriță

Scriitoarea Sofia Fedorcenko a fost, pe timpul războiului, soră de caritate. In 1918 a publicat un volum intitulat *„Oameni în război"* în care a redat convorbirile, povestirile și observațiile soldaților, pe care le-a auzit și pe care le notase zilnic. Aceste crâmpee, strânse într'un volum, se încheagă dela sine și rezultatul e o frescă zguduitoare a războiului, văzut din perspectiva țăranului rus. Volumul d-nei Fedorcenko a devenit, astfel, o contribuție prețioasă la psihologia poporului rus.

O culegere din aceste însemnări a apărut, în traducerea d-lui A. Eliasberg, în limba germană: *„Wie das Volk spricht"* (Drei-Masken-Verlag. Muenchen). Critica germană a primit, pe vremuri, acest volum, cu mult interes.

D-na Fedorcenko nu s'a oprit, însă, numai la această lucrare. In timpul revoluției și războiului civil, dela 1917—1922, ea a continuat să strângă date analoage, în cursul activității sale în Sudul Rusiei, în Caucaz și în Crimeia. Această colecție nouă o publică acum în revista *„Novăi Mir"* (Lumea Nouă).

Insemnările fac o impresie și mai profundă decât cele publicate în primul volum. Massele apar mai sălbătăcite și mai crude decât pe timpul marelui război, deși se simte în povestirile și confesiunile gloatei rătăcite și buimăcite, o profundă umanitate și o conștiință cu totul inedită. Omul din popor simte instinctiv că nu se luptă pentru interese străine și că suferințele pe care le pricinuiește altora și sie-și nu sunt cu totul zadarnice și nu pot avea alt scop decât întemeerea unui viitor mai bun și mai drept.

Autoarea, probabil din pricina cenzurii comuniste, nu indică cine vorbește: un bandit, un agitator, un soldat roș, alb sau verde. Ea și-a cules materialul din toate partidele și din toate lagărele: pretutindeni luptă, suferă și vorbesc aceiași oameni, aceiași limbă.

De-aceia sunt atât de prețioase însemnările d-nei Fedorcenko.

Câteva pilde numai din imensa colecție ne va lămuri mai bine decât orice comentar despre ce-i vorba:

„Suntem zi și noapte împreună cu moartea; după cum e copilul cu mama lui" — i-a zis într'o zi un soldat.

Un altul observă:

„In războiu am fost un subaltern; nu-mi aparțineam mie. Apoi s'a destrămat frontul și a început vorbăria. Nu mai lucra decât limba. Eu însă nu știu să vorbesc; nu știu decât să mă bat. Pe când răsmerița era în toiu, m'am întors în satul meu. Casa mea n'am mai găsit-o; parcă n'ar fi existat niciodată. Dar chiar dacă ași fi găsit-o, ași fi trebuit s'o pun pe roate, căci totul se mișca. Vântul ne-a răscolit și ne-a împrăștiat în Rusia — poate vom semăna, totuși, ceva."

Alții exprimă mai concis acelaşi sentiment:

„Afurisit să fie în vecii vecilor orice război, căci nu e de folos nimănui. A fost un mare păcat. In războiul nostru ști cel puțin pentru ce suferi... ca să fie oamenilor mai bine."

Sau:

„Acest război e altfel decât celalt... Aici pricepi totul. Știi despre ce-i vorba și știi pe cine-l ai în fața ta. Nu e ca în străinătate, nu te stăpânește o voință străină..."

Un altul precizează:

„Pentru sine n'ar purta nimeni un astfel de război. Ar dezerta, căci prea e greu. Dar știi că te lupți ca să fie mai bine."

Ura contra foștilor stăpâni, contra avuților, izbucnește mereu și în formele cele mai grosolane. Iată un exemplu caracteristic, povestit de un jefuitor:

„Femeia avea o cutie pestriță cu niște fotografii. I-am luat-o și am plecat să mă uit la poze: femei bătrâne împopoțonate, ofițeri cu barbeți, copii cu pantaloni scurți. Iată că vine femeia după mine, plângând: e singurul lucru care mi-a mai rămas și tu mi-l răpești.

Scuipai de ciudă și aruncai gunoiul la picioarele ei. — Ia-ți neamurile, n'avem nevoie de ele. Ne sunt străine și le urâm!..."

Iată cum explică actele de vandalism un alt jefuitor:

„Nu suntem în stare să lăsăm lucrurile neatinse. Când vezi așa o mobilă, te apucă o furie nestăpânită; dai cu piciorul în ea sau mai bine tragi cu pistolul că face mai mare zgomot."

Și mai tipic se exprimă un altul:

„Oglinzile mai ales ne scot din fire. Stă așa o sticlă până 'n tavan și te privești în ea și vezi cât ești de murdar și de zdrențuros. Și când îți dai seamă cât de nepotrivită e oglinda pentru tine — te repezi și'o spargi, să-i sară țăndurile."

Uneori se aude ecoul mustrării de conștiință și a milei față de populația pacinică:

„Suportăm cele mai mari lipsuri, nu ne putem procura nimic de nicăeri, dacă nu-i jefuim pe „pacinici". Și ei sunt ca mielușeii, nu se opun, s'au obicinuit cu totul. Sunt, într'adevăr de plâns."

Un altul încearcă să se consoleze:

„In schimb ducem noi greutățile războiului; pacinicii trebuie să plătească."

Sau:

„Alegeți-vă și voi un șef și urmați-l. Cu statul-acasă nu dobândim pacea..."

Foarte instructive sunt povestirile șefilor de bandă, ca Mahno, de pildă, căci arată de ce mijloace s'au servit pentru a se impune mulțimii.

Despre unul dintre acești conducători se povestește cum își recruta partizanii:

„L'ați văzut pe țar? — întrebă el. — Da, l'am văzut! Ei bine, priviți-mă și pe mine. Era el om ca mine, putea el să se asemene cu mine?

Și ca un stejar se înplântase înaintea noastră mai înalt și mai zdravăn decât toți. Purta o manta de brocat. Mustața-i lungă îi curgea în jos, dinții albi străluceau, fața-i era îmbujorată și privirea-i de foc. Frumos bărbat. Acesta era un căpitan."

Un alt șef de bandă proceda în felul următor:

— „Treci în fața mea, băete, și uită-te în ochii mei fără să clipești. Dacă știi să înfrunți privirea mea, ai scăpat; dacă nu, ești pierdut. In chipul acesta și-a adunat o armată întreagă de oameni credincioși."

Despre un alt șef de bandă, un răzvrătit a spus următoarele:

„Conducătorul nostru era un fost călugăr. Oamenii lui nu puteau fi decât ruși ortodoxi; pe cei de altă credință nu-i primea. Ortodocșii trebuiau să scoată, în fața lui, crucea de pe piept s'o arunce la pământ și s'o calce cu piciorul. Asta era un fel de jurământ." — *D.*

INSEMNĂRI

Teatrul Regina Maria

Teatrul Regina Maria îşi va închide porţile — în lipsă de sprijin din partea statului. Presa deplânge evenimentul. Nu vom face cor cu colegii noştri înlăcrămaţi.

Noi constatăm cu obiectivitate faptul. Nu ne jeluim şi nu protestăm.

Ceiace se petrece cu Teatrul Regina Maria — este foarte natural. Această instituţie a îmbătrânit, s'a demodat. Bunul gust, decenţa literară, talentul bine stilat, arta cuprinsă într'o tăcere — totul vine din alte vremuri. A fost *en vogue* odinioară. Teatrul Regina Maria, — purtătorul acestor calităţi sufleteşti, cel ce ţinea cu nobleţă prestigiul artei, — nu mai are pentru cine exista.

Statul nu înţelege să ajute ceva, care nu-i face un serviciu imediat, şi care nu încântă — creând o utilă diversiune politică — marele public spectator.

Acest public are cinematografele cu atmosferă caldă şi infectă, cu drame sentimentale unse de siropuri, oranjade, limonade, şerbeturi nelegate... în care „Domnul cu mustaţa dulce" îşi face cleios declaraţia: „Any, Any, ce duce eşti!".

La aceste filme publicul varsă lacrămi... de parcă i s'a muiat şi i s'a topit ceva la stomah, care i se ridică în ochi.

Iar când autorii filmelor rulează miticisme satirice, — spectatorii se dau de-adura de râs. Scot gâlgâituri de hohot ca 'n cantinele militare.

Acest public nou, care nu citeşte şi n'are nici o preocupare intelectuală, se duce din când în când — pentru fason — la Teatrul Naţional, pepiniera de mediocritate, vulgaritate şi de prost gust a artei dramatice româneşti... pe care politicianismul incult, şi cu snobism de aventuri galante între culise, a pus-o pe primul plan al preocupărilor bugetare.

Puţinii spectatori care preferă să citească o pagină de versuri acasă, decât să urmărească câţiva chilometri de poezie rulată... care se duc din când în când la teatru pentru o piesă bine aleasă şi bine jucată, pentru o caldă intonaţie, pentru un gest, pentru o crispare a gurii, pentru fiorul ce tremură în glasul actorului şi care-ţi evocă trecutul roz sau trage înlături draperiile negre ale viitorului, — aceştia sunt prea puţini... ca să merite un teatru.

are Teatrul Regina Maria trebue să dispară. Nu-şi mai

Ar fi numai un mijloc [illegible] un anacronism.

gina Maria să se trivializeze după gustul [illegible] ca Teatrul [illegible]

Compania Sturza, Maximilian [illegible]escu, Storin, Bulandra va lichida.

Iar în localul de pe [illegible] cheiul Dâmboviţei se va deschide un automat cu tartine unse cu unt rânced şi garnisite cu zig-zaguri de sos galben clocit. Pentru succesul întreprinderii — recomandăm şi fete tinere pentru distrarea publicului. N'ar strica nici o muzică de tablă, cu răcnetul şi urletul de rigoare. — *M. Sevastos.*

Fascismul şi arta

Toscanini, marele şef de orchestră italian a cărui faimă e mondială, a fost bătut la Bologna unde venise să dirijeze două concerte. Autorii acestei brutalităţi sunt nişte tineri fascişti, supăraţi de refuzul lui Toscanini de a-şi începe concertele cu imnul regal italian şi marşul fascist „Giovinezza". Imprejurările în care s'a petrecut acest revoltător incident ne dau o justă imagine a concepţiilor strâmte ce-i stăpânesc pe fascişti până şi în domeniul artei; dar, în acelaşi timp, ne arată înalta valoare morală a lui Toscanini, a cărui atitudine a fost din cele mai demne.

Bologna, care a fost cândva un centru muzical de o deosebită importanţă, îşi dă osteneala să-şi refacă gloria şi să atragă — ca altădată — pe melomanii de pretutindeni. In acest scop şi ca o primă manifestare, ea a luat hotărîrea să sărbătorească memoria unuia dintre cei mai cunoscuţi şefi de orchestră, Martucci, care ani de-a rândul a cinstit Bologna cu arta sa. (Martucci fusese şi compozitor, dar principalul său titlu de glorie îl constitue faptul că a aparţinut avangardei mişcării wagneriene în Italia. Astfel, a dirijat, la teatrul comunal din Bologna, cea dintâi reprezentaţie în Italia a operei „Tristan şi Isolda"). Toscanini fusese angajat să dea două concerte cu un program alcătuit numai din operele lui Martucci, iar în ajunul celui dintâi concert, direcţiunea a cerut să se execute la început imnul regal şi „Giovinezza". Toscanini a respins această cerere, susţinând că executarea unor imnuri patriotice e contra caracterului solemn al acestei ceremonii consacrate în întregime memoriei unui artist. S'au făcut mai multe demersuri pe lângă dirijor spre a-l face să revină asupra deciziei, dar de fiecare dată Toscanini a răspuns că arta îl împiedică să primească o asemenea cerere. Executarea unor cântece patriotice „poate turbura atmosfera de pioasă reculegere" necesară succesului acestei comemorări. In seara concertului, Toscanini fu oprit la intrarea în teatru de un grup de fascişti, care-l întreabă dacă vrea sau nu să dirijeze imnul. Răspunzând încă odată negativ, tinerii se năpustiră asupra dirijorului, lovindu-l şi pe fiul acestuia care încercase să-l apere. Toscanini se întoarse la hotel şi concertul fu amânat. După câteva minute, se produse o nouă manifestaţie ostilă a cămăşilor negre, în faţa hotelului care-l găzduia pe dirijor, iar secretarul fascist al oraşului se prezentă d-nei Toscanini spunându-i că „vinovatul" trebue să părăsească, fără zăbavă, Bologna. In zorii zilei, Toscanini plecă într'un automobil spre Milano.

Faţă de această brutalitate presa fascistă n'a găsit decât cuvinte de aprobare. Astfel, ziarul „Assalto", organul federaţiei fasciste din Bologna se ridică împotriva „atitudinii acestui maestro care, în numele purismului muzical şi al unui estetism în decădere, refuză să-şi îndeplinească datoria de cetăţean".

Acelaşi ziar îşi exprimă satisfacţia de a vedea că „ilustrul apostol al unei mistici învechite care opune arta oricărei alte expresiuni umane, închipuindu-şi-o ca un paradis, ca o lume stelară, a găsit la Bologna un public care crede într'o religie mai trainică decât a lui".

Ca să se înţeleagă şi mai bine starea de spirit în care se poate manifesta arta italiană sub regimul fascist, mai amintim că reprezentanţii tuturor sindicatelor de artişi ai Emiliei, adunaţi la Bologna, au aprobat în unanimitate o moţiune prin care se deplânge atitudinea absurdă a maestrului Toscanini şi se exprimă completa solidaritate cu fascismul bolognez.

Premiul romanului populist

Prin acordarea acestui premiu, începe să se precizeze noţiunea de populism. Un juriu alcătuit din protagonişti ai acestei noi şcoli literare şi din critici oficiali şi scriitori cunoscuţi care nu au nici-o legătură cu ea, a premiat romanul *L'Hotel du Nord* de Eugène Dabit.

L'Hotel du Nord este un roman populist pentrucă înfăţişează moravurile poporului. Consacrându-l astfel, juriul s'a alăturat părerii lui Léon Lemonnier, care într'un studiu asupra populismului, cere artistului să se apropie de mase. Prin viaţa ei intensă şi plină de drame, pătura de jos, — scrie el, — oferă un câmp larg de inspiraţie pentru romancier.

A. Habaru, critic la *Monde*, arată — cu drept cuvânt — că mulţi scriitori au descris cu talent moravurile poporului, cu mult înainte de apariţia „modei populiste". Pentrucă populismul e astăzi o modă, — aşa cum până mai ieri a fost freudismul, — cu eticheta lui, cu şcoala lui şi cu premiul literar respectiv. In orişice caz, această modă este o firească reacţiune împotriva a zece ani de literatură nevrozată, reacţiune care se va accentua tot mai mult, populismul nefiind decât o formă trecătoare a ei.

Eugène Dabit e un fiu al poporului şi e curios că nu acceptă de loc eticheta de populist, în care vede intenţia de dispreţ a burghezului. Dar nu se consideră nici scriitor de clasă, deşi recunoaşte că sentimentele sale sunt în funcţie de clasa căreia aparţine. „Trebuie să dăm în vileag eforturile şi suferinţele mulţimii şi se cuvine s'o slujim în măsura puterilor noastre... Lucrarea mea e o mărturie care merită să fie ascultată cel puţin în aceiaşi măsură în care se citeşte orice poveste romanescă. Deocamdată, această mărturie e limitată, obiectivă şi fără nici o concluzie; dar ea poate servi ca bază a unei construcţii viitoare".

[illegible] criticii

[illegible] a ţinut în 1922 o serie de conferinţe [illegible] Teatrul Vieux-Colombier din Paris, care aveau de obiect *psihologia criticii*.

Editate de „Nouvelle Revue Critique", aceste prelegeri au apărut de curând în volum. Capitolele principale pe care le desvoltă Thibaudet sunt: critica spontană, critica profesională, critica maeştrilor, judecata şi gustul, construcţia în critică, creaţia în critică.

Simpla enumărare a acestor titluri e suficientă pentru a indica întinderea explorării întreprinse de criticul francez.

Thibaudet îşi conduce ancheta cu acea ingeniozitate erudită, cu acel bun simţ totdeauna plin de ironie sau de căldură, cu acea voinţă de *a gusta* şi *a înţelege* care fac farmecul tuturor cărţilor sale, care fac din orice studiu scris de acest autor un preţios caleidoscop de idei, de sentimente şi de impresii.

In această ultimă lucrare, mai mult decât în oricare alta, Albert Thibaudet a izbutit să se definească pe sine, studiindu-i pe alţii. El rezumă, cu o egală vigoare analitică, opera critică a unor Montaigne, Chateaubriand, Diderot, Sainte-Beuve, Victor Hugo şi Paul Valéry.

„Psihologia criticii" e pentru noi un minunat prilej de a ne rectifica, lărgi şi înmlădia judecăţile.—*h. b.*

Tricentenarul presei franceze

30 Maiu 1631, o zi mare pentru presa franceză. La acea dată oraşul Paris şi Franţa întreagă aveau un ziar — „La Gazette", condus de Théophraste Renaudot.

Gazeta circula pretutindeni, în toate mâinile treceau cele patru pagini *in-quarto*, care constituiau primul număr al gazetei, scoasă la Maison du Grand Coq, strada de la Calandre.

Lucru foarte curios, dela început Théophraste Renaudot nu aducea nici o ştire din Franţa şi asupra Franţei. Toate informaţiile priveau străinătatea. Noutăţi şi evenimente din Constantinopole, Roma, Germania, Amsterdam, Anvers. Numai la al şaselea număr gazeta da şi ştiri... locale. Cea dintâi (decana ştirilor de presă franceze) cu data de 2 Iulie 1631 şi care venea dela Saint-Germain-en-Laye, spunea:

„Seceta din acest anotimp a mărit foarte mult efectul apelor minerale, dintre care cele mai cercetate sunt apele de la Forges"...

Cea dintâi ştire din Paris priveşte câţiva morţi de febră recurentă; a doua, o frumoasă tipărire a traducerii Bibliei, în nouă volume. Despre această din urmă informaţie am putea spune că este primul embrion de curierism literar şi de publicitate, care mai ales, chiar acum trei sute de ani, nu lipsea din gazeta lui Théophraste Renaudot.

Dar câtă deosebire şi cât progres din 1631 şi până azi! — *G. B.*

Congresul confederaţiei internaţionale a scriitorilor

La Londra s'a deschis cu mare solemnitate al 6-lea congres al Confederaţiei Internaţionale a Scriitorilor şi Compozitorilor.

Au trimes delegaţi toate ţările care fac parte din Confederaţie. Din America au venit între alţii Emerson şi Maxwell, din Franţa Francis de Croisset, Geraldy, etc., din Germania Ludwig Fulda; Anglia e reprezentată între alţii de Bernard Shaw, Ungaria de Eugen Heltai, Zsolt de Harsanyi, Italia de Giordano, etc. Deasemenea au trimis delegaţi Austria, Danemarca, Brazilia, Norvegia, Portugalia, Spania, Suedia, Elveţia şi Jugoslavia. Din partea României ia parte la congres d. Ion Minulescu.

La ordinea zilei sunt toate chestiunile de actualitate ale societăţilor de scriitori, între altele prelungirea dreptului de autor, drepturile compozitorilor de filme sonore, difuzarea muzicii pe cale mecanică, încasarea tantiemelor, conlucrarea mai strânsă între societăţile de autori din diferitele ţări, etc.

In onoarea acestor delegaţi, Lordul Gorell, preşedintele societăţii autorilor şi compozitorilor englezi, a organizat în apartamentul lui Eduard al VII-lea din Hotelul Victoria, un banchet la care au luat parte peste 200 de persoane; ministrul de externe Henderson a trimes din Geneva o telegramă de salutare, exprimându-şi regretul că nu poate veni personal la banchet. Oratorii au accentuat necesitatea unirii tuturor naţiunilor pe tărâmul intelectual şi au constatat cu bucurie că graţie activităţii Confederaţiei Internaţionale, raporturile dintre autorii şi compozitorii diferitelor ţări au devenit în ultimul timp foarte amicale.

Moartea poetului ceh Victor Dyk

In ziua de 14 Mai, au aflat Ceho-Slovacii moartea poetului lor favorit, Victor Dyk.

Scriitorul părăsise Praga cu câteva zile înainte, după reprezentarea unei piese, scrisă de dânsul, la Teatrul Naţional.

Piesa avusese o critică dintre cele mai bune.

Victor Dyk plecase pe coastele Adriaticei ca să se repauzeze. Şi-a găsit însă moartea în urma unei congestii.

Poetul s'a născut la Melnik în 1877. Crescut în valea veselă şi fertilă a Elbei, la picioarele dealurilor acoperite cu vii, el şi-a îmbogăţit imaginaţia cu legendele naţionale. El vedea la orizont cum se ridică balonul din locul unde tradiţia fusese leagănul rasei sale; iar mai sus vechiul castel dela Melnik îi povestea viaţa glorioasă a regelui Carol al IV-lea. Toate acestea au contribuit ca să-i deştepte dragostea nesfârşită pentru patrie, dragoste ce va păstra toată viaţa în sufletul său.

Dar la câţiva paşi de acest rai, plimbările lui de copil îl conduceau în plină regiune germanizată. In faţa „invaziei unei rase străine" inima sa era copleşită de durere. Imbinarea celor două sentimente, care se nasc în sufletul său de copil, vor dăinui în opera sa de mai târziu. In anii studenţiei, Victor Dyk s'a amestecat în viaţa politică. In Decembrie 1897 figurează printre [illegible] naţionale cehe.

Faptul reese şi din poemele scrise în acest timp ca „Rebellis", „Iubita celor 7 bandiţi", „Satire şi Sarcasme", etc. Povestirile acestea sunt, e drept, mai [illegible]rând istorie, decât roman.

Dyk recunoaşte aceasta în „Amintiri şi comentarii", lucrare pe care a publicat-o acum trei sau patru ani. El este un fel de Maurice Barrès ceh, istoric pasionat al unei generaţii, care se zbate între marile conflicte ale secolului al XIX-lea.

Dyk arată generaţia aceasta împărţită — în literatură — între vagul simbolismului şi o nevoie instinctivă de claritate; iar în politică între criticism descurajant şi între aspiraţiile pozitive venite din trecutul naţiunii. Mai târziu, în 1925 în „Prietenul meu Cehua", el va urmări evoluţia câtorva tipuri curioase din aceiaşi generaţie turmentată în persoana lui Cehua. Austriac cinstit sub domnia Habsburgilor, şi apoi revoluţionar sălbatec sub liberul regim republican.

Dyk n'a fost niciodată un povestitor impasibil. El a avut un ideal şi pentru ca să-l ajungă a dat din mâini. Arma sa de căpetenie a fost ironia, care adese ori i-a ascuns lacrimile. A întrebuinţat aceiaşi armă şi'n timpul războiului. Neputând să lupte cu Austria în exterior prin arme, a combătut-o în interior cu condeiul.

Victor Dyk a tradus atunci piesele cele mai tari. care inspiraseră în 1870 pe Victor Hugo; imitând romanele ruseşti, el povesti aventurile misterioase ale lui Alexe Ivan Kozulinov. Părând că vizează Rusia, el făcea satira cea mai puternică la adresa Austriei. Scrierile sale l-au dus în închisorile Vienei, unde tot nu s'a potolit. Odată cu eliberarea naţională, Victor Dyk nu-şi consideră ca terminată opera. El se amestecă din nou în viaţa politică, păstrându-şi locul între marii poeţi. Operele sale din ultimul an „In lungul drumului" şi „Case", ne confirmă cele spuse.

De un vădit interes sunt operele sale teatrale.

Mormântul s'a deschis prea curând pentru acest scriitor valoros.

Portretul unui pictor

De dimineaţa până seara îl vezi cu ţigara în gură. Are o adevărată pasiune pentru jucăriile cu muzică. Dacă te duci să-l vezi pe Sir William Orpen, în frumosul său atelier din South Kensington — unde se duce zilnic ca un om de afaceri la birou — el îţi va arăta îndată colecţia sa punând în mişcare toate cutiile de muzică. In timp ce-ţi bei cocktail-ul la barul din atelier, vei admira obiectele de artă, adevărate minuni adunate la întâmplare din toate colţurile Europei. Dacă te va agrea, îţi va arăta mica sa capelă, unde se află un crucifix de ivoriu, capod'operă din secolul XV şi o icoană a Sf. Fecioare foarte veche găsită în Spania.

E irlandez din cap până'n picioare. Are un zâmbet prietenos. E cel mai desăvârşit om de lume, cu maniere rafinate, deşi s'a născut în mijlocul unei familii sărace din Irlanda sudică. Cei cari doresc să fie eleganţi fără să reuşească, ar trebui să-i ceară adresa croitorului.

Acest mare artist, care face călătorii cu popasuri lungi în Franţa, este un minunat om de afaceri, care apreciază munca şi producţia regulată. Ia masa la ora 2, îşi face lectura zilnică în pat, apoi porneşte pe jos către atelier. In mijlocul lucrului se opreşte pentru un „lunch" ca apoi să reia pictura până seara târziu.

Ziua sa de lucru se sfârşeşte astfel. Spre seară se urcă într'o maşină care-l conduce la „Hyde-Park". Acolo-şi continuă plimbarea pe jos meditând.

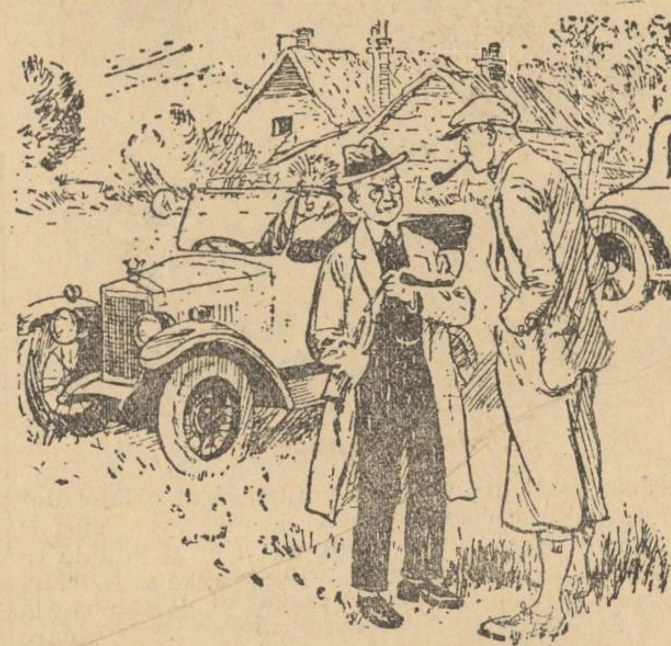
Pictorul William Orpen are trei fete frumoase, care-i servesc adeseori de model. Ele i-au pozat pentru tabloul intitulat „Dumineca Floriilor", care a stârnit un adevărat scandal la „Royal Academy".

Apropos...

Pe vapor.
— Vă recomand, domnilor, pentru dejun „gras-double lyonnaise" şi „pâté de porc en gelée"...

Automobilism

— Soţia d-tale conduce automobilul?
— Da!... Adică... eu stau la volan, şi ea îmi spune ce trebue să fac şi pe unde să merg!...

Sinceritate

— Eşti fată?
— Puţin!... Cam 60%!...

Secretara

— De ce-mi spui „domnule?"
— O! Georges, iartă-mă! Credeam că suntem la biurou!...

(SĂRINDAR) No. 7—11 TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE

ANUL X. - SERIA II - a. - No 549

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 14 Iunie 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 — 1897
CONST. MILLE 1897 — 1920

FONDAT IN 1893

„Idiotul"

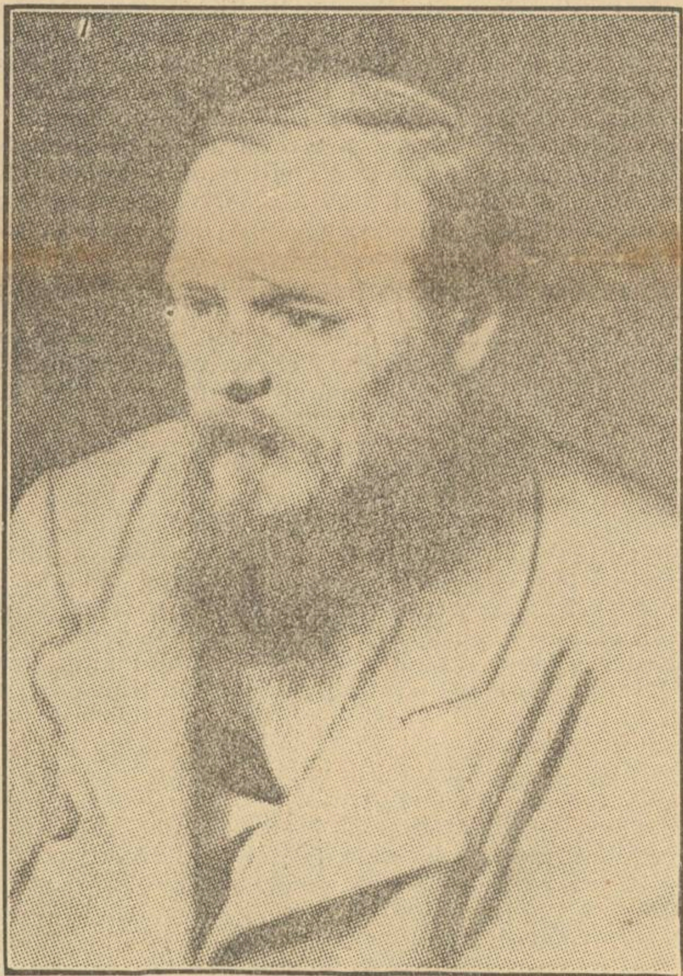
Cea dintâi impresie pe care o simte cetitorul câtorva pagini din Dostoievschi este o nelămurită, surdă, dar adâncă neliniște. Nu cunosc un scriitor care să dea cu mai multă putere această impresie.

Lumea din romanele lui Dostoievschi, dela „Crimă și pedeapsă" la „Frații Karamazov" este o lume de oameni anormali, ciudați, obsedați și chinuiți de frământări sufletești adânci și inexplicabile. O lume care nu mai este condusă de logica obișnuită. O lume situată pe alt plan decât acela al vieții cotidiane.

Și, totuș, această lume se impune închipuirii noastre cu atâta putere încât, nu rareori, suntem ispitiți s'o considerăm mai reală și mai adevărată decât lumea noastră de toate zilele. Simțim că în gesturile incoherente, dezordonate, absurde și neverosimile ale personagiilor lui Dostoievschi se exprimă câteodată tocmai ceeace este mai esențial și mai adevărat în noi, ceeace omul așa zis normal nu exprimă decât rar și în stare de delir. Personagiile lui Dostoievschi nu cunosc refularea. Trăesc mereu într'o anarhie sufletească. Dar să ne grăbim să spunem că această anarhie nu le este proprie. Purtăm în noi, fiecare, această anarhie. Numai că nu ne-o manifestăm niciodată sau ne-o manifestăm rar.

Iată dece lumea „anormală" a lui Dostoievschi ne este dragă și ne atrage. In ea ne regăsim. In neverosimilul ei descoperim marile noastre adevăruri lăuntrice, pe care rațiunea ni le înăbușă și ni le interzice. Avem pentru personagiile lui Dostoievschi slăbiciunea lașă a unui tată pocăit și cumințit pentru copilul lui nebunatic — în care își regăsește propria-i tinerețe. Fiecare personagiu „anormal" al lui Dostoievschi șoptește lectorului versul lui Baudelaire: Hypocrite lecteur, mon semblable, mon frère...

De aici, în bună parte, neliniștea care cuprinde pe cetitorul lui Dostoievschi.

F. Dostoevsky

Este o impresie de nesiguranță și de șovăire, ca aceea pe care o ai când umbli pe marginea unei prăpăstii. Dostoievschi ne scoboară în cele mai tăinuite hrube ale sufletului, descoperindu-ne în personagiile lui și în noi înșine tărâmuri nebănuite. Și e ciudat: psihologia anormală a eroilor lui Dostoievschi ne slujește la adâncirea unei psihologii foarte normale. Nietzsche spunea că Dostoievschi și Stendhal l-au învățat psihologie. Prin asta Nietzsche nu voia să vorbească de psihologia patologică ci de o psihologie normală, aplicabilă tuturor oamenilor, nu numai unor oameni obsedați și chinuiți cum sunt eroii lui Dostoievschi.

Lectura unui roman de Dostoievschi este o scoborîre în infern. Un infern moral. Trebue să renunți să te mai conduci după logica obișnuită. Dela primele pagini ești înconjurat de oameni ciudați, chinuiți, obsedați. Te cuprinde deodată un sentiment de neliniște. Ai impresia că pământul îți fuge de sub picioare, nu mai ești sigur pe nimic, lumea întreagă îți apare într'o lumină turbure de coșmar.

„Idiotul" — care a apărut de curând în traducerea conștiincioasă a d-rei Patrașcanu, la „Cultura Românească" — e unul din cele mai puternice romane ale lui Dostoievschi. Tema romanului s'ar putea exprima, pe scurt, astfel: Reacția pe care o provoacă, într'o societate omenească, apariția unui om absolut *sincer*. Prințul Muișchin, „idiotul", e omul care spune ce gândește, omul fără cenzură interioară, fără ipocrizie și fără ascunzișuri. Un astfel de om nu poate fi decât bun. Așa e și Muișchin. Dostoievschi face din el un om de o bunătate excepțională, spontană, nepremeditată, un fel de Christ care nu e decât om. Muișchin nu este un prost. Işi dă seama de actele lui sincere, anormal de sincere. Inteligența lui e chiar câteodată de o putere și de o ascuțime neobișnuită. Sinceritatea lui este (ca și bunătatea lui) o forță pornită din adâncul sufletului lui, independentă de voința și de inteligența lui, o forță care îl mână și îi poruncește, de care nu poate scăpa — și de care, dealtfel, nici nu se gândește să scape. Pentrucă această sinceritate și această bunătate formează însăș structura lui sufletească, viața lui și *menirea* lui în lume.

Pentru a justifica această sinceritate aproape neverosimilă și această bunătate anormală Dostoievschi face din Muișchin un bolnav. Muișchin e epileptic. A stat cinci ani într'un sanatoriu. El singur spune că accesele repetate ale bolii „îl făcuseră aproape complect idiot". Acuma, însă, are accese mai rari, „dar nu e vindecat cu totul". Psihologia epilepticului, Dostoievschi o cunoștea foarte bine: el însuș suferea de epilepsie. Numai că Muișchin nu reprezintă psihologia epilepticului ci un tip izolat de epileptic. Nu toți epilepticii sunt așa. De multe ori epilepsia nu este însoțită nici de sinceritate, nici de bunătate excesivă. La mulți epileptici se observă mai degrabă fenomene de simultaneitate a sentimentelor, ezitare, disimulare, răutate, și o nervozitate care se manifestă prin fapte incoherente și desordonate, fără cauză și fără scop. Simultaneitatea sentimentelor îi face să facă fapte care se contrazic între ele, îi face să urască și să iubească în acelaș timp, ceiace le dă o aparență de ipocrizie perversă.

Muișchin nu este nici incoherent, nici desordonat, nici pervers, nici ipocrit, și nu se observă la el nici o simultaneitate a sentimentelor. Dimpotrivă, în mijlocul personagiilor „normale" care se agită în jurul lui, el, bolnavul și „anormalul", pare câteodată să fie cel mai teafăr și mai lucid dintre toți.

Luciditatea lui ia chiar aparența unei viziuni a viitorului. Muișchin e un vizionar, un „Hellseher". De la început el prezice soarta câtorva din personagiile în a căror viață e amestecat. Prevede, de exemplu, că Rogojin (celălalt erou al romanului, pasionat, brutal, impulsiv, dar tocmai din pricina asta foarte *uman)* are să o ucidă pe Nastasia Filipovna, pe care o iubește cu o iubire gata în orice moment să se preschimbe în ură. Muișchin îi spune lui Rogojin: „Amorul și ura se confundă la tine, — dar amorul are să treacă, și atunci cred că are să fie și mai rău... Ai s'o urăști groaznic din pricina amorului pe care îl simți acum pentru dânsa și a tuturor suferinților pe care le înduri în clipa asta"... Și mai departe: „Ai s'o omori, și ea își dă seama foarte bine de asta. Oare ce o împinge să se căsătorească cu tine?... Tăria dragostei tale?... Poate asta, într'adevăr... Am auzit spunându-se că sunt femei care țin să fie iubite astfel..."

In câteva fraze Muișchin rezumă și explică aici toată drama care formează intriga principală a romanului. Cine este aici anormal? Deoparte e Muișchin lucid și bun, de altă parte Rogojin, chinuit de o dragoste amestecată cu ură și Nastasia Filipovna, fire ciudată, capricioasă, incoherentă, plină de neprevăzute salturi, atrasă și înspăimântată de dragostea sinistră a lui Rogojin, plăcându-i să-l chinuiască și să-l ațâțe, deși știe că această dragoste o duce la moarte și fără să încerce să scape de această dragoste.

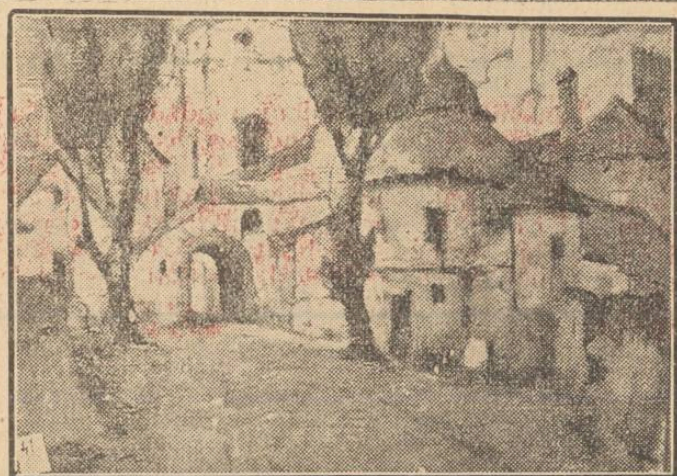
Dealtfel, chestia normalului și anormalului nici nu se pune la Dostoievschi. Iți dai seama, cum am mai spus, că în fiecare din personagiile lui „anormale" se găsește un crâmpei de adevăr psihologic, etern omenesc. In personagiile lui trăește anarhia primitivă și fundamentală a sufletului uman, sufletul nestăpânit încă de rațiune, sau scăpat de sub privegherea rațiunii.

Personagiile lui Dostoievschi care reprezintă rațiunea (foarte puține, dealtfel) sunt deobicei personagii de al treilea plan, inactive. Iar eroii lui care sunt lucizi, înțelegători și senini sunt ori pasivi și mistici, cum e Alioșa din „Frații Karamazov" ori simpli, naivi, sinceri, neputincioși, „idioți", cum e Muișchin.

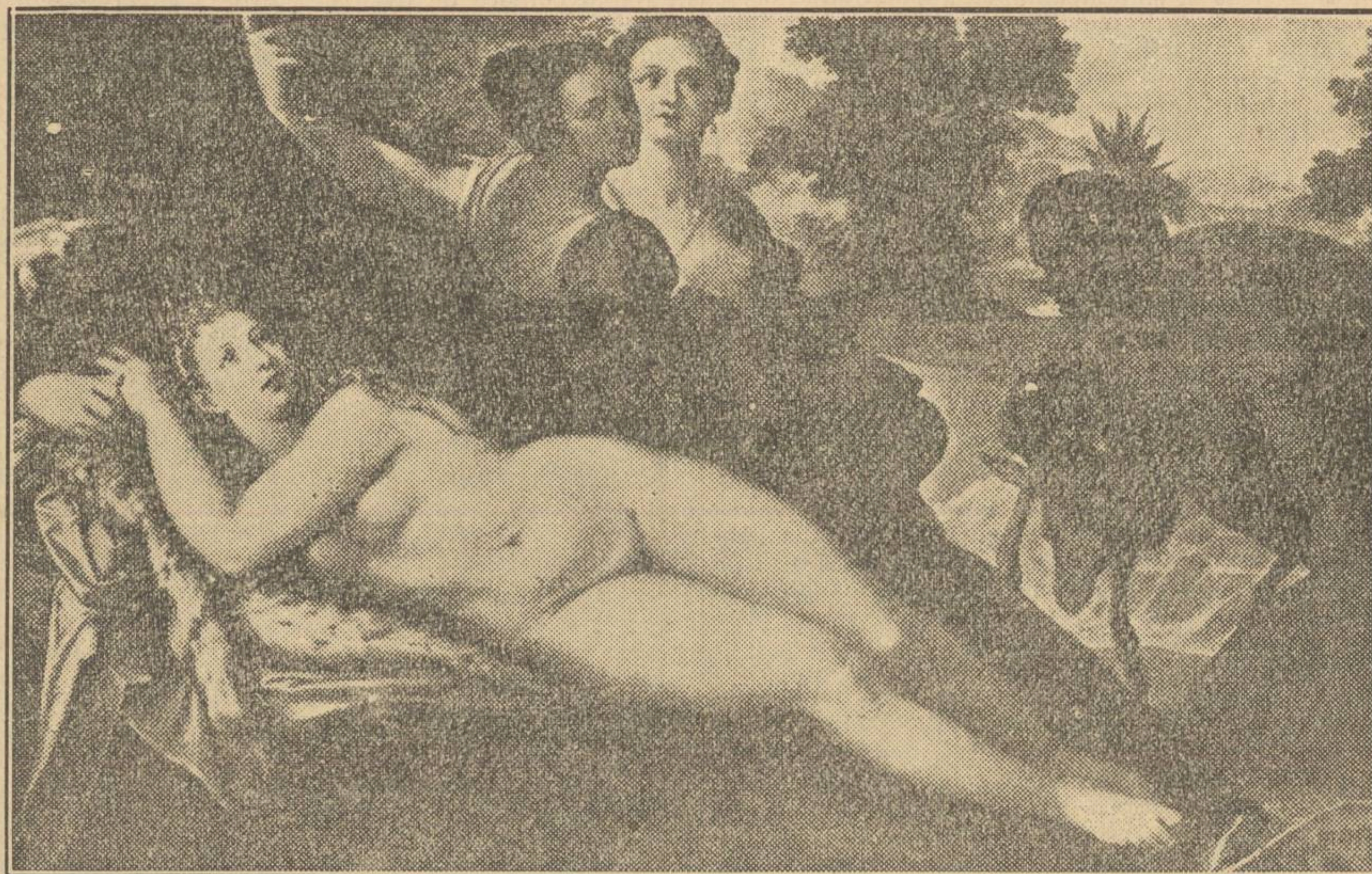
Muișchin nu e un pasiv. E mânat mereu de nenevoia de a îndrepta lucrurile, de a reacționa și a pune de acord realitatea cu ceeace dorește bunătatea și sinceritatea lui. Dar intențiile lui se dovedesc a fi mereu neputincioase și intervenția lui în viața celor care îl înconjoară provoacă întotdeauna încurcături și mai mari.

Concluziile (și învățămintele) care se pot scoate din „Idiotul" sunt nenumărate. Muișchin este un fel de *Candide*, dar un Candide patologic — și un Candide rus, plasat într'un mediu rusesc și dostoievschian. Dostoievschi se slujește de el ca să exploreze până la fund adâncurile și ascunzișurile sufletului omenesc. Asta este singura semnificație valabilă a romanului. Găsim câteodată în „Idiotul" revelații înspăimântătoare despre propriul nostru suflet, oricât de „normal" l-am putea crede. Cantitatea de adevăruri sufletești și de fapte psihologice cuprinsă în romanul acesta este enormă. Este o carte care te ajută să te cunoști. Și astfel de cărți nu sunt prea multe...

AL. A. PHILIPPIDE

N. Enea — Peisaj

Van Balen — Alegoria Comerțului

Goethe eroticul și sexualul

de ION SÂN-GIORGIU

Viața sentimentală a lui Goethe a pasionat încă de mult pe cercetătorii literari. Poetul, care a cântat femeia cu gingășie și violență, care a iubit un număr impresionant de femei și care la bătrânețe, suprins de acea frenezie senilă, pe care i-a dat-o „cea de a doua pubertate", alunecă în situația ridiculă de a cere în căsătorie o fată căreia putea să-i fie bunic, a fost socotit ca un mare îndrăgostit, ca un inițiat în tainele sufletului feminin și, după cum se numește el singur într'o scrisoare, „un favorit al femeilor".

Totuși cea mai mare parte din biografiile lui Goethe și chiar din lucrările care se ocupă cu viața sa sentimentală caută să învăluie întâmplările erotice ale poetului într'o atmosferă de sublim și de poezie și mai ales se căsnesc să estompeze pe cât e cu putință ceiace este pământean în iubirile lui și să scoată în relief un platonism, evident foarte poetic, dar în acelaș timp foarte puțin bărbătesc. De aceia viața erotică a lui Goethe apare sub două aspecte aproape contradictorii. Pe deoparte o serie întreagă de iubiri sublime pentru femei care îi servesc poetului ca pretexte și motive literare pentru operile sale, pe de altă parte o serie de întâmplări erotice, cu un pronunțat caracter sexual, dintre care cea mai tipică este colajul său îndelungat cu soția sa de mai târziu Christiane Vulpius. Admiratorii intransigenți ai lui Goethe au ridicat în slavă pe muze, dar au trecut repede în revistă întâmplătoarele lui aventuri libertine. Iar în cazul Christianei Vulpius, s'au mulțumit să înregistreze, să atenueze și mai ales să explice acest colaj, îndrăzneț pentru acea vreme, prin acel spirit de comoditate burgheză al lui Goethe, care l-a silit după douăzeci de ani de suspine lirice să se retragă într'o simplă, dar sănătoasă viață conjugală, fie ea multă vreme ilegitimă.

Tendința de a idealiza figura lui Goethe, de a o păstra cât mai sublimă pentru generațiile viitoare a izvorât atât din mândria germanilor față de marii lor creatori spirituali, cât și din atitudinea lor hotărât pedagogică și din acea stranie ipocrizie de a ascunde tot ce e uman și deci simpatic în geniile creatoare germane și de a exagera și înflori ceiace este într'adevăr suprauman.

Astfel înfățișată viața erotică a lui Goethe în biografiile de popularizare, când ea nu apare falsificată, e descrisă în culori romantice și în stil siropos de bun pedagog. Prima biografie în care Goethe-omul este zugrăvit cu toate scăderile sale și deci redat în trăsăturile sale cele mai omenești este biografia lui Emil Ludwig, care și în ce privește viața erotică a poetului se silește să reconstitue adevărul. Totuși, cum e de altfel firesc, Ludwig nu se oprește prea mult asupra întâmplărilor sentimentale ale lui Goethe, ci le încadrează pitoresc, și uneori chiar brutal, în întreaga sa evoluție. Nici chiar o carte, ca a d-lui Leopold Stern, care își propune să se ocupe exclusiv cu viața sentimentală a lui Goethe, nu aprofundează erotica poetului, menținându-se pe drumul bătut de alții, de a reconstitui romantic și literar diferitele lui aventuri și iubiri. Sexualitatea lui Goethe, disproporția dintre dorință și realizare, pe care o întâlnim aproape la toate dragostele sale, încercarea unei lămuriri științifice a complexului erotico-sexual Goethe, au fost până acum câtva timp cu totul neglijate de cercetători. Abia de curând a apărut o carte, a lui Felix A. Theilhaber (Goethe-Sexus und Eros — Berlin 1929), în care pentru prima oară erotismul și sexualitatea lui Goethe sunt studiate științificește și în care autorul ajunge la unele concluzii interesante ce pot provoca nenumărate sugestii. Theilhaber își pune pe bună dreptate întrebarea, dece Goethe, care a fost stăpânit întreaga viață de eternul feminin, și care și-a risipit timpul și nervii într'o infinită serie de flirturi, iubiri, pasiuni și mici incidente libertine, s'a mulțumit totuși mai mult să cânte femeia, decât să o consume? Goethe n'a fost un don Juan, în înțelesul modern al cuvântului, precum n'a fost nici un Cassanova. N'a iubit orice fel de femeie, deși îi plăceau fetele de țară, chelnerițele și subretele. N'a iubit femeia pentru a o avea, ci mai mult pentru jocul iubirii, pentru toată acea atmosferă erotică și sentimentală în care i-a plăcut totdeauna să trăiască. De aceia Theilhaber încearcă să facă o deosebire între erotismul și sexualitatea lui Goethe, cel dintâi predominând în viața poetului, cea de a doua apărând la anumite epoci ale vieții sale ca un triumf al unei virilități în bună parte discutabile. Theilhaber deosebește hotărât erotica de sexualitate. La Goethe avem de a face, mai ales în epoca sa de tinerețe, adică până la călătoria în Italia, mai mult cu o intelectualizare a instinctelor, cu o sublimare voită a simțurilor. Theilhaber spune că atunci când Goethe era îndrăgostit „nu era stăpânit de o pornire sexuală pentru posedarea femeiei", ci era mai mult dominat de plăcerea ce i-o dădea înflăcărarea imaginației sale. Numai așa se pot explica iubirile sale platonice și nesatisfăcute, care, ca în cazul puternicului și desnădăjduitului său sentiment pentru Charlotte von Stein, pot lua proporțiile unei adevărate „nevroze sexuale". Iubirile acestea neîmplinite și chiar voit comprimate, creau poetului o atmosferă erotică forte grea, în mijlocul căreia el se complăcea, din care își culegea motivele principale ale operilor sale și pe care în clipe de puternică depresiune sufletească căuta printr'o sforțare de voință s'o lichideze, înmormântând în fundul amintirei imaginea ființei iubite.

Se știe că Goethe și-a părăsit în nenumărate rânduri pe neașteptate iubitele, căutând în izolare vindecarea unor iubiri, care fie că-l puneau în situații complicate, cum a fost dragostea sa pentru Lotte Buff, fie că-l aduceau în grave stări de deprimare neurastenică și de ipohondrie. Pe Friederike Brion o părăsește fiindcă rațiunea și socotelile lui burgheze, îl împiedecau să-și lege viața de fica pastorului din Sesenheim. Nu e de loc sigur că Goethe a avut cu Friederike o legătură sexuală. Criticii literari au dedus existența unei astfel de legături din cazul adânc de conștiință ce stă la baza tragediei Margaretei din „Faust", pe care tânărul Goethe nu ar fi putut-o nici concepe, nici scrie cu atâta pasiune și adevăr, dacă n'ar fi fost el însuși autorul unei astfel de seduceri pline de tragic, ca aceia plăsmuită poetic în „Faust". Cercetând însă de aproape legătura lui Goethe cu Friederike și viața acesteia după despărțirea de Goethe, Adolf Metz (în cartea sa Friederike Brion — Eine neue Darstellung der Geschichte in Sesenheim — München — 1911) constată că Friederike a fost sedusă de o față bisericească, pastorul Reimboldt, care a procedat cu fosta muză a poetului cu mai multă bărbăție decât acesta din urmă. Goethe s'a mulțumit cu poezia, lăsând partea voluptuoasă dar reală a prozei, urmașului său, pastorul. Theilhaber afirmă, pe drept cuvânt, că Goethe nu a fost un bărbat înzestrat cu o pronunțată virilitate. La șaptesprezece ani nu cunoștea femeia și se complăcea în jocuri sentimentale. Kättchen Schönkopf, a fost cel dintâiu pretext al acestei bolnăvicioase vieți erotice a lui Goethe. Pe ea a iubit-o cu cele dintâi isbucniri ale tinereții sale, fără însă a culege și fructul dragostei sale, deși Kättchen nu era decât fiica unui simplu hotelier, la care Goethe își lua mesele în timpul șederii sale la Leipzig. In tainele sexualității Goethe a fost inițiat la Leipzig de amicul său Behrisch, care deveni mai târziu cel dintâiu model pentru Mefisto din „Faust". Behrisch îl introduse în lumea acelor „dulci fetițe" din popor, pe care Goethe le-a iubit întâmplător și uneori cu o sinceră recunoștință pentru ușurința cu care se lăsau cucerite.

Lipsa de virilitate care l'a caracterizat întotdeauna pe Goethe se datorește desigur și educației sale feminine. Poetul a fost până la șaisprezece ani subt influ-

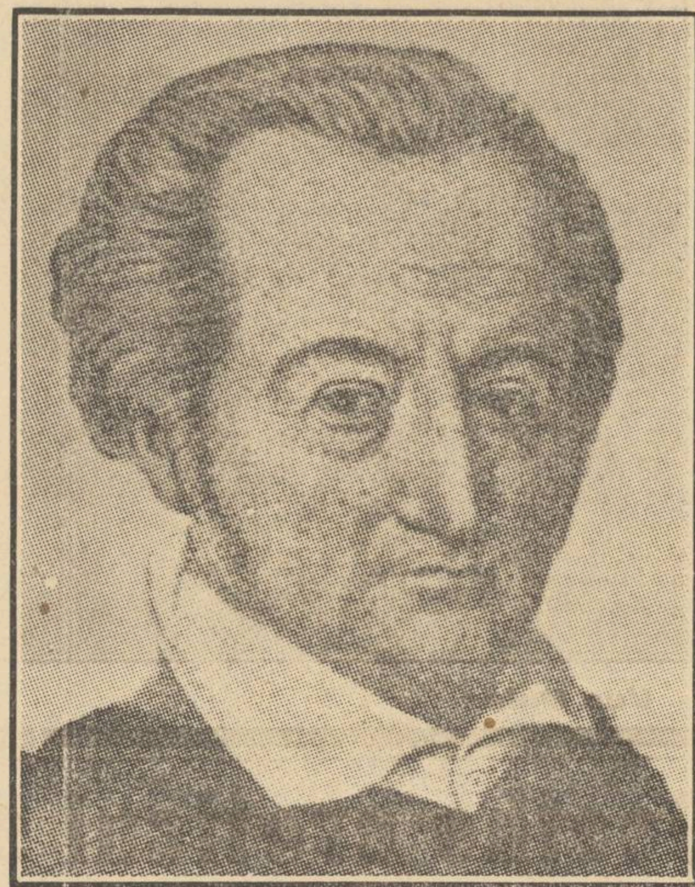
(Continuare în pag. II-a)

ența surorei sale Cornelia, a cărei căsătorie l'a indispus profund. Deasemenea anturajul femin în care a trăit el după întoarcerea de la Strassburg la Frankfurt, prieteniile amoroase, flirturile cu prietenele surorii sale și mai ales logodna sa cu mica mondenă care a fost Lili Schönemann, au contribuit și mai mult la pervertirea simțurilor sale, care nu puteau găsi în aceste jocuri amoroase decât un stimulent trecător, niciodată însă o satisfacție deplină. Desigur că această virilitate relativă, cu lungi perioade de apatie, poate fi socotită ca o impotență sexuală, pe care nenumăratele complicații sentimentale n'au contribuit decât să o mărească. Intr'adevăr Goethe nu a dat, — cum remarcă foarte just și Theilhaber, — niciodată o luptă curajoasă pentru posesiunea unei femei. Aprinzându-se și entuziasmându-se repede și complicându-se apoi în situații penibil de neclare față de femeile pe care le iubea în imaginație și le poseda în poezie, Goethe nu găsea altă soluție la încurcătura în care se găsia decât fuga. Să amintim pe rând iubirile pe care Goethe le-a lichidat prin desertiune. De Kättchen Schönkopf, scapă după o gravă criză sufletească prin reintoarcerea grăbită și neașteptată în casa părintească. Pe Friederike Brion, care l'a iubit și care a crezut într'însul, o părăsește prin surprindere. Iar de Lotte Buff, logodnica prietenului său Kestner, se desparte printr'o fugă precipitată, aproape fără de rămas bun. Pe Lili Schönemann, cu care ajunsese până la logodnă, o părăsește brusc și primește cu entusiasm invitația la Weimar a tânărului duce Karl-August, nădăjduind să găsiască la curtea acestuia o viață nouă, care să-l facă imun primejdiilor sentimentale. Dar abia ajuns la Weimar și după un scurt intermezzo, petrecut în chefuri și libertinaj sexual, Goethe intră în cea mai gravă și mai îndelungată complicație sentimentală din viața sa, dragostea sa pentru Charlotte v. Stein, femeie mai învârstă ca dânsul, mamă a mai multor copii și pe lângă toate o ființă rece și cu foarte reduse predispoziții sexuale. Iși poate oricine închipui ce a fost această legătură între un bărbat lipsit de virilitate și între o femeie care avea oroare de dragostea fizică. Literatura a durat câțiva ani, iubita cu aptitudini de pedagog a liniștit tumultul sufletesc și manierele desordonate ale poetului, dar acesta neurastenizat, vlăguit, obosit și deprimat a luat drumul Italiei, unde a regăsit în brațele primitoare și ferbinți ale aceleia care se ascunde subt numele de Faustina o virilitate aproape desființată. Și ca să încheiu cu această serie de evadări sentimentale ale lui Goethe, trebuie să amintesc și fuga lui de lângă Mina Herzlieb, inspiratoarea sonetelor, fuga precipitată de lângă Marianne v. Willemer, colaboratoarea și inspiratoarea „Divanului Occidental-Oriental" și înfsfârșit cea din urmă dintre fugi, aceia din preajma Ulrikei v. Loeventzov, singura femeia care l'a decis pe Goethe, dar vai prea târziu, să facă un gest de voință bărbătească, cerând în căsătorie la vârsta de șaptezeci de ani o copilă de numai șaptesprezece primăveri.

Theilhaber are dreptate când spune că „faptul că Goethe se poate smulge de fiecare dată dintr'o dragoste e o dovadă a lipsei sale de masculinitate". Și această lipsă de masculinitate are, după mine două laturi. Prima se poate vedea în faptul că femeia iubită era pentru poet numai un pretext pentru a-și crea acea atmosferă erotică, prielnică beției literare, în care Goethe se complăcea. Goethe n'a iubit femeile, ci acea vrajă a iubirii care îi stimula imaginația, îi biruia personalitatea și-i dădea prilej să-și sublimeze simțirea în poezie. Dacă ar fi iubit cu adevărat femeile pe care le-a cântat, ar fi luptat să intre în stăpânirea lor. Aproape niciodată el n'a trecut de la literatură la fapte. Iar când a voit să transforme amiciția amoroasă a d-nei v. Stein în pasiune, a avut nenorocul să constate că muza se mulțumia să rămâie inspiratoare și confidentă, desprețuind plăcerile lumești ale alcovului. Dacă Goethe ar fi fost un om cu o sănătoasă forță sexuală el n'ar fi putut evolua din platonism în platonism, mulțumindu-se să „iubească numai pe hârtie", cum observă Theilhaber.

A doua lature a lipsei sale de masculinitate o găsim în viața sa sexuală foarte redusă. La un om sănătos și normal iubirea platonică alternează cu iubirea lumească vulgară. Poți iubi foarte bine o femeie și din anumite motive să accepți o situație platonică prelungită. Aceasta nu te poate împiedeca să lași sexualitatea să se bucure normal de drepturile ei. La poeți în genere o asemenea viață erotică dublă e obicinuită. Poetul face în cazul acesta din muză un ideal de neatins, dar nu refuză plăcerile lumești pe care viața i le pune la îndămână. A fost Goethe din această familie de poeți care își împart viața erotică în două, demarcând precis sentimentalismul platonic de sexualitate? Judecat superficial s'ar părea că Goethe într'adevăr a avut o viață erotică dublă. La Leipzig de pildă o iubia pe Kättchen, dar frequenta cu asiduitate petrecerile lumești pe care i le recomanda prietenul Behrisch. La Weimar de asemeni, a participat în primele luni la desfătările și destrăbălările tânărului său Suveran. Iar în călătoriile sale nenumărate nu rareori apela la bunăvoința chelnerițelor, pe care după o masă copioasă le aștepta în odaia sa de culcare. Și în sfârșit, când plictisit de erotismul sterp al dragostelor literare Goethe voi să-și normalizeze viața, avu curajul, ca subt ochii întregului Weimar și în ciuda tuturor clevetirilor să-și aducă în casă o fată din popor, care nu i-a fost multă vreme decât un mijloc de normalizare a vieții sale sexuale, o „fetiță dulce", „sein Mädel", sau „sein Betthase", cum o numește el libertin și satisfăcut în notele sale zilnice și 'n scrisorile sale către amici. Cu toate acestea, sexualitatea sa a fost și de data aceasta redusă. Pentru această suposiție pledează două argumente pe care le cred hotărîtoare. Intâiu faptul că Goethe a stat împreună cu Christiane — chiar în primii ani ai pasiunei sale fizice, — foarte puțin timp. Despărțirile lor erau dese și prelungite. Goethe stetea uneori luni întregi la Iena și în împrejurimi, ducând o viață ascetică de intelectual, fără să simtă nevoia fizică de a păstra în preajma sa pe aceia care devenise normalizatoarea vieții sale sexuale. Al doilea argument e acela că Goethe s'a mândrit peste măsură și și-a făcut chiar oarești care reclamă din această legătură nelegitimă. Cineva care e obicnuit cu stăpânirea femeilor și cu practica normală a iubirei, nu face atâta caz de un drept al naturii și de împlinirea cerințelor sexuale. Mândria și bucuria de a avea o femeie sânt cea mai bună dovadă că împlinirea dorințelor sale erotice era pentru Goethe un adevărat eveniment, pe care nu uită să-l noteze în jurnalul său zilnic. Iar urmărind an cu an acest jurnal intim, constatăm că aceste evenimente erau destul de rare și mai mult întâmplătoare. Theilhaber vede foarte just când spune că Goethe „nu e în *sexualibus* nici un primitiv; nici o personalitate unitară și că tocmai în dorința de a fi așa ceva se întrevede un simptom de continuă slăbiciune și frică, un sentiment contradictoriu în interiorul său, „protestul masculin" al unui caracter feminin".

Și însfârșit o ultimă dovadă a lipsei sale de virilitate e faptul, mărturisit de insuși poetul, că la șaizeci de ani, el e un om isprăvit sexualicește. Intr'adevăr Goethe a avut totdeauna o predilecție pentru fetele din popor, sau ca să ne exprimăm în limbajul nostru autohton, Goethe deși a cântat și a suspinat după atâtea femei, remarcabile ca frumusețe, distincție și spirit, a rămas toată viața lui un slujnicar. Prefera prada care se oferea nemijlocit și naiv, aceleia pe care trebuia s'o cucerească prin luptă. La hanurile la care se opria în călătoriile sale și la birturile la care lua mesele, el nu uita să se agațe de slujnicuțele care îl serveau și era mândru când această pradă ușoară îl urma supusă și umilă în camera de dormit. Dar iată că la șaizeci de ani când inima sa tânără găsește resurse de emoție pentru încă vre-o câteva muze inspiratoare, pe care le posedă după vechiul său obiceiu, în poezie, Goethe constată că virilitatea sa a intrat definitiv în domeniul amintirei. O întâmplare, pe care Theilhaber o comentează în cartea sa merită a fi menționată aici. In 1808, în timpul călătoriei de la Karlsbad la Franzensbad, Goethe s'a oprit din cauza unui accident de trăsură

Goethe

pentru o noapte la un han. Aici bătrânul poet a reușit să atragă în camera sa pe subreta casei. Ce s'a întâmplat atunci, încapacitatea lui de a lua ce i se oferea și de a se mulțumi să privească și să desmierde inutil formele gingașe ale tinerei fete,au făcut mai târziu obiectul unei poezii libertine — singură de acest gen pe care a scris-o Goethe — care lipsește din majoritatea edițiilor complecte ale operilor sale. Poezia aceasta intitulată „Das Tagebuch" (Jurnalul) e o mărturisire fidelă a predilecțiilor sale erotice, a încapacității sale sexuale și un ultim imn înălțat Christianei, care știuse atât de bine să cheme la realitate masculinitatea sa relativă. E foarte posibil ca Goethe să fi fost una din acele naturi a cărei sexualitate nu se putea realiza decât în anumite împrejurări și cu anumite femei, care reușiau să-l aducă de la poezie la faptă. Christiana Vulpius a avut desigur acest dar unic și de aceia poetul îndată ce-a cunoscut-o și a avut-o și-a păstrat-o, desprețuind clevetirile curței din Weimar.

Dar poate tocmai fiindcă poetul a dorit atât femeia, fiindcă silit de organismul și de nervii săi s'a bucurat atât de puțin de rezultatele pasiunilor sale multiple, Goethe a creiat o operă care e un imn pentru eternul feminin. Dacă Goethe ar fi fost un realist în iubire, dacă el nu s'ar fi mulțumit numai cu ambianța erotică pe care i-o creiau legăturile sale platonice cu femeile, desigur că literatura ar fi fost sărăcită de un mare poet al iubirei, iar cronica scandaloasă a timpului ar fi înregistrat pe un nou Cassanova.

ION SAN-GIORGIU

A apărut:

Viața Romînească

REVISTA LITERARA ȘI ȘTIINȚIFICA

Anul XXIII. No. 4

CU URMATORUL SUMAR:

Demostene Botez . . *Călătorii (Alexandria).*
Al. Claudian . . . *Revoluția germană din 1918.*
Ion Minulescu . . . *N'a fost nimic (Versuri).*
A. Cehov . . . . *Spre cămin (Trad. de A. Frunză).*
A. Boldur . . . . *Ideologia politică a emigrației ruse.*
Zoe Verbiceanu . . *Casa cu minuni.*
Yacassa . . . . . *Eu sunt un primitiv (Versuri).*
Petre Pandrea . . . *Determinarea stilului de viață socială.*
Alexandru Nanu . . *Cronica ideilor (Bergsonismul și poezia pură).*
Victor Godeanu . . *Cronica socială (Politica salariilor urcate).*
P. Nicanor & Co. . . *Miscellanea (Calamitatea memoriilor. — Pe marginea arestării lui Unamuno. — Al. Capone et Comp.).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mișcarea intelectuală în străinătate.

PREȚUL 40 LEI

A apărut No. 136 din excelenta „Bibliotecă Dimineața"

SIGRID UNDSET

„Maternitate"

85 de pagini **Prețul 8 lei**

De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare și la chioșcuri.

Caleidoscop intelectual

Arta de a plăcea

Toaleta corporală a femeii, care în antichitate alcătuia un adevărat cult, e în plină decădere în epoca noastră.

Viața modernă a cuprins și pe femee în vâltoarea preocupărilor sociale și, în chip fatal, a redus astfel rafinamentul toaletei de odinioară la strictele necesități ale igienei.

Iată ce scrie în această privință „Magazinul":

„Furnizorii de frumusețe sintetică, magicienii care stilizau arhitectura feminină, au fost enorm reduși și numeric și calitativ față de antichitate, când dețineau apogeul subtilităților și al ingeniozităților în materie de toaletă și cosmeticuri".

Institutele de frumusețe din zilele noastre existau și odinioară:

„Un întreg cortegiu de sclave specializate în artificiile toaletei, inițiate minuțios și tainic, ca pentru un ritual ocult își răscumpărau dreptul la viață prin îndemânarea cu care aplicau rețetele meșteșugite".

La Romani, la Greci și până în ultimele secole ale epocii moderne, fardul și parfumurile ocupă cel mai mare loc în toaleta femeii.

In timpul reginei Elisabeta a Angliei, abuzul de cosmeticuri se deslănțue cu atâta furie încât nici-un bărbat nu mai are siguranța dacă femeia sau fata care-i place nu-i complect falsificată.

Această stare de lucruri determină în 1770 gravul parlament englez al timpului să voteze următoarea lege:

„Orice femee, de orice vrâstă, de orice rang, de orice profesiune, fecioară, fiică sau văduvă, care dela data prezentei legi va înșela, seduce și îndemna la căsătorie pe orice supus al Majestății Sale, cu ajutorul parfumurilor, părului fals, fardurilor de Spania, corsetului, sânilor falși, tocurilor înalte, șoldurilor false, sau feselor false, va intra sub rigorile legii de față, în vigoare și contra vrăjitoriei. Căsătoria va fi declarată nulă și fără efect".

Numai astăzi ne putem da seama de ridicolul acestor dispozițiuni ale gravilor lorzi englezi. — *h.*

O farsă a profesorului Piccard

Despre profesorul Piccard, care a făcut de curând zborul în stratosferă, se povestește următoarea nostimă întâmplare:

Pe când era student la Zürich, Piccard s'a dus într'o zi să se tundă. La plecare, i-a spus coaforului că a doua zi va veni la aceiași oră să se tundă din nou, căci experimentează un preparat inventat de el, care face să crească vertiginos părul. Bărbierul i-a râs în nas, dar a doua zi tânărul student s'a prezentat la aceiași oră, cu părul mai lung decât în ajun, cerând să fie tuns. Abia mai târziu coaforul a aflat că Piccard are un frate gemen cu care seamănă ca două picături de apă. Astăzi, acest frate practică medicina în California.

Emanciparea femeii în Japonia

In Japonia femeile sunt datoare, după tradiție, să aprobe orbește tot ce spune bărbatul. De câtva timp se observă însă un curent de emancipare, pentru care sfaturile de mai jos — apărute de curând în ziarul feminist „Fujokai" din Tokio — sunt cu adevărat simptomatice:

„Bărbați: Nu vă mai faceți o îndeletnicire statornică din stricarea dispoziției și turburarea armoniei în casa voastră. Faceți din când în când câte o glumă sau farsă, chiar dacă nu-i tocmai spirituală. De ce să vă rezervați spiritele numai pentru prietenii voștri bărbați? La masă nu bateți toba în farfurie, căci muzica asta ne dă pe nervi nouă, femeilor. Interesați-vă de dorințele femeii; când vă roagă s'o însoțiți la cumpărături, n'o refuzați, chiar dacă drumul acesta vă plictisește. La întoarcere, dați-i o băutură răcoritoare; femeilor le place atenția. Oricât v'ați iubi soția, nu-i stați în permanență pe cap; scutiț-o uneori de societatea Dvs. Când vi se pare deosebit de drăguță și de elegantă, nu uitați să i-o spuneți; dar când n'arată bine, preferați minciuna convențională adevărului crud. Nu-i uitați ziua de naștere și serbați-o în fiecare an în chip deosebit. Nu vă răstiți la femee dacă a uitat să vă coase un nasture; altfel, ea nu vă va cruța răspunsul și coarda se va întinde prea tare. Spuneți-vă neîncetat că femeia are și ea dreptul să aibă părerile ei".

Ziariști celebri

A murit zilele acestea, în vârstă de 50 de ani, Ellis Ashmead-Bartlett, unul din cei mai cunoscuți ziariști englezi, care avea drept specialitate reportajul militar de pe câmpul de luptă. Bartlett a luat parte la 9 războaie și mai multe revoluții; el nu se dădea înapoi dela nici-o primejdie, când era vorba de aflat ceva interesant sau de descoperit o taină.

In 1898, fiind în vârstă de 17 ani, și-a însoțit tatăl — care era amiral, — în războiul greco-turc. Luat prizonier de Greci, și-a publicat, la eliberare, peripețiile captivității, obținând un succes răsunător, care l-a trecut dintr'odată printre jurnaliștii de marcă. In urmă, a luat parte la războiul anglo-bur, trimițând de pe câmpul de luptă rapoarte ziarelor din Londra. A plecat mai târziu la Manciuria, de unde a descris evenimentele războiului ruso-japonez și asediul dela Port-Arthur, despre care a scos apoi o carte. In 1907 a făcut alături de Francezi campania contra Berberilor, dar a trebuit să fugă dela Fez travestit ca Berber. In 1909 a venit cu Spaniolii la Melilla; n'a lipsit nici din Tripolis, de unde a descris luptele Italienilor. Ca redactor la *Daily Telegraph* a fost în Balcani; în bătălia dela Luli Burgas, era atașat la statul major turc. A fost cel dintâi care a raportat amănunțit dezastrul Turcilor; se mai afla în lagărul lor când a izbucnit holera care a secerat atâtea mii de soldați.

La izbucnirea războiului mondial, Bartlett s'a dus imediat pe frontul francez, unde se zice că ar fi pricinuit bombardarea catedralei din Reims; suindu-se în turnul bisericii pentru a vedea mai departe, Germanii au crezut că turnul servește drept post de observație și au deschis focul asupra bisericii. La ocuparea orașului Galipoli de către Englezi, Bartlett plecă imediat acolo, dar guvernul englez îi ordonă să părăsească imediat localitatea, ca pedeapsă că divulgase o scrisoare a lordului Asquith către comandantul din Galipoli. Prin publicarea acestei scrisori — pe care nu s'a putut afla cum a reușit să pună mâna — el voia să arate situația proastă a Englezilor în Dardanele. Mai târziu, Bartlett a fost atașat de presă pe lângă comandamentul francez. După război, se înființa ori unde aveau loc evenimente neobișnuite. A fost în Olanda, apoi în Germania pe timpul revoluției și fugii împăratului Wilhelm; în Ungaria sub dictatura lui Bela Kun, în China pe vremea războiului civil.

Acuma venind la Lisabona la izbucnirea revoluției din Peninsula Iberică, o gripă gravă l-a răpus.

* * *

Alt ziarist celebru a fost Emile de Girardin, comemorat în Aprilie la Paris, cu ocazia împlinirii a 50 de ani dela moartea lui. El a fost fiul nelegitim al unei cusătorese și al generalului conte Alexandru de Girardin. Ruinat prin speculațiuni de bursă, a voit să intre în armată, dar fiind de constituție delicată, a fost respins. A scos apoi o revistă care, grație prețului scăzut, se răspândea foarte mult. Această revistă, intitulată „La Mode", a atins un tiraj neobișnuit.

In 1836, Girardin a fondat ziarul „La Presse", care a luat în curând un mare avânt. Ca redactor și director al ziarelor „La Liberté" și „La France", Girardin a devenit celebru prin articolele lui de fond care, după spusele lui, aduceau „une idée par jour". Timp de 50 de ani, Girardin a înrâurit adânc opinia publică franceză, ajungând, după căderea imperiului, *regele presei.* A fost director la *Journal Officiel*, coproprietarul editurii *Le Petit Journal* și a dirijat ziarul *La France.* Era căsătorit cu poeta Delphine Gay, autoare a numeroase romane și piese de teatru, dintre care „La joie fait peur" mai figurează și azi în repertoriul Comediei Franceze.

O dramă muzicală postumă la Paris

La Opera Mare din Paris s'a reprezentat de curând drama muzicală „Guercoeur" de Alberic Magnard. Elev al lui Massenet, Magnard trecea înainte de război drept compozitor de mare viitor. Puțin timp înaintea războiului, el s'a retras în satul Baron din departamentul Oise.

In înaintarea lor, armatele germane au bombardat satul, făcându-l una cu pământul. Sub sfărâmăturile casei lui, Magnard a fost găsit mort, ținând în mâna încleștată manuscrisul operei reprezentate acum. Premiera a fost un adevărat triumf, care l-a trecut pe decedatul compozitor printre marii muzicieni ai epocii.

Farse actoricești

William Coster, unul din cei mai celebri artiști comici ai Angliei, îmbolnăvindu-se grav, ziarele londoneze publică despre dânsul o mulțime de amintiri nostime. Prezența de spirit a lui Coster e proverbială.

Odată, juca rolul unui bandit; actul al III-lea îl înfățișa în pușcărie. Un paznic, mituit de complici, îi aducea o scrisoare în care i se dădeau indicații cum să evadeze și pe care Coster o citea cu glas tare. Nu o știa însă pe de rost, fiindcă citea totdeauna textul de pe hârtia adusă de paznic. Acesta, voind să-i joace o farsă, îi întinse într'o seară o hârtie nescrisă. Coster rămase un moment încurcat, dar, reculegându-se imediat, se răzbună spunând paznicului. „Dragă Jack, eu nu știu carte, te rog citește-mi-o d-ta". Colegul farsor rămase o clipă ca trăznit, dar dovedi și el prezența de spirit, spunând: „Bine, ți-o citesc, dar să-mi aduc ochelarii". Apoi eși din scenă și se întoarse după o clipă aducând hârtia cu textul scrisorii.

Prințul de Walles și comerțul

La începutul lui Mai, Prințul de Walles a ținut pentru cercurile industriale și comerciale ale Londrei o serie de conferințe, în care a arătat observațiunile ce a cules pe tărâmul comercial, în timpul călătoriei lui în America de Sud. La Birmingham, prințul a vorbit apoi la un dineu, în fața a 1200 de persoane; la Manchester a ținut o conferință în fața unui auditoriu de 2700 de persoane, cuvântarea fiindu-i transmisă prin radio într'o sală de peste drum cu încă 2000 de ascultători.

Moștenitorul tronului englez a accentuat importanța reclamei, spunând că în această privință Anglia a rămas cu mult înapoia Statelor-Unite, care, grație reclamei, ese învingătoare pe tărâmul comercial.

Fără reclamă, — spune prințul, — nu se poate progresa, pentrucă publicul și-a schimbat obiceiurile dela războiu încoace și așteaptă să i se dea informațiuni precise despre calitatea mărfurilor. Marfa bună poate fi concurată de alta proastă, care a știut să-și facă reclamă. Industriașii englezi trebue să se obișnuiască a-și vizita personal clienții din străinătate, învățându-le și limba. In primul rând însă, mărfurile engleze trebue neapărat ieftenite și adaptate la gustul celorlalte țări.

Mi-am propus, — a spus prințul, — să mă fac un fel de ofițer de legătură între comerțul sud-american și comerțul britanic. Orice s'ar întâmpla, domnilor, puteți conta totdeauna pe mine.

La Manchester, stația de emisiune a trebuit să-și răstoarne tot programul, pentrucă prințul voia ca „papa" să-i asculte conferința. Regele a căutat însă Manchesterul pe o undă greșită și n'a putut auzi decât sfârșitul cuvântării. După terminarea conferinței, prințul a chemat la telefon stația de emisiune și și-a cerut scuze pentru deranjul pricinuit.

Citiți azi: **LECTURA No. 331**

FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE

OSKAR BAUM

ROMANUL UNUI ORB

— SCRIS DE UN ORB —

Lei. 5 Scrierea complectă la chioșcari și librari.

COZONACI FRUMOȘI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Tablete

Copilului care doarme

Ceeace îţi doresc, copilule care dormi şi surâzi unei paiaţe cu clopoţei şi flori, din visul tău, nu este ceva prea complicat. Averea îşi pierde pe măsură cu timpul, utilitatea şi ea nu poate da mai mult decât are camaradul, căruia îi surâzi în căruciorul lui, pe drumurile grădinii. Un cărucior ca al lui ai avut şi tu şi când nu ţi-a mai trebuit, l-am trimis la pod, unde stau şoşonii de iarnă, cojoacele şi pălăriile demodate şi vechi. Camaradul tău îşi va petrece toată viaţa într'un cărucior şi în şapte ani, părinţii lui nefericiţi şi foarte avuţi, cu care ne salutăm trişti, de câteori ne întâlnim, i-au cumpărat pân'acum patru cărucioare. Ei ar putea să-i cumpere un tren de cărucioare şi tot n'ar fi mulţumiţi, mutându-l pe camaradul tău, slăbănog şi mut, dintr'un cărucior într'altul, în fiecare zi.

El inviază câteodată din ochi şi din auz, când efectul medicamentului, se aglomerează în tainele de mizerie ale unui trup fără putere. Par'că gura lui ar nimeri atunci un fel de silabă, par'că auzul lui ar primi ciripitul revelator al pasărilor din parc, par'că lumina privirii lui s'ar înteţi într'o speranţă. Mânile lui palide nu mai stau subt aşternut şi încearcă să pipăie cerul. A doua zi şi zilele următoare, Titi cum îi zice Englezoaica lui, fără ca Titi să se ştie, doarme vânăt ca un înecat şi câte zece zile în şir stă încremenit, până ce flaconul cu leacuri ştiinţifice, dozate precis, scapără într'însul o nouă scânteie instantanee. Titi nu s'a putut folosi niciodată de nimic din ce-i al lui. Gura lui nu ştie nu numai să spuie, dar nu a ştiut să sugă la timpul ei şi nu ştie să înghită. Laptele, supa şi doftoria se duc de-adreptul în el, ca într'un clondir fără înghiţitoare. Titi nu cere, nici nu refuză şi toate gusturile îi sunt nesimţitoare, dulcele la fel cu amarul, oţăţitul cu searbădul, aromele pâinii, fructelor şi zarzavaturilor nu se compun cu satisfacţia limbii lui, neutră ca o perie de păr vegetal. Titi bea ca plapuma lui de păr de cămilă, pe care curge din buzele lui moi jumătate din conţinutul unei linguri de argint, suflată cu aur.

Tu te-ai născut cu organele agere şi întregi, nu-ţi fie de deochi! Dela vârsta de trei luni, tu n'ai mai udat scutecul tău, căci ai putut să te înveţi cu prezenţa în viaţa unei zile, de mai multe ori, a unei căldăruşe cu toarta într'o parte, albă ca statuetele de Saxa, spălată zilnic cu săpun şi flambată cu flacăra de comoară a spirtului sterilizator. Tu nu-ţi mai aduci aminte, de mic ce erai, ce lesne s'au civilizat instinctele tale sănătoase: începeai să faci un semn din buze când motoarele tale interioare trebuiau să evacueze omenescul desgustător dar inocent carburant consumat. Guriţa ţi se strângea a fluierat şi ochii ţi se roteau de nerăbdare. Şi când mama surâzând ca Maica Domnului, îşi îndemna Iisusul, şoptindu-i „Pişşşa", ea asculta cu plăcerea cu care Dumnezeu îşi aude izvoarele clătinate subt perinile lui, şipotul revelator. Niciodată, copilule care dormi, acum, cu ursul tău de catifea în braţele vânjoase, cearşaful şi rufăria ta n'au mirosit decât a trâmbă de pânză, înălbită la soare pe prundişuri, şi a lavanda, din sacii cu mirodenie uscată, strecuraţi în dulapuri, printre albiturile călcate. Căruciorul bietului Titi e cumpărat la Londra şi pute a strigoi bolnav.

Tu surâzi la el cu bunătate, pantrucă eşti voinic şi prin urmare bun. Vorbele neamului tău s'au ivit întregi încă din leagăn cu ţipătul, cu bucuriile şi cu necazurile tale — şi tu umbli pe picioare, gros legate la genunchi, fin încheiate la copita tălpii, bine înrădăcinate pe coapsele dure. Şoldul tău rece de sănătate, e adus frumos ca un călcâi de albie, rotunjit cu cosorul din trunchiul de răchită. Bunica te scuipă în baie, de bine făcut ce eşti şi, bătrâneşte, îi spune mamii glumind, că fetele or s'o binecuvinteze, odată şi o dată, când fătul ei o să fie flăcău... Ea îşi potriveşte ochelarii pe urechi, ca să te vadă mai cu de-amănuntul, pe când tu râzi, cum râzi toată ziua şi cum râdeai cu hohote, numai de o şchioapă. Şi când vă duceţi voi copiii, dela baie la culcare, îmbrăcaţi în costume de noapte, unul gălbui ca portocala şi celălalt trandafiriu, cu papuci de pâslă în vârful picioarelor şi cu tulpanul strâns pe mijlocul frunţii şi la ceafa plină, e o sărbătoare, totdeauna la orele 9 seara: Trecerea piticilor are loc între îmbrăţişări şi râsete până la dormitor... Titi stă atunci în căruţul lui din casă, între muşte, Englezoaica e scufundată într'un roman de Dickens, părinţii sunt la teatru sau la club. Şi stelele lui Titi toate s'au stins.

Dacă este adevărat ce spune bunica, Titi ispăşeşte, în trupul lui nevinovat, vreun blestem. Bunica are de astea. Ea crede că odată şi odată, în trecutul ei, o familie înavuţită peste măsură trebuie să fi făcut o mare nedreptate, ca să pătimească în sufletul şi carnea ei cumplit. Copiii lăsaţi pe drumuri, femeile jefuite, bătrânii asupriţi au blestemul greu. Să nu te blesteme nimeni cu dreptate, că se prinde, iar blestemul nu nu poate să fie deslegat nici de Dumnezeu, căci durerea neputincioasă să se apere e lege şi la el.

Iţi doresc, copilule care dormi şi surâzi unei paieţe care joacă 'n florile visului tău, întâi o copilărie necurmată a sufletului şi pentru toată viaţa puterea mulţumirii. Aş dori să nu doreşti nimic decât ţi-se dă şi să nu cazi în credinţa că ţi se cuvine mai mult şi că ţi se cuvine ceva. Iţi doresc însufleţirile vântului, care-i sărac şi gigantic şi face să joace la murmurul şi dansul lui, frunzele pământului şi vulturii cerului liniştit. Oricât de mare, vântul nu-şi dă seama de ceeace este şi joacă valurile, talazele şi corăbiile fără să ştie: îţi doresc nevinovăţia şi ignoranţa lui. Nemulţumirea este ca şi avuţia; fără margini: nimeni nu este îndeajuns de sărbătorit în trufia lui, când o are, şi îndeajuns de bogat când strânge averi. Cu două cămăşi, din care una e totdeauna la spălat, cu un băţ, o traistă şi un fluier tu poţi străbate lumea şi să nu râvneşti al nimănuia nimic. Căci, copilule care dormi, în sufletul mai al fiecărui om puternic pe dinafară, zace paralizat, ca într'un cărucior, Titi, camaradul tău din parc, târât mut, dela o zi la alta, pe roţile de gumă...

T. ARGHEZI

FEDRA

de J. RACINE

a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa"

No. 135 Preţul lei 12

PLASTICA

Arhitectura românească modernă s'a desvoltat paralel cu celelalte arte, dar cu mai puternice legături de tradiţie.

Orientaţi către sobrietatea monumentală a unui stil înrudit foarte strâns cu vechile edificii rustice autohtone, primii noştri arhitecţi moderni, dela Mincu şi până acum aproape două decenii, n'au făcut decât experienţe pentru determinarea unei adaptări depline şi fireşti a vechilor elemente arhitectonice la ritmica şi necesităţile vieţii moderne.

C. Baraschi — Cap de fată

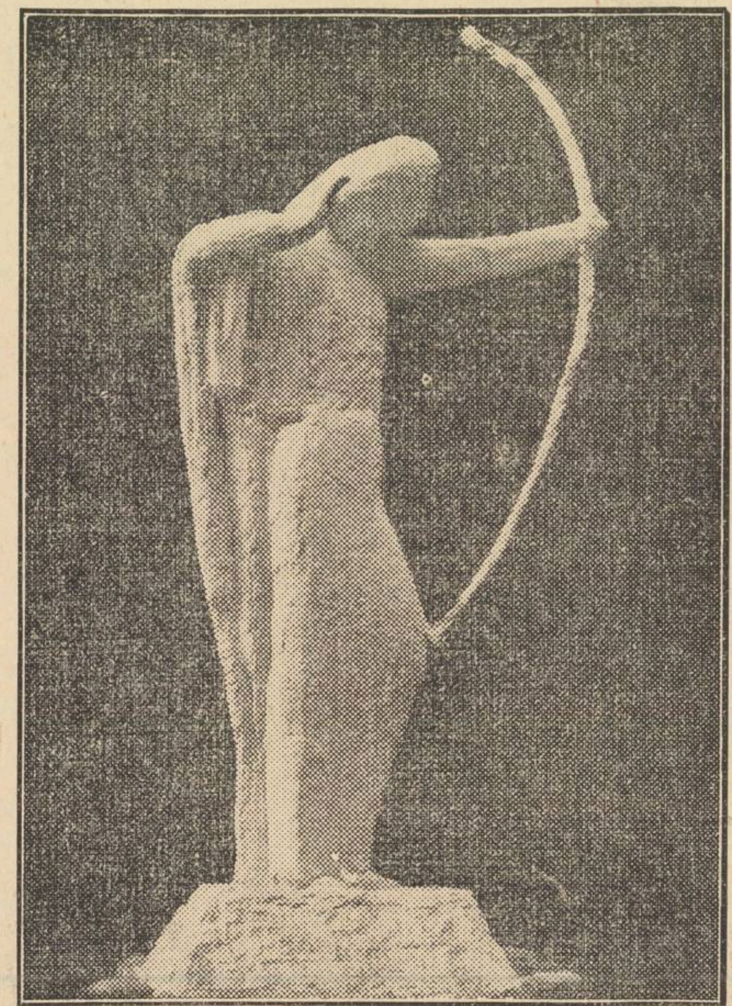
Salonul Oficial de arhitectură şi artă decorativă de anul acesta înfăţişează câteva din cele mai semnificative eforturi făcute în această direcţie de către urmaşii şi continuatorii lui Mincu.

Proectele şi planşele expuse de domnii P. Antonescu, Duiliu Marcu, C. Iotzu, T. Socolescu, S. Ciortan, C. Nănescu, G. Simotta, Alfred Popper, S. Coţifide şi George Ionescu soluţionează într'o logică desăvârşită o serie de grele probleme arhitecturale, inspirate din stilul clasic românesc.

Concomitent cu această mişcare, sub înrâurirea arhitecturii occidentale şi oarecum împotriva tendinţei de standardizare a arhitecturii româneşti, se manifestă un curent de generoasă şi rodnică emancipare stilistică.

Acest curent, preocupat de nouile probleme de construcţie, creiază o estetică arhitecturală mai eclectică, mai puţin unitară decât cea veche, dar mai aproape de gustul omului modern şi de cerinţele vieţii practice.

Astfel, lucrările executate de arhitecţii: Horia Teodoru, I. Berindey, O. Doicescu, T. Evolceanu, H. Schoenberg, M. Chernbach, V. Canella şi Delavrancea-Gibory accentuează volume sintetice, o repartiţie originală a planurilor şi dă o mare putere de expresiune liniei simple. Totul e calculat, în aceste construcţii, în vederea igienei, confortului şi aspectului monumental.

Mac Constantinescu — Arcaş

Doctrina arhitecturală care se schiţează astfel la noi, întemeiată pe ştiinţă şi pe tehnică modernă, corespunde conştiinţei şi trebuinţelor esenţiale ale vieţii de azi, — utilul îmbinându-se în chip armonios cu esteticul.

Atât construcţia (scheletul arhitectural), cât şi forma (aspectul exterior, decoraţiunile) se conformează aceloraşi legi artistice severe, care nu admit contradicţie între stilul unui edificiu şi scopul pentru care a fost creiat.

Forma exterioară şi funcţiunile interioare ale unei clădiri moderne se condiţionează reciproc. Şi cel mai bun exemplu ni-l oferă, în expoziţia de care ne ocupăm, numeroasele proecte pentru Institutul de igienă. Tema indică şi soluţiile: spaţiu, aer, lumină, confort.

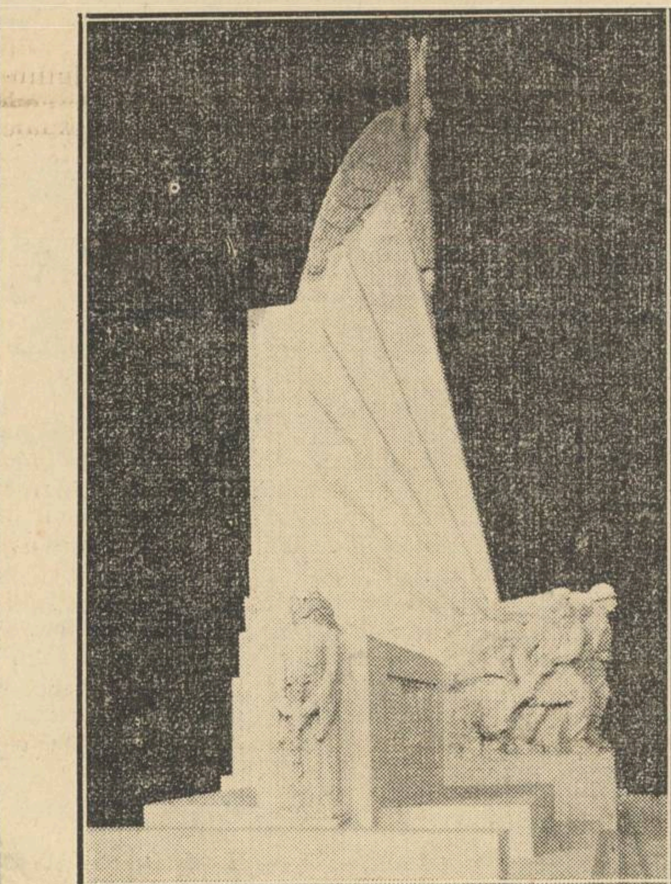
Dar sistemul construcţiei depinde în aceiaşi măsură de locul şi înconjurul în care urmează să fie efectuată.

Adaptarea la teren şi realizarea integrală a scopului clădirii sunt prinurmare condiţiunile esenţiale de existenţă ale arhitecturii noui. Totul cu mijloace simple, fără ornamente obositoare şi proeminenţe de prost gust.

Salonul de arhitectură din 1931 marchează, prin această înţelegere, o etapă importantă în evoluţia arhitecturii româneşti.

* * *

Secţia de artă decorativă cuprinde obiecte de interior stilizate de M. H. Maxy, afişe vii, plastice şi ingenioase de P. Iorgulescu-Yor, Mac Constantinescu, Ioana Bassarab, P. Grant, Ştefan Constantinescu şi Margareta Sterian, două gipsuri expresive de Baraschi, ilustraţii pline de frăgeziune executate de C. Dimitrescu, Nutzi Haimovici, Lucia Beller şi Mac Constantinescu, schiţe de covoare româneşti şi chinezeşti de Zoe Cuclin, o faianţă reprezentând pe „Doamna Brâncoveanu" de C. Ionescu-Paşcanu, aquaforte de R. Iosif, covoare de Melisopol-Rotică, Maria Nisipeanu şi Ana Rădulescu-Jiquidi, broderie rustică de Aurelia Ghiaţă-Vasiliu, un vitrou fantezist de August Zwoelfer, etc., etc.

O. Doicescu şi C. Baraschi — Proect pentru Monumentul Infanteriei

Industria artistică românească ar trebui să ocupe un loc mai larg în aceste expoziţii oficiale.

De-asemeni, s'ar cuveni mai multă atenţiune proectelor de monumente menite să modifice estetica pieţelor noastre publice. Specialiştii şi presa autorizată şi-ar putea spune din timp cuvântul şi s'ar împiedica astfel comandarea în străinătate a unor simple bolovane sau bronzuri fără conţinut, al căror singur rost este să împiedice circulaţia, şi-a căror unică valoare e preţul încasat de „artist".

H. BLAZIAN

Noapte de Mai

In noaptea asta de sfârşit de Mai,
Pe bancă'n parcul meu nu vii să stai?
Pe tâmpla ta — vreau tâmpla să mi-o pun
Şi să-ţi respir obrazul catifelat şi bun.
Cu mâna părul negru să-ţi alint —
Amestecat cu firele-mi de-argint...
Să-ţi simt fiorul fin al genii
Şi pulsul viu la marginea sprâncenii.
Vreau umărul cu dor să ţi-l cuprind
Deşi'n programul tău n'o fi fiind...
Pe sânul stâng, vreau fruntea să-mi înclin
Şi să unim delaolaltă
— Pe pielea cu nervuri de crin —
Tic-tacul inimii de ornic
Din sânu-ţi care ritmic saltă —
Cu largul meu răsuflet, cald şi dornic.

YACASSA

Adevăratul Gringoire

Incă şi astăzi marele-public este indus în eroare de falşa legendă a lui Gringoire, cântăreţul-boem prin excelenţă, replică a lui Villon, poetul pârliţilor şi nemâncaţilor, în permanenţă candidat la ştreangul „Regelui Lois". Cine dintre Românii care s'au dus la teatru (bine înţeles, când erau copii) n'a palpitat de emoţie auzind pe Manolescu emiţând patetic şi tremolat faimoasele stanţe pe care Téodore de Banville le pune în gura poetului Gringoire. „E vesela grădină a Regelui Lois". E vorba de Ludovic al XI, care, fireşte se face foc. Şi nu numai autorul „Odelor funambulesci" e responsabil de această interpretare a persoanei lui Gringoire, ci şi alţii, între care Hugo, care ni l'a descris astfel: „înalt, uscat, palid, blond, cu ochi strălucitori şi o gură zâmbitoare, îmbrăcat în pânză neagră, jerpelită şi lustruită de vechime."

Se pare însă că imaginea celebră nu-i cea reală. D. Charles Clerc se însărcinează se ni-o arate pe cea adevărată, reconstituită cu ajutorul unui material documentar destul de abundent şi precis; — într'atât încât ne putem întreba cum totuş silueta apocrifă a lui Gringoire a putut fi (şi este încă) atât de populară.

Mai întâi, n'a avut în viaţa lui de a face cu regele Ludovic al XI, şi asta pentru bunul motiv că poetul era încă copil mic în epoca morţii acestui rege.

Afară de asta, nu era Normand — deşi există la Caen o familie Gringoire — ci Loren, născut la 1475 la Rosières-Aux-Salines lângă Nancy.

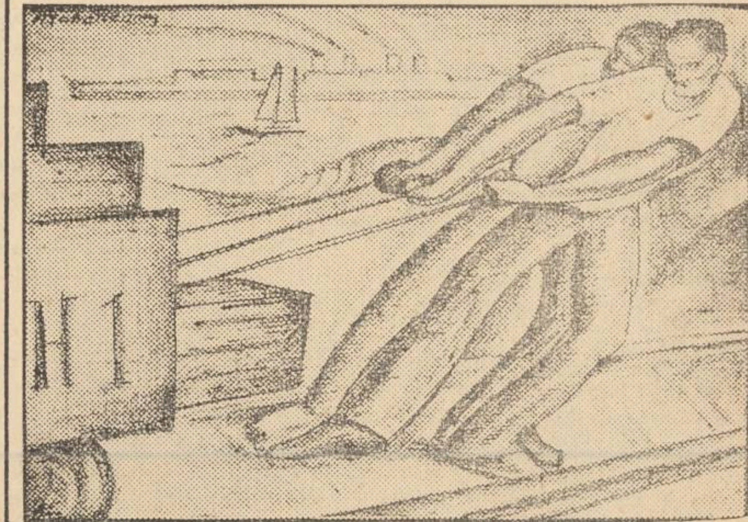
Dar mai ales — spune Clerc — n'avea nimic de „poet-cerşetor (gueux de lettres). La douăzeci de ani, soseşte la Paris şi se împrieteneşte cu vesela Corporaţie a aşa zişilor „Clercs de la Basoche". Ii place viaţa lor şi vrea să fie de-ai lor. Mai întâi spectator, el moare de poftă să devină la rându-i autor. Are gust pentru satiră, şi teatrul e pentru el un bun mijloc pentru a-şi spune părerea asupra lucrurilor acelor vremi. Iar Ludovic al XII-lea, departe de a pune capăt vervei Basochienilor sau a celeilalte vesele corporaţii, din care Gringoire va face în curând parte („Les Enfants sans souci"), — Regele dimpotrivă îşi face din aceste bande dramatice nişte adevărate aliate. Are nevoie de ele pentru a educa şi stila opinia publică, pentru a o informa şi a o convinge în chestiile pe atunci la ordinea zilei, în deosebi în conflictele dintre Rege şi papa Iuliu al II-lea care urmăreşte scopuri foarte temporale, sau în chestiunea luptei cu Veneţia. Astfel că Gringoire, devenind autor, actor şi antreprenor de spectacole, ştie prea bine că are dela Rege licenţă deplină. Licenţă din partea Regelui; dar *contra* Regelui? Chiar contra Regelui. Odată, bunăoară, făcând rolul lui Mère Sotte în „Le Jeu de Prince des Sots", i se întâmplă poetului să facă dese aluzii la sgârcenia Regelui. Iar Ludovic XII, care asistă la reprezentaţie, nu se supără de această îndrăzneală, ci spune către curteni: „prefer să văd poporul râzând de cărpănoşenia mea, decât plângând din cauza unor cheltueli nebuneşti". Gringoire n'a fost atât poet cât — cum am spune noi astăzi: regisor, sau cum se spunea pe atunci: „meneur de jeu". „Gringoire, spune tot Clerc, n'are nimic de mare poet. E de altfel, dintr'o epocă în care poezia s'a cam pipernicit. Nu-l mai are pe Villon, iar Ronsard e încă un copil când moare Gringoire". In specialitatea de director de scenă şi mare animator de spectacole excelează el.

„In 1502, poetul nostru lucrează la pregătirea reprezentaţiei ce urmează să se dea la Châtelet cu ocazia venirei în Franţa a nouei sale Regine, Anne de Bretagne, pe care Ludovic şi-o făcuse soţie. Se vede, din toate acestea, destul de bine că Gringoire nu samănă de loc cu legenda care i s'a făcut, şi deosebirea devine încă şi mai mare când el devine personaj oficial, anume „héraut d'armes" al ducelui Antoine de Lorraine. Nu comedian promovat herald de arme! Frumoasă carieră, pe care Molière, un veac mai târziu, ar fi invidiat-o cu siguranţă. Poetul, în care Romanticii n'au văzut decât un boem candidat la spânzurătoare, umbră palidă a marelui său înaintaş François Villon, este socialmente cineva. In locul zdrenţelor cu care imaginaţia noastră se complace a-l împodobi, trebue să ni-l închipuim îmbrăcat într'o bogată „cotte d'armes", după moda dalmatică cu semi-mâneci lărgindu-se la partea de jos, şi pe această haină brodat blazonul seniorului său. La curtea ducelui, el îşi petrece timpul liber traducând din latinetşe pentru ducesa „Les heures de Notre Dame". Lucrare pioasă, pe care totuş nu obţine voie să o tipărească la Paris. Parlamentul şi Sorbona, ostile oricărei vulgarizări a vre-unui text din Scriptură, îi refuză autorizaţia."

Astfel, Gringoire este un personaj din „lumea bună". Totuşi, „onorurile sunt departe de a-i stinge verva satirică. El scrie „Contradicţii de visuri chioare" („Contredits de songe-Creux"), „Les feintises du monde qui règne", „Les menus-propos de Mère Sotte". Bun-simţul său bătăios se regăseşte în aceste scrieri, gata de a se război cu toate abuzurile. Şi cariera lui teatrală nu-i sfârşită. Mai organizează încă reprezentaţii, atât la Paris cât şi în Lorena. Cei mari sunt cei dintâi care râd de veselia lui puţin revoluţionară.

Cum spuneam mai sus, Gringoire n'a strălucit în poezia propriu zisă, ci în literatura satirică. „Soties-ele" dramatice pe care le-a scris sunt primele bune încercări de comedie politică în Franţa. El găseşte, pentru a zeflemisi cusururile vremii sale, cele mai riguroase formule. Curioasa lui deviză este: „Tout par raison; raison pour tout; par tout raison", adică, în româneşte: „totul prin raţiune; orice lucru să fie motivat; în orice lucru să ai dreptate".

D. I. S.

„The King Of Life"

Printre amintirile-i inventate, catihetul amestecă o istorie adevărată, culeasă din hrisoavele literaturii şi vieţii, pe care o făcu prilej pentru desvăluirea ideilor lui îndrăzneţe, în legătură cu un nume drag inimii sale. Noi copiii, ascultam cuminţi şi răbdători. Catihetul începu astfel:

In tragicul viu al destinului lui Oscar Wilde, găsesc unele ţesături de presimţiri mistice — presimţiri de evenimente şi presimţiri de desnodământuri, cu cedări inexplicabile pentru el însuşi şi cu victorii umilite.

Mă obsedează iar şi iar, contrastul dintre cele două aspecte: Wilde de pe la 1890 cu prestanţa lui de *conquistador* al lumii, elegant şi spiritual, faţă de celălalt Wilde, dela sfârşitul vieţii, umilit şi deplorabil ca un gladiator învins. Nu obosesc niciodată de-a pune faţă 'n faţă fraze care devin paradoxale prin contradicţia lor şi pe cari autorul *Importanţei de-a fi serios* le-a risipit la timpuri şi împrejurări diferite: „Nu, ceeace se leagă de sărăcie nu mă atrage câtuşi de puţin" şi: „Săracii sunt mai înţelepţi, mai miloşi, mai înclinaţi spre bunătate, mai simţitori decât noi". Sau: „Mulţimea e un despot ce vrea să strivească sufletul şi trupul... o adunătură de dobitoace oarbe, surde, respingătoare, caraghioase, grave şi neruşinate" şi: „oamenii plăcuţi ca pescarii, păstorii, plugarii, ţăranii şi alţi de acelaşi rang sunt însuşi miezul pământului".

Iar între aceste paralele, care ilustrează nu o treptată evoluţie, ci o transformare bruscă, dibuesc explicaţii. Şi explicaţiile vin, dar vagi şi mistice.

Merg de mână cu Wilde dealungul întregului său destin. Il întâlnesc sub cerul sumbru al Londrei, plimbându-se pe străzi cu o crizantemă uriaşă la butonieră, sau în cine ştie ce saloane londoneze, printre gentlemani desăvârşiţi şi doamne cu umeri parfumaţi, risipind impertinent şi cu dezinvoltură spirite muşcătoare şi paradoxale aluzii, grăite ireal. Ştiu, împreună cu întreaga societate engleză — dulceag şi imoral puritană — că acest prinţ al cuvântului, acest estet impecabil, este în definitiv un pervers sexual. Şi totuşi, mereu împreună cu întreaga societate engleză, nu contenesc de a-l admira, invidia şi urî. E o lege în psihologia omului mediocru, de-a nu ierta geniului tot ce are extraordinar şi dumnezeesc într'însul. Şi lui Wilde nu-i pot ierta strălucirea spiritului, ironiile, meşteşugul vorbirii, faima, mândria şi eleganţa lui firească. Nu-i pot ierta că m'a depăşit. Il urmăresc, îl pândesc răsbunător la răscruce. Aştept sau creez prilejuri. Chibzuesc: e vanitos, senzual, minte, jonglează cu morala universală, cu toate noţiunile scumpe moravurilor noastre, şi pe deasupra nu se sfieşte să-şi etaleze îndrăzneţ aceste virtuţi vrăjmaşe bunei orânduiri sociale. Să-l osândim !Totuş e prea puţin. Sunt sigur că am de partea mea pe toţi burghezii cumsecade şi rataţi; totuş e nevoie de mai mult şi mai izbitor. A, mi-am adus aminte: e pervers sexual !Am să uit pentru o clipă că 'ntre pereţii încăperii mele, mă las, cu slăbiciune porcină, pradă cărnii şi că filosoficeşte mă accept indulgent, şi ieşind afară la aer, voiu afecta senin o puritate candidă şi voiu deveni ne 'nduplecat şi voiu osândi generos. Chinuit poate chiar în clipa aceea de apriga războire interioară dintre spiritul şi epiderma mea, voiu pune stăpânire pe trupul lui Wilde şi-l voiu răstigni în numele moralităţii mele, pe care nimeni nu mi-o suspectează, întrucât am tocă neagră şi barbiţă albă. Wilde se va apăra, mereu sclipitor şi franc: „Presupune că-mi place o mâncare ce pentru alţii e otravă, iar pentru mine nu. Mă vei osândi fiindcă mănânc otrava care-mi face bine?" Sau: „Osândiţi numai păcatele care nu vă ispitesc". — Dar totul e zadarnic: Wilde e'n mâna mea.

Recunosc: societatea franceză de pe la 1750, intolerant clericală, n'a putut să-i facă lui Voltaire ateul, vreun rău catastrofal, deşi autorul lui *Zadig* o supără destul cu geniul lui răutăcios şi superb. Dar n'a putut, fiindcă acest uimitor Voltaire a ştiut cu meşteşug să amuţească invidiile şi să tempereze susceptibilităţile înţepate de însăşi atacurile lui subtile, invidii şi susceptibilităţi care s'au revărsat libere după moartea lui.

Asta însă, e altă chestiune. Societăţii engleze — proteguitoarea atâtor blazoane ce tăinuiesc cu ostentaţia lor tripouri şi nobile case de toleranţă — i-a fost mai uşor să distrugă pe acest copil obrasnic, dar fragil, care se cheamă Oscar O'Flahertie Wills Wilde şi care păcătuia grav, neputând sau nevoind să ascundă ziua (ca atâţi Engleji bine crescuţi) ceeace săvârşia în libertate noaptea.

Dar paralel cu aceste uneltiri pregătitoare de evenimente, Wilde îşi trăia procesul transformării sale lăuntrice până la tragicul final, indiferent în faţa oamenilor şi a întâmplărilor. Perversitatea care i-a mânat faima mai mult decât calităţile lui reale, dincolo de hotarele Angliei, ca să-l poarte ca pe-un mahalagism în tot cuprinsul lumii; perversitatea pe care în ochii lumii a ştiut s'o apere cavalereşte sau cinic, dacă vreţi, în tot cazul aşa cum nu toţi ne apărăm slăbiciunile dragi totuşi — această perversitate l-a chinuit desnădăjduitor în anumite ceasuri. Chinul lui însă, era de altă natură decât teama de contravenire la legile puritanismului englez. Era lăuntric şi intim. Şi deaceea în procesul pe care i l-a intentat această cucoană grasă şi lesne irascibilă care-i „morala publică", el nu s'a ascuns, poltron, pe după certificate de bună purtare, fabricate în pripă şi nu s'a strecurat pe portiţa de dindos a unui articol echivoc din codul penal. A fost demn, senin, imperturbabil: Că de-atâtea ori a încercat, sincer şi hotărît, să se despartă (mereu definitiv) de fatalu-i tovarăş de voluptăţi vinovate, Lordul Douglas, — asta îl privia pe el şi numai pe el. N'avea să dea nimănui socoteală de luptele-i lăuntrice, care aveau mai târziu să-i câştige, cu durerea şi sinceritatea lor, eternitatea. E adevărat: dacă n'a fost niciodată poltron faţă de propria-i conştiinţă, a fost însă totdeauna slab şi feminin. Slăbiciunea lui, mai tare decît dânsul, l-a depăşit, stăpânindu-l, chinuindu-l, distrugându-l.

Cu o ironie de care nu şi-a dat seama, referindu-se la vremea când slăbiciunile îl stăpâniau mai mult, la vremea gloriei lui, a ascensiunilor repezi, uluitoare, Wilde s'a numit singur: *Regele vieţii* (The King of Life). Da ,într'adevăr rege al vieţii, dacă ne gândim la viaţa de salon din al XIX-lea veac britanic. Nimeni în înnalta societate engleză dinainte de 1900 şi mult după aceea, plină de Beaconsfield-i şi Buckingham-i miniaturali, nu era mai strălucitor în prestanţă, mai degajat şi firesc în gesturi elegante, mai viu şi mai spritual ca Wilde. Dar ceeace numim noi cu adevărat rege al vieţii, adică ceeace au ştiut să fie un Goethe sau un Victor Hugo, n'a fost niciodată autorul lui *Dorian Grey*. E deaîtfel singurul lucru pe care l-a scăpat luciditatea lui. Tocmai când avea iluzia că stăpâneşte viaţa, el nu era decât o marionetă, ale cărei sfori le trăgea după plac cineva nevăzut. Destinul, dela înălţimea lui, se amuza suveran şi indiferent. Răutăcios, nu se mulţumia să pregătească o dramă gravă, ci turna în sufletul chinuit al regelui vieţii otrava unor presimţiri diavoleşti, ca să-şi ameţească bestial victima. Iar regele vieţii — poate indolent, poate patetic, poate înţelegător mistic al destinului profund — îşi accepta tragedia, fără cârtire şi aproape fără durere. O singură nărăbdare îl rodea: lucrurile se desfăşurau prea încet. Dar, în cele din urmă, tragedia s'a săvârşit. In faţa desnodământului tragic, pe care-l aşteptau presimţirile şi care a fost totuşi surprinzător când a izbucnit, regele vieţii a şovăit o clipă, aş spune fără gând de paradox: tulburat şi senin totodată.

Ceeace s'a întâmplat în urmă, se ştie. Wilde a suportat doui ani de temniţă şi mai ales a suportat marea lui transformare. Aceşti doui ani au dăruit lumii nepieritoarea *De profundis*. Inţelesul adânc al acestei cărţi, frământate şi calde, semnificaţia ei în destinul lui Wilde, ni-a arătat-o el însuşi glăsuind: „Dacă Iisus ar fi fost întrebat, sunt sigur, ar fi spus că în clipa când fiul risipitor căzu în genunchi şi plânse, făcu din desfrâurile lui, din decăderea şi degradarea sa trecută, cele mai frumoase şi mai sfinte clipe din viaţă".

Iată, *De profundis* e una din aceste clipe, frumoasă şi sfântă, darnică în răscumpărare şi mântuire. Fiul risipitor şi-a lipit fruntea de piatra rece şi a plâns în conştiinţa lui. Cerul a trebuit să se desfacă, să tremure şi să se lumineze. Nimic nu poate să mai şteargă durerea, umilinţa şi sinceritatea, prinse etern în acea clipă. Nici măcar faptul că fiul risipitor şi-a şters apoi ochii şi s'a dus în lume să risipească din nou, la ospăţurile slăbiciunii, bunurile sale lăuntrice.

Oscar Wilde

Oscar Wilde, vecinicul neputincios, nepermis de fragil, agasant dar uman slab, după ceasul plângerii sale umilite, a plecat — împins de ironia neiertătoare a semnificativului său destin — să se întâlnească iar, subt cerul cald şi limpede din Neapoli, cu vechiul lui tovarăş, pe care l-a urît de-atâtea ori.

A murit ceva mai târziu, în Franţa, părăsit şi mizer, dar proectând în conştiinţa istoriei, umbra unei imagini uriaşe: lupta apocaliptică dintre carne şi duh. Aceeaşi luptă care se dă înlăuntrul tuturora, fără să voim şi care ne repugnă la altul când — exact asemenea cazului nostru — carnea îl birue.

* * *

Povestea e desigur ispititoare ca un roman senzaţional cu capitole frapante: glorie — perversităţi ale cărnii — decădere — temniţă — pocăinţă creştină—moarte singuratecă şi mizeră. Aceeaşi bestie care i-a sfâşiat trupul, îi poate savura acum povestea. Ospăţul copios se închee cu cel mai delicat desert.

Dar Oscar Wilde, care a trăit cea mai lungă clipă de sinceritate cu el însuşi, sinceritate pusă la îndoială de atâţi oameni deştepţi, sceptici şi prevăzători; Wilde care s'a împăcat cu cerul şi cu dumnezeirea, depăşind în acea clipă unică frământul sângelui său sever clocotitor; Wilde rămâne să se înalnească acolo, sus, pe aleile iluminate ale paradisului, cu cine ştie ce anahoret din Thebaida şi să strângă frăţeşte mâna cine ştie cărui ascet umil, şlefuitor de lentile în Elveţia.

L. SEBASTIAN

Oskar Baum

Un fenomen extraordinar al psihologiei creatoare: autorul unei serii de captivante romane, de un colorit într'adevăr surprinzător, e un orb. Oskar Baum şi-a pierdut vederea într'al zecelea an al vieţii, când cu prilejul unei bătăi între băieţi, i-au sărit în ochi cioburile ochelarilor. In institutul de orbi a fost pregătit mai întâi pentru cariera de muzicant. Simţul artei trezit astfel în el, avu să sufere numai o transmutare, atunci când o întâmplare îl îndemnă spre creaţia literară. Lucrul se întâmplă astfel: Oskar Baum povesti odată în cercul prietenilor săi deveniţi şi ei iluştri: Franz Kaffka, Werfel şi Max Brod, câteva din istoriile lui, cu atâta plasticitate şi sentiment că Brod le stenografie şi le publică: deveniră o carte, iar cartea un succes. Şi atunci începu acea surprinzătoare carieră literară, care de douăzeci de ani încoace e o enigmă.

In primele nuvele el încercă să ne dea material bizar şi interesant din viaţa sufletească a orbilor. Urmă impresionantul roman autobiografic „Viaţa în întuneric". Apoi un şir de nuvele, romane şi piese de teatru. Şi acest artist a biruit întunericul şi moraliceşte. Operele lui sunt departe de a fi copleşite de melancolică renunţare, ci sunt pătrunse de un crez vital...

In romanul „Poarta spre Imposibil", în drama : „Miracolul" sau în oricare din cărţile sale, acest orb nu cere niciodată compătimirea noastră; dimpotrivă ele au încă destulă putere, de a ridica pe alţii şi de a-i converti la bucuria de viaţă, spre a cărei lumină acest poet încercat şi purificat a ajuns numai prin ochii sufletului.

Aceiaşi înaltă atmosferă îmbibă şi „ROMANUL UNUI ORB SCRIS DE UN ORB", pe care ni-l aduce în întregime „Lectura, — floarea literaturilor străine", în numărul din săptămâna aceasta

Cutreerând mările[1)]

— Spre capul Matapan —

Am trecut de mult insula Maleea, — stâncă pustie şi petroasă, cu clinuri ascuţite ce ating nourii, — în ale căror adânci scobituri îşi fac cuiburile marii vulturi albaştri ai înălţimilor maritime.

Vreme de câteva ore navigăm printre numeroasele insule mărunte, împrăştiate ca un roiu pe întinderea de safir a mării, — unele dintre ele abia ridicându-se cu câţiva metri în sus de la suprafaţa apei.

Către amiazi *„Bucureştii"* îşi schimbă direcţia îndreptându-şi prora spre vest.

In urma noastră, înaltele ziduri ale stâncilor golaşe, lipsite de orice vegetaţie, ard puternic sub dogoarea soarelui, ce trimite asupră-le potop de raze.

Marea e colorată variat: albastră ca peruzeaua lângă ţărm, albă ca argintul unde cad razele soarelui şi vânătă închis unde-i pătată de umbra nourilor călători.

Ici-colo cârduri numeroase de *marsuini* dolofani, cu spinările negre, se prăjesc la soare, înălţându-şi pântecele lor enorme la suprafaţa apei. Când simt apropierea vasului, se mişcă greoiu făcând sărituri leneşe de-asupra undelor şi pornesc înaintea noastră luându-se la întrecere cu vaporul, pe care-l urmăresc vreme îndelungată. După un timp, când ostenesc, încep să se dea tumba peste crestele albe ale apelor răscolite de frământările *helicei*, evoluiază în cercuri concentrice de-asupra valurilor, apărând când la *tribord*, *când* la babord, pentruca în cele din urmă să se scufunde unul după altul în adâncul insondabil al mării.

... O linişte desăvârşită, care-ţi dă fiori, stăpâneşte întinderea de necuprins a apelor, asemeni liniştii, ce va fi precedat cele dintâi începuturi de viaţă ale pământului....

Nu-i nici o pasăre, nici un fum, nici o pânză pe mare, nici o vietate pe ţărm. Numai imensa tăcere a stâncilor goale şi fără nume, ce-şi înalţă bizara lor diformitate către cer, impunând minţii oneneşti o tristeţă religioasă, o grije nestăpânită de infinit,

Pe bord nu se simte nici o mişcare, nici o viaţă. Toată lumea s'a retras prin cabine, în căutarea unui colţ de răcoare; alţii s'au întins în *hamacuri* sub *tendele* întinse sus la *prova* sau pe *duneţă* la *pupa*.

Toropit de căldura soarelui, care varsă potop de foc peste puntea, ale cărei scânduri frig de se topeşte smoala turnată la încheeturi, *echipagiul* se odihneşte la adăposturi împotriva valului cotropitor care stăpâneşte totul: aerul, ce pare o flacără, scheletul de oţel al vasului, care dogoreşte ca un cuptor şi apa mării din care se ridică o zăpuşeală ameţitoare.

Numai jos la maşini, prin *spiraiul* larg deschis de de-asupra, prin care pătrunde în adâncuri lumina imensă de afară, se aude într'una ritmul cadenţat şi monoton al pistoanelor, sgomotul pompei de apă care alimentează căldările de abur şi strigătele repetate ale *dunkemanului*, care dă ordin fochiştilor desbrăcaţi până la mijloc, să asvârle cărbuni în cele şase enorme şi mistuitoare guri de foc.

Sus pe *comandă* ofiţerul de quart se plimbă în lungul punţii, cercetând stăruitor cu luneta întinderile albastre, iar timonierul de serviciu cu ochiul aţintit la busolă, urmăreşte atent *linia de credinţă* după care *guvernează* vasul.

Târziu, când perdem din vedere cele din urmă contururi ale uscatului, din care n'a mai rămas la orizont decât o slabă şi depărtată dungă văpsită în indigo, soarele începe a coborî către apus.

In urma noastră, ici şi colo, oglinda nemişcată a apelor prinde a lua culoarea rubinului, depărtările se îmbracă în purpură, orizontul se preface în flacări, marea întreagă pare un incendiu, iar globul astrului scăldându-şi cele din urmă raze în undele încropite, coboară senin, dispărând pe nesimţite în apele cari se îneacă în sânge...

Incetul cu încetul lumina prinde să descrească, pământul şi apele încep a se răci, o pânză uşoară de ceaţă acoperă depărtările.

La orizont, abia văzută cu ochiul liber, se desface din umbră o pată de culoare violetă, care, cu cât ne apropiem de ea, cu atât mai mult se măreşte, pânăce, dintr'odată se înalţă din undele care acum par de cărbune, conturuirile sărace şi petroase ale insulei Cythera (Cerigo).

* * *

Se înserează.

Micul *far* al coastei, înălţat pe spinarea promontorului înaintat adânc în mare şi-a aprins geana care clipeşte la intervale regulate, trimiţând fâşii sclipitoare de lumină de-asupra apelor, în timp ce, din clopotniţa schitului aşezat pe tăpşanul de sub stânca pe care se înalţă turnul farului, se răspândeşte dangătul plângător al clopotului, care se perde pe întinderea mării odată cu ultimele acorduri ale unui sublim Ave Maria, cântat de corul frumos al echipagiului aflat în repaos...

* * *

... E târziu. Clopotul bordului vesteşte miezul nopţii, liniştea şi pacea au cuprins tot mai mult firea adormită.

Din cabina Comandantului, care a stat până la schimbarea ultimului quart de veghe scrutând depărtările, — străbate până afară pe punte dulce picurare de cântec, melodia sublimă prinde viaţă pe strunele violoncelului şi lied-ul melancolic, ca şi sufletul celui care suspină pe coarde, ajunge până la noi însoţit de timbrul cald al vocei, ce pare acum un plâns abia stăpânit:

„Pământul e aşa departe !...
S'anină luna de catarg;
Se odihneşte marea 'n pace
In strălucirea de smaragd.

Imi pare că acum adorme
Răscoala valului trudit
Şi peste-adâncuri simt cum trece
Un duh divin, abia simţit.

Imi pare că acum adoarme
Că trebuie să mă cufund
In cel mai verde fund al mării
Cu măreţia Ta în gând.

Ca peste mine să plutească
Vâltoarea valurilor reci
Şi cântu-acesta să adie
Ca vânt al rozei dimineţi".[2)]

Dinspre ziuă, când negurile nopţii încep să se mistuie în adâncurile din cari s'au ridicat, iar cele dintâi licăriri slabe de lumină ale zorilor se arată pe bolta întunecată a cerului, vaporul atinge *capul Matapan*, de pe a cărui înaltă creastă, farul cu eclate ne deschide larg calea spre marea Ionină, care ne primeşte cu picuri mari de ploae, cu neguri şi cu răbufneli violente de vânt.

Castelul „Turnul Roşu".

CONST. BASARAB

1) Din volumul care se află în preparaţie, intitulat *„Cutreerând mările"*, — însemnări de călătorie.

2) Graf Von Strachwitz, (1822-1847), tr. de V. Tempeanu.

CUGETĂRI

Cine n'are prieteni trăieşte numai pe jumătate

E mai greu să-ţi păstrezi prietenii de cât să-ţi îi faci.

Mănâncă şi bea cu prietenul tău, dar nu face negustorie cu el.

E mai ruşinos să te îndoeşti de prietenii tăi de cât să te laşi înşelat de dânşii.

Prieteniile reînodate cer mai multă îngrijire de cât cele ce n'au fost rupte nici odată.

Păzeşte-te de duşmanul cu care te-ai împăcat.

Natura nu ne-a dat puterea să facem nici tot binele, nici tot răul pe care îl plănuim.

La două lucruri trebuie să ne resemnăm: la înjuriile timpului şi la cele ale oamenilor.

Soldatul care execută nu e mai prejos de căpitanul care ordonă.

Acela care face tot ce vrea, nu face tot ce trebuie.

Perseverenţa nu e vrednică nici de laudă, nici de dojană, fiindcă nu e de cât durata gusturilor şi sentimentelor noastre.

Prostia se aşează în locul de frunte ca să fie văzută; inţelepciunea se ţine de o parte spre, a vedea.

E mai lesne să legalizezi anume fapte de cât să le legitimezi.

Moda e opinia publică în materie de îmbrăcăminte.

Capriciile modei sunt impozitul pe care cel sărac îl plăteşte deşertăciunei celor bogaţi.

Cel mai bogat dintre oameni e economul; cel mai sărac e sgârcitul.

Binele ce vine fie pentru toţi; răul pentru cine îl caută.

Milostenia bine chibzuită începe cu sine însăşi.

Eretic nu e acela care e ars pe rug, ci acela care aprinde rugul.

Oamenii închid pe câţi-va dintre dânşii în casele de nebuni spre a face să se creadă că ceilalţi nu sunt.

Căinţa noastră nu este atâta remuşcarea pentru răul pe care l'am făcut, cât teama de răul ce ni s'ar putea face.

Mărturisim micile noastre defecte, spre a face să se creadă că n'avem defecte mari

Ficţiune şi artă în cinematograf

Cinematograful mut, cu toată ficţiunea unor imagini în două dimensiuni şi a unor interpreţi lipsiţi de grai, nu are la baza lui caracterul convenţional, pe care am fi ispitiţi să i-l atribuim la prima vedere.

Succesiunea imaginilor pe ecran, corespunde în fond unei iluziuni naturale şi adânc înrădăcinate în sufletul omenesc: e lumea umbrelor şi a fantomelor, proectate de imaginaţia noastră.

Cinematograful n'a făcut decât să trezească aceste umbre, transpunându-le din domeniul subconştientului. în acel al conştientului.
Mulajiile sufleteşti erau pregătite pentru aceasta şi inventiunea se fixa astfel de la început într'un cadru natural. Afirmarea apare paradoxală astăzi, când suntem deprinşi cu arta realistă a ecranului. Nu trebue să uităm însă, că această artă este opera realizată în timp de regia cinematografică, al cărei efect persistent s'a suprapus primelor impresii sugerate de cinematograful primitiv. Ca să ne dăm mai bine seama de substratul intim al problemei, trebue să ne transportăm cu câteva decenii în urmă, când au avut loc debuturile cinematografului.

Emoţia spectatorului la primul contact cu arta mută nu se datoria atât curiozităţii fireşti faţă de o invenţiune senzaţională, cât mai ales, faptului de a regăsi exteriorizată o lume, pe care fiecare o simţia mijind în adâncurile lui intime. O lume esenţial deosebită de fapturile în carne şi oase, o lume specială, pe care o vedem cu alţi ochi şi o considerăm sub o altă perspectivă. Lipsa graiului, departe de a fi resimţită aci ca o lacună, se armoniza perfect cu mirajul unor figuri mişcătoare şi totuşi neînsufleţite. Orice vorbă, articulată cu preciziune în mijlocul acestor imagini umbre, ar fi distonat penibil, ca o intruziune a unui element mărunt realist, într'un domeniu de ficţiune largă, ca un amestec hibrid de real şi fantast, de viaţă şi vis.

Genul, pe care, în mod natural, cinematograful putea să-l adopte la începuturile lui, când nu dispunea încă de o regie proprie, ar fi fost unul apropiat de pantomimă *), jocul de umbre sau cel de marionete.

Direcţia aceasta era indicată de o analogie esenţială: prezenţa personagiilor mute şi neînsufleţite.

După cum tema pantominelor şi a teatrului de marionete oscilează în general în jurul unor fantezii din lumea basmelor şi a viselor, tot astfel cinematograful mut şi-ar fi găsit o realizare artistică, înfăţişând pe ecran tablouri desprinse din această lume.

Era o tendinţă naturală, care ar fi armonizat ficţiunea imaginilor fantome cu unele obsesiuni isvorîte din adâncurile sufletului omenesc.

In realitate, lucrurile s'au petrecut altfel. Cinematograful a început prin a imita maniera realistă a teatrului, cu mijloace vizibil mai reduse pentru realizarea acestui scop. S'a încercat să se dea unui joc de umbre, caracterul unor copii din viaţa curentă. Lipsa graiului şi ficţiunea imaginilor fără efect stereoscopic, apăreau la început ca infirmităţi greu suportabile, iar producţiunile cinematografice, astfel concepute, scoteau în evidenţă un penibil convenţionalism.

Transpuse în perspectiva artei realiste, imaginile mute pierduseră înţelesul lor intim şi calitatea de a trezi profunde rezonanţe interioare. Spectatorul judeca producţiile ecranului cu aceeaş măsură cu care aprecia teatrul, jucat pe scenă de interpreţi în carne şi oase. Comparaţia a fost fatală cinematografului. Ecranul a fost declarat incapabil de a încadra un gen de artă adevărată, din cauza caracterului său artificial, mecanizat şi lipsit de suflul vieţii, după cum şi muzica discurilor de gramofon este încă socotită de unii ca un produs conservat, de esenţă inferioară unei muzici realizate de executanţi în carne şi oase.

Mult mai târziu, progresele technice, puse în serviciul unei regii speciale a ecranului, au făcut posibilă crearea unei arte realiste superioare a filmului mut. Artă, în care, prin exploatarea unor bogate resurse de efecte vizuale plastice, se subtitue unei inclinaţiuni primordiale a spectatorului, o educaţie estetică.

Publicului, astfel format în spiritul artei mute, i-a apărut la început filmul vorbitor, nu ca un pas înainte spre natural, ci mai degrabă ca o deviere spre artificial.

Obişnuit, printr'o afinitate naturală şi o educaţie îndelungată, cu ficţiunea imaginilor mute şi fără relief, spectatorul a avut o impresie marcată de distonanţă la primul său contact cu filmul vorbitor. Impresia era de altfel întărită şi de unele imperfecţiuni technice, care existau la început în noua invenţiune şi dădeau, în special graiului, un caracter neplăcut de artificial.

Lipsa graiului, era prăpastia ce despărţia lumea imaginilor depe ecran — oameni în fotografii — de lumea oamenilor în carne şi oase. Două tărâmuri esenţial deosebite în imaginaţia spectatorului.

Incercarea de a suprima hotarul, între două domenii eterogene, prin introducerea vorbei pe ecran, creia o oarecare confuziune. Contopirea apărea unora ca hibridă, caracterul de ficţiune al imaginei plane şi mute, fiind necontenit subliniat prin contrastul cu elementul realist al vorbei.

De fapt, sinteza imagine-sunet tinde acum să se desăvârşească printr'un proces de adaptare între technică şi artă, analog cu acel, care a prezidat la formarea artei mute.

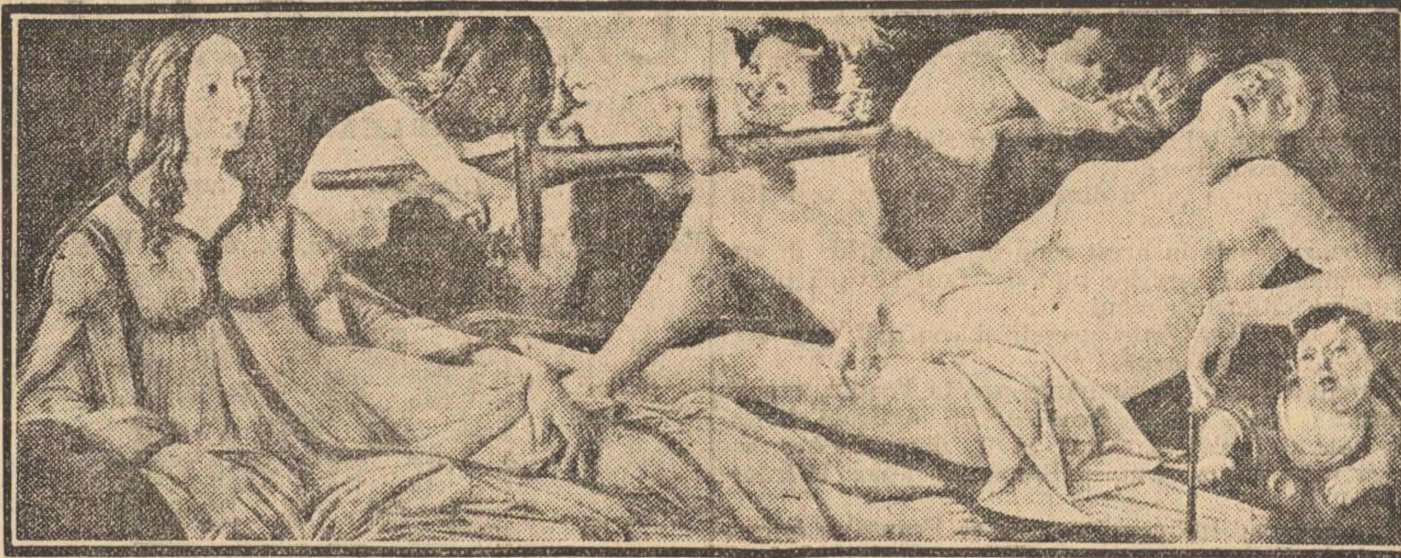
In dibuelile acestei evoluţii continue, s'a cristalizat un gen original, care merită o atenţie deosebită: e vorba de desenurile animate sonore. Un gen, în care elementul realist nu mai distonează cu ficţiunea. Aci totul e omogen, totul e ficţiune: imaginea ca şi sunetul. Imbinarea e completă şi armonioasă. O fantezie diabolic de desânţată ţâşneşte în cascade de viziuni şi sonorităţi prodigioase. Trăim într'o lume a miracolului, în care raţiunea şi realul nu mai limitează nici o posibilitate. Se reînchiagă astfel legătura naturală cu sursele intime ale subconştientului, cu inclinaţiunile spre fantastic, pe care le-a trezit un moment, la apariţia lui, cinematograful mut. Legătură, ce a fost de atunci ruptă.

Aci trebue căutată explicaţia marelui succes, pe care l-a găsit în public desenurile animate sonore.

Este poate până astăzi cea mai armonioasă realizare a cinematografului sonor.

I. ŞERBAN

*) Este caracteristic în această privinţă faptul că Chaplin işi intitulează „pantomimă" ultimul său film: „Luminile Oraşului".

Din poeziile necunoscute ale lui P. Cerna

Deşi opera poetică a lui *P. Cerna* a fost tipărită în două ediţiuni, ea nu este complectă. Lipsesc multe din frumoasele sale poezii, mai ales primele versuri pe care le-a făurit în epoca de debut, publicându-le în reviste cu slab răsunet, dar la care şi-au făcut apariţia mulţi dintre scritorii noştri.

In *„Revista Modernă"* (1901) I care a debutat *M. Sadoveanu* sub pseudonimul M. S. Cobuz, *H. G. Lecca, D. Nanu, M. Codreanu, N. N. Beldiceanu, GH. Silvan* şi povestitorul uitat *H. Coşoi*, directorul acestei publicaţiuni, găsim câteva din poeziile necunoscute ale poetului Cerna, care cu tot talentul său original, rămâne unul dintre cei mai sinceri eminesciani.

In numărul dublu 8-9 al *„Revistei Moderne"*, găsim poezia întitulată „Tristeţa Lenorei", în forma unui dublu sonet:

Pe sub portale-ţi stau de pază
Cosaşi cu bărbile-argentine —
Răsar bătrânii să te vază
Trecând ca visul pe ruine.

Supuşi, sau suflete haine,
Sub ochii tăi îngenunchiază..
Ah, ochii tăi ce smulg suspine
Şi ard ca soarele 'n amează.

P. Cerna

Tu ai palate ce sfidează
Splendoarea calm'a lunii pline
O, cea mai albă din regine,
Ce jale grea le populează?

In nopţile de Mai, senine,
E-atât de blândă-a lunei rază
Şi totuşi firea plânge'n sine
Şi trandafirii lăcrimează...

Cu mine-a fost destinul darnic:
Un cer deapururea senin —
Hebé, scânteitor paharnic

Mi-a'ntins o cupă de rubin,
Dar cupa spumegă zadarnic
Când n'am în cinstea cui să'nchin!

. . . .

Cu lacrimi sufletu-mi s'adapă
Privindu-i lespedea 'n bujor...
Vezi tu o cruce lângă apă?

Acolo zace Leonor,
Şi florile-au venit la groapă
Să plângă pe o soră a lor...

Această poezie a fost una din primele încercări ale poetului, scrisă la vârsta de 18 ani. In colecţia *„Revistei Moderne"* mai găsim alte trei poezii pe care le transcriem în ordinea în care au fost publicate.

Din numărul 14 al revistei, poezia intitulată *„De pe ţărm"*:

Privesc în ochii tăi, femee,
Şi vreau să uit duiosul cânt:
Iubirea este o scântee
Rătăcitoare pe pământ...

Ai fost amanta care'nşală
Şi totuşi eu te iert, Miklar,
Căci mângâierea ta regală
Preschimbă sufletu 'n altar...

In prima zi de 'nfiorare
Priviam estatic de pe mal
La tinereţa lunei care
S'a smuls ca Venera din val.

Aevea alţii'n clipele-aste
Văd poate'n stinse depărtări
Cum crainicul iubirii caste
Apune solitar pe mări.

Un singur gând mă'nfiorează
Sub blânda stelelor risipă!
Iubirea care 'ncarcerează
O vecinicie într'o clipă...

Ca luna nopţilor senine
A pribegit mângâetoare,
Şi dacă se aprinde'n mine
E semn că'n alte inimi moare!..

Strofa finală, a acestor versuri de debut, prevestesc pe veritabilul poet eminescian care a fost P. Cerna.

Iată un *„Sonet"* tipărit în numărul 21 al amintitei reviste:

De cum au prins să cugete cuminţii
Aud de sus viitor de-armonie;
O lume 'ntrevăzută 'n poezie
Le-apare limpede'n pervazul minţii.

Şi prea frumoasă trebue să fie
Senina ţară a făgăduinţii
Spre care duc aripele credinţii,
De nu se'ndură nimeni să revie...

Sus, tot mai sus! La rândul de-osanale,
O stea 'ndrumată pe cărări obscure
Descinde să te'ntâmpine în cale,

De par'că cerul din adâncuri sure
Ar da serbări de străluciri astrale
In cinstea oaspelui splendorii pure...

Ultima poesie din colecţia *„Revistei Moderne"* este intitulată *„Triumf"*.

In dimineţi frumoase ca visul de-altă vreme
Tot lanul e un zâmbet zglobiu şi fericit
Iar muncitoru-i vesel c'a isbutit să cheme
O auroră nouă dintr'un pământ muncit.
Trudit dar bun cosaşul o'mparte tuturora
Şi rumene copile se'ntrec doinind la strâns
Ca spicele din holdă ar vrea să'ncingă hora
Dar cântecul le'ndeamnă la muncă şi la plâns...
Acum e jalnic cântul, apasă ca o ceaţă,
Acum solemn şi vesel de par'că'n el s'adună
Făgăduinţi de pace şi dragostea de viaţă
A celor ce-o să vie pe-o lume mult mai bună.

Muncind din greu, cosaşul bronzat de vânt şi soare
E'nstrăinat de patimi şi de necazuri mici,
Victorioasa muncă, în veci mântuitoare,
A devenit Orfeul infernului de-aici.
Ea va supune totul şi viaţa va fi lină...
Senin şi blând ca Zeul la care se'nchină,
Cosaşul o'nţelege — o ştiu şi trubadurii —
Vorbeşte prea arare, — şi vocea lui blajină
Se perde absorbită în liniştea naturii...
Dar iată'n depărtare Domnica lui, frumoasa,
Românul stă din lucru şi râde fericit,
Iar la picioare'n iarbă îi scânteiază coasa
Şi pare de departe un fulger îmblânzit.

Un pastel frumos à *l'Alecsandri*, deşi Cerna e eminamente eminescian.

Alte versuri din anii tineri se află uitate în paginile revistei *„Foaia pentru toţi"* condusă pe acea vreme de scriitorul de poveşti şi snoave *Dumitru Stăncescu.*

Dintr'o viitoare ediţie a operei lui *P. Cerna*, aceste stihuri n'ar trebui să lipsească.

C. SATEANU

Mistificări literare

Cei dintâi falşificatori de literatură sunt orientalii, perşii şi arabii. Bunele moravuri literare cereau bunăoară ca în Persia tinerii literaţi să nu-şi publice operile sub nume propriu ci să le dea ca ale unui poet ilustru, contemporan sau decedat. A tipări întâile opere sub nume propriu însemna pe acea vreme o adevărată necuviinţă şi obrăznicie. Tânărul literat persan se ducea întâi cu lucrarea cea nouă la un scriitor consacrat, îi mărturisea marea admiraţie pe care o are pentru geniul lui şi îi cerea voe să tipărească o carte sub ilustrul nume. Tânărul literat dobândea îngăduirea de cele mai multe ori şi azi e foarte greu de stabilit dacă o veche operă poetică se datoreşte chiar poetului sub numele căruia a apărut.

Din Orient mistificarea literară a trecut în Europa prin Grecia şi Roma, fiind până'n zilele noastre foarte răspândită. Cei mai mari mistificatori literari din vremea din urmă sunt francezii Voltaire, Diderot, Merimé şi Balzac. Balzac, bunăoară, a scris sub titlul „Monsieur de Paris" pretinsele memorii ale călăului Samson din Paris. Mistificarea s'a dovedit mai târziu, în 1863, când au apărut „adevăratele" memorii ale dinastiei de călăi Samson. Autorul acestor memorii care au avut un succes nemaipomenit, era ultimul reprezentant al dinastiei Henry Samson însuşi. Câteva decenii mai târziu s'a descoperit că şi aceste memorii erau falşe. Adevăratul autor era ziaristul d'Olbrent care a cumpărat cu 30.000 de franci complicitatea şi tăcerea ultimului Samson, sărăcit şi decăzut.

Celebră a devenit mistificarea lui Prosper Mérimé cu „Poezii ilirice" şi „Guzla". Mérimée a povestit că voise să facă o călătorie în Iliria. Poetul ne având bani de drum a hotărît să-şi publice întâi impresiile de călătorie şi apoi cu banii dobândiţi să facă şi călătoria. Mistificarea a izbutit, înşelând şi pe cei mai buni cunoscători ai Iliriei. Puşchin a tradus în limba rusă 15 poezii alese din poeziile „ilirice" ale lui Mérimé, mândru până la moarte de mistificarea lui.

Nici Puşchin nu s'a dat în lături de la mistificări. A scris o serie de nuvele şi povestiri groteşti pe care le-a pus în seama unui anume Bielchin, şi între care se afla o satiră admirabilă, recunoscută mult mai târziu, a unei „Istorii a Rusiei" de Caramzin.

Literatura de memorii îndeosebi e plină de mistificări. S'au tipărit şi vândut multă vreme în Franţa falşe „memorii" semnate de Ludovic al IV-lea, ducele de Richelieu, Fonché, contele de Cagliostro, de asasinul Cartonche, de Pompadour şi chiar de Frederic cel Mare. Aceste „memorii" urmăreau scopuri politice, pentru sau împotriva regalităţii.

Un alt soi de mistificare literară e falsificarea savantă. Se cunoaşte bunăoară povestea manuscriselor cehe dela Curte pe care filologul ceh Vaclav Hanca pretindea în 1819 că le-a descoperit. Manuscrisele cuprindeau poeme de o rară frumuseţe asupra bătăliilor glorioase duse de primii cehi din veacul al 10-lea, cu germanii şi polonii. Aceste poeme scrise de savantul ceh din motive patriotice erau socotite până'n 1857 de toată lumea savantă ca izvoare autentice pentru cunoaşterea istoriei cehe, până s'a descoperit că Hanca a fost mai curând un mare poet decât un mare istoric.

Activitatea mistificatorilor cere în primul rând un simţ neobicinuit pentru stilul individual şi istoric, care să le îngădue să se preschimbe într'un ucigaş sau o curtezană, sau poet războinic. Cu acest talent mimic a fost înzestrat, bunăoară scoţianul Mac Pherson din veacul al 18-lea care a scris vechi poeme „celtice" printre care celebrul „Ossian". Aceste poeme, precum se ştie, au devenit izvoarele romantismului german şi englez şi au creat o adevărată epocă literară.

Mult mai puţin noroc au avut mistificările englezului William Irland care a descoperit deodată numeroase scrisori, socoteli, discursuri şi o tragedie complectă de Shakespeare. Tragedia se numea „Worbigern" şi a căzut dela cea dintâi reprezentare. Falşul a fost recunoscut nu de specialişti ci de public.

Intre mistificatorii literari face figură tragică poetul englez mort de timpuriu Thomas Chatterton. Poetul şi-a petrecut copilăria într'o biserică veche, gotică şi în sufletul lui a trăit de-apururi spiritul gotic şi al evului mediu. El a descoperit pe poetul medieval Thomas Rowl care ar fi trăit pe vremea lui Enric al 6-lea. Chatterton nu putea scrie decât în limbagiu medieval sub numele lui Rowl. El s'a încarnat cu desăvârşire în acest poet inventat şi nici odată poeziile lui iscălite cu adevăratul nume n'au avut succesul poemelor publicate sub numele lui Rowl. A murit înainte de a i se descoperi mistificarea şi critica e de părere că poemele lui „Rowl" sunt mai caracteristic ev-mediu decât toată literatura autentică depe vremea lui Enric al 6-lea. — W.

Premiile şcolare

Pentru premiile, ce se dau elevilor la sfârşitul anului şcolar, recomandăm următoarele minunate volume:

Cărticica păsărilor şi animalelor de Ion Cireşu. . . .	Lei 30
Ursulică, romanul unui căţel năzdrăvan de P. Ghiaţă-I. Rotaru	„ 40
Glume pentru copii de Horia Prundu-Petre Cetină . .	„ 30
Familia lui Chiţ-Chiţ (teatru pentru copii) de Ion Pas.	„ 50
Haplea în străinătate de Moş Nae	„ 50
Jertfa Lilianei de N. Batzaria	„ 60
Povestiri pentru copii de L Tolstoi, trad. de A. Toma.	„ 100
Iconiţa Zorinei de C. Manolache	„ 50
Irozii de Anton Pan	„ 20
Visul lui Bimbirică de Ion Cireşu	„ 25
Cei trei fluturaşi de Cetină-Chirea	„ 20
Evreica (nuvele şi povestiri de Andersen).	„ 30
Poveşti cu noroc de Ali-Baba, cu clişeee în culori. . .	„ 80
Urechilă romanul unui măgar fără noroc	33
Viaţa lui Eminescu de Gala Galaction	„ 8
Din viaţa animalelor de G. Panu	„ 20

Aceste volume se găsesc de vânzare la toate librăriile din ţară şi se pot comanda şi direct dela editura *„Adeverul" S. A., Bucureşti, Strada Const. Mille* (Sărindar) *No. 7—11* trimiţându-se costul volumelor prin mandat poştal şi indicându-se pe cuponul mandatului numărul volumelor comandate. Expediţia se face prompt şi franco la domiciliul indicat. *Pentru comenzile colective ale şcolilor 25 la sută rabat.*

INDISCUTABIL PAINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Femeia de azi

Sufletul copilului

Am avut, ca în fiecare sfârşit de Mai, săptămâna copilului, organizată de societatea „Principele Mircea".

Nu e locul să facem aci decât în treacăt elogiul acestei minunate societăţi şi a minunatelor sale rezultate, opera unui mănunchi de femei de care bineînţeles se vorbeşte puţin, — şi mai cu seamă a uneia, deasupra lor, femee de inimă care din tot ce i-ar fi putut dărui viaţa, a ales greul: jertfa de fiecare zi a fiinţei sale. De prisos să o numim, căci ea însăşi s'a dat totdeauna îndărătul activităţii sale pe care niciodată n'a ilustrat-o, aşa cum se obişnueşte, cu fotografia din diferite unghiuri a chipului său, totuş excepţional de nimerit pentru aceasta.

Ne oprim aci paşii numai în faţa afişelor lipite în săptămâna sărbătoririi pe zidurile atât de ocupate în acelaş timp cu campania electorală, — *„apeluri către părinţi şi educatori"*, strecurate prin bombastica şi deşărtăciunea promisiunilor către cetăţenii — votanţi ca nişte duioase chemări la realitate.

„Plecaţi-vă asupra sufletului copilului", spun în esenţă aceste apeluri.

Şi citim precizări, căci societatea are un scop practic, nicidecum liric.

„Libertate pentru copii... lăsaţi-i să alerge, să ţipe şi să se joace. Destul cu absurdul „stai frumos".

„Nu chinuiţi copii cu învăţătură multă, cultivaţi-i în primul rând sufletul.

„Copilul nu trebue să facă nimic „de frică".

„Nu-i împovăraţi mintea cu cunoştinţe netrebuincioase".

Ce simple şi practice apar aceste sfaturi prinse pe zid şi cât sunt de greu de urmat în viaţa artificială în care suntem iremediabil încătuşaţi.

Cum să laşi pe copilul oraşelor să ţipe şi să alerge când în locuinţele tot mai înguste, şi cu vecini duşmănoşi, lui nu i se permite ca loc de joacă decât cel mult primejdia străzii?

Cum să nu-l deprinzi să „stea frumos" când şcoala îl va imobiliza din cea dintâi zi între pupitru, spăteazā şi ameninţarea *doamnei* cu banca din fund „a nesupuşilor?"

Cum să nu-l sileşti cu „frica" la învăţătură, când copiii mai sunt printre noi ultimele fiinţe naturale, mici oameni încă nedeformaţi de civilizaţie, înclinaţi adică mereu spre bucurie, lene şi nepăsare mai mult decât spre aritmetică şi muncă?

Cum să nu-l chinueşti cu toate cunoştinţele trebuinciose în viaţă când ele îi sunt necesare ca să obţie diploma, teancul de diplome, condiţie de viaţă pentru el, mai mult decât un suflet ales.

Departe, în America, copiii n'au nevoe, se zice, decât de valoare personală şi prea puţin de certificate, n'au nici vecini pe care-i enervează sgomotul jocurilor, iar în şcolile fără bănci, parcă şi fără cărţi, copiii „se joacă învăţând şi învaţă jucându-se" cu profesorul între ei, prieten mai mare care îndrumează jocul. In America, dacă va fi fiind adevărat...

Câţi ani vor mai trece până ce mamele din România vor putea urma, fără o vagă aprehensiune, sfaturile simple şi luminoase ale societăţii „Principele Mircea".

Copiii şi cinematograful

Două categorii de copii — victime a făcut cinematograful, — cei pe care părinţii îi târăsc la spectacol, neavând cu cine-i lăsa acasă, şi care mai au posibilitatea salvatoare de a adormi în timpul reprezentaţiei — şi ceilalţi, micuţii şi minunaţii copii care apar pe ecran, înflorind zâmbete şi înduioşări în sală.

Naturaleţa jocului lor, gesturile precise şi sobre, te fac să crezi că operatorul a urmărit în ascuns pe copil, şi fără ştirea lui i-a prins pe peliculă întâmplările de peste zi. Sau ai putea crede că, pentru copilul acesta, teatrul e un joc fermecător, dacă n'ai şti că pentru orice copil, jocul sub disciplina şi poruncile altora îşi pierde farmecul.

Câte ceasuri petrec copiii aceia ascultând explicaţiile şi suportând observaţiile regisorului? Dar chinul gesturilor imitate trebuind să le redea spontan, şi plânsul de comandă, şi probabil pedepsele, căci micuţul nu ştie de amendă. Te întrebi, au mamă copiii aceia?

Căci faimoasele legi de proteguire a copiilor care interzic silirea lor la muncă până la o vârstă anumită, nu par a se amesteca în studio-ul de cinema cu lumina reflectoarelor care sfredeleşte ochii, cu aerul înăbuşitor care sdruncină echilibrul corpului, cu atmosfera aţâţată care dezechilibrează nervii.

Inaintea mamelor, a intervenit din fericire filmul vorbitor, cu scumpetea montării lui, rărind întrebuinţarea copiilor — costul scenelor care trebue mereu refăcute cu aceşti „începători" urcându-se prea mult.

Cât pentru ceilalţi, copiii din sală, nu putem presupune că n'au părinţi. Ii găsim, alături de gingaşele lor odrasle, masivi şi incomprehensivi ca zeii de piatră, de care se freacă încă atâta omenire păgână, slabă, căutând sprijin. Ii găsim indiferent la tragedii de circ sau cu tendinţi de avantgardă, la filme cu aventuri sguduitoare, şi la cele amoroase, adevărate cursuri de complectare a educaţiei care constă în a arăta tot şi a nu îngădui întrebări.

Spunea un părinte:

— Filmul nu-i tocmai pentru copii. Am însă un mijloc cu care repar răul. La scenele riscate, le fac semn să-şi pue mâna peste ochi. Sunt copii buni şi ascultă.

Fetiţa lui mi-a confirmat ceeace crezusem o glumă.

— Ne astupăm ochii la scenele unde se sărută domnii cu doamnele, unde sunt beţivi şi nebuni care se omoară.

— De unde ştii care sunt scenele astea, dacă-ţi acoperi ochii?

Mica femeiuşcă nu se putu opri să nu triumfe puţin: — Nu înţelegi? Văd printre degete.

România în franţuzeşte

Locul României pe harta universală s'a fixat cu oarecare precizie în Franţa de după război.

In mod general, România nu mai e privită ca o ţară pierdută în Orient şi Bucureştii nu mai sunt adresaţi în Bulgaria.

Uneori mai găsim totuşi prilejuri umoristice asupra clasicei lipse de simţ geografic francez. De pildă, în reportajul de senzaţie asupra închisorilor româneşti datorit unui ziarist parizian care s'a deranjat mai săptămânile trecute până la salinele din Tg. Ocna, de unde şi-a scris articolul, încheind cu un elan liric rău plasat (în sens geografic):

„Privirile ni se pierd dincolo de Carpaţi, spre Rusia nesfârşită..."

Mai sunt vesele în acest reportaj şi citaţiile de expresii româneşti transcrise atât de fantezist că nu le pot înţelege cititorii români.

Dar acestea sunt mici greşeli şi confuzii care lasă mândria noastră întreagă.

Principalul este că România are în Franţa, ceeace se chiamă o *presă* şi încă foarte activă. Articole de impresii, note de voiaj şi chiar cărţi documentare, savante şi voluminoase asupra României apar la intervale mici.

Ceea ce-i mai îmbucurător este că Franţa se interesează şi de literatura noastră. Câteva traduceri după romane româneşti au apărut şi altele sunt pe cale să apară. La drept vorbind, interesul acesta pentru noi ne poate şi dăuna. Franţa a cunoscut până acum un entuziasm fără rezerve pentru câţiva literaţi care deveneau provizoriu „mari scriitori români" în cursul voiajurilor ce resursele lor le permiteau la răstimpuri în Capitala lumii. Presa franco-română ne aducea după aceste răstimpuri ecoul unor exclamaţii autorizate:

„Monsieurs, notre hôte roumain est décidément un grand poète. La musique de ses vers nous a charmé. Quel dommage que nous ne comprenions pas les mots".

După cum se înţelege, poetul se ferea să facă auditorilor fie şi o traducere liberă a versurilor sale, şi probabil că ştia ce face.

In ce priveşte pe scriitoarele române voiajoare, lucrul mergea şi mai uşor. Un fizic plăcut şi tradiţionala curtenire franceză erau deajuns ca să creeze un titlu de „mare scriitoare română" — la Paris, repetăm.

De acum înainte s'a sfârşit. Franţa vrea să ne cunoască şi să ne înţeleagă. Adică presupunem că vrea, deoarece atâtea traduceri apar sau se prepară. Nu se vor fi ostenind editorii francezi numai pentru cetitorii români care se jenează să citească în româneşte.

Nou-apărutul volum din categoria aceasta este o culegere de nuvele din mai mulţi autori români şi e prefaţat de ilustra contesă de Noailles, căreia de vre-o doi ani nu-i mai este ruşine de noi şi nu se mai leapădă decât pe jumătate de ţara ei fără prestigiu antic.

„Contes roumains" prezintă Franţei peste douăzeci de scriitori români şi chiar, pe la sfârşit, o scriitoare. Ceea ce-i o nedumerire plăcută într'un volum cu bucăţile alese şi traduse de o femee. Vom rămâne deci să ne desapreciem reciproc numai stilul rochiilor şi forma mânei pe condei?

ALICE GABRIELESCU

Varia

Proverb persan

Un secret cunoscut de trei persoane este o informaţie oficială; un secret cunoscut de două persoane este o clevetealā; un secret cunoscut de o singură persoană nu mai este un secret. Un secret nu este un secret decât atunci când aparţine unei persoane moarte.

Din umorul scoţian

Un oraş din Scoţia era foarte reputat pentru echipa lui de foot-ball.

— Ei, dragul meu, întrebă cineva, într'o zi, pe un locuitor al oraşului, — ce mai face faimoasa voastră echipă?

— S'a desfiinţat!

— S'a desfiinţat, acea faimoasă echipă? Şi de ce? Din prea mult entuziasm?

— A, nu! Cineva a furat mingea.

De-ale Americanilor

Pe drumul care duce dela New-York la Boston un automobil elegant se opreşte la o răscruce, de unde se deschidea o minunată panoramă. Un Rolls-Royce soseşte şi se opreşte ca să-i dea ajutor.

— A plesnit ceva?

— Nu, răspunse primul.

— O pană de benzină?

— Nu!

— O pană de motor?

— Nu! totul merge bine!

— Atunci, dece v'aţi oprit?

— Ca să admir peisajul.

Conducătorul elegantului Rolls-Royce pleacă în goană şi după zece minute postul de poliţie cel mai apropiat fu anunţat că pe şosea se află un nebun, la câţiva chilometri de Boston...

Ford

Celebrul constructor de automobile H. Ford, care este un om dintre cei mai stimaţi şi mai populari din Statele-Unite, se plimba între New-York şi Washington, conducându-şi singur un mic Ford de zece cai putere. Pe drum, observă un alt Ford în pană, al cărui proprietar îl cerceta cu deamănuntul, fără să afle cauza micului dezastru.

Ford opreşte maşina, coboară şi propune acelui domn să-i repare el motorul. In câteva minute totul fu gata. Atunci, proprietarul micului Ford în pană mulţumeşte călduros salvatorului său şi-i oferă o hârtie de cinci dolari ca recompensă. Ford surâse, refuză gratificaţia, şi zise:

— Nu, domnule, îţi mulţumesc, n'am nevoe de aceşti cinci dolari, sunt un om foarte bogat.

Celălalt răspunse:

— Ei, asta-i imposibil: dac'ai fi bogat n'ai călători cu un Ford.

Tot Ford

Uzinele Ford produc zilnic între 3 şi 4 mii de automobile ,adică un automobil pe minut. Intr'o dimineaţă, Ford este chemat la telefon de un necunoscut, care insistă foarte mult să-l asculte.

— Allo! ce doriţi Dv.? — întreabă Ford.

— Vreau să ştiu, — fu răspunsul, — dacă e adevărat cum se spune că aţi reuşit să fabricaţi un automobil într'un minut?

Ford, flatat:

— Da, da, e-adevărat!

— Aşa?!, — zise trist necunoscutul, — atunci trebue să fie automobilul pe care l-am cumpărat eu.

Cronica Şahului

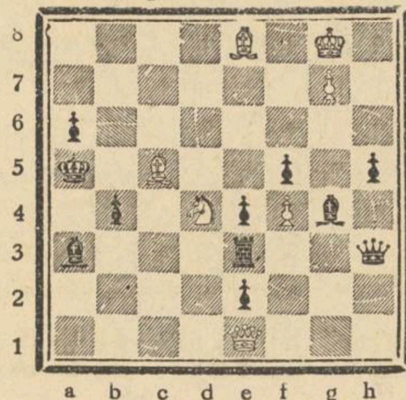
PROBLEMA No. 372

de **dr. A. Kraemer**

(„Denken und Raten" 1931)

Negru:

Ra5, Dh3, Té3, Na3 şi g4, Pa6, b4, é2, é4, f5 şi h5 (11).

Alb:

Rg8, Dé1, Cd4, Nc5 şi é8, Pf4 şi g7 (8).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

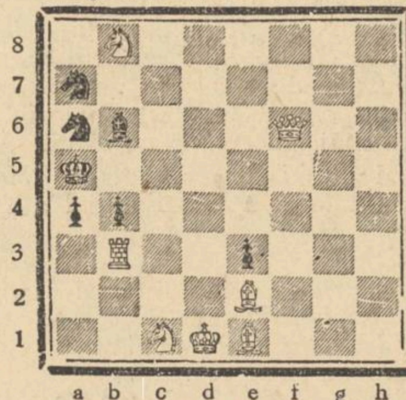
PROBLEMA No. 373

de **P. Leibovici**, Iaşi

(„L'Echiquier" 1931)

Negru:

Ra5, Ca6 şi a7, Nb6, Pa4, b4 şi é3 (7).

Alb:

Rd1, Df6, Гb3, Cb8 şi c1, Né1 şi é2 (7).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 169

Jucată în ziua de 11 Mai 1930 la Viena în concursul pentru comemorarea maestrului Trebitsch.

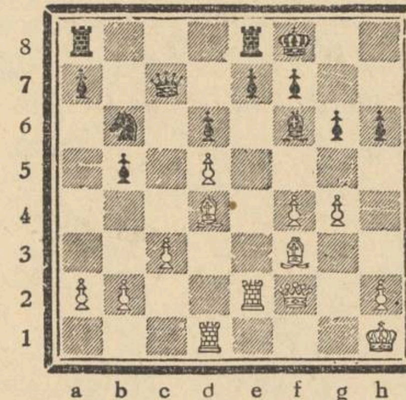
Alb: L. Steiner. **Negru: J. Lokvenc.**

Partidă siciliană

1. é2—é4, c7—c5; 2, Cg1—f3, Cb8—c6; 3. d2—d4, c5×d4; 4. Cf3×d4, Cg8—f6; 5. Cb1—c3, d7—d6; 6. Nf1—é2, g7—g6; 7. 0—0, Nf8—g7; 8. Cd4—b3! această mutare este o inovaţie a campionului mondial Alechin. 8...., 0—0; 9. f2—f4, Nc8—é6; 10. Né2—f3, Cc6—a5; 11. Rg1—h1, Cf6—d7; 12. Cb3—d4, Né6—c4; 13. Tf1—é1, Dd8—b6; 14. Cd4—b3! ameninţă é5. 14...., Tf8—d8; 15. Cc3—d5, Nc4×d5; 16. é4×d5, Td8—é8; 17. Nc1—é3, Db6—c7; 18. Cb3×a5, Dc7×a5; 19. c2—c3, din deschidere alb a rămas în avantaj vădit: perechea de nebuni şi şanse de atac pe aripa regelui. 19...., b7—b5; 20. Té1—é2, Cd7—b6; mai bine ar fi fost b4. 21. Dd1—é1, Cb6—c4; 22. Né3—f2, Da5—c7; 23. Ta1—d1, Rg8—f8. 24. Nf2—d4, Ng7—f6; 25. g2—g4!, h7—h6; 26. Dé1—f2, Cc4—b6; mai bine ar fi fost Tac8. cu continuarea: N×a7, Ta8 urmat de T×a2, sau b3, Cb6 şi negru ameninţă după schimbul nebunilor să ia pionul din c3, sau în fine g5, h×g; f×g, N×d4; D×d4 (T×d4, Rg7), Cé5.

Situaţia partidei după a 26-a mutare a negrului

Negru: Lokvenc.

Alb: Steiner.

27. g4—g5!, preludiul atacului decisiv cu sacrilicii. 27...., h6×g5; 28. f4×g5, Nf6×g5; greşit ar fi fost N×d4; T×d4, Rg7 (alb ameninţa Dh4); Tdé4!, urmat eventual de Dd4+; greşit ar fi fost deasemenea Né5, căci ar fi urmat: N×é5, d×é; d6! etc. 29. Nf3—é4!, Cb6—d7; la f5 sau Rg8, alb sacrifică Né4 cu mai mare succes. 30. Né4×g6, Ng5—f6; 31. Ng6—h7, Nf6—é5; sau N×d4; D×d4, Cf6; Dh4 urmat de Dh6+. 32. Dd2—h4, Té8—b8; 33. Td1—g1, Rf8—é8; 34. Tg1—g8+, Cd7—f8; 35. Tg8×f8+!, Ré8×f8; 36. Té2—g2, Rf8—é8; 37. Tg2—g8+, Ré8—d7; 38. Nh7—f5+, é7—é6; 39. Nf5×é6+! şi negru abandonează, căci la f×e ar fi urmat: Dh7+, Ng7; D×g7 mat.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

GRATUIT

vă puteţi petrece concediul şi alte premii importante puteţi câştiga participând la

MARELE CONCURS

organizat de ziarul „Dimineaţa"

Cuponul de participare îl găsiţi în

„ALBUMUL REBUS"

ce se află de vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare.

„Aş vrea să ştiu"

V. PETRESCU-LOCO.

a) Cum se explică fenomenul biologic al fagocitozei?

Se ştie de multă vreme (mijlocul veacului al 19-lea) că amibele şi infuzorii înglobează, în interiorul vacuolelor, bacterii pe cari le ucid şi din al căror conţinut alimentator se hrănesc.

Această funcţiune a unei celule, care înglobează şi digerează particulele organice sau neorganice vecine, se numeşte **fagocitoză** denumire derivată dela două cuvinte greceşti (phagein=a mânca şi kulos=celulă).

Fenomenul fagocitozei a fost descoperit de **Mecinikof,** care a arătat că acest proces există la diferite animale.

In speţă, la vertebrate, globulele albe ale sângelui, leucocitele, sunt totdeauna şi facocite, întrucât tind să înglobeze bacteriile şi să le digereze prin diastazele lor. In această luptă, microbul rezistă graţie secreţiunilor lui proprii, cu ajutorul cărora poate distruge globulele albe.

Astfel, puroiul nu este, în definitiv, decât o îngrămădire de asemenea globule sucombate.

Mecinikof atribuia tot leucocitelor un rol esenţial în evoluţia senilă a diferitelor organe (celule nervoase, părul care albeşte etc.), precum şi în resorbirea ţesuturilor în toate cazurile de metamorfoză.

Fagocitoza explică şi fenomenul imunităţii naturale sau artificiale la diferitele boli, prin acţiunea antitoxinelor, pe care le fabrică leucocitele şi care rezistă otrăvurilor secretate de agenţii patogeni.

b) Ştiinţa modernă admite generaţia spontanee?

Dela magistralele experienţe ale lui Pasteur, care a arătat că, într'un mediu sterilizat de orice germeni vitali, nu poate apare viaţa, vechile teorii asupra generaţiei spontanee au căzut.

Nu e mai puţin adevărat însă că aceste rezultate au condus la unele consecinţe teoretice, în aparenţă contradictorii. Pe de o parte, absenţa generaţiei spontanee se acordă cu evoluţionismul, întrucât, fiinţele vieţuitoare, neapărând în mod brusc provin din părinţi de aceiaş speţă sau una foarte înrudită. Rezultă deci că formele noi nu s'au născut brusc, ci s'au realizat prin modificări progresive. Pe de altă parte, doctrina pasteuriană, afirmă că viaţa, chiar sub forma cea mai primitivă, a microbilor, nu a apărut brusc. Se naşte atunci întrebarea care e origina vieţei.

Ipoteza unui act iniţial contrazice teoria evoluţiei, întrucât aceeaş putere, care a intervenit arbitrar odată, ar fi putut să repete această intervenţie.

Ipoteza **pauspermiei**, care admite existenţa unor germeni vitali în spaţiile intersiderale, capabili de a fecunda planetele în cursele lor cereşti, nu face decât să deplaseze problema originei vieţei, situând-o la o epocă anterioară planetei noastre.

O a doua obiecţiune ce se poate aduce teoriei pauspermiei universale, este faptul că origina vieţei pe pământ, după toate datele ştinţifice, fiind unică şi din timpurile archeozoice, e neverosimil ca pământul, în timp de milioane de ani, să nu fi înlăturat decât o singură dată unul din aceşti germeni, presupuşi atât de răspândiţi.

Curiozităţi

Creşterea criminalităţii în America

Una din consecinţele războiului mondial este creşterea criminalităţii. In Statele Unite ale Americii acest flagel atinge din nefericire şi sexul aşa zis slab. Statisticele închisorilor arată că numărul femeilor criminale s'a îndoit în ultimii zece ani.

Lumea înclină să pună acest fapt în legătură cu emanciparea femeilor. Comisarul aşezămintelor de corecţie este însă de altă părere. Se prea poate, spune el, ca emanciparea femeilor, adică egalitatea lor în domeniul sexual, economic şi politic, să joace un rol important în creşterea criminalităţii printre femei. Lucrul însă nu este dovedit prin nimic şi constitue o simplă prezumţie. Nu este exclus ca şi perfecţionarea aparatului poliţienesc, — care descopere astăzi mai repede pe autorii crimelor, — să fie în această privinţă un factor hotărâtor. Intre 1916 şi 1926 au fost la 4000 până la 6000 de criminali descoperiţi, numai 22 până la 117 femei.

Ziarele americane care discută cu aprindere problema, apără puncte de vedere deosebite. „Times" emite părerea originală că creşterea cotei feminine în criminalitate se explică prin emanciparea... poliţiei, care nu mai cruţă femeile şi nu se mai dă îndărăt dela arestarea lor.

Minunile microfonului în medicină

Ne aducem aminte de experienţele de acum câţiva ani, când cu ajutorul microfonului s'a putut auzi la Viena cum... creşte iarba. Ceva mai târziu, punându-se în legătură microfonul cu stetoscopul, s'au putut auzi bătăile inimii prin telefon, pe o rază de mai mulţi kilometri. Recordul a fost apoi atins la Paris, perfecţionându-se sistemul prin radio-emisiune: un Englez, bolnav de cord, a putut fi examinat de specialiştii din Paris, fără a se mai obosi cu călătoria în Franţa.

Ultima perfecţiune au atins-o acum Americanii, racordând un stetoscop electric cu câteva microfoane şi cu trei difuzoare uriaşe, şi intensificând astfel până la de zece milioane de ori sunetul normal. Experienţa s'a făcut în succesiune rapidă cu opt pacienţi, bolnavi de diferite boli de cord. Profesorul punea pe pieptul bolnavului stetoscopul electric; zgomotul bătăilor inimii trecut prin bateria microfonului era redat de cele trei difuzoare uriaşe şi se auzea un bubuit surd, intensificânddu-se din când în când până la bătaia unui ciocan uriaş pe un bloc imens de fier. Se putea percepe cea mai mică neregularitate, intensificată de milioane de ori. In deosebi, intervalele dintre bătăi făceau o impresie cu adevărat grotescă.

André Maurois

VIAŢA LUI DISRAELI

Traducere de T. Teodorescu-Branişte

Cea mai bună biografie romanţată scrisă până azi

200 PAGINI — 70 LEI

Cărți și Reviste

ANTON HOLBAN : O moarte care nu dovedește nimic
Editura „Cugetarea"

Un model de valoare genială ridică pe imitator la înălțimi nebănuite. Micul roman al d-lui Holban e foarte influențat de Proust, dar să fii influențat de Proust și nu de altul, e un merit. Și sinceritatea fără margini pe care o respiră „à la recherche du temps perdu" îl face pe autorul român să recunoască și chiar să exagereze această influență: „Așa găsesc de identice unele motive cu ale lui Proust, că mi se pare inutilă această povestire, care nu poate fi decât o copie palidă a unui original magistral". Și autorul continuă: „De altfel nici nu știu dacă mirajul lui Proust nu mă face, din cauza unor asemănări exterioare, să-mi complic starea sufletească. Poate că dacă n'ași fi citit *Albertine disparue,* în alt fel (mai bine sau mai rău) ași fi suportat dispariția Irinei". E exagerată prima apreciere, căci identitatea unor motive nu anulează valoarea altora, chiar dacă acestea sunt tot în maniera psihologistă a lui Proust; dovadă al doilea citat.

Subiectul, într'adevăr, amintește poate puțin prea mult pe *Albertine disparue.* „Cel ce povestește", adică Sandu, eroul principal, e un student deștept, foarte „intelectual", cu pasiunea auto-analizei și foarte nehotărît; o natură cu totul prustiană. Se leagă în chip absurd de o colegă urâțică și mediocră, care se îndrăgostește de el. Și apoi începe jocul: de câte ori o simte supusă și îndrăgostită, Sandu se plictisește de moarte, la cea mai mică veleitate de independență e neliniștit, suferă și face toate sforțările să o recâștige. Pe când el e la Paris ea se mărită cu un altul, și rămâne măritată, cu toate încercările lui să o facă să divorțeze. La urmă ea se aruncă într'o prăpastie, sau poate a lunecat, nu se va ști nici odată adevărul. Intregul sună a Proust dar și a realitate.

Mai îndrăsnim să facem o obiecție d-lui Holban: de ce lasă în așa paragină limba românească în roman? La tot pasul întâlnești franțuzisme supărătoare ca „Ce milă *am avut* de dânsa atunci!" Și încă un detaliu : dacă e vorba de adevărul adevărat, dece spune Sandu Irinei „vom citi, vom discuta" și „nu avem să citim, avem să discutăm", cum zice toată lumea?

Am mai putea spune alte mici lucruri la fel, dar nu se cade să facem pe năzuroșii cu un roman de valoare.

I. D. G.

JEAN LARNAC : Histoire de la littérature féminine en France
Editions Kra, Paris

Nu știm dacă s'a mai scris până acum o „Istorie a literaturii feminine în Franța". Bibliografii citează, e drept, o „Istorie literară a femeilor franceze", publicată în secolul al XVIII-lea de un comitet de scriitori și o „Antologie a femeilor poete și prozatoare", dată publicității de Jacquinet pe la mijlocul secolului trecut. Dar acestea nu sunt decât simple culegeri de biografii, care nu se leagă între ele prin nici o idee generală, prin nici-o preocupare de ansamblu.

Lucrarea lui Jean Larnac, „Histoire de la littérature féminine en France", apărută de curând în editura „Kra", e prinurmare o operă cu totul nouă și cu atât mai bine venită, cu cât numărul femeilor scriitoare, în Franța ca și în alte țări, devine din ce în ce mai important.

Cartea lui Larnac cercetează originile și evoluția literaturii feminine în Franța până în zilele noastre. Pentruca să nu ne repete însă, anumite capitole cunoscute ale istoriei literaturii franceze, autorul și-a precizat o atitudine cu desăvârșire originală, începându-și investigațiile mai ales din punctul de vedere al psihologiei feminine.

Portretele scriitoarelor franceze mai cunoscute se desprind de sub penelul de meșter al lui Jean Larnac prin ceiace înfățișează mai specific feminin opera lor.

Louise Labé, M-me de Sévigne, M-me de Staël, George Sand, Contesa de Noailles sau Colette apar aci, nu numai judecate în ele însele, dar și prin ceiace însemnează și prețuește opera lor față de operele feminine care le-au precedat și față de literatura masculină contimporană.

„Femeia, — spune Larnac, — a fost mult defăimată de când am început să vedem într'însa cauza tuturor relelor. Mii de tratate au acoperit-o cu injurii. Sute de volume au idealizat-o făcând dintr'însa o ființă ireală și aproape divină.

...Nu e decât un secol de când Joseph de Maistre căuta să-și convingă fiica neștiutoare că *femeile n'au realizat nici-o capodoperă în nici-un domeniu.*

...Iar Lanson spunea despre Christine de Pisan că e „cea dintâi din acea serie nesuferită de femei-scriitoare ale căror lucrări nu fac două parale și care toată viața nu se străduesc decât să înmulțească dovezile ușurinței lor neobosite, egală cu mediocritatea lor universală".

Ca să zdruncine afirmațiunile atât de categorice ale lui Joseph de Maistre și Lanson, Jean Larnac trece în revistă toate eforturile generoase și înfăptuirile remarcabile ale scriitoarelor franceze în decursul veacurilor trecute și până la mișcarea de totală emancipare la care asistăm în zilele noastre, — când femeile sunt membre ale Academiei, ofițeri ai Legiunii de Onoare și laureate ale celor mai mari premii literare.

Dar încheerea cea mai interesantă la care ajunge Jean Larnac în documentatul și cuprinzătorul său studiu este că femeia prețuește tot atât de mult ca și bărbatul din punct de vedere intelectual. Literatura feminină, în ansamblul ei, alcătuește un bloc care nu numai că se compară, prin însemnătate și frumusețâ, cu monumentul splendid al literaturii masculine, dar pe alocurea îi e chiar superior în calitate.

Contesa de Noailles

Lucrarea lui Jean Larnac pune însă, termenii unei distincțiuni categorice între opera masculină, care e în cea mai mare parte produsul inteligenței, și cea feminină, care e creată mai mult de sentiment, de sensibilitate.

Această opoziție clasică arată că femeia nu trebue să copieze pe bărbat. Fiecare activează într'un domeniu mai mult sau mai puțin străin celuilalt. Bărbatul în domeniul abstracțiunilor și raționamentelor, femeia — în cel al emoției. Fiecare poartă în construcția sa interioară elementele unei necontestate originalități.

„Nici-o femee, spune Larnac, n'a putut să compună „Discursul Metodei". Dar nici-un bărbat n'ar fi putut să scrie „Scrisorile" d-nei de Sévigné sau anumite pagini ale d-nei Colette ori ale contesei de Noailles."

H. BL.

Sovietele și literatura

Revoluția rusă, care a modificat atâtea aspecte ale vieții sociale, a transformat și condițiile de desvoltare ale artei, ale literaturii în special. Conducătorii republicei sovietice au ținut să dovedească că până și în literatură fenomenele economice au un rol hotărîtor și că legea materialismului istoric a lui Marx e verificată de cele mai puțin materialiste manifestări ale spiritului uman.

Un articol, semnat Zinovy Lvovsky, din „La revue mondiale" aduce și oarecare amănunte în privința aceasta, cu câteva preciziuni. In Rusia actuală, spune autorul, „arta înseamnă ceva real, precis, efectiv; nu mai este o forță creatoare, fără scop și fără cauză, ci o muncă fixă, cotidiană, o meserie grea ca oricare altă meserie. In Rusia de astăzi un scriitor, un pictor, un muzicant, nu-i un preot care oficiază ci o forță în activitate, un individ care muncește din greu și fără răgaz și care e obligat câteodată să-și sacrifice propriile lui interese în profitul intereselor colective." Literatura sovietică se află într'o „perioadă reconstructivă". Această „perioadă reconstructivă" cere o „nouă prețuire, absolută și practică, a tuturor valorilor literare... Ea exprimă dorința proletariatului de a-și crea o literatură, o literatură proletară și țărănească." Și mai departe: „Această dorință trebue să fie executată cât mai curând cu putință, și cu orice preț, pentrucă altfel între literatură și realitate se va săpa o prăpastie... Atenția întregii corporații a scriitorilor, și a fiecărui scriitor în parte trebuie să se îndrepte și să se concentreze numai asupra lucrărilor capabile să intereseze lumea proletară. Pentru asta trebue construit un plan general care să fie decretat obligatoriu pentru oricare membru al cutărei sau cutărei asociații literare." Și acum câteva din cunoștințele neapărat necesare unui scriitor din Rusia sovietică, cunoștințe fără de care nu poate exercita meseria de scriitor: „Romancierul trebue să cunoască amănunțit viața unui miner și a unui lăcătuș, a unui gravor și a unui pescar, munca unui țăran și a unui fochist... Trebue să studieze viața sbuciumată a unei uzine cu zece mii de lucrători și armata roșie, viața unei mine și a unui trust". Și, în sfârșit: „*Eu*-l trebuie să devină *noi* și scriitorul să se confunde cu masa proletară."

Cel dintâi lucru care frapează în această expunere este ideia de literatură cu program, regulamente și ucenicie obligatorie. Literatura apare astfel ca o cazarmă, cu ore de instrucție și de repaus. La toate s-au gândit legislatorii literari sovietici numai la un lucru nu : la faptul foarte limpede și foarte simplu, că literatura nu sufere nici program, nici regulamente, nici, mai ales, imperative economice. O literatură robită în așa hal fenomenelor economice nu poate exista. Este un nonsens și o aberație să crezi că arta se poate disciplina după aceleași norme ca o uzină sau un trust. Credința legislatorilor sovietici că literatura, în aceste condiții, își va schimba esența, este absurdă. Literatura cu scop, literatura-unealtă, literatura cu întrebuințare practică — nu mai este literatură. Se neglijează tocmai ceiace constituie esențialul literaturii, singurul ei scop valabil: procurarea unei plăceri spirituale. E îndoelnic dacă proletarii sovietici vor gusta noua literatură. Omul este un animal imaginativ. Nici-o legislație din lume nu va putea împiedeca pe om să viseze. Nu interesează *calitatea* visului. Toate visurile sunt aceleași, ca intensitate. O literatură din care visul e isgonit sistematic, care nu oferă cititorului decât viața de toate zilele nu are șanse să dureze. Dealtfel legislatorii literari sovietici n'au inventat mare lucru. Literatura cu scop, cu program (dar, e just, fără regulamente și decrete) s'a mai practicat până acum. Școala naturalistă n'a făcut altceva. Ii lipsea un ideal social. E puțin probabil că idealul social să fie un stimulent pentru cititorii de literatură, chiar când sunt cetățeni convinși ai Republicei sovietice.

Nevoia de vis și de iluzionare nu se poate satisface cu literatură tezistă. Publicul are nevoie de roman-foileton. Orice public, sovietic sau nu. Romanul foileton este etern, pentrucă etern este gustul de aventură și de iluzionare. Acest lucru par să-l ignoreze legislatorii literari sovietici. Vor fi obligați să și-l aducă aminte.

A. PH.

Invidia

„*Invidia*" *(Zavisti)* de Iuri Oleșa. Scriitorul Thomas Mann a formulat dăunăzi, „pe frontul civilizației europene", astfel situația: „ne luptăm pentru menținerea omului".

Nu există, în genere, și în literatura rusească, în deosebi, o carte în care problema omului — om de omenie — să fie pusă atât de direct și atât de concis ca în povestea lui Iuri Oleșa.

E o carte schematică, fără deosebită strălucire, dar foarte nimerită, fiindcă lovește în plin; e una din acele scăpărituri de amnar care provoacă incendii în lumea sufletească.

Două lagăre: unul e ocupat de învingătorii Andrei Babicev, vechiu ocnaș politic și actual președinte al trustului de mezeluri și de amicul său Volodea Makarov, footbalist și industriaș; în acelaș lagăr se află Kavalerov și Ivan Babicev, intelectuali învinși și umiliți.

Pentru Andrei Babicev și Volodea Makarov nu există nici un fel de sentimente complicate. Totul e limpede și simplu: lumea se îndreaptă cu pași repezi spre socialism; burghezia este clasa inamică; cine nu muncește, nu trebue să mănânce, etc.

Kavalerov nu vede lucrurile în linie dreaptă, ar vrea să păstreze nuanțele, nu poate renunța la sentimente și se consumă într'o luptă zadarnică în favoarea inimii. Ca și amicul său Ivan, nu-și face nici un fel de iluzii în privința viitorului, dar visează să păstreze, cel puțin, „pe botul istoriei dâra trecutului", adică acele bunuri sufletești care au fost acumulate de multe generații în scurgerea vremii. Pe Kavalerov îl îngrozește grosolănia și pustietatea vieții actuale. Nu poate accepta viața practică și normalizată a furnicarului și nu poate renunța la sentimentele sale gingașe fără de care nu poate trăi.

Problema se rezolvă, firește, în favoarea învingătorilor. Nici nu se putea altfel în condițiile care predomină în Rusia. Cu toate acestea nu e greu de înțeles că autorul se simțea mai bine în vecinătatea învinsului Kavalerov decât în compania învingătorului Andrei Babicev. — *D.*

Citiți
„Indicațiile și contra indicațiile curei de KARLSBAD"
de DOCTOR GR. GRAUR
Medic balneolog la Karlsbad
Editura „Adeverul" S. A. PREȚUL 40 LEI

UN EVENIMENT LITERAR!
A apărut :
MI-E FOAME
Celebrul roman social al lui GEORG FINK

...„Toate icoanele celorlalte romane pălesc în fața acestei cărți".

(Paul Baumann, Germania)

„MI-E FOAME!" Vastul strigăt dureros al zilei! Romanul social al vremei noastre de șomaj! Dar nu numai romanul foamei de pâine, ci și al foamei de dreptate, de frumos, de dragoste, de viață!

„MI-E FOAME" e autobiografia unui tânăr proletar de 23 ani, om nou, fiu genial al marilor mulțimi palide, fără pâine, fără lucru, care cu sângele inimii lui a scris o carte, ce răscolește sângele și înmoaie inima în lacrămi. Căci e mai mult decât un roman: e o operă care cuprinde în ea toată jalea umanității de azi.

...„MI-E FOAME" e o operă de cel mai adânc adevăr și de cea mai teribilă revelație (scrie *Berliner Tageblatt).* Iar criticul Vichert exclamă: „O, mi-aș dori o elocvență înflăcărată, ca să vestesc frumusețea și măreția acestei cărți, — elocvența unui călugăr fanatic sau aceea a unui profet".

Sute de mii de cititori își smulg acum din mâini acest captivant roman în Germania, unde a apărut.

Tradus în mai toate limbile „MI-E FOAME" a apărut zilele acestea și în limba română (în traducerea măestrită a poetului A. TOMA.

Un volum de 300 pagini. Lei 80. La toți librarii și depozitarii.

A apărut
Intoarcerea de pe front
Noul roman al celebrului scriitor Erich Maria Remarque

După anii de sbucium și de groază ai războiului, descriși în romanul „Nimic nou pe frontul de vest", Remarque înfățișează în *„Intoarcerea de pe front"* epoca de frământări care a urmat marelui măcel.

„Intoarcerea de pe front" e tragedia unei întregi generații, care — desprinsă ani de zile din cursul normal al vieții — încearcă să-și refacă existența sdrobită.

Dificultatea readaptării, decepția pe care o încearcă cei demobilizați, deosebirea dintre imaginea ce-și făurise în clipele de desnădejde petrecute în tranșee și realitatea meschină din dosul frontului, peripețiile dramatice ale revoluției germane din 1918, corupția moravurilor, desfrâul și imoralitatea îmbogățiților de război, mizeria morală și fizică a unei populații sacrificate, — toate acestea alcătuesc tabloul cel mai desăvârșit al epocii de după războiu, zugrăvită de Remarque cu acea putere de evocare și de viață care l-a făcut celebru în lumea întreagă.

„Intoarcerea de pe front" a apărut în limba română (traducerea d-lor J. Byck și Al. A. Philippide). Un volum de 320 pagini lei 120. La toți librarii și depozitarii de ziare.

Teatrul profan francez din Evul Mediu

Orice societate, primitivă sau rafinată, are spectacolele sale; înclinațiuni străvechi au ațâțat curiozitatea tuturor oamenilor față de mimarea întâmplărilor vesele din viața lor de toate zilele și față de dramatizarea faptelor unor divinități favorite. Rar deci civilizație moartă care să nu ne fi lăsat urme despre distracțiile ce procurau poporului specialiști ai dansului și gestului, interpreți în majoritatea cazurilor ai unor rituri religioase.

Europa apusană — în ciuda declarațiilor categorice ale lui Boileau — n'a fost lipsită, se știe, de plăcerea reprezentațiilor teatrale și Franța secolului Jeanne-i d'Arc a văzut unele așa de fastuos montate și așa de lungi cum azi greu ar fi de înfăptuit. Evoluția ulterioară a literaturii franceze, sguduită de noutățile Renașterii, a înlesnit întemeierea unui teatru pe idealuri estetice deosebite, așa că „misterele„ religioase, „moralitățile" abstracte de până atunci au fost privite ca încercări de o naivitate copilărească. Pe când glumele nebunilor de curte din Anglia Plantageneților răsună încă în drama lui Shakespeare, iar una din laturile cele mai captivante ale „Comediei" spaniole — miraculosul creștin, — nu se poate explica fără persistența tradiției pieselor hagiografice dinaintea unificării peninsulei, — Franța păgânizată intelectualicește de Ronsard și școala sa a disprețuit multă vreme ramura cea mai populară a primei vârste din cultura sa.

Noui cercetări erudite au stabilit totuși și în patria lui Corneille treceri line dela „misterul" medieval la tragedia religioasă după formule aristotelice din secolele XVI-lea și XVII-lea [1]), în vreme ce spiritul farsei, condensat în cea a lui *Pathelin* apare tot mai viu în epoca Renașterii spre a fi exploatat mai târziu cu talent superior de Molière.

Toată această bogată producție dramatică, originală și variată, studiată mai de mult cu pietate de Viollet-le-Duc, Emile Picot și Petit de Julleville, a câștigat simțitor în ultimele decenii prin cercetările harnice ale profesorului *Gustave Cohen,* singurul istoric literar medievist al Sorbonnei. D. Cohen, care a publicat lunile trecute o frumoasă monografie despre *Chrestien de Troyes* cel dintâiu romancier francez, dăruește acum publicului mare volumul al II-lea din însuflețita sa icoană a teatrului francez vechiu [2]). Era în special indicat să scrie o astfel de istorie ca editor experimentat de piese medievale, latine și franceze, precum și ca autor al unui prețios studiu despre condițiile materiale ale reprezentațiilor din acea vreme [3]).

Să profităm deci de aceste noutăți ale librăriilor pariziene spre a ne reîmprospăta cunoștințele despre producțiile dramatice admirate de strămoșii celor ce vor aplauda pe Molière. Desprinse din scenele comice ale misterelor ori înfiripate, cum crede d-l Faral, din caraghiozlâcurile jonglerilor, primele piese profane franceze apar în veacul al XIII-lea în marile orașe ale Picardiei, Arras și Tournai, unde trăia în belșug o burghezie îmbogățită prin industria textilă. Insemnări manuscrise ne-au păstrat din fericire numele celui mai fecund scriitor dramatic din acele meleaguri; este *Adam Le Bossu,* autorul unei fantezii cu zâne, „Jeu de la feuillée" unde nu lipsesc note satirice personale ca în revistele noastre de sfârșit de an, și al celei dintâiu pastorale dramatice, „Jeu de Robin et de Marion".

Veacul următor — poate din vicisitudinea războiului de o sută de ani, — nu ne-a lăsat piese comice de valoare ci abia câteva „moralități", dintre care cea mai răsărită e melodramatica „Istorie a Griselidis-ei" împrumutată dela Boccaccio. In schimb, ultimul secol al Evului Mediu, prelungit până la perioada activității literare a lui Marot și Rabelais, aduce vârsta de aur a teatrului profan. Acest apogeu e marcat atât de cantitatea și varietatea operelor dramatice de atunci cât și valoarea literară a unora din ele. Intâlnim mistere cu subiect istoric ca înfățișarea cuceririi Troii după romanul lui Guido de Collonna, tradus și în românește, apoi piese cu intenții morale întrupate de personagii cu nume de virtuți sau vicii, satire morale și politice în care va excela *Pierre Gringoire,* farse însfârșit ca nemuritoarea „Farce de maître Pathelin", datorită unui necunoscut, identificat fără putere de convingere de unii erudiți americani cu clericul normand *Guillaume Alexis.*

E cunoscut subiectul acestei savuroase piese ce învederează proverbul înțelepciunii populare că tot nasul are naș: un avocat fără procese ia pe datorie o bucată de stofă dela un negustor, neagă datoria, dar la sfârșit e păcălit el însuși de un cioban, unicul său client.

Iată câteva din manifestările acestei literaturi cu largă răspândire în păturile populare cărora le-a respectat gustul pentru comicul exagerat, adesea vulgar, câștigând în schimb viață intensă și valoare documentară. Cartea d-lui Cohen comunică în cel mai înalt grad vioiciunea acestor comedii bătrâne, povestindu-le subiectul pe larg cu situațiile înveselitoare, citate într'o franceză ușor modernizată; știința riguroasă nu pierde niciunul din drepturile sale în această reînviere căci autorul ne expune toate punctele controversate ale problemelor teatrului medieval, elucidând prin vederi noui pe unele din ele. Reproducerile de manuscrise de la sfârșit, cu desemnurile lor naive, completează în chip fericit această talentată evocare a unor forme dramatice stinse de mult.

Oricât de mare ar fi distanța dela o reconstituire de spectacol molieresc pe scena Naționalului nostru și până la schelele din aer liber pe cari se debitau, sub regii capeteni, glumele pline de echivocuri și episodurile de tavernă din comediile slab închegate ale timpului, se cuvine totuși să acordăm acestora din urmă stima și interesul ce solicită orice primă licărire de artă.

N. N. CONDEESCU

1) Vezi: Raymond Lebègue : „La tragedie religieuse en France" Paris, Champion, 1929.

2) „Le théâtre en France au Moyen-Age II. Le théâtre profane", Paris, Rieder, 1931, în 8° avec 60 planches ea héliogravure.

3) „La comédie latine en France au XII-e Siècle" 1931; „Histoire de la mise en scène dans le théâtre religieux francais du Moyen-Age", ed. 2-a 1926.

Editura „Cugetarea" a pus în vânzare noua carte de mare succes a lui
PITIGRILLI
CENTURA DE CASTITATE

INSEMNĂRI

Sinuosităţi

„Eri am căzut într'o groapă. Senzaţia a fost aceia care-o simte orice vită când se rostogoleşte în abis"...

Aţi înţeles, desigur: o nouă revistă de avantgardă!

Programul e intitulat modest „Fără pretenţii", dar conţinutul... nu prea se ţine de cuvânt.

Il reproducem:

Intrebarea întrebărilor se pune

Sunteţi mulţumiţi?

Ce este o regulă? De ce s'a putut impune o regulă? Spirit josnic, laş, pervers, brută, mâncare, vin: omenesc. Se putea altfel? Răspundeţi...????

Pragmatic aruncat de mulţime răspund ca voi toţi: nu ştiu. Dar liberul ce e? Pe dos înţeles saltă, neînţeles merge, nepracticat stă şi ameţit juisează.

O pagină de libertate.

Liber, liber, liber, liber.

In larg. Mare, Fugi. Intinzi mâinile, te dai peste cap. Incă odată, încă odată, încă odată şi aşa mereu. Nu mai avem nevoe de Goethe, Shakespeare, Sofocle, precum şi de alţii. Ei ne-au servit bucuria, noi o trăim.

O mare de aer. De ce altfel...????

Cerc rupt. Fugă, dispoziţie. Insensibilitatea umană a venit. Presbitismul este necesar. Sublim?

Groază, fugă, indispoziţie, porţi, cerc închis, svâcnire, disperare, lovire, somnambulism şi apoi tăcere ; iarăşi libertate de 13 ori libertate. Un ocean de spaţii...

SATURN

O generaţie care nu mai are nevoe de Goethe şi de Shakespeare de ce să ne mire — vorba d-lui Saturn — că *se dă peste cap?*

Ascultaţi de pildă această „Apologie a zevzecului", subîntitulată *Eseu în pi bemol junior,* apărută în revista modernistă *„Radical":*

MOTTO: „Circulaţi, la echinocţiu, numai cu oblon de damă".

Ur.

Aproape toţi oamenii pe cari îi iscălesc ca pe nişte miei subţiri, au câte o gâscă precisă în cap, şi câte un sifon meridional în pâlnia propriilor părinţi ai lor; ceeace dovedeşte — în primul rând — contrariul, iar a doua zi, chiar în clipa când caprele poştale se scutură în zarzavat, toţi locatarii îşi spală umbrelele cu zeamă de primar, vegetală. Nu trec, după asta, nici patru nisetri, şi, — numaidecât — se aude, pe gratis, tocmai din vârful gămăliei ereditare a unui şef de dulce, o frumoasă scândură de gips, pe care mama ei a hrănit-o pe două cărări, a pieptănat-o în mod succint, şi a abandonat-o — până la urmă — cam în 2 peri, pe socoteala Ceahlăului.

Credem că cetitorii sunt edificaţi. Totul nu e decât o farsă. Tinerii aceştia care scriu „trăznit" pentrucă nu ştiu să scrie altfel nu mai pot mistifica pe nimeni. Şi e firesc ca pentru ei *„Unu"* să rămână *singura revistă care, dela apariţie, şi-a păstrat aceeaş linie de continuitate, dreaptă, afirmându-se din ce în ce mai mult şi punând în circulaţie, valori estetice, certe, şi realizări de adevărat rafinament artistic, curent.*

Posta Redacţiei

P. Ş. — Am primit poezia „Urări de fericire" care este, — cum spune scrisoarea, — „o ironie la adresa cuiva".

...Fiindcă „persoana în chestie" s'a măritat cu altul, — d-ta o hiritiseşti astfel:

Soţul să-ţi satisfacă orice plăcere;
Vorba sfântă din popor: tot ce inima îţi cere.

...Şi atunci crezi că *Ea* n'are să aibă altăceva mai bun de făcut decât să se gândească la d-ta?

SUBLT. A. R. — Versuri foarte energice.

O strânge — o sărută cu dor.
O muşcă de umăr şoptindu-i uşor:
Ah ce dulce ţi-e... gura!

Mă rog, mă rog — cam prea milităreşte.

V. B. — Cităm următoarele versuri din poezia „Fapt divers":

Femee boită, cu trupul mâncat,
Fumează ţigară.
La capăt de scară
Şi-aşteaptă în noapte un „fraer cu cioc"
Pe care — zâmbindu-i — să-l ţină în loc.

Bărbatul s'arată;
Femeea, pe dată,
Işi pune alene o mână în şold
Şi omului roşu îi trage un ghiold.

In camera neagră cu numărul şters,
Mişcare sonoră şi faptul divers...

„Mişcare sonoră" — destul de bine. Persistaţi în acest gen. — *M. Sv.*

In jurul unei inscripţii

Li se reproşează Francezilor că nu cunosc geografia ţărilor străine, cu atât mai mult istoria acestor ţări.

Ei cunosc desigur, din nume, pe Bolivar, dar foarte mulţi n'au auzit niciodată de San Martin, care a avut un rol destul de glorios la liberarea Americii. Un general argentinian, José Pacifico Otero, a descoperit cele două locuinţe pe care le-a ocupat ilustrul general la Paris între 1837 şi 1848.

Cu ocazia zilei de 25 Mai, sărbătoare naţională argentiniană, au fost puse două plăci comemorative, una pe casa din strada Saint-Georges şi cealaltă pe frumoasa vilă din Grand-Bourg, ocupată astăzi de surorile de la Notre-Dame-de-Sion. Inscripţiile ar fi putut da trecătorilor o bună lecţie de istorie, dacă în urma unei inspiraţii bizare, ambasadorul n'ar fi dat instrucţii să fie scrise în limba spaniolă.

Inscripţiile la Paris trebuesc făcute în franţuzeşte. Aceasta ca o condescendenţă pentru Francezi.

Erasmus şi Holbein

Alăturarea acestor două nume ne aminteşte celebrele portrete ale lui Erasmus pe care Holbein le-a zugrăvit cu o abilitate genială. Dar acestea nu sunt singurele mărturii ale unor strânse raporturi între marele humanist din Rotterdam şi iscusitul pictor. Există la Basel un document a cărui valoare se datoreşte colaborării celor două personaje ilustre: un exemplar al lucrării „Elogiul nebuniei" de Erasmus, pe marginile căruia se găsesc 82 de desenuri în peniţă ale lui Holbein.

Henry Bidou, cronicarul ziarului *le Temps,* ne comunică apropiata apariţie a unei ediţii în fac-simile a acestui faimos exemplar. Iniţiatorul acestei binevenite reproduceri e librarul Oppermann din Basel.D. Oppermann, un bibliofil distins, al cărui magazin e un adevărat muzeu de rarităţi şi care e unul din promotorii impresionantei săptămâni consacrate lui Mozart la Basel, pune la îndemâna cercetătorilor o carte până acum aproape inaccesibilă. Volumul va începe cu un studiu datorit d-lui H. A. Schmid, a cărui competenţă e unanim apreciată în lumea învăţaţilor.

Erasmus şi-a conceput lucrarea în timpul unei călătorii din Italia în Anglia. „Ca să nu-mi pierd vremea cu discuţii, la care literele şi muzele nu şi-ar fi avut partea, — îi scria el lui Thomas Morus, — m'am gândit de multe ori la studiile pe care le-am împărtăşit cu d-ta... Dar, cu toată satisfacţia pe care mi-o procurau aceste gânduri, m'am hotărît să-mi găsesc şi altă ocupaţie; şi, fiindcă împrejurările nu-mi îngăduiau să mă ocup de ceva serios, m'am lăsat pradă fanteziei scriind Panegiricul Nebuniei."

Intâia ediţie a acestei cărţi a apărut la Paris, în primăvara anului 1511; a doua a apărut în luna August a aceluiaşi an; a treia s'a publicat în Octombrie 1512. La sfârşitul lui August 1514, Erasmus soseşte la Basel şi autoriză o reimprimare, care apare din teascurile lui Froben în primăvara anului 1515, cu un comentar de Gerhard Lister.

Un exemplar din această ediţie a fost cumpărat de profesorul Mykonius care îl rugă pe Hans Holbein să i-l ilustreze. Holbein avea pe atunci numai optsprezece ani, totuşi desenele sale dovedesc o rară măestrie. Iată cum descrie Bidou această preţioasă colaborare grafică a lui Holbein.

Volumul aflat în cabinetul gravurilor din Basel e un in-folio pătrat, ale cărui margini sunt acoperite de notele, cu scrierea fină şi regulată, ale lui Mykonius. Primul quaternion — adică primul grup de patru foi sau de opt pagini — nu e ilustrat; însă pagina întâiu a quaternionului B are în dreapta un tablou fermecător de patru pe cinci sau şase centimetri înălţime, dar care, graţie magiei desenului, îţi dă impresia unei pânze mari. Dinapoia unei catedre care ocupă un sfert din compoziţie, apare pe jumătate Nebunia, plecată înainte şi având pe cap o bonetă imensă cu două colţuri şi cu clopoţei; ea se adresează — în conformitate cu textul lui Erasmus — la trei mici auditori grupaţi în dreapta. O arhitectură gotică, uşor schiţată, alcătueşte fondul. E o scenă de-o graţie şi de-o expresivitate uimitoare. Abia după oarecare reflexie îţi poţi da seama că aci capul Nebuniei e cam disproporţionat, fiind desenat pentru un trup mai mare care n'a mai avut loc. Dificultatea asta a mai întâmpinat-o artistul şi în alte locuri, dar în aceste schiţe spirituale proporţiile nu au prea mare importanţă.

După două pagini, se vede un sofist cu o bonetă şi o mantie mare cu pelerină, umblând pe spini. După o altă foaie, în josul paginii, un tablou delicios: un colţ de oraş, cu case în perspectivă şi un zid în construcţie îndărătul căruia apare o privelişte de ţară, iar în fund munţii. Primul plan e o piaţă pietruită cu lespezi, ale căror pătrate sunt bine puse în perspectivă. Sunt aci trei personaje :la stânga, o femeie tânără în profil, cu şoldurile mari şi braţele încrucişate, înfăţişând parcă suprema eleganţă în 1518. Şi de astădată, pictorul a desenat capul cu atâta dărnicie, încât n'a mai avut loc pentru picioare şi, micşorând tot mai mult proporţiile, ne-a dat o fiinţă pitică. In centrul tabloului, un bărbat — probabil Erasmus — e atât de preocupat de gânduri, încât nici nu-şi întoarce privirile spre femeia care trece şi, distrat, calcă într'un coş cu ouă. Precupeaţa, a cărei figură expresivă să tot aibă trei milimetri, îşi ridică desperată braţele spre cer.

A treia filă a signaturii S ni-l arată pe Erasmus la lucru. Şade în profil, în faţa unui pupitru, şi-şi scrie Adagiile. Printr'o fereastră boltită se zăreşte un peisaj. Mykonius a scris aci că, văzându-şi portretul, Erasmus a spus: „Dacă Erasmus ar mai fi aşa, s'ar însura". — *J.*

O feerie istorică

O adevărată feerie dintr'o mie şi una de nopţi a avut loc în prezenţa ministrului Coloniilor, d. Paul Regnaud. Aceasta cu ocazia inaugurării secţiunei istorice a Expoziţiei Coloniale.

Tot Parisul, sau mai precis toţi magistraţii, parlamentul, artiştii, chiar Impăratul Anamului şi Mareşalul Lyautey au asistat la reprezentaţie.

Pe scena improvizată în centrul sălii Palatului secţiunei istorice, au apărut artiştii indigeni, luminaţi cu lumini multicolore.

Mai întâiu au fost mimici africane, apoi dansatori din Antile.

In sfârşit au apărut dansatorii corpului de balet dela curtea regală din Cambodge, care au dansat în admiraţia unanimă a spectatorilor. După dans s'au retras, încet, calmi, misterioşi, fără nici un zâmbet, ducând cu ei toată atmosfera de vis, care prinsese pe privitori.

Producţia a fost încheată cu o mişcătoare reînviere a Franţei vechi, sub forma unei defilări de drapele aparţinând regimentelor coloniale din vechiul regim.

Afară, Expoziţia Colonială, în mijlocul căreia se mişca o mulţime de oameni, strălucea de lumini, care la rândul lor făceau mai palidă lumina stelelor.

O statistică instructivă

Se crede, în genere, că apar prea multe cărţi. Editurile ar inunda librăriile, în fiecare an, cu un număr din ce în ce mai mare de tipărituri.

Cifrele dovedesc însă contrarul. In 1925 au apărut în Franţa 15.054 de cărţi; în 1926 numai 11.095; 1927—11.922; 1928—11.548; 1929—11.096 şi în 1930—9.176.

Anul trecut au apărut, aşa dar, de două ori mai puţine ediţii decât în 1925.

E beletristica în declin? Nici decum. Reducerea s'a făcut în contul ediţiilor ştiinţifice.

Editorii nu caută decât lucrări de mare tiraj şi acceptă foarte greu cărţi de istorie, filosofie şi de ştiinţă pozitivă.

Dar dacă cererea pentru opere de ştiinţă este în scădere, operele literare au încă aceiaşi căutare.

In Franţa se tipăresc anual 2000 de volume literare (romane, nuvele, poezii) şi această cifră este în neîntreruptă urcare.

Curier literar

„La Voie royale" de André Malraux. Romanului de aventură exotică, în genul lui Conrad şi Stevenson, André Malraux îi adaugă un element inedit care îi dă un gust cu totul pipărat: un sentiment de revoltă de natură politică şi socială; o aspiraţie înfrigurată către o ordine nouă care se ridică pe ruinele vechilor valori.

In primul său roman *„Les Conquérants",* Malraux ne-a descris lupta bolşevicilor ruşi şi de alte neamuri în China. Aceşti „cuceritori" sunt înrudiţi cu vagabonzii lui Gorki, cu deosebirea că nu vin din subsoluri sordide, ci din universităţi; că nu sunt simpli hamali şi tâlhari, ci intelectuali; că nu se servesc de filosofia lui Nietzsche pentru a poza în supraoameni de calitate destul de inferioară, ci luptători pentru o lume nouă, eroi aventurieri după chipul şi asemănarea lui Bakunin. Oameni declasaţi, aruncaţi peste bord de o orânduire stupidă şi putredă, care-şi bate joc de sensibilitatea şi talentele lor; oameni care se răzbună şi se luptă cu o înverşunare de incendiu mânat de furtună, nu atâta în numele unui ideal social, cât pentru satisfacerea unei sete grozave de viaţă.

Figurile lui Malraux îşi ard viaţa, numai pentru a putea bea cu mai mult nesaţ din izvorul ei. Unul din eroii romanului *„La voie royal",* un individ despre care nu se poate spune de ce naţionalitate e şi din ce ţară vine, a renunţat la acţiune, e desamăgit de oameni, se îndoieşte până şi de voluptăţile pe care le oferă viaţa şi nu se mai simte atras decât de moarte: *„Ce n'est pas pour mourir que je pense à la mort, c'est pour vivre".*

E lupta insului orgolios cu destinul său în lumina îndepărtată a vechiului romantism, — născut într'o epocă de mari turburări şi depresiune morală, — la care se adaugă rebeliunea şi negaţiunea modernă.

* * *

Noul roman al lui H. G. Wells este o şarjă contra dictaturii. Eroul romanului *„Mr. Parham devine atotputernic"* este tipul viitorului dictator al Angliei.

Inainte de toate, dictatorul fascist — care oglindeşte caricatural figura lui Mussolini — simte de datoria sa să termine odată cu Rusia care turbură toate apele. Se amestecă însă America şi Mr. Parham provoacă, fără intenţie, un nou război mondial.

Pentru a încurca iţele într'un mod atât de nefast, era, fireşte, nevoie de un profesor de istorie şi Mr. Parham este profesor de istorie.

La fascism şi dictatură, Mr. Parahm ajunge într'un chip foarte original: se inspiră, împreună cu alţii, la o masă spiritistă. Treptat fantoma militaristă devine o realitate, deşi amintirile ultimului război se interpun mereu şi apasă asupra conştiinţelor.

O primă ciocnire pe apă distruge ambele flote, deşi nici una din părţile adverse nu dorea acest lucru. Lupta începe cu nesiguranţă şi şovăeli, dar se termină cu o catastrofă.

Pe liniştitul Trafalgar Square din centrul Londrei, dictatorul ideolog asistă la o ploaie de bombe cu rezultat sângeros. Această privelişte zdruncină nervii dictatorului.

Profesorii de istorie îşi zugrăvesc, în genere, războiul mult mai frumos decât este în realitate, fiindcă sângele are într'adevăr o culoare foarte frumoasă. Estetica prof. Parham suferă cu acest prilej o deziluzie crâncenă. Intenţiile lui, bazate pe vaste cunoştinţi istorice, erau totuşi din cele mai bune.

Morala fabulei: există din nefericire, prea mulţi profesori de istorie de calibrul d-lui Parham cari vor binele, dar fac numai pozne. Pe aceste exemplare, Wells îi tratează în cartea sa cu o ironie nimicitoare.

Mărunte

Pentru tot ce priveşte redacţia: manuscrise, reviste, cărţi, informaţii, etc., cei interesaţi sunt rugaţi a se adresa numai Joi, Vineri şi Sâmbătă între 4-5.

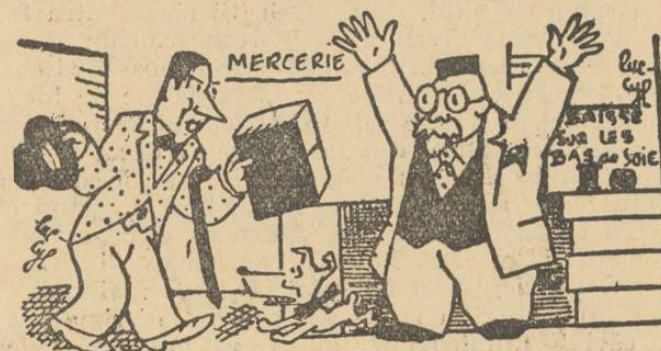
Manuscrisele nepublicabile se distrug.

Intrebuinţaţi numai

excelenta lamă de ras

Căderea preţurilor

Negustorul: — Cade preţul la toate. Şi la ciorapi?
Agentul: — Ciorapii se menţin... în jartiere.

„Pieile roşii" la moşi

— Vai tată, mi-i frică! O viespe...

Semnalment

— Am venit să vă anunţ că v'am descoperit soţia.
— Şi ce-a spus?
— Nimic.
— Atunci nu-i ea...

Factorul amorezat

— Mă iubeşte... nu mă iubeşte... mult... puţin...

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11

„ASOC...

ANUL X. -SERIA II-a. - No 550

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARA
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINATATE

Duminică 21 Iunie 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: AL. V. BELDIMAN 1888 – 1897
CONST. MILLE 1897 – 1920

FONDAT IN 1893

Literatură de senzație

Mi-a căzut zilele trecute în mână, din întâmplare, o fascicolă din acele sărmane romane pe care unele ziare cotidiene le tipăresc pentru publicul lor minor. Romanul se chema firește: „Misterele inchiziției din Spania" și începea textual, pur și simplu așa: — Caramba, mii de trăsnete!. zise cavalerul înfășurat în mantie neagră pe când parcurgea în galopul calului, către miezul nopții, drumul între Madrid și Barcelona....

Am fost induioșat, de aceste cuvinte ca de un suav cântec ce vine din copilăria depărtată. De atunci, de când ascuns unde-va, indiferent la foame și la somn, sorbeam fascinat: „13 ani într'o peșteră sau banditul Heinrich Anton", credeam că timpurile s'au schimbat. In epoca vitezei, când orice invenție moare regulat la cinci ani și când capodoperile abia dacă trăesc zece, când isteria noutății frământă mereu turmele omenești prin pustiuri de iluzionare miragii, această persistență îndărătnică de naivă simplicitate reabilitează oarecum gustul și speranța noastră către permanent și etern. Așa dar totul se schimbă afară de nevoia noastră de copilărie.

Anul trecut, în trenul dintre Paris și Viena, am văzut un cunoscut critic european, care se furișa oarecum jenat, ca un om surprins asupra unui vițiu, ca să citească un roman de Pierre Benoit. Se zice că Pasteur, în puținele sale ore libere, când obsesia gândurilor mari îi lăsa puțin răgaz, gusta pasionat pe Ponson de Terrail sau pe Eugène Sue autorul „Misterelor Parisului", cel pe care infailibilul Sainte Beuve îl punea deasupra lui Balzac. Astăzi în Anglia, la o sută de călători într'un tren, optzeci cu siguranță citesc operele delectabile ale lui Edgar Wallace, urmașul cel mai autentic al lui Conan Doyle. Dar pe când maestrul cu poveștile sale polițienești, în care incomparabilul Sherlok cu luciditatea sa împrăștia cele mai insondabile enigme, obținuse abia o onestă mediocritate materială, Edg. Wallace e unul din cei mai bogați oameni din Anglia, are cai de curse, palate și ca și altădată Walter Scott, castele istorice în Scoția. Ceeace dovedește că gustul pentru senzațional e în creștere. Aceste povestiri ar fi deadreptul încântătoare, dacă n'ar avea un defect capital: intriga, după o rutină oarecare, e extrem de previzibilă. Romanul începe deobicei cu un spectru albastru care îngrozește o casă, cu un foc de revolver pornit în noapte cine știe de unde și care omoară pe cine-va; cu un cadavru găsit în stradă. Apoi asasinatele cu gaz asfixiant, cu arsenic sau cu ștreang se țin lanț. Nu se cunoaște autorul acestor orori decât în ultima pagină. Și din toate personagiile care compun societatea romanului, vina cade totdeauna pe aceia care apare mai inofensivă. Cade în sarcina subtilității logice a autorului pentru ca la urmă să aflăm cum cel mai inocent naturalist, colecționar de frunze de ferigă ori cel mai plat șef de birou, sunt în fond feroci și perverși criminali. Iar gustul nostru pentru extraordinar, e așa de înrădăcinat, încât admitem orice violare a bunului simț. Numai că după, două trei romane „trucul" devine un automatism a cărui desnodământ se prevede încă de la început. Cu cât un personaj pare mai cumsecade, cu atât îl bănuim mai ușor. Setea noastră de excepțional și de mister e vestejită de această aprehensiune imediată.

La marii maeștri ai genului, la Edg. Poe sau Hoffmann, la H. H. Ewers ori Meyrink ghicirea sfârșitului nu e posibilă în orice caz, nu se rezolvă printr'un prea simplu silogism sau printr'o regulă de trei simplă.

Ei nu ambiționează să explice totul. Adeseori ei lasă misterul neexplicat, sau explicabil printr'o serie de ipoteze egale, ceiace scoboară asupra situației un sentiment mistic ori poetic incomprehensibil și fermecător. Lucrurile sunt așa sau altfel. Nu ni se impune canonul obligator al unei singure soluțiuni posibile. Mintea noastră, odată sfârșit volumul, caută încă, se obosește și la urmă lasă totul în negura necunoscutului de dincolo de rațiune, care ne infioară ușor cu un presentiment religios, ne reveleazā vecinătatea nevăzută și omnipotentă, în umbră, a divinității.

Ca toată tehnicitatea și scientismul timpului, literatura de senzație crește mereu ca o nevoe permanentă sufletului. Am putea spune că azi, puterea ei e în creștere. Motivul, evident, stă în nevoia de contrast și de evadare. Cum după epocile de mari deziluzii sociale, de jalnică eșuare a revoluțiilor, apar perioade de desfrânat sensualism, (vezi literatura lui Artzibașew în Rusia, după revoluția dela 1905) tot așa perioadele plate și mecanizate simt necesitatea senzaționalului. Victoria mașinismului a adus cu ea standardizarea în categorii limitate și în ierarhii rigide, a adus taylorismul și moartea inițiativei și a imaginației. E de remarcat că romanul de senzație e cu mult mai frequent în America, Germania și Anglia, acolo unde viața a fost ucisă în stricte tipare de fier. Din contra acest gen literar e mai puțin cultivat în Franța, ultima fortăreață a individualismului, a muncii calitative și a libertății. Profesionalismul asfixiant cheamă ca o reacțiune aventura extraordinară. La Americani coexistă extravaganța și sclavajul mecanizării. Originalitatea excentrică a Anglo-Saxonilor e datorită, fără îndoială platitudinii vieții lor ultra cotidiane. Gustul lor pentru călătorie e expresia unei exasperări. Francezul, dușman înăscut al geografiei, din contra, își poate aranja agreabil viața și acasă la el.

Pe măsură ce, în toate țările invadează viața mecanizată și servilă după modelul industrialismului, gustul pentru călătorie se accentuiază. Dar aceasta favorizează și mai mult apariția romanului senzațional. Căci nimic nu e mai propice pentru lectura în tren ca acest gen de roman. In simfonia roților de fer, în caleidescopul peisajului mereu mișcător atenția scapă și fuge. Ca să se concentreze îi trebuesc doze violente și concentrate: îi trebuesc crime, mistere, râpiri. In călătorie, preocupările cardinale dispar. Reapare în noi copilul setos de robinzonade. Naivitatea mitică primară ne stăpânește. Această bae periodică de inocență e necesară, sufletului nostru bătrân, complex și chinuit. Literatura senzațională reface pentru câte-va clipe virginitatea cea dintâi. Grația oamenilor mari e naivitatea. Cu atât mai mult el face farmecul popoarelor mari. Am văzut adeseori, în zile de vacanțe, în Anglia sau în Germania, mari savanți care se jucau cu tineretul, de-a „baba oarba". Acolo simplitatea e o calitate. La noi un defect. Idealulu românului e să fie mereu lucid, malițios, critic, bătrân. El nu are abandonări, uitări de sine, cufundări nevinovate în epoci de fericire, de mult trecute. E mereu la pândă, șiret și ironic, mereu conștient într'o luptă pentru existența care nu-i acordă nici un armistițiu și nici-o vacanță. In el nu țâșnește nici odată sursa primitivă a vechilor mituri. El nu cunoaște încântarea întineririlor subite. De aceia poate, la noi mai mult ca oriunde ar trebui incurajat elementul epic al poveștilor generoase, stupide și fermecătoare. E recreația care ne-ar înobila puțin.

Căci încă odată, defectul cel mai mare al poporului nostru e poate lipsa de naivitate. Suntem iremediabil șmecheri, sceptici, bănuitori. Divina credulitate a popoarelor simple și mari ne e interzisă. Suntem blestemați la luciditate și dezolare. Inăbușiți, câți-va, strigăm: dați-ne povești. Uitați măcar o clipă realitatea cu ferocele și trivialele ei imperative.

Un reporter al unui mare ziar literar a întrebat pe un eminent om politic al nostru, iubitor peste măsură de „blagă" și de galerie, ce autor preferă. Clubmen cu gust pentru cinismul elegant, marele om politic a mai svârlit saloanelor subțiri o butadă și a răspuns: „Baedeker și Ghidul Automobil Clubului român". Nefiind om de stat, deci fără grijă de ținută, așî fi răspuns cu convingere și sinceritate: „Edgar Wallace și H. H. Ewers".

MIHAI D. RALEA

Iubire

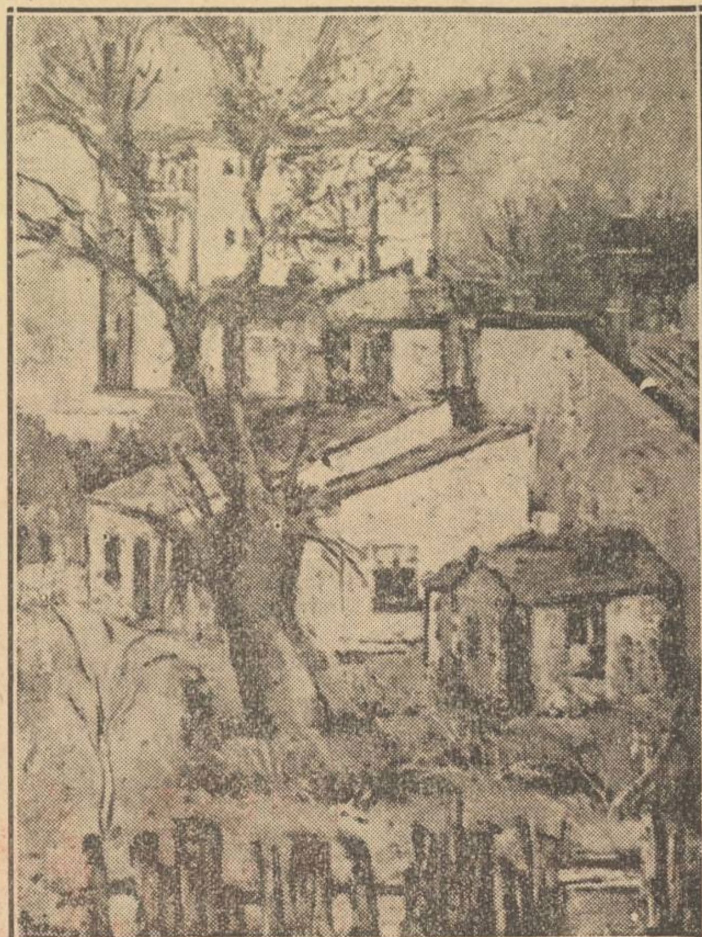
Sînt de-acum alăturea de timp
Mi-i gândul la tine pentru totdeauna
Gându-acesta va mai rămânea din mine
Și-atunci când nimeni n'o să ne mai știe.
Va fi ca lumina și ca mirosul pământului.

In fiecare din oamenii ce vor trece prin lume.
Vom fi'n chemarea păsărilor din pădure
Și ne vom iubi noi în taina chemării lor.
Și-atunci când n'om mai fi
Am să cunosc în ele glasul tău.

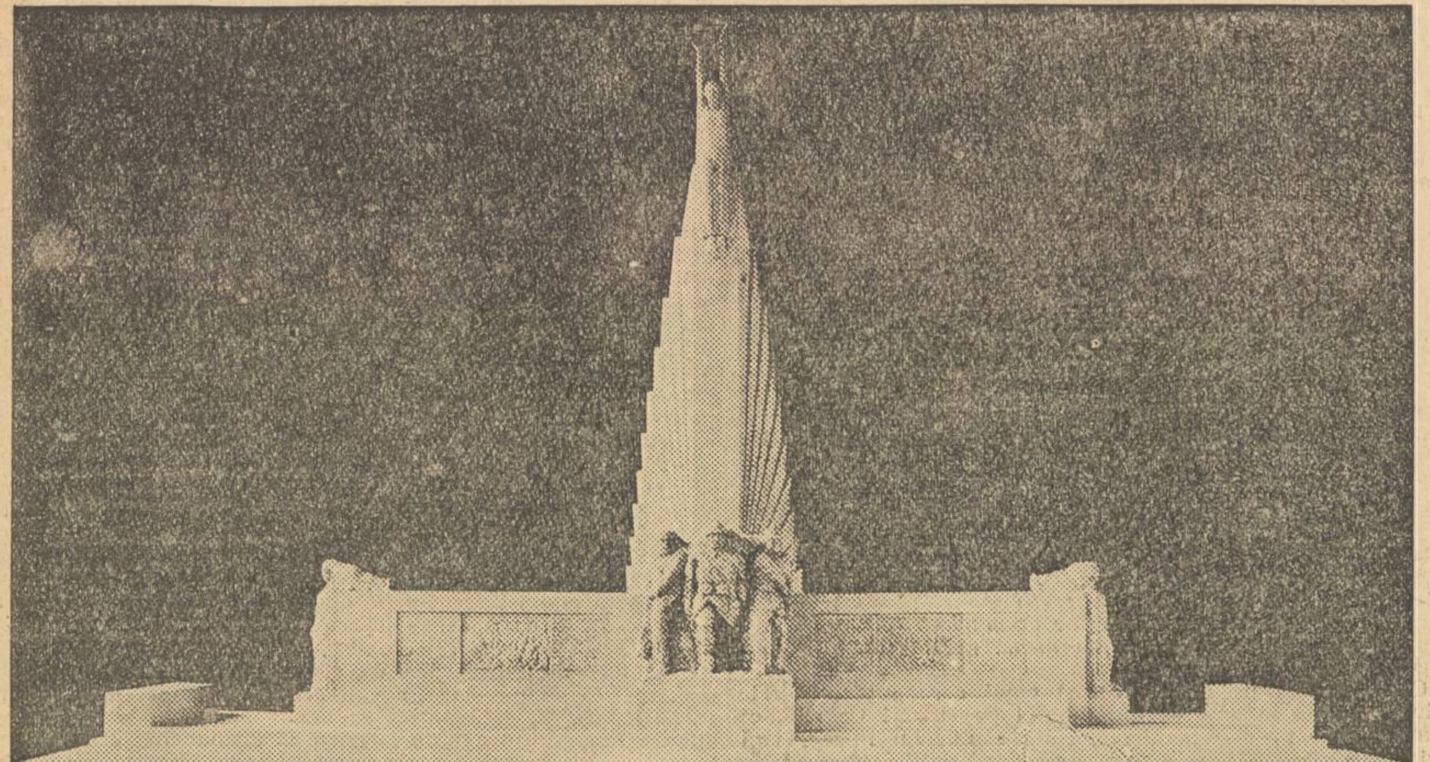
In fiecare din oamenii ce vor trece prin lume,
Gândul meu la tine
Va reveni cum vine-o amintire
Pe care n'au trăit-o ei.
Vom reveni în visurile lor
Cu chipurile noastre pe care nu le-am cunoscut
Și se vor întreba, dimineața,
Ca după o călătorie,
Oare cine erau cei doi îndrăgostiți din vis...
Iubirea noastră va trăi după noi,
In tot ce va mai fi pe lume,
Parcă Dumnezeu vrea să iubească odată ca un om

Și ne-a ales pe noi,
Și dragostea lui e ca a noastră
E a noastră.

DEMOSTENE BOTEZ

I. Theodorescu-Sion — Peisaj

Mac Constantinescu, C. Baraschi și O. Doicescu — Monumentul Infanteriei (Premiul I)

Un manuscript rătăcit

de C. STERE și G. IBRĂILEANU

Sub titlul acesta a apărut de multă vreme, — în privărara anului 1894 — profundele cugetări pe care le reproducem aidoma cu semnătura „Un sociabil".

„Manuscriptul acesta a stârnit mare vâlvă printre intelectualii epocei, date fiind ideile și deducțiile de ordin psihic și social și adevărurile matematice ce conține.

Dacă în anumite cercuri publicistice de pe vremuri se știe că „Un sociabil" este criticul ieșan G. Ibrăileanu, *foarte puțini erau aceia care bănuiau că autorul „manuscriptului rătăcit" era* Const. Stere, *pe atuncea student al universității ieșene.*

Tonul pesimist al „manuscriptului" depresiunea sufletească, confesiunea decepțiilor, și totuși îmbărbătarea la luptă ca și viziunea lumii viitoare, a lumii din anul „2000" — aminteau totuși pe acela care la acea dată scrisese cele șapte foiletoane în prima serie a „Adeverului Literar" *(1893) semnate* „Un observator ipohondric" *și pe vizionarul* „Omului Perfect" *reprodus în volumul* „In literatură".

Iar faptul că pesimismul obsedant dar fonciarmente sincer — (la acea dată am avut și „pesimiști — papagali") din „manuscriptul rătăcit" este provocat de lectura „Idiotului" *lui* Dostoewski *amintește, sau mai exact: prevestește pe autorul care cu ani în urmă a scris profund impresionanta operă* „In voia valurilor" *o adevărată pagină* dostoewski-ană.

„Manuscriptul rătăcit", *operă filosofică și psihologică a rămas... pierdut în colecția uitată a ziarului în care a fost publicat. Datorită unei fericite întâmplări am descoperit această colecție la un prieten și-l transcriu mai la vale. Cetitorul va observa din „Introducerea" și „încheerea" respectivă că d.* G. Ibrăileanu, *deși consacrat criticei, a avut reale însușiri literare pe care le-a păstrat. De aceia inițiații n'au fost surprinși când emeritul critic și-a publicat reflecțiile filosofice scrise în anii războiului și colectate recent în volumul* „Privind Viața" *cum nu vor fi surprinși când va apare noua sa operă* — Un roman.

Cer și eu iertare pentru indiscrețiunea comisă. Se prea poate ca autorii *să fi dorit a-și păstra anonimatul sau în cazul cel mai bun să nu fi reîmprospătat cuvântul unei generații generoase și idealiste, în aceste vremuri de egoism și vanitate.*

„Singura mea scuză" — ca să parodiez pe comentatorul autorului „manuscriptului rătăcit" — e plăcerea de a comunica iubitorilor de pură literatură această pagină de rară savoare culturală.

C. SATEANU

* * *

Subsemnatul, student în medicină la Iași, stă într'o odae la mahala în care de zeci de ani stau numai studenți. Generații întregi, universitare, și-au avut reprezentanții în această odae. Gazda mea, ca toate gazdele de acest soi, e o cucoană bătrână, văduvă, care-și câștigă viața ținând studenți la gazdă, și care nu lasă nici un prilej de a se lăuda cu foștii ei chiriași...

— „Hei, domnule, câți doftori, câți avocați, câți profesori au trecut prin mânele mele! Când îi văd acuma, par'că văd băeții mei!..."

După vechiul și frumosul obicei, acuma, primăvara, când gospodarii încep să facă straturi în grădină, când „vacile Domnului" aleargă pe toate gardurile de bucuria soarelui cald al lui Marte, când Paștele-s după ușă, nu-i gospodină să nu se silească a griji în casă pentru o „zi mare ca aceea..." Și gazda mea e o gospodină cu care mă laud. De trei zile de când tot grijește și tot nu i se pare încă destul de curat... Nu știu ce are anul acesta, căci s'a hotărît să scoată afară și dulapul cel mare din tindă, care stă acolo neclintit de 20 de ani „de când l-a cumpărat răposatul..." Și l-a scos. Când l-a clintit din loc, a căzut jos o mulțime de hârtie care se ținea între dânsul și pârete.

Curiozitatea și iubirea de lucruri vechi mă făcură să le cercetez, și, între caete de *„Istoria Orientului"* ori *„Patologie Infernă"* uitat de studenți din alte generații, și care puteau sluji de material pentru o *Istorie a învățământului la Universitatea din Iași,* dădui și peste un manuscript cu un *motto* latinesc. Autorul necunoscut și fără titlu. Multe pagini mucezite, așa că n'am putut să-i cetesc complect. Din conținut precum și din impresia ce-ți lasă chipul cum e scris — caligrafiecște — se vede că autorul manuscriptului l-a scris într'o epocă foarte nenorocită a vieții sale, și în fuga unei nopți de durere.

Iată manusriptul pe cât i-am putut descifra:

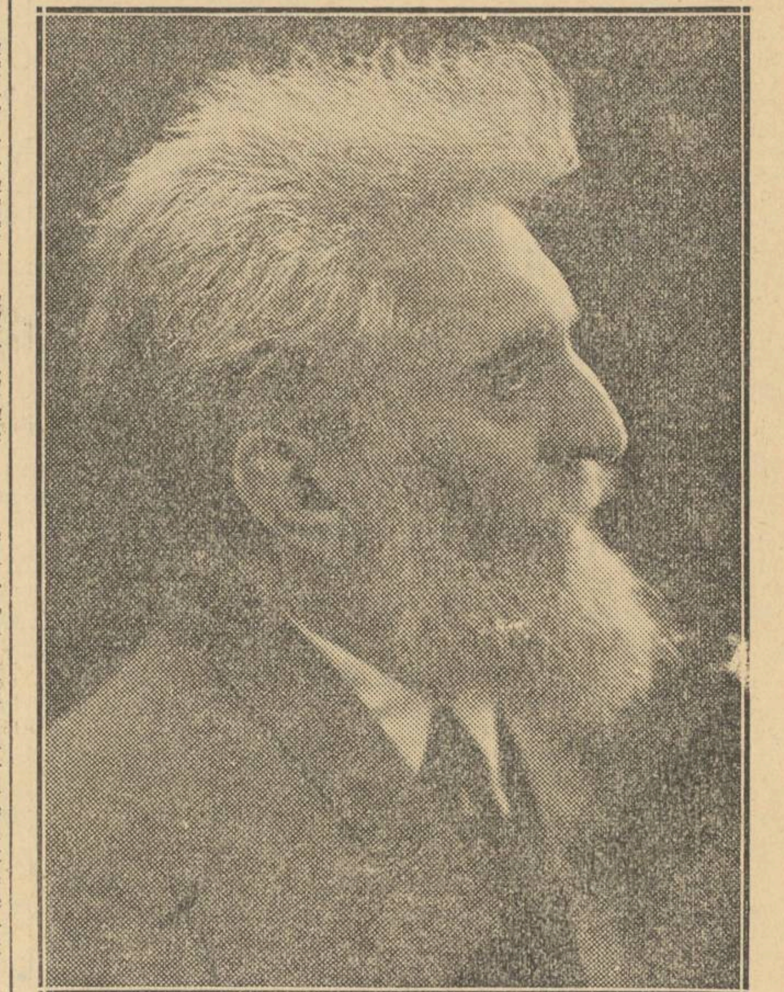
. . . .

Vivere, mi Lucili, militare est.
SENECA

...Ploaea nu se mai sfârșește de trei zile... Ce umezeală dureroasă! Și sgomotul mărunt și statornic al picăturilor care se cern pe acoperemântul șubredei mele case.... Ah! Picăturile acestea le simt tot mai aproape, mai aproape, — le simt pe inima mea!...

Acuma simt mai mult decât ori când durerea *singurătăței...* Știți voi ce-i singurătatea? Știți voi ce însemnează să n'ai pe pământ *nici* o inimă care să bată vreodată și pentru tine? Să simți cea mai mare durere, ori să simți o bucurie și să n'ai cui o spune! Să n'ai o mână care să-ți netezească fruntea, atunci când în lupta vieții vei fi căpătat o lovitură teribilă!... Poți să mori, să cazi la marginea unui drum, să rupă câinii din tine, și nimeni, nimeni nu va vărsa o lacrimă pentru tine... Vor trece, se vor simți datori să le fie „milă"... Vor anunța primăria că un hoit împuțește ulița...

Cum s'alung aceste gânduri? Să cetesc? Ce să cetesc? Am început *„Idiotul"* lui *Dostoewski,* dar am ajuns tocmai la o parte cam plictisitoare. Are dreptate *Voguë, „Idiotul"* are prea multe digresii. Scriitorii aceștia ruși, care scriu pentru un popor așezat, unde viața are încă ceva de patriarhal, se dedau la niște analize prea minuțioase, prea „pe larg". Un romancier francez care scrie pentru un popor vecinic în mișcare, pentru un popor unde fiecare minut al vieții costă bani, pentru un popor care trebue să-și împartă gândurile și activitatea în atâtea și atâtea direcții, romancierul francez e nevoit, silit, să fie scurt. Dacă comparăm viața cu niște unde, putem zice că scriitorii ruși ne dau în scrierile lor însăși aceste unde, scriitorii francezi ne dau părțile culminante, vârfurile undelor. Scriitorii francezi ne dau viața văzută din *goana vieții,* rușii, văzută din *pasul vieții...* Cu toate acestea scriitorii ruși îmi plac mai mult decât cei francezi... Dar în seara asta nu pot urmări o analiză așa de minuțioasă, nu pot ceti *„Idiotul"...* Voi lua de sigur pe *Eminescu.* Căci în vremea celor mai mari dureri l-am cetit pe *Eminescu...* Poezia *adevărată* este condensarea simțurilor și *Eminescu* este poezia *noastră,* condensarea simțirilor noastre, ale așa numiților „proletari intelectuali".

G. Ibrăileanu

Și așa de adevărat este că *Eminescu* întrupează simțirile noastre, în cât... Un exemplu:

Pe lângă plopii fără soț
Adesea am trecut,
Mă cunoșteau vecinii toți,
Tu nu m'ai cunoscut.

Nu vedeți aicea un tânăr proletar intelectual care se înamorează mai întotdeauna de o domnișoară din „Societatea înaltă" și cu care nu poate veni în contact din pricina deosebirei de poziție socială și pe care o pândește din drum? Dar este banală trecerea unui tânăr cult și sărac pe la fereastra unei domnișoare boeroaice. Este un clișeu acesta în literatura românească! Proletarii intelectuali ies din o pătură socială de ale cărei domnișoare nu se pot înamora. Dar „plopii fără soț?" Nu vedeți orașele noastre de provincie, cu casa în ogradă, cu un lung șir de copaci — și plopi mai ales — înșirați dealungul unui gard de scânduri? Dar o poartă mare, greoae, cu numărul casei... a, ierdați, intru în amănunte prea personale și arta e impersonală, nu-i așa, Domnule *Maiorescu?* 1) Ce frumos

1) Aluzie la polemica *Gherea-Maiorescu* din acea epocă relativă la arta tendențioasă și arta pentru artă. *(C. S.)*

(Continuare în pag. II-a)

studiu s'ar putea face asupra lui *Eminescu*, din punct de vedere a legăturilor dintre poezia sa şi „publicul cetitor" care, în ţara românească, e alcătuit aproape exclusiv din proletari intelectuali... Mi-aduc aminte de deosebirea pe care o face *Taine* între publicul englez şi francez pentru a arăta deosebirea între *Tennyson şi Musset*.

Un lucru însă îmi strică la *Eminescu*. E exclusivismul amorului din poeziile lui... Căci nu-s amorezat... am fost de mult, la optsprezece ani... Iar poarta şi gardul şi plopii, de care vorbiam mai sus, Dumnezeu ştie de vor mai fi fiinţând şi acuma...

Singurătate!

Dorinţa de un suflet care să te asculte, să te'nţeleagă... asta aşi voi să găsesc eu în *Eminescu*... şi nu găsesc. Nu-mi trebue mie „braţe moi", „păr galbăn" pentrucă poţi să le ai şi să fii tot singur! Şi totuşi îmi place *Eminescu!* Imi place să-l cetesc, pentrucă, făcând abstracţie de obiectul dorinţei acestui nenorocit poet, rămâne tonul de tristeţe, de nemulţumire, de dor, pe care eu le *aplic* la propriile-mi dorinţi... Şi apoi cine ştie dacă Eminescu nu va fi simţit acelaş sentiment de *singurătate* şi dacă nu cumva, înşelându-se pe sine, „braţele" şi „ochii albaştri" nu vor fi fost tocmai căutarea unui leac al acestei singurătăţi...

In sfârşit trebue să cetesc pe *Eminescu*... Ce jalnic se plânge firea afară!... Sfâşietor şueră vântul... In goana lui se repede printre copacii trişti, „farmă o creangă", s'aruncă în geamul meu care abia se împotriveşte... ş'aleargă mai departe, cine ştie unde!

. . . .

Trecut-au anii ca nori lungi pe şesuri
Şi niciodată n'or să vie iară,
Căci nu mă'ncântă azi cum mă mişcară
Poveşti de doine, ghicitori, eresuri.

Ce fruntea-mi de copil o'nseninară,
Abia 'nţelese, pline de 'nţelesuri.
Cu-a tale umbre azi în van mă'mpresuri.
O ceas al tainei, asfinţit de sară!

Să smulg un sunet din trecutul vieţii
Să fac, o suflet, ca din nou să tremuri?
Cu mâna mea în van pe liră lunec:

Pierdut e tot în zarea tinereţii
Şi mută-i gura dulce-a altor vremuri
Iar timpul creşte'n urma mea... mă'ntunec!

Ce nenorocit trebue să fi fost omul care a scris aceste rânduri! Trecut-au anii ca norii lungi pe şesuri! Ce silă, ce descurajare îţi produc toamnele, când săptămâni întregi vezi nouri, nouri, nouri, ducându-se unii după alţii, „trecând pe şesuri". Şi când viaţa întreagă ai trecut-o în această silă şi descurajare!... Şi când „pierdut e tot în zarea tinereţii?" Sunt multe cuvinte care, fiind des întrebuinţate, sau adresându-se unui suflet care nu găseşte întrânsul elementele care corespund acestui cuvânt, trec drept banale... A nu mai avea nici o nădejde. Este din aceste cuvinte... Şi ştiţi voi ce însamnă a nu mai avea nici o nădejde?... Ştiţi voi ce înseamnă a te mişca, a te duce colo şi dincolo şi a te întreba în acelaş timp: pentru ce toate acestea?

Ce nefericit trebue să fi fost *Eminescu!* Şi totuşi un artist, chiar în cea mai mare nefericire, are şi o bucurie — aceea că poate să-şi spue bine şi frumos nefericirea: fericirea creărei operei de artă.

Dar noi, nenorociţii aceştia, care nu putem fixa un sentiment, noi, amicii platitudinei!? Avem şi noi o mulţumire: să ne convingem că sufăr *toţi*. Când ştii că sufăr toţi, eşti mai mulţumit. Bestia omenească nu suferă atâta de propiile-i nefericiri, cât de fericirea altora.

— Dar sunt unii mulţumiţi! Sunt unii care nu-i singuri!...

— Li se pare lor, voi răspunde... Şi ce pot răspunde alta? Căci mi-am pus în gând cu tot dinadinsul să mă mângâi cu ideea că nimenea nu se poate lăuda: „nu-s singur!"

Va să zică trebue să dovedesc, sau mai bine, să-*mi* dovedesc, că oamenii, prin natura lor, sunt singuri, izolaţi unul de altul — din punct de vedere sufletesc, bine înţeles.

Convin că, dacă n'ar fi noapte, dacă ploaea şi vântul n'ar conspira împotriva mea, dacă n'aşi fi proletar din armata de rezervă, dacă aşi avea pe cineva (în înţelesul admis al cuvântului: a avea pe cineva) poate n'aşi medita ceva aşa de „straşnic" *la adresa* omenirei... dar lăsaţi-mă să fac puţină filosofie... după ce voi — societatea — m'aţi pus în aşa condiţii, nu fiţi atât de cruzi încât să-mi răpiţi singura cale de mângâere: filosofarea singurătăţii omeneşti!...

Omul e o bestie sociabilă — „Zoon politicon" al lui *Aristotel*.

Până în momentul când nevoia l-a împins să se întovărăşească cu alţii într'o comunitate, omul a fost o bestie, cum e lupul ori gâsca. Ca bestie omul n'avea nici o înclinare sufletească către semenii săi. Lupta cu ghiarele şi cu dinţii împotriva tuturor celorlalţi şi singura apropiere era apropierea de femee, legătura sexuală.

Când bestia, de frica naturii înconjurătoare, făcu societate, atunci pentru întâiaşi dată începură să se nască sentimente sociale omeneşti — atunci începu să apară *omul*. Dar în aceste societăţi oamenii continuară a se lupta între dânşii şi împotriva altor asociaţii omeneşti. Şi această luptă între om şi om durează până azi, ba azi ne putem mândri chiar cu îndârjirea ei.

Ce are omul azi în sufletul lui?

Are tot ceiace îi dă natura sa de bestie, tot ceiace i-au dat, prin moştenire, atâtea şi atâtea veacuri de „luptă pentru trai", tot ceiace îi dă experienţa lui actuală, zilnică, viaţa lui de luptă împotriva oamenilor. Şi mai are şi ceiace i-a dat viaţa de societate, mai are ceva sociabil.

Dar care precumpăneşte? Nu-i nevoe de un psichometru pentru a răspunde. Priviţi în omenire şi vedeţi cum oamenii se urăsc unii pe alţii, cum fiecare îşi caută de trebile lui, cum fiecare se socoate un centru al universului... tot ce există e utilizabil pentru dânsul — a fi utilizabil pentru *mine*, asta-i menirea oricărui lucru şi oricărei fiinţi ce există împrejurul meu. Iubirea de oameni nu există. Bestia predomină în om. Omul e mai mult „Zoon" de cât „politicon".

Dar prietenia, amorul? Acestea nu-s un corectiv al bestialităţii omului? Cu alte cuvinte nu sunt oameni care să nu fie singuri?

Prietenia este legătura câtorva oameni care au un *comun*. Se cere numai decât un scop comun tocmai pentrucă oamenii, ca oameni, sunt îndepărtaţi unii de alţii, prin faptul că fiecare are de scop propria lui mulţumire, scop care implică vrăjmăşie faţă cu ceilalţi oameni şi din partea lor. Comunitatea scopului, adică identificarea obiectivului luptei se pare că face să *uiţi* vrăjmăşia ce o ai pentru un *om*. Doi negustori care s'ar întovărăşi ne mai fiind concurenţi în „lupta pentru trai" din piaţă, n'ar mai vedea unul în altul un vrăjmaş comercial. Tot aşa doi oameni care s'ar întovărăşi *sufleteşte* pentru acelaş scop, ar uita, că prin natura omenească, sunt sufleteşte vrăjmaşi. Prietenia e deci un fel de armistiţiu în luptă pentru trai...

Dar această comunitate de scop face să uiţi vrăjmăşia către om, vrjmăşia intrată în celulele creerului, tot rămâne. Ba nici n'o uiţi complect. 1)

Aţi văzut vreodată doi prieteni „buni" „mari"? De sigur. Ei bine, ştiţi... „frate, frate, brânza pe bani"... Dar sunt şi prieteni unde brânza se dă fără bani... Dar aţi văzut vreodată prieteni „buni, sinceri", care să nu se menajeze, care să nu caute momentul „oportun" pentru a mărturisi celuilalt o nemulţumire făcută de acest „celălalt" care să nu fie dator a păşi marginile intimităţii, care să nu se poarte cu sistem în prietenie, care să-şi deschidă *complect* inima unul altuia şi fără calcul? „Sufletele noastre, zice *Emile Montégut*, vorbind despre *Regele Lear*, sunt fără milă izolate în acest castel de carne, cu zidurile opace, unde sunt prizoniere"... Şi ceeace e grozav e că această *stare* trebue să ne fie *regulă*... Am cetit cândva într'un ziar o învinuire adresată celor care şi-au manifestat pe faţă admiraţiunea sinceră pentru un mare poet. Invinuire dreaptă, căci dechiderea necalculată a sufletului e un defect în luptă pentru trai, e un beteşug al luptătorului şi ca atare e un ce caraghios, urît... Cu un cuvânht nu există în prietenia cea mai mare uitarea complectă cum că prietenul e un *altul*, o altă lume sufletească, un alt mănunchiu de dureri şi bucurii, cu care trebue să te porţi aşa ca să nu-l jigneşti, să nu-i aduci vătămare ambiţiei, egoismului.

Ei bine, în toate aceste jene şi menajări vorbeşte experienţa căpătată în lupta pentru trai, a noastră şi a strămoşilor noştri. Această experienţă ne-a gravat în creer frica, neîncrederea faţă cu omul, această experienţă ne-a deprins să ne închidem ca un melc. In toate aceste se vede rânjind bestia egoistă, nesăţioasă, întunecoasă din noi. Ne-am deprins a vedea — conştient sau inconştient — în om un *concurent* şi *omul-concurent* a ajuns o naţiune nedivizibilă, în mintea noastră. Prietenie complectă nu poate exista. Luptele de veacuri dintre om şi om s'au gravat adânc în creerul nostru şi ne stăpânesc prin fatalitatea lor...

O observaţie: Intre prieteni se face adesea spirit — unul pe socoteala altuia. Dar spiritul este arma cea mai poleită de *luptă*.

...Mă obsedează o amintire. Am cunoscut doi „prieteni buni", dintre cei mai buni pe care i-am văzut. Fireşte să nu pot fi doi oameni în care proporţia între elementul omenesc şi bestial să fie aceeaşi. Şi din aceşti doi prieteni, unul era mai iubitor, mai sincer, decât celălalt. Ştiţi povestea? Prietenia s'a stricat din pricina sincerităţii celui mai sincer. Celălalt n'a putut suporta sinceritatea şi mai cu seamă iubirea celui dintâi... Cel care avea mai mult *omenesc* întrânsul era jignit de bestialul din celălalt. Iar pentru cel mai „bestie" iubirea celuialt era o povară pentru că-l obliga la o iubire ce n'o putea găsi într'însul, iar sinceritatea celuilalt i se părea pur şi simplu caraghioasă pentrucă, cum am spus, deschiderea sufletului peste marginea permisă fiind un defect în lupta pentru trai, fiind „contra naturei" e neestetică... Cel mai sincer fu tratat de celălalt ca un copil plicticos. Dacă „bestia" ar fi egală în prieteni, cantitatea de prietenie la care au ajuns s'ar menţinea; negalitatea bestiei strică şi acea slabă prietenie.

Şi încă o amintire. Doi prieteni, tot buni... Dar unul ajunge nenorocit — prietenia se strică. Poetul *Ovidius*, are dreptate: „Danec eris felix, multos numerabis amicos" — pentrucă un om fericit te face să rîzi, să petreci, contribue deci la desvoltarea fericită şi „armonică" a persoanei dumitale, pe când un om nefericit îţi supără simţurile.

Şi, când ştii toate acestea, şi mai ales că prietenia ţine scurt, adică când ştii că mâine, poimâine, acel ce azi ţi-i prieten îţi va fi străin — atunci simţi înstrăinarea chiar pentru prietenul actual...

Amorul!

Amorul e o sumă fisologică, un aliaj — nu un amestec — de sexualitate şi de prietenie. Este amestecul elementelor care apropie pe bestia de bestie şi pe om de om. Intâiul element e bestial. Al doilea, prietenia, am văzut ce este. Apropierea complectă între doi oameni, prin amor, nu poate fi. Desigur însă că amorul e cea mai mare apropiere, căci sexualitatea cimentează mai tare legăturile omeneşti... Vorbesc de *amor*, nu de înflăcărare după carne proaspătă şi bine tăiată.

. . . .

Şi toţi simţim nevoea de *cineva*, unii mai desluşit, alţii mai vag. Omul pe lângă nevoile economice mai are şi nevoi sentimentale. Şi dacă puţini au loc la banchetul vieţii economice, aproape nimenea nu ia parte la un banchet al vieţii sentimentale. Şi dacă unii sunt mulţumiţi cu viaţa lor sentimentală, cu sprijinele morale pe care le au — există o categorie de oameni, care, chiar după chipul comun de a judeca *singurătatea*, sunt singuri.

Este proletarul intelectual, care prin cultură şi aspiraţii se desprinde cu totul de pătura din care a ieşit. Se înstrăinează de mamă, tată, fraţi; care nu se poate însura, fiind sărac; nu poate avea copii şi rar poate avea prieteni, pentrucă un suflet înreit de împrejurări nu mai poate avea acel idealism care condiţionează o prietenie. Şi o prietenie trecătoare; dar prietenia mamei, fratelui, nevestei, copiilor, nu-i aşa de trecăcătoare, — şi pe asta n'o poate gusta proletarul intelectual *când e cinstit*, adică sărac... Observaţi că aici vorbesc de prietenia aşa cum o înţeleg toţi.

Suntem condamnaţi la singurătate, bestia din noi o porneşte, şi noi sărmanii n'avem ce face: ne supunem... Să ştii că ai trecut prin lumea asta — odată numai, în timpul fără margini — şi că niciodată n'ai fost cu alţii!... Niciodată! Niciodată! Suntem, noi oamenii, o colonie mizerabilă, pierdută în spaţiul şi timpul fără sfârşit, şi noi ne urîm, ne suntem strein unul altuia... Aduceţi-vă aminte de „Visul" lui *Byron:* Omenirea a pierit.... au mai rămas doi oameni numai, şi aceia *încă* se luptă, se sfâşie...

Şi o idee grozavă mă urmăreşte: Nu cumva simţurile ne înşală... nu cumva fiecare vedem lumea altfel, vedem altceva, nu cumva dară ceeace nemai lega, identitatea pentru fiecare a lumii din afară, nu cumva şi aceasta nu există? O, atunci singurătatea e absolută!...

. . . .

Şi totuşi eu, perdut într-o odăiţă mizerabilă, în fundul unei mahalale, fac un vis frumos. La anul *„2000"* atunci când meschina luptă dintre om şi om va înceta, atunci sufletul nostru nu numai că nu va mai fi hrănit cu acest individualism, cu această înstrăinare, dar încă, din pricina lipsei de „exerciţiu" în această infamă direcţie, va perde şi bestialitatea moştenită.... Şi atunci iubirea va domni între oameni, atunci se va putea zice fără a greşi:

Acum a apărut complect o nouă specie pe lume: OMUL.

Dar pentru a aduce acea lume fericită, trebue să luptăm. Pentru a lupta trebue să fim relativ cu sufletul echilibrat, liniştit... Decepţiile omoară. Şi cele mai multe decepţii le avem din pricina purtării prietenilor noştrii... Pentru a nu avea decepţii trebue a ne scoate din inimă sentimentele de sociabilitate şi altruism... Şi aşa să luptăm, să aducem lumea viitoare, unde noi, flămânzii economiceşte şi sentimentaliceşte, să ne putem bucura...

Atunci la *„2000"* banchetul vieţii sentimentale se va întinde lung şi larg pentru omenirea care, în sfârşit, se va odihni de lupta atâtor veacuri trecute...

— Dar până atunci câte toamne îşi vor fi scuturat frunzele pe mormintele noastre!"

. . . .

Aici se sfârşeşte manuscrisul. Nu ştiu pentru ce scop a fost scris şi de ce n'a fost publicat. Şi nu înţeleg de ce autorul l'a lăsat după dulapul cucoanei. Şi cer ertare — dacă aceste rânduri cad sub ochii sei — că i-am publicat gândurile; singura mea scuză este dorinţa ce am avut ca unele adevăruri (căci nu admit tot ce e în manuscript) ce conţine, să vadă lumina zilei.

Autorul se pare un om cam nenormal, cu nervii cam detractaţi — se poate. Dar poate tocmai din astă pricină să fi văzut unele lucruri bine. Un ochi desvoltat peste măsură e anormal, dar vede bine. Iar la frică mare urechea aude mult mai straşnic. Aude, nu-i vorbă, şi ceeace nu este — halucinaţii — dar mintea poate controla dacă urechea are dreptate... Vor învinui unii pe autor că vorbeşte fără să aibă destulă cultură. In locul lui eu aşi răspunde acestora: Dacă iubirea şi prietenia trebue s'o cauţi în cărţi, apoi... cele susţinute de mine sunt cu atât mai adevărate.

UN SOCIABIL

1) Trebue a se înţelege că ideea sau sentimentul de vrăjmăşie despre care e vorba e în cele mai multe cazuri inconştient. Nu doară îţi zici: ăsta şi ăsta mi-s vrăjmaşi.

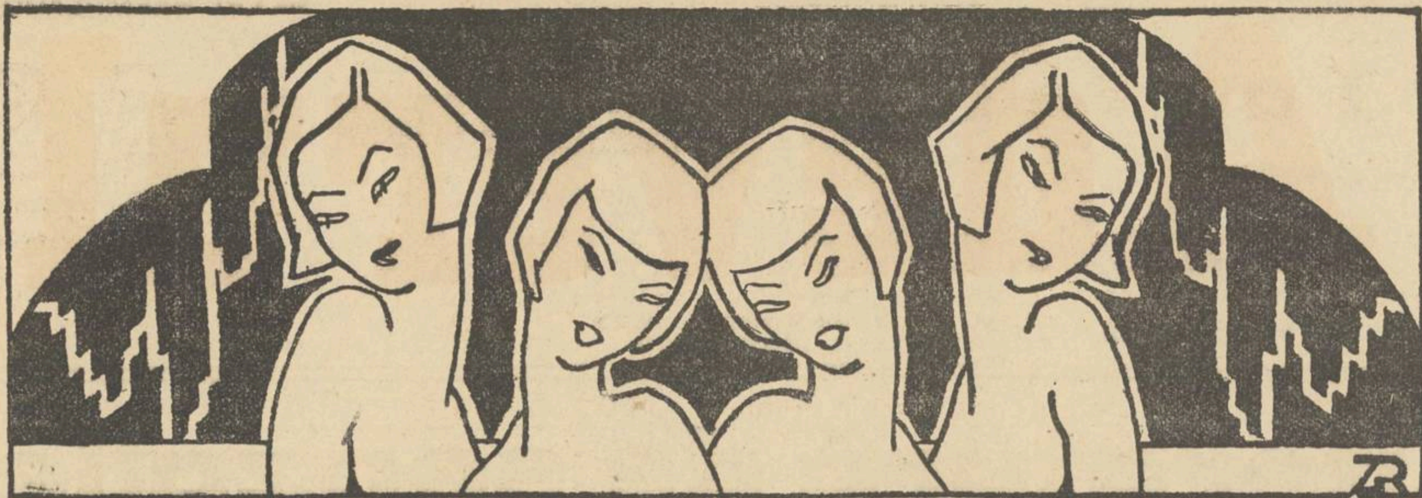
Vizitaţi ITALIA!

Italia... Cui nu-i este dor de Italia, ţara artei clasice, cu cerul său senin, veşnic surâzător? Cine nu şi-a dorit în taină să fie odată în Venezia, — oraşul unic, „Serenissima", cu gondolele şi cu palatele sale ca din vise, ale căror trepte sunt scăldate de valurile Adriei?... sau Florenţa, oraşul florilor, cu comorile sale de artă neasemuite. Pe urmă mai departe Roma, „Cetatea eternă", cu majestoasele ruine ale vechei Rome imperiale. Cine nu va fi prins de un fior sacru, gândindu-se că va păşi pe acelaş loc, pe „Forum Romanum", unde cu mai mult de 2000 de ani înainte s'au desfăşurat evenimentele care au sguduit lumea, sau se va preumbla pe Via Appia, pe aceeaş cale, pe acelaş drum, pe care au pornit odinioară legiunile romane pentru a cuceri lumea!

Noi toţi cunoaştem, din istoria artelor, reproducţiuni din operile unui Tizian, Raffael, Michelangelo, statui întântătoare, elene şi romane ale Cezarilor, ale Zeilor şi Zeiţelor din antichitate, dar nu fiecare din noi poate să spună că a văzut cu ochii aceste comori de artă...

Cunoscuta Societate C. T. F. I. organizează între 5—24 Sept. a şaptea excursiune cu programul Veneţia, Bologna, Florenţa, Roma, Neapole, Pompei, Insula Capri, Trieste, Grotte din Postumia, Belgrad, călătoria pe Dunăre.

Cereţi prospecte şi informaţiuni la Secr. C. T. F. I. Ing. E. Erdés, Bucureşti Calea Victoriei 168.

Caleidoscop intelectual

Poetul valsului

Domnul N. D. Ghermani, care a publicat în „Convorbiri literare" un studiu asupra lui Johann Strauss, — atunci când întreaga lume îi sărbătorea centenarul, — se ocupă, în ultimul număr al aceleiaşi reviste, de un frate mai mic al „regelui vasului", de dirijorul şi compozitorul Josef Strauss.

Josef Straus, — scrie d. N. D. Ghermani — nu avea însuşirile fratelui său, de dominator al maselor. El era un suflet mai închis, un temperament mai retras, mai modest, mai melancolic decât fratele său cu renume mondial. Şi, dacă celui din urmă i se cuvenea titlul de „rege" al acelor cântece care au stat la baza succeselor sale, întregul caracter al operei lui Josef Strauss îi îndreptăţeşte calificativul de „poet al valsului". Căci întreaga sa operă, căreia îi lipseşte şi partea eroică, şi partea de veselie bacantică şi de vioiciune puternică, pe care le găsim adeseori la Johann Strauss, respiră numai poezie, poezia melancoliei, poezia dorului, poezia suferinţii.

Niciodată n'a bănuit Josef Strauss că va călca pe urmele fratelui său. El făcuse studii de inginerie şi, dacă un accident nu l-ar fi împiedicat pe Johann Strauss să-şi conducă o bucată de vreme orchestra, inginerul Strauss ar fi continuat să lucreze până la sfârşitul vieţii sale în cine ştie ce fabrică austriacă. In anul 1853, Johann Strauss se îmbolnăvi şi se văzu silit să urmeze o cură mai îndelungată în staţiunea balneară Neuhaus. Ca să plece liniştit, el nu găsi altă soluţie decât să fie înlocuit la conducerea orchestrei de fratele său, care, deşi nu cunoştea vioara şi nu compusese nici o operă, avea un deosebit simţ muzical.

Joseph Strauss primi propunerea fratelui său, numai ca să-l scoată pe acesta din încurcătură. El se temea de un insucces, dar Johann Strauss nu se înşelase. Debutul din seara de 23 Iulie 1853, ca dirijor al orchestrei dela restaurantul „Zum grünen Zeisig", a dovedit că în Josef Strauss sălăşluia un muzicant fin şi delicat. După acest succes, începe şi cariera sa de compozitor şi, în mai puţin de şaptesprezece ani, el dărueşte lumii muzicale aproape trei sute de opere.

Dela 1853, Josef Strauss n'a mai încetat de a alterna cu Johann Strauss la conducerea celebrei lor orchestre din Viena, învăţând între timp vioara şi dând un examen de capacitate pentru teoria muzicii şi contra-punct.

In 1862, Josef Strauss l-a însoţit pe fratele său Johann în Rusia, unde fraţii Strauss au concertat ani de-a rândul, în sezonul de vară, la un local din Pavlovsk lângă Petrograd, cu un succes deosebit. Primirea ce i s'a făcut lui Josef Strauss acolo, a fost o sancţionare a frumoaselor sale însuşiri.

După un turneu prin oraşele Germaniei, Josef Strauss îşi simţi sănătatea zdruncinată şi activitatea lui începu să-şi micşoreze intensitatea. In 1868, nu se mai putu consacra deloc conducerii orchestrei.

El a făcut totuşi o sforţare supraomenească, pentru a însoţi şi a ajuta pe fratele său în călătoria obişnuită de vară în Rusia, în 1869; iar în anul următor mai încheiă un contract pentru o serie de concerte la Varşovia. Această imprudenţă i-a pus capăt vieţii. In timp ce dirija unul din aceste concerte, Josef Strauss se prăbuşi de pe pupitru şi zăcu după aceea mai bine de două luni. Soţia sa mai putu să-l aducă în patrie, unde, curând după sosire, Josef Strauss muri, înainte de a fi împlinit 43 de ani.

Pentru a ne înfăţişa caracterul lui Josef Strauss, d. Ghermani subliniază între altele următorul fapt. Johann Strauss-tatăl a vrut să facă din fiul său un ofiţer. Intr'o scrisoare, prin care-l ruga să-l lase să îmbrăţişeze altă carieră, Joseph, Strauss îi scria tatălui său: „Nu mă arunca, scumpe tată, în această viaţă nestatornică, aspră, care distruge orice simţire pentru cele umane. Nu vreau să învăţ să-mi ucid semenii. Ca om, vreau să fiu de folos oamenilor; ca cetăţean-statului".

Cu rarele sale însuşiri, Josef Strauss a entuziasmat şi a mişcat profund pe auditorii săi. El şi-a ajuns idealul: generaţii întregi de oameni s'au desfătat la auzul valsurilor, mazurcilor şi polcilor sale, care şi azi continuă să se bucure de-o popularitate excepţională. — J.

Robia femeii în lumea veche

In India de odinioară, condiţia legală a femeii era categoric determinată de legile zise ale lui Manu:

„Femeia, în copilărie, depinde de tatăl ei; în tinereţe, de bărbatul ei; dacă-i moare bărbatul, de fiii ei; dacă n'are fii, de rudele apropiate ale soţului ei; căci o femeie nu trebue niciodată să se conducă după placul ei".

Cum India a fost leagănul civilizaţiilor greacă şi romană, se poate spune că această formulă a trecut deadreptul la întreaga antichitate clasică, la care, în adevăr, o găsim în aplicarea ei cea mai întinsă.

Revista „Viaţa medicală" arată că situaţia femeii în Grecia, în toată perioada clasică este o veşnică minoritate.

In viaţa obişnuită, se poate foarte bine ca femeia să fie onorată, iubită, tratată cu respect şi blândeţe, dacă dă peste un bărbat bun şi delicat; ba dacă e prea nervoasă şi bărbatul slab, se poate chiar ca ea să fie stăpâna casei; asta e chestie de temperament, de moravuri.

Se poate să fie adevărate scenele de familie, reprezentate pe unele vase pictate şi alte mărturii de acestea.

Dar garanţii legale sunt puţine sau nu sunt de loc.

In mod legal, femeia e numai mama copiilor ei; încolo, este un fel de intendentă, o guvernantă de încredere, dacă voiţi, ceva mai bine tratată de cât sclavele.

Dacă n'are copii, dacă nu mai place, bărbatul ei o izgoneşte prin divorţ, întotdeauna uşor pentru dânsul, pe când ea nu-l obţine de cât cu mare greutate.

Bărbatul poate să-şi cedeze femeia prin testament oricui vrea el şi femeia e silită să se dea, dacă a dat-o soţul.

Sclavă sau curtezană, aceasta era pentru femeile grece alternativa, pe care numai moravurile o corijau mai mult sau mai puţin după epoci şi după cazuri particulare. — h.

Mobilizarea femeii

Războiul ne-a dat multe lecţii, între altele una mai bine înţeleasă astăzi, — anume: rolul important pe care-l va avea femeia în conflictul viitorului. Fără a imita sovietele, care au creat (numai în vederea publicităţii), — faimoasele „batalioane ale morţii" trebuie să recunoştem că participarea sexului slab în conflictele viitoare va fi din ce în ce mai important.

Inainte de războiu încă, am fost martori la o activitate feminină la care nici nu ne-am fi aşteptat.

Nu mult după aceia, oricine a înţeles că războiul era al tuturor.

In timpul ostilităţilor, bani, fabrici, drumuri de fier sunt la dispoziţia autorităţilor militare, ca şi bărbaţii şi femeile lor. De sigur nu pentru a lupta în acelaşi fel.

Şefii civili şi militari au studiat utilizarea posibilă într'un viitor războiu şi au stabilit rolul ei.

S'ar putea afirma cu îndrăzneală că în ultimul războiu femeile ar fi putut înlocui 250.000 bărbaţi, liberând astfel în favoarea armelor aproximativ 10 divizii.

Intr'adevăr la Cartierele generale şi la serviciile din dosul frontului bărbaţii îndeplinesc servicii, pentru care femeile ar avea mai multă chemare. De pildă să conducă automobilele, să îndeplinească funcţiunea de telefonistă şi altele.

Concepţia modernă a naţiunii întregi, preocupată în mare măsură de războiu, trebue neapărat să recunoască şi să ceară chiar întrebuinţarea femeii la serviciile militare din interior în industrie, trasporturi şi comerţ.

Aceasta va permite ca bărbaţii să fie lăsaţi la posturile lor, bărbaţii a căror activitate e productivă. Natural, această înlocuire a bărbaţilor va trebui să fie făcută progresiv, pe măsură ce femeile vor fi antrenate către noile lor ocupaţiuni.

Statele-Unite de pildă au o rezervă imensă de femei, care nu sunt obişnuite cu ocupaţiuni la care sunt constrânse femeile celorlalte ţări. Ele ar putea să ia parte la serviciile militare, apoi să se readapteze la viaţa civilă mult mai uşor decât soldaţii demobilizaţi.

De altfel această mobilizare a femeii va trebui să fie făcută cu multă prudenţă. Se va începe cu voluntariatul . Căci o formă de serviciu obligatoriu ar ridica încă proteste.

Probabil că femeile vor fi matriculate ca şi bărbaţii, se va ţine seama de vârsta, condiţia, aptitudinile şi educaţia lor, — aşa fel ca în caz de nevoie să fie chemate la serviciul militar, ori care ar fi acesta, numai cele care ar putea fi necesare patriei.

Premiile şcolare

Pentru premiile, ce se dau elevilor la sfârşitul anului şcolar, recomandăm următoarele minunate volume:

Cărticica păsărilor şi animalelor de Ion Cireşu. . . .	Lei 30
Ursulică, romanul unui căţel năzdrăvan de P. Ghiaţă-I. Rotaru	„ 40
Glume pentru copii de Horia Prundu-Petre Cetină . .	„ 30
Familia lui Chiţ-Chiţ (teatru pentru copii) de Ion Pas.	„ 50
Haplea în străinătate de Moş Nae	„ 50
Jertfa Lilianei de N. Batzaria	„ 60
Povestiri pentru copii de L Tolstoi, trad. de A. Toma.	„ 100
Iconiţa Zorinei de C. Manolache	„ 50
Irozii de Anton Pan	„ 20
Visul lui Bimbirică de Ion Cireşu	„ 25
Cei trei fluturaşi de Cetină-Chirea	„ 20
Evreica (nuvele şi povestiri de Andersen).	„ 30
Poveşti cu noroc de Ali-Baba, cu clişeee în culori. . .	„ 80
Urechilă romanul unui măgar fără noroc	33
Viaţa lui Eminescu de Gala Galaction	„ 8
Din viaţa animalelor de G. Panu	„ 20

Aceste volume se găsesc de vânzare la toate librăriile din ţară şi se pot comanda şi direct dela editura *„Adeverul" S. A., Bucureşti, Strada Const. Mille* (Sărindar) *No. 7—11* trimiţându-se costul volumelor prin mandat poştal şi indicându-se pe cuponul mandatului numărul volumelor comandate. Expediţia se face prompt şi franco la domicili.l indicat. *Pentru comenzile colective ale şcolilor 25 la sută rabat.*

INDISCUTABIL PÂINEA HERDAN E CEA MAI BUNĂ

Tablete

Critică şi critică

La început, ca în toate celea, era critica, la numărul singular, unică, de vreme ce şi omul unul era. Adică la început de tot nu era critică de loc, dat fiind că scrisul nici nu începuse şi că meşteşugul gândirii, care-i unul din meşteşugurile, şi cel mai bun, de-a ţi-o ascunde, nu fusese descoperit.

Dar, în sfârşit, pentrucă toate lucrurile, cum zici, sunt cu început şi pentrucă unul din meşteşugurile de-a displace, fără să insişti pe un singur punct, până la durere, (vezi: Manualul Bunului Dentist) este de-a-le considera cu inocenţă, de la început, mai la început, adică înaintea criticii fusese, zic, şi nu am zis prea mare lucru, creaţiunea **(la création).** Dacă vrei să facem terminologie, după creaţie s'a ivit creatura. Abia zămislise Dumnezeu pe Adam, că acesta, lăsat în voia propriilor sale unelte, a dat naştere lui Cain, frate bun însă cu psicologia strîmbă al blândului Abel, liricul şi pastoralul.

Nu este din veac sorocită critica să fie critică pură, adică să-şi puie pasul în pasul lui Abel, după ce Abel s'a riscat să calce întâiul, în mocirla senină şi fără drum. Căci atunci critica s'ar resemna la rolul hamalului **(du porte-faix)** cu geamantalele în spinare, pornit prin ploaie după pasager. Totuş, una din critici, una din cele două sau din mai multe, se găseşte satisfăcută în rolul dificil al hamalului din gară, care, în lipsă de vehicule cu roate, o ia pe jos până la adresă. Această critică are şi ea o subtilitate personală, făcând hamalîc pentru pasageri absenţi, adică pentru persoane călătoare, care nu se află în gară la sosirea bagajelor şi care poate nu vor trece prin gara hamalului abstract niciodată, călătorind printr'alte continente.

Băgaţi de seamă, ce motiv frumos de poezie! O doamnă corect îmbrăcată, se preumblă de 50 de ani pe acelaş peron, la sosirea fiecărui tren, aşteptându-şi logodnicul necunoscut. El poate că nici nu s'a născut sau că a murit încă dinainte de-a se naşte fecioara întârziată. A mai rămas o speranţă: poate că logodnicul va sosi în ultima oră, la 78 de ani ai Doamnei, şi, ca să-l mai aştepte pentru cea din urmă dată, poate că Doamna va trebui transportată la sosirea ultimului tren, de hamali. Egală în fervenţă şi tenace în stilul ei, logodnica se întoarce după toate trenurile acasă, se desbracă de podoabele, muncite cu igliţa şi cu acul ei, răbdător şi minuscul, şi în rochie de casă, deschide pentru a mia oară, ghidul, ediţie recentă, al trenurilor expresse şi accelerate...

Domnişoara e critica prudentă şi distantă din pricina ceea, a literaturii tipărite departe, într'altă ţară, într'alte ţări, în toate ţările, afară de aceea unde e marcată pe hartă gara de aşteptare. E un gen de-a fi elegant şi de-a evita grosolănia responsabilităţilor de iniţiativă, de gust, de precizie şi de actualitate. Nici noi n'am face altfel de cât cronicarul de teatru, care ţine să-şi afirme imediat părerea, de preferinţă amabilă, asupra unei piese traduse, jucată cu câţiva ani mai 'nainte în ţara de origini, întârziindu-ne cu folos opiniunea câteva zile, în ceeace priveşte o piesă, scrisă în localitate. Un spirit macerat are nevoie de documente şi povaţa culturală spune: „să vedem ce au mai spus şi alţii". Nimic nu pare mai jignitor pentru orgoliul legitim al inteligenţei, ca împrejurarea de-a se înşela. Mă pot înşela relativ la cosmogonie, dar în materie de ciorapi şi batiste nu vreau să mă înşel niciodată. Le cumpăr după catalog şi m'am adresat caselor serioase.

Cealaltă critică îşi creează materialul, din care se ţese scufia de aur a sfinţilor şi nu se deslipeşte de Adam...

Dricuri, coşciuge

Un fabricant de căruţe s'a specializat în dricuri şi a exclus din atelierele lui orice trăsură de vii, rezervându-şi confecţionarea carelor funebre, probabil mai bănoasă. Un rând întreg de meserii exploatează cadavrul netransformat şi alt rând întreg îl transformă, fără să-ţi dai bine seama, mai ales de cele dintîi, decât în faţa unei firme sau a unui anunţ. Dela hingher pînă la „antreprenorul de pompe" se intercalează o sumedenie de meserii, la care nu te gândeşti dar pe care le exercită cu familiile lor laolaltă, câteva categorii onorabile de cetăţeni contribuabili, tăbărîţi din pricina celulei vii, pe celula moartă.

Intocmirea coroanelor de flori, **naturale** şi **artificiale,** pe un mizer colac de paie, învelit cu hârtie, şi decorativul durabil, organizat din mărgele mărunte, negre, albe, variat în frunze şi petale convenite, constituiesc meseriile cadavrului cele mai nevinovate. Oninioară, la acurateţa lor specială, participau construcţiile pe păr, expuse în vitrinile artiştilor peruchieri ca nişte mostre reconstitutive de morgă.

Fabricantul de dricuri oferă cumpărătorilor un dric ultimul model. Desigur, el ştie ce se caută şi ce se poartă mai bine decât clienţii, încă în viaţă, ai sinistrului vehicul, încurcaţi în mode pentru timpul de 24 de ore în poziţie verticală. Există, de sigur, o estetică a dricului şi a coşciugului, care în provincia cea mai civilizată a ţării formează un articol de atracţie al arterelor de promenadă. Coşciugul argintat primeşte lumina soarelui şi seara, a unui bec electric fulgerător, lângă coşciugul poleit cu aur.

E un moment de pradă a luxului special, momentul morţii. Prins între durere şi întunericul, subit precipitat în viaţă, omul cu cadavrul în casă calcă hipnotic în gol şi acceptă tot ce-i aduc industriile reunite, exploatând materialele vândute cu metrul cub sau impalpabile, religioase — şi plăteşte. Abia pe drumul către cimitir, făcut pas cu pas timp de câteva ore, într'un cortegiu împărătesc, cel rămas în viaţă vede cât e de frumos...

T. ARGHEZI

CUGETĂRI

Un om căruia nimenea nu-i place e mai nefericit de cât un om care nu place nimănui.

Marile nume înjosesc pe cei care nu ştiu să le poarte.

Semnul unui merit real, e când vezi că aceia cari îl invidiază sunt nevoiţi să-l laude.

Dacă culegi, floarea, pierzi rodul.

Când suferi, să priveşti durerea în faţă.

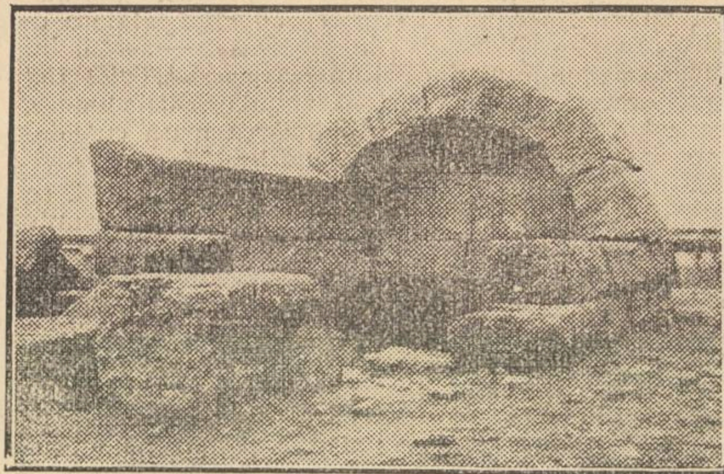
Cuvântul „totdeauna" e o minciună.

Mândria nu vrea să datoreze, iar amorul propriu nu vrea să plătească.

PLASTICA

— Cetatea Albă —

„Colecţia Apollo", care apare sub îngrijirea d-lui Al. Busuioceanu, prevede patru serii de broşuri ilustrate, cu text român şi francez: arta românească veche, arta românească modernă, muzee şi colecţii româneşti, oraşe şi locuri de artă româneşti.

Monument funerar antic găsit în împrejurimile oraşului

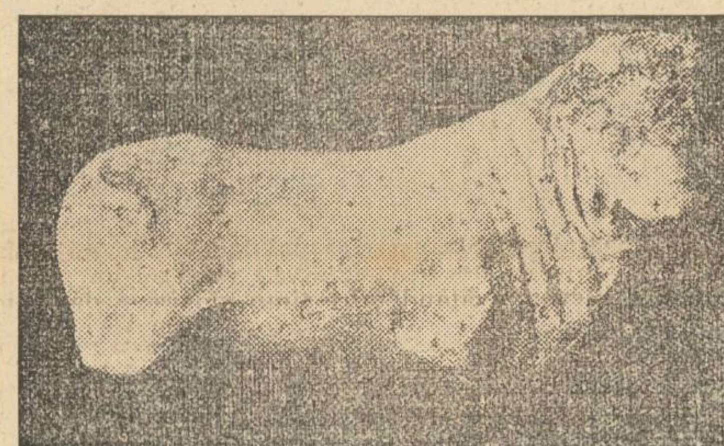
In seria oraşelor de artă din România a apărut de curând un studiu rezumativ asupra *Cetăţii Albe,* datorit d-lui *Paul Nicorescu.*

Autorul face un scurt tablou istoric al vechii cetăţi basarabene, înfăţişând în acelaş timp câteva din mărturiile artistice de seamă, descoperite prin acele locuri cu prilejul săpăturilor şi restaurărilor Cetăţii.

Pe la mijlocul secolului al VII-lea înainte de Cristos, oraşul Milet din Asia Mică înfiinţează câteva colonii pe coasta basarabeană a Mării Negre şi printre acestea, aci, aproape de gura fluviului Tyras (Nistrul de azi), o colonie cu acelaş nume. Locuitorii indigeni erau în cea mai mare parte Geţi şi Cimerieni.

Sub împăratul Claudiu, în anii 52-53 după Cristos, dominaţiunea română cuprinde şi această regiune. *Tyras* primeşte privilegii care-i asigură o anumită autonomie şi ajunge, împreună cu celelalte colonii greceşti, la o mare prosperitate, până în anul 238 când e distrus de Goţi.

De aci înainte, timp de zece secole, teritoriul acesta rămâne drumul de trecere al tuturor hoardelor barbare care năvălesc în Euorpa dinspre stepa scito-siberică.

Sculptură greacă găsită la Cetatea Albă

Dela mijlocul secolului al XIII-lea, regiunile acestea cad sub stăpânirea Tătarilor, până în a doua jumătate a secolului al XIV-lea, când stăpânirea tânărului stat al Moldovei se întinde până la Nistru. Genovezii aveau aci pe atunci o factorie comercială, numind localitatea *Moncastro.*

In 1421, spune d. Nicorescu, călătorul francez Guillebert de Lannoy, în drum din Polonia spre Constantinopol, ne dă cele dintâi ştiri despre *Cetatea Albă.*

Aproape de oraş, el este atacat de hoţi, bătut împreună cu tălmaciul său, rănit la braţ, jefuit de vreo sută de galbeni, despuiat până la cămaşă şi legat de un copac pe malul Nistrului, unde rămase până a doua zi dimineaţă, când hoţii îi dădură drumul.

Ceramică grecească găsită la Cetatea Albă

Pârcălabul oraşului luă măsuri severe şi foarte curând tâlharii sunt aduşi cu ştreangul de gât în faţa călătorului, care, recăpătându-şi banii, le iartă viaţa.

Oraşul, ne spune Lannoy, era locuit de Genovezi, Români şi Armeni. In timpul cât era la Cetatea Albă, adaugă el, sosise acolo Ghedigold, voevodul Podoliei, cu 12 mii de oameni şi patru mii de care, ca să dea ajutor la repararea castelului. Acest Ghedigold fusese trimis de Ducele Lituaniei în ajutorul Domnului Moldovei, în urma atacului turcesc din 1419, când creştinii se aşteptau dintr'un moment într'altul la un atac mai mare.

Câţiva dintre urmaşii lui Alexandru cel Bun au avut reşedinţa la Cetatea Albă.

Adevărata înflorire a oraşului începe însă, sub domnia lui Ştefan cel Mare.

Cetatea a fost refăcută şi mărită în mai multe rânduri de către Moldoveni, între 1440 şi 1479, după cum atestează cele patru inscripţii pe plăci de marmoră care se află în muzeul din Odesa.

La 4 August 1484 Cetatea Albă e cucerită de Turci. Populaţia de vreo 20 mii de suflete a acestui oraş e robită şi nu mai rămân aci decât vreo 200 familii de pescari.

Timp de mai bine de trei secolo Marea Neagră rămâne un lac turcesc, iar Cetatea Albă, sub numele de *Akkermann,* o cetatea turcească.

In urma luptelor dintre Turci şi Ruşi, aceştia cuceresc de trei ori în mod trecător cetatea, iar în 1812, prin pacea de la Bucureşti, Rusia anexează toată partea Moldovei dintre Nistru şi Prut, inclusiv *raiaua* Cetăţii Albe şi organizează aci o gubernie nouă sub numele de Basarabia. In urma revoluţiei ruseşti din 1918, Basarabia

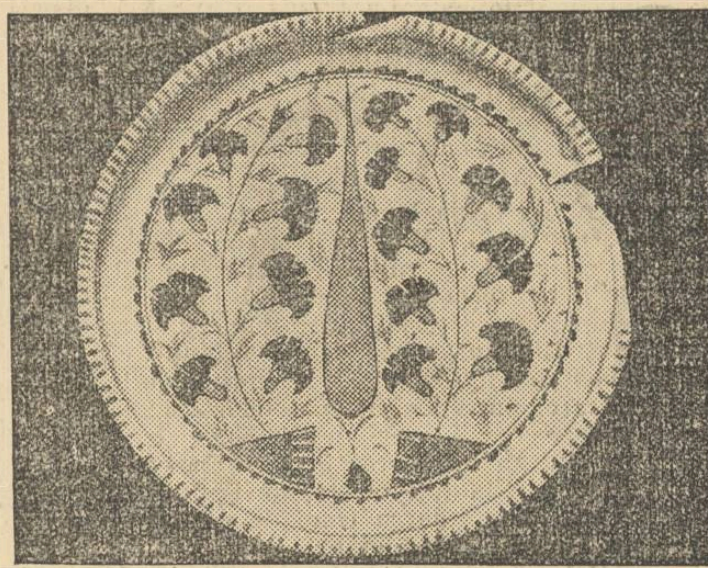
Inscripţia moldovenească a cetăţii, din 1476

se proclamă republică independentă şi apoi se alipeşte la patria mamă.

In 1928, Cetatea e din nou restaurată în părţile mai grav avariate, iar săpăturile din anii ce urmară au dat la iveală preţioase resturi de monumente şi obiecte de artă în deosebi din epoca romană.

* * *

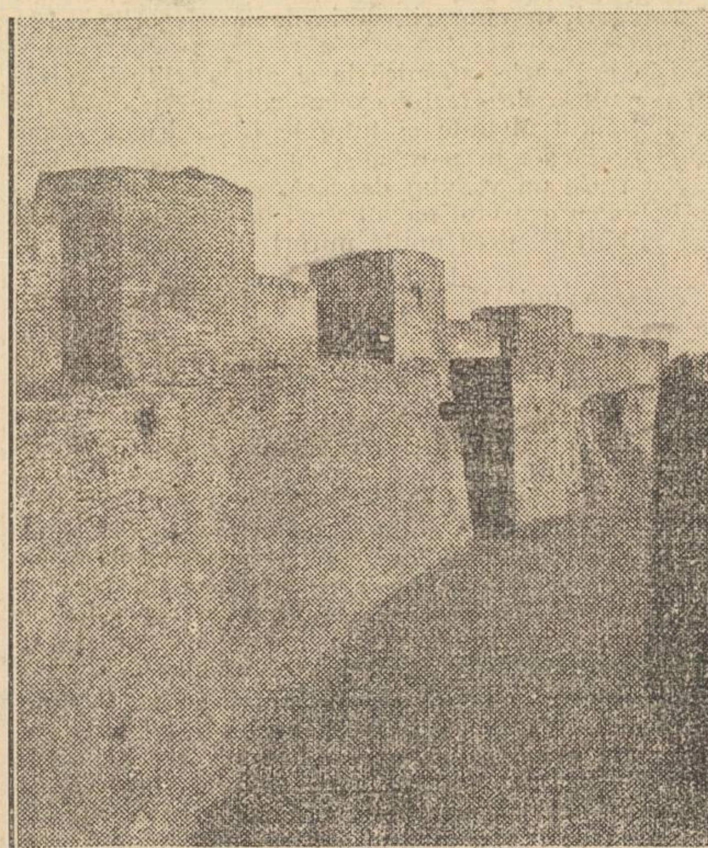
D. Paul Nicorescu face această interesantă recapitulare istorică într'o formă extrem de atrăgătoare, stăruind cu deosebire asupra amănuntului pitoresc. D-sa descrie metodic aşezarea şi aspectele caracteristice ale cetăţii propriu-zise şi ale oraşului, punând în lumină însemnătatea deosebită a acestei localităţi istorice.

Vas persan găsit în spărturile dela Cetatea Albă

Studiul d-lui Paul Nicorescu e ilustrat cu numeroase reproduceri fotografice ale celor mai de seamă obiecte de artă găsite la Cetatea Albă şi în împrejurimile oraşului. Deasemeni, părţile principale ale cetăţuii sunt reproduse pentru o documentare cât mai completă.

H. BLAZIAN

Zidurile exterioare ale Cetăţii

Pentru A. D. Xenopol

De mai mulţi ani asistăm la un fenomen din cele mai curioase în publicistica noastră „ştiinţifică": sub forma unor note incidentale, strecurate în diferite lucrări recent apărute, se caută discreditarea operei de o însemnătate culturală inapreciabilă pentru Români, pe care a ridicat-o A. D. Xenopol, cu toate marile greutăţi pe care le-a întîmpinat şi cu un talent de sinteză necunoscut în istoriografia românească înainte şi — chiar după el.

Astfel, pentru preaslăvirea unui vrednic muncitor care a păşit pe urmele lui Xenopol şi a cărui cugetare n-a înflorit decît în marginile operei acestuia, vedem pe un panegirist care se ascunde în umbra marelui avantaj de a nu fi scris aproape nimic vorbind de „generalizările premature ale lui Xenopol" şi de păreri care „nu pot fi acceptate, fiind contrare simţului istoric" (N. Popescu, *Dimitrie Onciul,* discurs de recepţie la Academia Română, Bucureşti, 1925, p. 17 şi 13).

De altă parte, într'o publicaţie a Instituţiei pe care Xenopol a onorat-o cu prezenţa sa ca membru peste două decenii, găsim venită de peste hotarele ţării o apreciere singulară; dacă acestei aprecieri nu i se putea cere justificarea imediată, i se putea cere cel puţin acel minimum de curtoazie pe care trebue să-l aibă cineva faţă de unul dintre puţinii reprezentanţi cu adevărat *mari* ai culturii româneşti ori faţă de Instituţia în publicaţiile căreia îşi aduce fiecare obolul său după puterile şi cunoştinţele pe care le are. Această apreciere e cu deosebire jignitoare şi printr'o distincţie care se face în clasarea numelor citate; ea are următoarea formulare: „si l'on peut à la rigeur encore comprende comment un esprit superficiel, aimant les généralisations hâtives et insuffisamment préparé pour s'occuper de l'histoire des Roumains, comme Xenopol, n'a pas vu en 1888 ni en 1914 la vérité qu 'avait déjà vue en 1715 Chrysanthe Notaras, on ne peut que s'étonner comment Jirecek et Jacimirskij en 1904, Iorga en 1905 et 1908 et Dobrescu en 1910 ont pu encore croire" (Michel Lascaris, în *Bulletin historique de l'Académie Roumaine,* t. XIII, 1927, p. 152). — Trebue să mărturisim, că a fi chiar şi într'o chestie eronată alături de un spirit — de o înaltă probitate ştiinţifică — cum a fost savantul vienez Jirecek, nu e una dintre cele mai mari scăderi. Insă, celelalte afirmaţii au nevoe de justificări, pe care un pasaj din discursul lui Ion Bogdan (care n'a păcătuit de loc prin modestie vorbind de activitatea lui Xenopol), nu le fac dispensabile.

In evaluarea operelor lui Xenopol şi mai ales a sintezei sale asupra istoriei Românilor, va trebui să se ţină seamă de acele părţi care au fost modificate prin descoperirea de izvoare nouă; însă ele au fost scrise cu ajutorul surselor cunoscute înainte de redactarea lucrărilor şi, prin urmare, ele reprezintă întâi o icoană de starea studiilor istorice din acel timp, apoi a cercetărilor personale ale istoricului, multe numai simple hipoteze, toate înfăţişate într'un tot unitar şi cu un remarcabil talent de expunere.

Lucrarea lui Xenopol *Istoria Românilor,* caşi orice cercetare istorică, aparţine şi ea trecutului din momentul apariţiei. Şi nu i se poate imputa unui istoric că n'a cunoscut *atunci* adevărul, care nu s'a desprins din bezna trecutului decât în urmă, după ce o mână norocoasă a descoperit cheia minunată dela poarta tăinuită; cu atât mai mult, când locul cheii a fost indicat ori întrevăzut printre rândurile celui care s'a încercat întâi să-l afle. Descoperirea în doze mici a adevărului istoric este şi ea una din cele mai mari binefaceri ale destinului; altfel, dacă tot trecutul ar fi cunoscut, foarte mulţi oameni harnici ar fi lipsiţi de o nobilă îndeletnicire — adesea chiar lucrativă — de a se ocupa de trecutul unui popor; şi chiar autorii expresiilor pomenite mai sus, ar fi fost lipsiţi de această ocazie prielnică de a scobori meritele lui Xenopol, ridicându-le în schimb pe-ale altora, vorbind despre Onciul şi Mitropolitul Ioachim al Moldovei.

Dacă părerile d-lui Iorga asupra operei celui care l-a precedat în scrierea Istoriei Românilor au fost aproape totdeauna elogioase (vezi *Histoire et historiens depuis cinquante ans,* I, Paris 1927, p. 325—7, unde aproape sânt reproduse afirmările făcute cu trei decenii înainte în *Revue Historique),* putem fi încredinţaţi că dreptatea stă de partea celor care ştiu ce înseamnă activitatea lui Xenopol pentru cultura românească. Deaceia, aprecierile generale şi cu ton de distrugere venite din partea unor micrologi care n'au trecut niciodată limitele unei monografii cu subiect restrâns, şi în paginile publicaţiilor Academiei Române, sunt de natură să surprindă.

Pentru judecarea operei lui Xenopol va trebui un spirit tot atât de larg ca al lui, înarmat cu toate cunoştinţele pe care cercetările istorice le-au precizat dela apariţia cărţilor lui până azi, dar mai ales cu acea atitudine de imparţialitate pe care o impune munca neobosită şi pozitivă a acestui mare învăţător.

Şi, fiindcă de curând s'a terminat de imprimat o nouă ediţie a operelor lui istorice, care povestesc trecutul poporului român dela cele mai vechi timpuri până în pragul epocii noastre, se cuvine să mai adăugăm încă ceva. In această ediţie, spre surprinderea generală, îşi face apariţia în dese conversaţii cu cetitorul, acel căruia i-a fost încredinţată supraveghierea tiparului. Mai mult încă; pe coperta fiecărui volum se etalează numele acestuia cu litere egale dacă nu ceva mai mari decât cele care pomenesc pe autorul operei, dând astfel lui Xenopol în afară de sarcina responsabilităţii vechii lui opere adnotate şi aceia de purtător al unei glorii în devenire. Modestia acelui care a scris altădată poezii sub pseudonimul T. Robeanu şi care — deşi a împlinit un rol aproape similar — a refuzat să i se pomenească chiar numele în prefaţa cărţii, ar putea servi ca model şi ca îndreptar celor ispitiţi iresistibil de a-şi afirma în orice chip existenţa.

Iaşi. I. ŞIADBEI

A apărut revista No. 2

„REBUS"

conţinând cele mai perfecte forme de CUVINTE INCRUCIŞATE, cât şi orice formă de joc intelectual, distractiv, cu ultimele noutăţi în domeniul acesta, având şi un SUPLIMENT cu pagina *şahului, bridge, sport, cinematograf, curiozităţi aritmetice, glume, etc.*

Preţul 5 lei.

VENTURA GARCIA CALDERON

Armata groazei

„...Ca să faci lucrul cum trebue, te opinteşti cu toată puterea împotriva broaştei ţestoase care fuge şi o răstorni dintr'o singură smuncitură. Ea rămâne în nemişcare, cu cele patru picioare ridicate în sus ca nişte cioturi. Numai aşa te poţi încredinţa dacă face să fie coaptă. Apoi, cu o lovitură de *machete*, [1]) îi despici carapacea şi, în tingirea naturală pe care zeul soarelui a oferit-o bărbaţilor ţării mele, pregăteşti un ospăţ vrednic de un *Inca* [2]) şi de zei..."

Iulio Vidal urmă întocmai aceste instrucţiuni care-i fuseseră date de o indiană foarte bătrână, în timp ce douăzeci de broaşte ţestoase intrau plescăind în apa lacului apropiat. Un ţipăt pătrunzător îl făcu să se oprească brusc. Nu, aceasta nu era maimuţa urlătoare! Parcurse în fugă cele câteva sute de metri până la coliba sa, mirându-se de nişte porci sălbatici care treceau în goana mare urmaţi de aproape de un topir superb.

— Tu ai ţipat? strigă dela uşe, cuprins de spaimă. Tăcere!.... Pe jos, zăcea fără cunoştiinţă tânăra sa soţie, muşcată de un şarpe din aceia mici care aproape niciodată nu atacă pe om. Nu-i rămânea decât remediul extrem. Presără praf de puşcă pe muşcătură şi-i dete foc. Carnea fu sfâşiată în bucăţi.

Abia acum observă agitaţia crescândă a lighioanelor sale îmblânzite. Mica maimuţă, cu faţa de călugăr, svâcnea în lanţul ei de fier; *ara* [3]) cel splendid ca o paletă, atârna de tavan, cramponat cu ciocul de o trestie de bambu; chiar şi micii licurici, pe care tânăra soţie şi-i presăra uneori, seara, în păr, îşi aprinseră luminile lor verzi. Oare ce primejdie simţeau toţi?

Iulio Vidal, numai de câteva luni în acest colţ uitat din Loreto, cunoaştea foarte puţin pădurea seculară. Şi tocmai acum indienii săi erau departe, împrăştiaţi pentru strânsul vaselor cu suc lăptos al copacilor de gumă. O clipă îl cuprinse un sentiment de desnădejde. Dar nu era un om care se lasă uşor descurajat. După ce bandajă cât putu mai bine pe soţia sa, ieşi afară, unde, sub lumina palidă a lunii care tocmai răsărea, i se înfăţişe un spectacol ciudat.

Ramuri şi nuci grele cădeau trosnind şi răpăind; maimuţele fugeau; tot ce vieţuia în pădure îşi căuta scăparea în goana spre alte locuri de liman şi forfotul acestei fugi sgomotoase nu poate fi deloc liniştitor pentru nervii delicaţi ai unui alb. De jur împrejur, până la marginea pădurii, nu se vedea nimic de cât pământul brun. Dar, uneori, nu părea oare că ondulează glia ca faţa unei mări cu lumini fosforescente pe creasta valurilor? Şi par'că un val concentric înainta spre coliba singuratică. Nu, pământul n'are în lumina lunii această lucire metalică!

Valurile se apropiau încet, devenind mai lămurite, şi după un ceas de încleştată aşteptare, Iulio Vidal putu să desluşască, îngrozit, capetele brune ale armatei uriaşelor furnice.

Mica Makaco [4]) începu să plângă cu suspine ca un copil; papagalul îşi smulse cu disperare comică penele care cădeau încet ca nişte petale strălucitoare. Iulio Vidal îşi cumpăni gândurile: să încerce o fugă spre lac, peste această câmpie vie? riscând să cadă fără a se mai scula vreodată?... Era o şansă. Dar soţia lui?... Ce ar fi devenit? Acum dormea, istovită de durere şi emoţie. S'o ducă în spate? Cu neputinţă! Mai bine să se baricadeze în colibă astupând crăpăturile pereţilor cu cauciuc topit. Dacă totuşi vre-o insectă uriaşe ar găsi o crăpătură, o putea strivi cu uşurinţă.

Cu riscul de a se înăbuşi de fumul gros, se apucă să topească pe vatră bucăţi de cauciuc în carapace mici de broască ţestoasă. Se pregătea de un asediu în toată regula! Şi zâmbi, încrezător în vigilenţa sa.

Deodată se stârni un ronţăit uşor, ca ronţăitul unui şoarece. Iulio Vidal înţelese că avantgarda acestei armate imense şi lugubre, care-şi desfăşura cetele pe mai bine de un chilometru în jur, se urca, în rânduri strânse, pe laturile şi acoperişul colibei, în căutarea unei crăpături. Lipind urechia de trestia găunoasă de bambus, auzi deslusit scrăşneala uşoară a fălcilor mici şi neîndurătoare. Deodată un plesnet uşor îl făcu să se întoarcă şi cu o furie aproape comică se năpusti asupra furnicii căzute de sus. Imediat apoi, izbucni într'un râs nervos. Era doar atât de simplu să le striveşti astfel, sub cizmă!

Unse cu grije toate crăpăturile cu cauciucul topit, din care se ridica, pe vatră, nori grei de fum. Un ceas trecu într'o aşteptare încordată, dar nu se mai auzea nimic. Să se fi depărtat furnicile?... Nervii încleştaţi cedară... Incet-încet îl cuprinse somnul.

* * *

Spre zori tresări deodată. Ţipând, maimuţa se apăra cu dinţii şi cu coada împotriva sutelor de furnici uriaşe, intrate, — cine ştie când, prin cine ştie ce gaură scormonită îndelung. Pereţii şi podeaua mişunau de ele şi, în lumina slabă a jeratecului aproape stins, se vedeau sticlind pretutindeni ochii lor inteligenţi deasupra năvalei întunecate care pătrundea ca apa, ridicându-se tot mai sus.

Cu furie nebună călcă şi strivi valul cu picioarele şi vărsă la întâmplare cauciucul din carapace. Deschise uşa smucind, dar sări înapoi îngrozit. Cât cuprindea cu ochiul văzu, în lumina palidă a lunii, o masă cafenie, unduioasă şi mută. Irezistibil, valul năvălea în colibă unde cancheroul execută pe trupurile moi ale insectelor un dans nebun şi macabru. Un covor adânc, de culoarea frunzelor ruginite, se aşternea deja în colibă, dar torentul înainta mereu, mereu, fără zgomot.

Şi acum?....

Acum furnicile se căţărau spre femeia bolnavă, pe funiile care fixau hamacul de tavan. O clipă, Iulio Vidal se gândi s'o smulgă din hamac şi s'o poarte spre lac, unde va afla pluta lui şi scăparea. Dar apoi, spaima că s'ar putea împletici şi aluneca cu această povară în spate i se ridică în piept ca un nod. Odată cu frica îl năpădi un egoism care-i era cu totul străin: să scape, cât de repede-l pot duce picioarele, de această moarte înfiorătoare!...

In lumina turbure a zorilor, un om ţâşni ca o fiară sălbatică peste luminiş, spre lac, mai poticnindu-se năuc, mai prăvălindu-se din loc în loc...

. . . . . .

Când Iulio Vidal putu, după câteva zile, să se întoarcă la colibă, găsi împrăştiate oase albe şi curate. Opera furnicilor era terminată.

Trad. de LUCREŢIA CRACIUN

1) Un fel de cuţit mare.
2) Numele vechilor regi indieni din Peru.
3) Speţă frumoasă de papagal.
4) O specie de maimuţă.

Năluca

Agronomul Dănăilă e un vizionar.

Trăeşte cu el, pentru el şi numai în el!

Restul nu-l preocupă.

Pe deasupra, agronomul Dănăilă este un contemplativ simplist, fără a se alarma şi fără a alarma pe cei din jurul lui, cu cumpătata lui imaginaţie.

Agronomul Dănăilă mai este şi un meditativ al cauzelor ale căror efecte, pentru el rămân indescifrabile, pasionându-l în schimb tocmai incertitudinea lor, asemenea înrâurirei lumei din afară asupra surdo-muţilor, inaccesibili acelor efecte.

Şi în sfârşit agronomul Dănăilă mai este şi un fanatic religios a cărui credinţă frizează bizareria, absurdul şi chiar mania!

Agronomului Dănăilă îi plac porumbeii, câinii de rasă şi vânătoarea de vidre.

Când Sabarul vine mai pompat de torentele dela munte, agronomul Dănăilă scoate din pătul alăul, se afundă în apele dulci ale râului plin de păstrugi şi de săbioare şi, dacă şansa nu-i surâde, asvârlă prinzătoarea goală în spate, trece apa fredonând şi merge să-şi vadă pământul dat de stăpânire, care se revarsă de o parte şi de alta a Sabarului, într'o mare verde de trifoi, stropită cu boabele de aur ale rapiţei.

Incolo, agronomul Dănăilă n'are nici un viciu — cum zic megieşii gospodăriei lui.

Agronomul Dănăilă nu înmoaie lingura în fiertură până nu şi-a făcut cruce şi nu se urneşte din locul în care s'a ospătat, până nu bombăneşte în piept, printre mustăţile pline cu lapte bătut, şi aduse în două semicercuri, în înconjurul buzelor supte de solemnitatea rugăciunei, stereotipul imn de preaslăvire pentru „*Cel*" ce l'a săturat cu bunătăţile pământului.

Milităria a făcut-o la jandarmeria pedestră, dar la scurtă vreme după înrolare, a solicitat căpitanului, căruia i-a trimes mai întâi nişte altoae de piersici roşii, mutarea în oricare altă categorie de trupă, numai să nu fie obligat să tragă în vre-un creştin nevinovat, noaptea în întunerec, când cel somat, de frică ar fi ezitat să-şi dea parola, sau să mai fie obligat să asiste, vrând-nevrând la deboşeriile şi la cancanurile localurilor de noapte, în săptămâna în care îi venea rândul să vegheze la „*morala publică*" şi la „*buna ordine*" a şantanului.

Un scorbut dobândit din proasta alimentaţie a trupei, i-a adus mai târziu reformarea şi agronomul Dănăilă s'a îndreptat şontorog dar plin de voe bună, spre icoanele ,uneltele şi răzoarele lui înveselite de soare şi de făgăduinţi, din vatra satului în care s'a născut.

Agronomul Dănăilă a făcut, după aceia şi o însurătoare dar n'a izbit-o; — păcat de pistoalele care s'au tras, păcat de urările care i-au împuiat urechile dela pahar la pahar, păcat de zorzoanele nuntaşilor şi de frumuseţea edecurilor zestrale!

Nici de rachiul roşu n'a avut omu' parte şi nici de femee; — a prins-o cu învăţătorul, după o căpiţă de coceni!

Jandarmul Ţintes a dresat actele de dare în judecată pentru „fraglantudelict" şi justiţia, bizuită pe actele de constatare, a pronunţat despărţirea.

Dar agronomul Dănăilă nu s'a descurajat.

A pus oameni ca să mai încerce odată marea cu deştu şi a plătit şi un sărindar în Tântava, la mânăstire, pentru o a doua însurătoare.

Credinţa l'a izbăvit, — Dumnezeu... a primit sărindaru' şi de data asta i-a trimis o mireasă adevărată — şi un copil!

Irosită în muncă, cinstită foc, harnică ca o mitocancă, Lixăndrina a adus ca zestre o *şeasesprezecime* dintr'o tutelă, de care au tras fără s'o descurce, toţi avocaţii judecătoriei ocolului în circumscripţia căreia cădea familia şi averea miresii!

Un comptabil de la banca „*Peleşul*" şi „*Vârful cu Dor*", din „Oneşti", d. Melinte, fost furier în „6 Mihai Vitează" şi camarad de militărie cu agronomul Dănăilă, a pus la punct moştenirea femeii. Sesizată de comptabilul Melinte, judecătoria a cerut tutorelui să depună un bilanţ. Bilanţul a fost depus. Bilanţul era tras de păr şi comptabilul Melinte i-a simţit buba! Venitul *se amortizase* cu întreţinerea acaretelor şi plata dărilor.

Comptabilul Melinte cerea însă ca armortizarea să se raporteze egal, la toţi moştenitorii-pupili, la care tutorele, pretextă anihilarea cotei de raportat faţă de femeea agronomului Dănăilă prin efectul habitaţiunei ei în imobilul tutelei, pe toată durata minorităţei ei. Mai era de verificat nişte oale cu mahmudele, giuvaericale vechi şi producte exploatate, de care Lixăndrina habar n'avea!

In sfârşit, ce învârteli să se fi petrecut între comptabilul Melinte şi tutor, agronomul Dănăilă n'a putut dovedi şi nici nu a pretins să i se dovedească!

Toată lumea a căzut de acord pentru un partaj „*voluntar*", iar comptabilul Melinte a încasat la sfârşit două categorii de onorarii, de la două categorii de împricinaţi.

Nişte arămărie, sfeşnicărie şi alte coclituri bătrâneşti, revenite prin efectul executării împărţelei făcute de comptabilul Melinte şi tutorele Lixăndrinei, fură grabnic prefăcute în parale, şi cu ele, agronomul Dănăilă îşi trase un vicleim de casă, pe un plan moştenesc, hotar cu acaretul părintesc şi în care de la o vreme se îmbulzise, prea multe nurori cu prea mulţi gineri.

Şi agronomul Dănăilă mai era şi peste toate dandanalele astea şi un mizantrop!

Agronomul Dănăilă care avea în figură, în umblet şi în întreaga lui alcătuire fiziologică, ceva din smerenia, indolenţa şi cucernicia lui Ion Botezătorul; îşi contura chiar în intuiţia lui religioasă, existenţa *fizică* a lui Dumnezeu!

Fără a se mulţumi să şi-l închipue numai, departe de a se converti imposibilităţii determinării lui Dumnezeu în spaţiu şi mult mai departe de grozăvia zeflemelelor care se debitau pe socoteala acestui crez, agronomul Dănăilă păstra în memoria, în cugetul şi în imaginaţiunea lui fierbinte, pertinent definitiv şi invulnerabil, fiinţa *omenească* a lui Dumnezeu.

Căci agronomul Dănăilă îl cunoscuse pe Dumnezeu de copil, în icoanele Sfintei Treimi, în tablourile alegorice ale claselor primare şi în soarele din tâmpla aurită de deasupra uşei grele, de fier dela intrarea bisericilor, în acel chip secular, gigantic, rumen, plin de bunătate şi de barbă albă şi a cărui mobilitate în priviri, îl urmărea din orice parte i-ar fi înălţat rugăciunea!

O tentativă, chiar pe de parte, pentru agronomul Dănăilă de a-i evidenţia falşitatea crezului lui în privinţa existenţii materiale a lui Dumnezeu, cum şi truda de a-i defini că, puterea aceluiaşi Dumnezeu nu poate fi atribuită puterei unui om fizic, cu locuinţa în cer, ci a unei puteri divine, mistice, imateriale şi necontrolabile şi al cărei manifestare este aceea a funcţiunei luminei, a căldurei şi a reproducţiei fatale a omenirei, rămânea definitiv infructuoasă, — „omul lui Dumnezeu" continuând să-şi proslăvească „*Tatăl Cel Ceresc*", care îi achită punctual, apuntamentele lunare, la cancelaria Ocolului silvic, îi încărca masa cu dumicaţi şi îi asigură fericirea de apoi!

— „L'am văzut, cum vă văz şi cum mă vedeţi, se răsti agronomul Dănăilă la o clacă de cules porumb, oamenilor care nu conveneau a-l crede pe cuvânt, că pă cum că s'ar fi întâlnit în drum cu Dumnezeu! Aşa să ştiţi voi, l'am văzut cu ochii mei!

— O fi fost Gică Găinaru din „*Icoana*" sperietoru' de oameni nătărăi, ca d'alde tine, şi tu de spaimă, l'ai semuit cu Dumnezeu! Păi ce avea să caute Dumnezeu pe pământ, cu atâtea răutăţi între oameni? explică unul din pâlcul de prăşitori, tăvăliţi glugă pe muşuroaele porumbilor.

Să vedeţi. Veneam de la pietriş, dinspre Obaia, pă podu vechi. Inchisesem campania dă prestaţii şi mă întorceam cu socotelile la centru, la Tărtăseşti. Am luat poteca spre „*Drumul Baiului*" ca să dau să cârmesc p'acasă, să las nişte roabe în reparaţie, la inginerie. Am cotit la vâlceaua lui Bursucea din marginea Ulmilor. Eream cu murgu ăl mare sperios şi cam şoldiu. L'am lăsat slobod, la pas. Vita mirosise ceva. Inălţă urechile şi pufni pe nări. O şarlă de câine îi tăie drumul, în întunerec. Gloaba se opri lângă un şanţ. Schimbai câteva vorbe cu el, dar el rămase tot cu urechile ciulite şi cu pufneala în nas. Din faţă se apropia spre noi, tot mai deasă, rostogolirea întunerecului, înecându-ne. Eu şi calu ascultam în văzduh. Nici un freamăt. Departe, pe dealurile Cosobei, fulgerau luminile uzinei de apă. In lături, lucea revărsarea grâului Ulmilor. Un lătrat tăia, de undeva, potolirea nopţii. Intr'o groapă luceau câteva fălci de hoit, roase de lupi.

Deodată un ochi alb de lumină înaintă dinspre bezna Stoeneştilor. Calul se înălţă pe picioarele dindărăt. Ochiul se apropiă întinzându-şi văpaia peste toată câmpia. Din clăile Ulmilor se desfăcu o altă lumină la fel, îndreptându-şi vipia galbenă spre vipia care se înălţă dinspre Stoeneşti. Calul se ridică drept în sus, tocând pietrişul cu copitele de dindărăt. Eu îl fişcuii dealungul gâtului. Dobitocul nu se urni. Cele două lumini se întâlniră deodată, ca prin minune, la câţiva paşi de brişcă şi un perete alb se puse drept în faţa noastră, deacurmezişul drumului. Atunci lovii calul cu sete. Calu înfuriat cârmi să zdrobească peretele de lumină. Făcui o cruce. Nădușala îmi îngheţă între spete. Din grâu veni o icnire ca o mirare. Luminele se sparseră în păretele din faţa calului şi copitele găuriră zidul alb din drumul lui. Un pistol trosni în apropiere şi o altă descărcătură îl urmă mai departe, zdruncinând pământul până în adâncuri. Peretele să nărui în ierburi, calul prinse danf pe drum şi roţile briştei retezară în goană, pietrişul adormit. Intr'o vreme priponii, ca să mai resufle calu. In coasta conacului boer Băleanu, un rumân, cu tutun spre oraş, îmi ceru foc pentru lulea.

— Văzuşi minunea vericule? întâmpinai eu pe cărăuş, întinzându-i amnaru.

— Care minune?

— Dumnezeu! colea în capu „Poenarilor", lipit pă un perete de lumină!

Rumânu muşcă, de două ori din coada lulelii, înghiţi cu sete două duşci de fum, trase căciula pe ochi şi se cocoţă muteşte pe încărcătura din căruţă.

Agronomul Dănăilă tăcu.

Un fior îi cutremură spinarea.

Inălţă o cruce şi privi în sec!

Câtăva vreme trăi din nou sperietura din „*Drumul Baiului*".

Un ascultător trase într'un timp luleaua din stuful jumulit al mustăţilor, scuipă într'o parte şi scărpinându-se sub căciulă, întrerupse tăcerea :

— „Păi rumânu cu luleaua doar că fusei eu de bună seamă, vere Dănăilă: dar cum a rămas cu Dumnezeul din „*Drumul Baiului*"?

— A rămas cum v'am spus, că l'am văzut cum vă văz şi cum mă vedeţi!

— O fi, dar vezi că Dumnezeu nici gând nu a avut să treacă tocmai în vremea aceea pe drumul ăla! Se brodise doar ca să fie poteca îmbulzită de cine ştie ce şireaguri de care, iar ţie şi calului tău, să vă năzare atâtea parascovenii, — asta a fost toată întâmplarea. Când am dat să-mi aţăţ luleaua în poarta boerului Băleanu, soarele apunea tocmai în snopii Ulmenilor, iar luna răsărea din bostănăriile Stoeneştilor şi din întâlnirea luminilor răsăritului cu ale apusului, se înălţă peretele din „Drumul Baiului".

Intunecarea le luară îndată locul şi calu cu brişca trecu peste dărâmăturile lor.

— Atunci cine să-mi fi eşit în drum? întrebă uimit agronomul Dănăilă pe rumânu cu luleaua.

— Năluca!

— Care nălucă?

— Năluca dela „Cornul Caprii"! Acolo şi apusul soarelui ca şi răsăritul lunei îşi dau întâlnire şi tot într'acolo priveşte pe pământ, seara în asfinţit, ochiul lui Dumnezeu.

Şi ţie ţi s'a părut că e... Dumnezeu!

SARMANUL KLOPŞTOCK

A. K. R.

Apa miraculoasă

Intr'o sală de mâncare, bogat mobilată, stăteau de vorbă, la un pahar de ceai, câteva doamne şi câţiva domni. Subiectul conversaţiei îl formau apropierea epocii de vilegiatură.

Doamnele voiau să stabilească ce este mai bine: să se ducă împreună cu soţii la ţară, în apropierea oraşului, sau să plece mai departe la o staţiune de cură şi să-şi petreacă vara singure.

Bărbaţii, la rândul lor, voiau să ştie dacă e preferabil să stea cu nevestele la ţară, cărându-se mereu cu pachete, sau să le trimeată singure, departe, la o staţiune balneo-climaterică, rămânând şi ei singuri toată vară.

S'au desbătut toate laturile subiectului, până ce s'a ajuns la întrebarea: „Cine riscă mai mult de-a fi înşelat: soţul care-şi trimete nevasta departe, sau soţia care-şi lasă bărbatul în oraş toată vara?"

După ce şi-au arătat părerea cei mai mulţi, veni rândul unui bătrân avocat, care şedea într'un colţ fumându-şi ţigara şi ascultând conversaţia celor strânşi în jurul mesei.

Solicitat să spună şi el ce crede despre problema pusă în discuţie, avocatul îşi scoase ţigara din gură şi începu să vorbească:

— Am să vă istorisesc întâmplarea unui prieten şi cred că astfel vă dau cel mai bun răspuns la întrebarea pe care v'o puneţi. Intâmplarea mi-a povestit-o chiar el şi v'o redau cu vorbele lui:

Indată după nuntă, am făcut cu nevastă-mea o călătorie de plăcere prin Europa. Intr'o zi, ne aflam în grădina zoologică din Berlin şi, în timp ce eram cufundaţi în vorbe de dragoste, se apropie de noi o ţigancă şi ne propuse să cumpărăm dela dânsa o sticluţă cu „apă miraculoasă".

— Cumpăraţi, dragii mei, — se ruga ea cu glas plângător. In sticluţa asta e o apă miraculoasă care o să vă fie de folos în tot cursul vieţii voastre. Atâta vreme cât o să vă fiţi credincioşi unul altuia, apa rămâne limpede cum este acuma; în momentul în care unul din voi îl va înşela pe celalt, apa se va înegri ca cerneala.

Eu şi nevasta începurăm a râde cu poftă şi, ca să facem haz, îi dădurăm ţigăncii vre-o două mărci şi luarăm o sticluţă.

Când ne-am întors acasă, am pus sticluţa cu „apa miraculoasă" pe poliţa de sus a bufetului din sufragerie şi, după puţin timp, am uitat şi de sticluţă, şi de povestea cu ţiganca.

Trecuse de-atunci vreo trei ani, în cursul cărora am dus cu nevastă-mea o viaţă fericită, iubindu-ne ca în luna de miere.

Dar, într'o vară, soţia mea simţi că i se zdruncină sănătatea şi, chemând doctorul, acesta-i ordonă să se ducă negreşit la o staţiune de cură. Eu eram pe-atunci foarte ocupat şi, pentrucă n'o puteam însoţi, rămăsese ca nevastă-mea să plece singură. Cu inima strânsă şi cu lacrimi în ochi, ne-am despărţit pentru întâia oară dela căsătoria noastră. Nevastă-mea plecă, iar eu rămăsei singur acasă.

Timpul se scurgea încet şi, departe de nevastă-mea iubită, mă cuprinsese dorul şi desnădejdea. Singura mea mângâiere erau scrisorile ei zilnice, pline de dragoste şi de dor. Ca să-mi mai astâmpăr nerăbdarea, rupeam în fiecare zi foile calendarului, le număram, ca să ştiu câte zile au trecut, şi mai număram apoi zilele rămase.

Dar sosi şi ziua aşteptată. Stând cu un prieten la dejun, primii dela nevastă-mea o telegramă anunţându-mi sosirea ei pe a doua zi. Imi trecu orice urmă de mâhnire şi mă înţelesei cu prietenul meu să-i eşim în întâmpinare la gară.

In timp ce mă gândeam la masa ce aveam s'o pregătesc scumpei mele neveste, îmi căzură ochii pe sticluţa cu „apa miraculoasă", uitată pe bufet. Izbucnii în râs, luai sticluţa jos şi, în timp ce o ştergeam de praf, îi povestii prietenului întâmplarea cu ţiganca. El îmi ceru sticluţa, se uită la ea, o destupă şi, zâmbind îmi spuse:

— Dar e apă curată.

— Fireşte că-i apă curată, — îi răspunsei eu. Ce credeai că e? Ştii însă ce-mi trece prin gând? Iţi jur pe ce am mai sfânt că nu mi-am înşelat nevasta niciodată. Ce-ar fi dacă aş speria-o!

După ce rosti aceste cuvinte, vărsai apa din sticlă şi o umplui la loc cu cerneală.

— Las'o să se sperie puţin, crezând că am înşelat-o, — adăugai eu. Dar bagă de seamă, dacă o face scandal, mi-eşti martor că nu a fost la mijloc decât o glumă.

Cu buchete de flori, am venit în întâmpinarea nevestii la gară, şi plini de bucurie ne-am îndreptat toţi trei spre casă, la dejun.

Când am intrat în sufragerie, unde era pregătită o masă bogată, nevastă-mea îşi întoarse graţios capul spre bufet şi, cu un strigăt violent, ne spuse:

— Scumpii mei, lăsaţi-mă puţin singură... treceţi în camera de-alături... să-mi aranjez puţin toaleta.

Intovărăşit de prietenul meu, eşii din sufragerie.

După câteva minute, ne întoarserăm şi, aruncându-ne ochii la sticluţa de pe bufet, — ce zărim? Sticluţa era iarăşi plină cu apă limpede.

In româneşte de I. NEGREANU

(Din „Unser Zeit").

A apărut No. 136 din excelenta „Bibliotecă Dimineaţa"

SIGRID UNDSET

„Maternitate"

85 de pagini — Preţul 8 lei

De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare şi la chioşcuri.

A apărut:

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Anul XXIII. No. 4

CU URMATORUL SUMAR:

Demostene Botez . . *Călătorii (Alexandria).*
Al. Claudian . . . *Revoluţia germană din 1918.*
Ion Minulescu . . . *N'a fost nimic (Versuri).*
A. Cehov . . . . . *Spre cămin (Trad. de A. Frunză).*
A. Boldur . . . . . *Ideologia politică a emigraţiei ruse.*
Zoe Verbiceanu . . *Casa cu minuni.*
Yacassa . . . . . *Eu sunt un primitiv (Versuri).*
Petre Pandrea . . . *Determinarea stilului de viaţă socială.*
Alexandru Nanu . . *Cronica ideilor (Bergsonismul şi poezia pură).*
Victor Godeanu . . *Cronica socială (Politica salariitor urcate).*
P. Nicanor & Co. . . *Miscellanea (Calamitatea memoriilor. — Pe marginea arestării lui Unamuno. — Al. Capone et Comp.).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

Oraşul nestinsei lumini

Nu ştiu dacă-ţi mai aduci aminte, dragul meu prieten, de clipele acelea de recreaţie senină, când ne plimbam amândoi pe aleele grădinii liceului din Craiova depănând şi orânduind reminiscenţele lecturilor noastre preferate. Erau în adevăr înviorătoare acele clipe în care zămisleam planuri uriaşe de viitor. Nu ne descurajam niciodată şi candela speranţelor noastre era mereu vie şi nestinsă. In deosebi literatura era tărâmul cel mai prielnic al acestor nădejdi înaripate. Cu câtă evlavie, de pildă, nu rechemam aproape zilnic figurile scriitorilor Junimii dela Iaşi!

Iaşii aceştia în care îşi trecuseră o parte din viaţă un Eminescu, un Creangă şi toţi ceilalţi titani ai „Convorbirilor" ne apăreau pe atunci ca un oraş fermecat şi plin de încântări.

— De l-am vedea şi noi! ziceai tu adesea.

— De ne-am putea plimba, complectam eu prin uliţele cu plopii fără soţ şi de ne-am odihni o clipă sub teiul dela Copou al vrăjitului poet! Ce atrăgătoare trebue să fie grădina Copoului într'un apus de soare şi ce dulce duioşie s'o revărsa depe dealurile albăstrii ale Galatei!

Rămâneam multă vreme tăcuţi ca sub farmecul unor tablouri negrăit de încântătoare şi închipuirea noastră de liceeni romantici depăna mereu fuiorul fermecat al impresiilor adunate. Câte nu ne apăreau atunci în închipuirea noastră aprinsă! Vedeam uliţa umbrită de copaci stufoşi pe care suia grav şi gânditor marele Maiorescu, ne opream lângă scara monumentală a unei vechi case boereşti, pe care coborau glumind un Iacob Negruzzi, la braţul lui Vasile Pogor şi parcă întrezăream prin zări diafane o adunare a faimoasei Junimi. Se profilau atunci pe dinainte-ne figuri cunoscute de prin gravurile revistelor, auzeam glasul melodios al lui Eminescu citind din poeziile sale şi vedeam, uşor estompate, chipul ironic al lui Gheorghe Pann sau faţa blajină a bătrânescului povestitor Nicu Gane.

Ce neuitate au rămas pentru mine plimbările acelea din grădina liceului! Odată tu ai venit cu un vraf învechit şi ros parcă de vremi.

—Ghici ce ţi-am adus, mi-ai şoptit zâmbind viclean, aşa cum se zâmbeşte unui copil căruia îi aduci o jucărie demult dorită.

Şi fără a mai aştepta răspunsul meu m'ai dus şi m'ai aşezat uşor pe o bancă punându-mi pe genunchi colecţia câtorva ani din „Contemporanul". Ceasuri întregi l-am răsfoit atunci şi iarăş ne-a defilat pe dinainte oraşul plin de vrăji al unei intelectualităţi mereu în floare. După Junimea lui Maiorescu, socialiştii cărturari ai lui Ioan Nădejde!...

Parcă te aud şi acum exclamând în entuziasmul tău covârşitor:

— Ah, Iaşii aceştia sunt o minune!... Când vom avea fericirea să-i vedem odată?

Visul însă tot ni l-am realizat noi peste câţiva ani. Iţi mai revine vreodată în minte, iubit tovarăş al timpurilor duse, ziua aceia de sfârşit de Mai, când în mijlocul uralelor unei studenţimi svăpăiate am debarcat în gara Iaşilor? Ce fericiţi eram!

Mi-aduc aminte cât de grabnici am părăsit pe camarazii noştri şi cum ne-am furişat ca doi ştrengari care fug de-acasă pentru a-şi îndeplini o dorinţă de mult visată. Dorinţa aceasta era să cutreerăm şi noi locurile pe unde trăiseră odată admiraţii noştri. Le-am colindat, le-am văzut de aproape şi seara, într'o grădinuţă din Păcurari, am rechemat cu duioşie toate amintirile noastre despre Iaşii pe care îi aveam acum în faţă.

Era o seară răcoroasă şi căldura binefăcătoare a vinului de Cotnari împreună cu liniştea din jur ne îmbia la rechemarea unui trecut duios. Tu ai privit copacii seculari care-şi legănau frunzişul de-asupră-ne:

— O fi trecut vreodată Veronica Micle pe-aici?...

De departe ne-au venit în adieri de vânt trilurile unei viori. Vreun scripcar bătrân şi uitat cânta poate aceiaşi melodie tristă pe care o cântase odinioară lui Eminescu şi lui Creangă.

Cu mult regret am părăsit peste câteva ore Iaşii aceştia care deşi nu-şi mai aveau pleiada de scriitori de altădată, continuau să strălucească totuş de radierile unei culturi încă vii şi pline de făgăduinţi!

II.

A trecut mult de-atunci. Lupta pentru viaţă ne-a despărţit cărările şi mă revăd iarăşi într'o dimineaţă posomorâtă de Noembrie în aceiaşi gară în care mă coborâsem odată atât de fericit. Peronul e aproape gol şi îmi pare străbătut de un aer rece şi muced, aerul care se întâmpină la intrarea muzeelor de antichităţi.

E încă întunerec şi pe la ferestrele caselor clipesc rare şi sfioase lumini. Dealungul trotuarelor se strecoară ca umbre câţiva trecători sgribuliţi, iar pe turla unei biserici un cârd de ciori s'au strâns la un sgomotos taifas. In clipa aceasta matinală, ele par adevăraţii locuitori ai oraşului care îmi face impresia unui vast cimitir. Toate dorm parcă în el: dorm uliţele întortochiate şi gloduroase prin care trec, dorm grădinile acoperite de brumă, dorm frunzele risipite pe jos, dorm şi amintirile mele.

Când mă cobor din trăsură sunt prins de fiori reci. Nu ştiu ce am, dar întristarea grea care mi s'a aşternut pe suflet mă încleştează din ce în ce. Dela fereasta camerei privesc strada Lăpuşneanu cum prinde să se deştepte şi să se desmorţească încetul cu încetul. La poarta Teatrului Trianon se sfădesc două slujnici. Un geamgiu îşi strigă monoton şi tărăgănat marfa, pe când câteva obloane de magazine se ridică sgomotos. Dinspre Tufli se aude un trap sacadat. Iaşii se deşteaptă.

Sărmane Iaşi!... Din an în an, decând te-am cunoscut mai bine, se stinge orice viaţă în tine ca în trupul unui ftizic ale cărui clipe se scurg pe măsură ce frigurile îl scutură tot mai tare. Mă gândesc acum la şirul de ani trecuţi. Cine îşi închipuise că voi fi sortit să-mi trec viaţa tocmai în acest oraş al reveriilor mele de adolescent studios şi idealist? După războiu am venit aci dornic de a-mi pune toată munca în serviciul unei culturi cu nume şi tradiţie frumoasă. Universitatea din Iaşi îmi surâdea plină de făgăduinţi. An de an am muncit cu străduinţă şi râvnă. Eram mândru că propovăduesc în locaşul unde strălucise un Xenopol, un Naum, un Iacob Negruzzi şi atâţia alţii. Visam reînvierea unei noui Junimi şi de câteori în liniştita cămăruţă a vreunei bodegi nu pusesem la cale cu câţiva colegi mai entuziaşti întemeierea unei reviste şi ţinerea unor conferinţe care aveau să însufleţească viaţa intelectuală a acestui oraş. In studenţimea liniştită şi sârguincioasă, studenţimea aceasta neatrasă de momelile unui oraş mare şi ameţitor, aveam tovarăşi credincioşi de studiu spornic. Mă împrietenisem cu mulţi ieşeni şi le ascultasem cu drag la sindrofiile lor ospitaliere şi plăcute amintirile despre Iaşii cei vechi în care-şi legănaseră iluziile atâţia eroi ai gândurilor mele. Cine ar fi crezut că voi locui odată chiar în casa lui Nicu Gane?... Şi acum îmi surâde ca un vechi prieten grădina aceia cu copaci stufoşi la umbra cărora am ţesut adesea atâtea planuri înălţătoare. Ani întregi am trăit din viaţa acestui oraş care părea că se deşteaptă sub razele luminoase ale unui nou viitor. Mă atrăsese şi Viaţa Românească şi de câteori, în casa patriarhală a lui Ibrăileanu, nu ascultasem pe acest vrăjitor care te atrăgea şi te prindea tot mai strâns în mrejele unei conversaţii pline de interes şi farmec. Incepuse să-mi placă acest trai quasi rustic în care, credeai, sperai şi te închinai la toate ideile generoase şi mari.

Şi acum?... Ah, iubite prieten, nu ştiu, ori eu am îmbătrânit şi ca un „laudator temporis acti" am început să admir tot ce e vechi, or vremile s'au schimbat în adevăr, dar în momentele acestea când urc din nou strada Carol spre Universitate, gânduri din ce în ce mai grele la fel cu norii de pe cer mă copleşesc şi mă umplu de o desiluzie amară. Cu ce descurajare păşesc acum pragul universităţii !Parcă sunt un preot care intră să oficieze într'un templu în care statuiele zeilor săi au fost dărâmate, iar norodul credincios a dispărut de mult. Unde sunt iluziile mele de odinioară?... Unde sunt colegii mei entuziaşti şi plini de râvnă de altădată?... I-a risipit ca pe un stol de rândunele politica cea distrugătoare de ideal şi ambiţiile meschine şi prozaice. Toţi se cred acum factori responsabili, toţi parcă poartă pe umerii lor greutatea problemelor europene, toţi s'au transformat în medici lecuitori ai relelor de care sufere ţara şi niciunul nu mai gândeşte la relele de care sufere o studenţime lăsată în părăsire, tânjind zadarnic după o cultură şi un ideal care nu se mai văd. In locul prelegerilor înălţătoare de altădată răsună acum depe unele catedre insultele şi ocările epigonilor mici şi seci care se cred azi singurii depozitari ai ştiinţei ieşene.

Da, ei singuri au rămas să oficieze în templul măreţ de altădată! In locul marilor pontifi, ţârcovnicii. De pe amvonul iluştrilor predicatori, glasul răguşit al unor omuleţi meschini şi neputincioşi! Sărmană studenţime ieşană!... Trec pe coridorul cel lung şi luminos şi privesc cu drag figurile pline de viaţă ale atâtor tineri care au venit aci plini de idealuri şi speranţe mari. Ce păcat de aceste idealuri pe care şi le vor spulbera în curând!.. De pe uşa unei săli iese un bătrân mărunţel cu o pălărie mare umbrind nişte plete albe care fâlfâe în vânt. Păşeşte repede, strângând la piept ca pe o comoară nepreţuită o geantă enormă. Aci e depozitată ştiinţa pe care de zeci de ani acest ultim supravieţuitor al Junimei o propagă cu aceiaşi râvnă care nu se mai sleeşte niciodată. Ce înviorare răspândeşte în juru-i acest apostol! Toate reminiscenţele de cultură ale Iaşilor vechi s'au întrupat parcă în el. Il salut cu respect şi chipul mi se iluminează o clipă. Ce ideală atmosferă de bună prietenie şi înţelegere în care a trăit atâta vreme acest erudit care n'a cunoscut alte plăceri decât pe acelea ale cărţii!... Compar iarăş vremile de odinioară cu cele de acum care îmi par searbede ca şi soarele care începe să mijească sfios şi palid.

Când părăsesc Universitatea, statuia lui Kogălniceanu, pe care o văd parcă de o veşnicie ţinând aceleaşi foi în mâna-i întinsă, pare a-mi şopti mustrător:

— Pe vremea mea se citea mai mult şi se muncea mai spornic.

Cobor strada şi nu ştiu dece în această zi de toamnă orice colţuleţ îmi surâde cu o imputare blajină:

— Dece ne-ai părăsit şi tu?

Mă simt mâhnit şi străbat strada Lăpuşneanu ca un vinovat.

Da, dece am părăsit acest oraş care mă primise atât de bine? Poate că slabele mele puteri l-ar fi ajutat puţin în propăşirea lui. Poate că încurajat de cei câţiva rari idealişti care se încăpăţinează a mai spera ceva, oraşul acesta atât de generos în jertfele făcute ar fi reînviat cu puteri noui. Aşa, în starea de acum, ultimele licăriri de activitate spirituală se sting una câte una şi din văpaia cea mare a intelectualităţii apuse nu mai pâlpâe decât ici şi colo câteva lumini firave şi anemice. Mă gândesc fără voe că există o societate cu titlul pompos de „Propăşirea Iaşilor", dar preşedintele cât şi unii din membrii marcanţi s'au mutat acum la Bucureşti, de unde trimit iubitului Iaşi salutările lor de adoraţie nestrămutată.

Răresc paşii şi mă opresc o clipă în piaţa Unirii. Cerul s'a înseninat de tot şi soarele şi-aruncă razele-i vioaie pe chipul de bronz al lui Cuza. Cât stă de trist în mijlocul figurilor depe soclu! Niciodată marele domnitor nu mi s'a părut aşa de mohorît ca în ziua aceasta de Noembrie. De pe terasa hotelului Traian mi-ajunge în auz sfada câtorva misiţi guralivi şi murdari. Câţiva câini slabi şi jigăriţ stau întinşi la soare, iar dinspre gară un cortegiu funebru se îndreaptă încet spre Eternitatea. Nu ştiu cum, dar în aceste clipe de toamnă târzie îmi pare că adevăratul oraş s'a mutat în cimitirul spre care se îndreaptă acest cortegiu. Acolo se află acum toţi cei care au dat odată viaţă acestui focar atât de strălucitor de pe vremuri.

Dar să se fi stins oare de-apururi lumina aceia care încălzise sufletele atâtor generaţii ?Să numai licărească azi nicio părticică din ea? Să fie acest oraş — cum i s'a spus — un nou „Bruges la morte" ca cel evocat de Rodenbach?... Nu-mi vine a crede...

Bătrâne Iaşi, oricât vitregia vremurilor va încerca să-ţi încovoaie bietul trup, ea nu va isbuti niciodată. Măreţia trecutului tău e isvorul de viaţă din care te vei adăpa mereu, e elixirul vrăjit care te va redeştepta din moartea-ţi aparentă. Ca legendarului Anten, aceste vremuri de trecută strălucire îţi vor da mereu puteri noi şi din muribundul de azi am credinţa că se va înfiripa însetatul de viaţă nouă al zilelor de mâine. In trupul tău care pare azi firav şi sleit clocotesc mocnit, dar puternic germenii unei noui vieţi. Când va veni ea, cu ce noui aspecte, viitorul ne-o va descoperi poate mai curând decât credem.

Aşa am cugetat, iubite prieten, în ziua aceia tristă de Noembrie, când în locul prohodului ce voiam să cânt oraşului slăvit de noi, am înălţat sub imboldul unei iubiri nesecate această urare de nouă viaţă.

I. M. MARINESCU

Un strigăt către umanitate

„Mi-e foame"...

„Cu asta începe viaţa mea conştientă. Intâia mea amintire asta este: mi-e foame"...

Şi tot astfel începe romanul lui Georg Fink, scriitorul german despre care, afară de cartea din faţa noastră, nu mai ştim nimic. Doar două-trei fraze, poate închipuiri ale cuiva sau destăinuiri grăbite ale autorului. Se crede că ar fi plecat la Holliwood, să încerce acolo, în film, talentul atât de răsunător încercat în scris. Apoi, este tânăr, cam de vârsta lui Remarque şi cel puţin cât acesta un debutant pentru care întâiul pas pe drumurile gloriei a însemnat deplina cucerire.

Mai înainte ca d. A. Toma să ne dea preţioasa d-sale traducere, am urmărit în critica germană şi franceză ascensiunea prodigioasă a romancierului Georg Fink şi a cărţii sale. Judecată acum, după a doua citire, povestea aceasta fără păreche a vieţii unui copil sărac pare o halucinaţie, un coşmar desprins din delirul vieţii sociale moderne şi fixat prin mijloace fără îndoială neatinse încă.

Georg Fink, anonimul acesta genial, a isbutit să realizeze o operă de valoare universală, a cărei pătrundere în masse joacă, pentru lupta împotriva mizeriei, rolul cărţii lui Remarque, împotriva războiului. Chiar dacă niciuna dintre ele nu vor isbuti să suprime ororile din care au fost inspirate, le stigmatizează însă cu atâta putere, încât istoria însăşi, atotcuprinzătoare, le poate invidia.

* * *

In cartea lui Fink am întrezărit urmele altor scriitori mari, a căror faimă de mult i-a făcut reprezentativi pentru vremea şi locul lor. Iată, de pildă, ecoul depărtat al uriaşilor slavi, simţit în penumbra sufletească, în sentimentalismul îndurerat al eroilor. Dincoace, în viaţa cu tonuri cenuşii a vagabonzilor, unde se naşte o poezie stranie, rareori interceptată în toată potenţa ei, apare gândul lui Knut Hamsum. Cocteau, el însuşi, trăeşte printr'un contrast, între morbideţea copiilor din „Les enfants terribles" şi tragismul încrustat pe suflete încă tefere, al micuţilor din „Mich hungert".

Reminiscenţa acestora, în cartea lui Georg Fink este departe de a fi o asemănare. Ci, dimpotrivă, este o tăetură nouă, o mai bună şlefuire în cristalul cu ape ciudate pe care l-am mai cunoscut aiurea. Din viaţa tuturor fiinţelor chinuite ale lui Fink se desfăşoară fire ca de păianjen, se întretaie, se ţes şi formează o pânză hidoasă, ca un voal pentru spectrul mizeriei. Aceasta este cartea: mizeria, înfăţişată în hidoasa ei scârnăvie, cu gura tăiată într'un zâmbet murdar, cu toate genunele unde se prăbuşesc idealurile, şi sufletele care zadarnic ar încerca să se smulgă pentru altă viaţă. Legea implacabilă a mizeriei n'a fost nici când mai accentuat arătată, mai tragic gravată ca în romanul lui Georg Fink.

* * *

Povestea începe cu leit-motivul acesta sguduitor: *mi-e foame*. Strigătul înăbuşit al milioanelor de vagabonzi, de cerşetori, de copii, clamoarea atâtor dureri, negaţia dreptului la viaţă al tuturor, se închide în acest „mi-e foame" al lui Teddy König, eroul lui Fink. Acţiunea se petrece în Berlinul din preajma războiului, în lumea poate nu interlopă — fiindcă termenul sună ca o condamnare, ca o groapă comună — ci în lumea mărunţilor lucrători, a oamenilor care dorm pe pavaj, a copiilor care aşteaptă pâinea.

O fată de burghez bogat s'a îndrăgostit de rândaşul din curte şi a fugit cu el. Il iubea atât de mult şi sufletul îi era atât de ciudat, încât nu a înţeles niciodată deosebirea dintre sărutarea care o dăduse rândaşului şi posesiunea, întru nimic mai puternică decât patima curată a sufletului. Fata aceasta, abia schiţată astfel, în linii de rară incizie psihologică, devine soţia rândaşului, — o brută alcoolică — şi mama unor copilaşi. Drama ei s'a terminat aici. De-acum, *mama* devine tragediană mută, în sufletul căreia conflictele au intensităţi haotice, dar nu se văd decât lacrimile: sapă şanţuri pe obraji, întocmai ca în tablourile celebre ale suferinţei. Toată această pătrunzătoare gamă de durere nu strigă, poate că nici nu şopteşte. Soţia şi mama chinuită a mizerabililor din povestea lui Fink moare aşa, într'o dimineaţă, în bucătărie, şi doar giulgiul care o acoperă îi mai trăeşte drama, aşezându-se, ca de plumb, peste chipul alb şi tras, cu obrajii subţi, cu nasul ascuţit.

* * *

Mai bine analizată, încă mai adevărat prinsă decât mama, apare figura copilului în jurul căruia gravitează tot romanul.

Literatura universală a fost pasionată, în ultimul timp, de problema copilăriei şi a adolescenţei. Ne-am bucurat mult când şi scrisul românesc a contribuit prin d. Ionel Teodoreanu la acest mare şi încă neterminat capitol. In locul de cinste unde a fost aşezat, însă, Cocteau, pentru copiii lui, unici ca analiză şi creaţie, se cuvine să steie şi Fink. Migala de bijutier mare, grija şi dragostea pusă în realizarea lui Teddy îl clasează între artiştii desăvârşiţi. Pentru înţelegerea eroului şi a operei întregi este într'adevăr necesară cunoaşterea vieţii sociale, a momentului social din Germania. Nu importă însă faptul că Fink n'a cuprins toată icoana Germaniei din timpul şi de după războiu. El a scris nu o frescă, ci un fragment al acesteia, unde stă zugrăvită mizeria. Privită astfel, povestea unuia înseamnă povestea tuturor. Semnificaţia aceasta generală a cărţii îi dă imensa ei valoare. Povestea asupra căreia s'a oprit autorul este viaţa lui Teddy, copilul rândaşului, dela cea mai proaspătă copilărie, prin pubertate, până în pragul maturităţii, adică într'o adolescenţă prematură, împletită cu existenţa tragică a eroului, merge într'o ritmică macabră toată banda de prototipi ai vieţii basfondurilor. Nu ne putem opri, fiindcă ne-ar reţine îndelung, asupra minuatei creaţii pe care a făcut-o Fink din copilul acesta chinuit, cu o sensibilitate ascuţită de mizerie şi de talent. Deasemenea, nu vom amănunţi toată gama lui sufletească înspre iubire, care trece prin cele mai banale şi alături prin cele mai nefireşti întâmplări. El rămâne în această schiţă ca un simbol al copilăriei chinuite, al tineretului dezaxat din lumea macerată a zilelor noastre.

Pentru Teddy König, ajuns în cursul timpului actor de talent noaptea şi contabil dimineaţa, masa de toate zilele nu mai este o problemă. Totuşi, leit-motivul se păstrează, atent:

„Mai trăesc şi acum în Invalidenstrasse, eu, eu — măcar că acum mă cheamă altfel, măcar că acum e un alt băieţaş care întinde mâna. In vreme ce eu şed aici scriind, alţii cerşesc într'una în Berlin, în Londra, în Paris şi Amsterdam. *Eu* sunt cel care cerşeşte, tot eu, veşnic eu, copilul cel fără de moarte al săracilor. Nu se va sfârşi niciodată, — voi fi de mult ţărână şi tot va mai sta, necontenit, un piciu sgribulit, lihnit, dârdâind în colţul străzii — pe când *voi* treceţi înainte — nu-l vedeţi, nu-l auziţi — şi el şopteşte în urma voastră, neluat în seamă, galben, tremurând:

— Auziţi-l! —

— „Mi-e foame!... Mi-e foame!..."

* * *

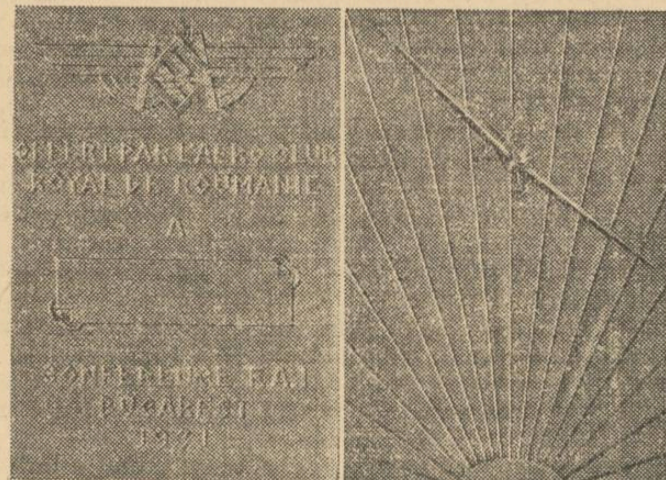
In afara acestei sguduitoare creaţii, Fink a fixat simbolurile cele mai valabile pentru fata de proletar, a cărei singură carieră şi singur parvenitism este prostituţia. Tot în „Mi-e foame" trăeşte şi apaşul modern, flăcăul sdravăn şi frumos, pe care amărăciunile atavice l-au împins spre pumnal. Şi colorând povestea cu duioşia cea mai discretă şi mai aleasă, Fink acoperă toată lumea aceasta de beţivi, de hoţi, de prostituate şi de cerşetori, cu voalul iubirii. Pentru umanitate este o nouă şi genială lecţie. Pentru literatură, o biruinţă temeinică. Realismul autorului, comprimat de grija lui pentru trăsătura sufletească — în limitele cele mai exigente ale artei, ne-a dat o carte epocală.

Traducerea ei în româneşte este între cele mai preţioase contribuţii care se puteau aduce bibliotecii noastre de marii autori străini.

M. GRIGORESCU

Congresul Internaţional aeronautic

La Conferinţa Federaţiei Aeronautice Internaţionale, care s'a ţinut anul acesta la Bucureşti, s'a oferit participanţilor insigna şi placheta, pe care le reproducem mai sus. Ele sunt opera distinsei artiste-sculptor *Céline Emilian-Marcovici*

Pe mîna ta...

Am plâns pe mâna ta,
Pe mâna limpede de catifea.
Am plâns trecutul fără rost
Şi ceiace n'a fost,
Şi nu va fi nici mâni...
Am plâns aci'n gropiţa albei mâni,
O, mâna delicată, fină —
Ce'mprăştie în noapte o lumină!
Din mâna mea, tu mâna nu ţi-ai smuls:
Pe frunte i-am simţit discretul puls:
Era acolo ca o boabă
De viaţă tainică şi slabă...

Când te-am privit — cu gura mută —
Aveai în colţul buzelor o cută.
— „Ţi-i milă?" Cu un aer de copilă,
Mi-ai spus în şoaptă: — „Nu mi-i milă".
Şi sărutându-ţi mâna de faianţă,
Mi-a răsărit în suflet o speranţă.

YACASSA

Cronica cinematografică

Tăerile

Am fost zilele trecute la un film în care jucau André Roanne şi Anny Ondra fără să-mi aduc aminte că era un film vechiu, chiar foarte vechiu, de pe vremea filmului mut. Când am prins de veste am vrut, bineînţeles, să plec. Şi totuş n'am plecat. Spectacolul mă amuza, mă făcea să rămân. Şi faptul e cu atât mai extraordinar cu cât era vorba de un film cu Roanne şi Anny Ondra, doi actori destul de anoşti, ale căror producţie n'au nimic cu adevărat artistic. Şi totuş am stat până la sfârşit. Mi-am dat sama numaidecât de ce. Era un film mut. Şi filmele mute au întotdeauna ceva artistic, un efort de a găsi pe care filmele de azi cele mai multe nu îl au. Chiar bucăţile în care joacă această ingenuă convenţională de o drăgălăşenie — reclamă, de o nevinovăţie — standard şi de o sburdălnicie-şablon, chiar filmele lui Anny Ondra erau plăcute de văzut. Zic erau, căci cele vorbitoare de azi sunt direct insuportabile.

A fost o adevărată „probă cu nouă". Superioritatea artistică a filmului mut mi-a apărut mai evidentă ca oricând. Să ajung a vedea a doua oară un film cu Anny Ondra şi André Roanne, — ce dovadă mai bună de depresiunea mentală adusă de nulitatea absolută a producţiei cinematografului vorbitor din ultimii ani.

Cred că-s mulţi aceia care au ajuns la exasperare când aud vocea ca din butoi a tuturor acelor actori care debitează dialoguri fără interes şi fără rezultat, afără de acela de a face să stea pe loc acţiunea. Din cauza vorbelor, tot ce fac ei are ceva oarecum „*nemotivat*".

Dar să nu intrăm iar în această discuţiune. Imi propun să tratez chestiunea pe larg mai târziu. S'au adunat deja suficiente materiale pentru a se repune încă odată, şi de data asta definitiv, problema filmului vorbitor pe care am studiat-o doar în treacăt în momentul apariţiei lui (acele studii au fost topite laolaltă şi republicate subt titlul de „Superioritatea artei mute" în volumul meu de esseuri: „Puncte de vedere")

Dar, în legătură cu filmele mute, am avut în ultimul timp două filme excelente. Unul a fost „Luminile Oraşului" cu Charlot, altul: „Rango", filmul cu animale din jungla Sumatrei.

* * *

In ambele aceste bucăţi s'a comis un act pe care fără ezitare trebue să-l calificăm o odioasă barbarie: *s'au tăiat pasagii!* Pare de necrezut. Să tai pasagii din Charlot — chiar comercialmente vorbind — nu poate fi o bună socoteală. Aceiaşi oameni care comit asemenea acte de vandalism cultural se plâng, pe de altă parte, că bucăţile lui Charlot sunt exorbitant de scumpe. Şi atunci nu e absurd să le scurtezi de bună voie?

Din „Luminile Oraşului" s'au scos scenele din închisoare, scene extraordinar de nostime şi de umane, unde Charlot reîntâlneşte pe fostul lui partener de match de box, devenit acum şi el deţinut. Se întâmplă în închisoare lucruri homerice, de exact aceiaş bună calitate ca şi cele de pe stradă, din casă, sau de pe ring. Şi totuş aceste lucruri au fost tăiate! De altfel spectatorul a putut, singur şi neprevenit, să bage de seamă lipsa pasagiului amputat. Când ni se reprezintă Charlot după ce şi-a făcut închisoarea, hainele lui sunt complect zdrenţuite. Fără îndoială trebuia asta. Numai aşa capătă Charlot acea înfăţişare de „animal fugărit" care este de un dramatism aşa de sfâşietor. Decât pentru asta trebuia o oarecare preparaţie, oarecare fapte anterioare care să motiveze noul costum. Căci nu e nimeni în sală care să nu ştie că în închisoare oamenii nu-şi pot sdrenţui hainele; nu şi le pot nici măcar uza, şi asta pentru bunul motiv că acolo deţinuţilor li se dă costumul-uniformă al puşcăriaşilor. De aci un aspect de neverosimilitate care apare spectatorului ca o greşală de regie. Să dai, de bună voie, o impresie de greşală într'un film de Charlot, nu este asta curată nebunie? Fără să mai vorbim de faptul că spectatorul e astfel privat de câte-va scene de Charlot, de scene care fiecare au costat eforturi îndelungate de invenţie, de încercări, retuşări de joc şi puneri la punct.

Şi de ce toate astea? Pentru a face să încapă în spectacol un jurnal de actualităţi oarecare, pe care cetăţeanul care frequentează cinematografele în tot cazul a avut ocazia să-l mai înghită de două-trei ori în alte săli?

In cazul filmului „Rango" motivul a fost încă mai absurd, şi anume posibilitatea de a reprezenta, alături de filmul cu animale, un film vorbit în limba franceză care este, după umila mea părere, cel mai prost film pe care l'am văzut de vre-o zece ani încoace. De ce nu s'a tăiat mai bine ceva din acesta din urmă? (In fond ideal ar fi fost dacă se tăia tot).

Şi astfel am fost frustaţi de câte-va scene admirabile cu elefanţi şi altele; şi cine a văzut „Rango" îşi poate da sama ce pagubă a fost. Repetăm şi aci ce spuneam vorbind de Charlot. Fiecare fragment din „Rango" reprezintă un succes de curaj, de răbdare, de pricepere, de abilitate, de aşteptare, de technică de turnaj, care fac onoare artei cinematografice contemporane. Cum îşi poate cineva permite să taie, în suveran, asemenea lucruri? Sunt adevărate crime de lez-civilizaţie, acte de calibanism cultural pe care conştiinţa intelectuală a publicului ar trebui să le reprime energic.

Şi de altfel trebue să declar că am primit zeci de scrisori dela diverşi cetitori în care sunt rugat să protestez în contra acestei cutume barbare. Sper că modestele mele observaţiuni vor determina poate pe acei ce fac, cum se zice: „toaleta filmelor" să procedeze cu mai mult discernământ.

D. I. SUCHIANU

GRATUIT

vă puteţi petrece concediul şi alte premii importante puteţi câştiga participând la

MARELE CONCURS

organizat de ziarul „Dimineaţa"
Cuponul de participare îl găsiţi în

„ALBUMUL REBUS"

ce se află de vânzare la toate librăriile şi depozitele de ziare.

Rasputin şi orgia rusească

A apărut la Paris o carte cu acest titlu, în editura Louis Querelle, scrisă de Gabriel Gobron, carte care are meritul de a prezenta pe Rasputin sub o faţă cu totul alta decât cele cunoscute până acum, Sub pana lui Gabriel Gobron, ne spune revista „Evolution", personagiul acesta considerat până acum drept un şarlatan, drept un aventurier fără scrupule, un călugăr desfrânat dedublat de un şarlatan mistic, nu este lipsit nici de oarecare măreţie.

Pentru a-şi fixa pe Rasputin al său, Gabriel Gobron s'a inspirat din mediul şi din timpul în care acesta şi-a desfăşurat viaţa, a făcut ceeace germanii numesc: „geopolitik", adică studiul fiinţelor în funcţie de straturile sociale în care trăesc. După Gabriel Gobron, tipul rasputinian, atât ca fizic cât şi ca moral, se poate sau se putea afla, în istoria şi imensitatea rusă, în mii de exemplare.

In Rusia, Rasputin nu este un monstru; este într'adevăr un monstru pentru mentalitatea noastră occidentală, de ipocriţi şi bănuitori. Dar toţi Ruşii vor recunoaşte că sufletul rusesc oferă un amestec inestricabil de cruzime şi bunătate, de dulceaţă şi brutalitate, de misticism şi erotism. Aceste virtuţi şi aceste vicii formează un aliaj care constitue fondul însuşi al naturii ruseşti. Rasputin poseda acest aliaj până la una din treptele cele mai de sus; ceeace dă vieţii lui o complexitate atât de deosebită şi o înfăţişare atât de mobilă.

Neîmpărtăşind acest parti-pris al celor mai mulţi dintre occidentalii care au pus în sarcina lui Rasputin toate crimele pământului, Gabriel Gobron s'a silit să-l studieze sub diferitele lui aspecte. Şi ca să scape de influenţa ideilor occidentale, autorul a căutat să facă un studiu de vivisecţiune numai asupra sufletului slav. Şi aceasta arată, odată mai mult, originalitatea cărţii sale.

Autorul studiază mai întâi, foarte adânc, ţara şi natura slavă, religia, desfrânarea aristocraţiei şi a ţarilor dealungul secolelor. A doua parte, cu titlul „Orgia rusească", se găseşte amplu justificată prin acea descriere a descompunerii morale adusă de regimul ţarist. Desigur că această descriere nu este decât indicativă şi nu ţine să arate toate nebuniile şi perversiunile isvorîte din imaginaţia nobilimii şi realizate de aceasta cu un cinism turburător. Ţari şi aristocraţi treceau dela desfrânarea cea mai groaznică până la bigotismul cel mai superstiţios, cu o simplitate, o uşurinţă şi o „onestitate" într'adevăr uluitoare. Paginile consacrate de Gabriel Gobron vrăjitorilor, magicienilor, profeţilor, etc., dela curtea Rusiei, sunt printre cele mai interesante şi mai pline de pitoresc.

Răsputin a apărut în acest haos, în această dezordine, în această putreziciune. Pacifist, internaţionalist, el a încercat — şi fără venalitate — să prevină şi să termine conflictul din 1914—1917. N'a reuşit sau n'a reuşit în mod direct. Şi nu el este autorul decăderii ruseşti, cum s'a spus aproape totdeauna. Ţarului i-a fost destul să producă confuzia, prăbuşirea finală trebuia să-i urmeze. Insăşi Ţarina, în captivitate, a recunoscut formal aceasta: „Plătim acum toate greşelile făptuite mai înainte"... E deasemenea fals să fie acuzat Rasputin că a fost spion german. Spionii germani se aflau într'adevăr la Petersburg, dar numai la curtea Ţarinei.

Răsputin apare deci ca primul bolşevic, adică drept cel dintâi care a îndrăznit să denunţe putreziciunea morală a ţării, militarismul sângeros, antisemitismul crud, nebunia războiului, jertfa bieţilor mujici ruşi, dezolarea şi durerea semănată pe întreg teritoriul rusesc de o turmă de aristocraţi, neavând cele mai adesea ori nici o picătură de sânge rusesc în vine. Şi astfel Rasputin, după ce fu primit la Tsarkoie-Selo, după vizitele la Curte, avu rara îndrăzneală să spue suveranilor săi adevărul. Ţarina fu de multe ori înfruntată de el, fără ca aceasta să cerce a răspunde ceva, iar Ţarul însuşi fu văzut în genunchi, în faţa lui Rasputin, care se ridicase contra masacrelor care miniceau populaţia, contra Dumei în care nu putea intra nici un ţăran, contra celor care organizau pogromuri, contra instituţiunilor şi moravurilor unui regim uzat şi sfârşit. Şi staretul dădea bani, reconforta, făcea binele.

Simplu mujic, Rasputin făcu să izbucnească vocea poporului rus. Poate nu el a provocat revoluţiunea liberatoare (excesele ţariste au făcut-o mai repede şi mai bine ca el), dar prefaţatorul el este. In tot cazul, *el* a văzut, *el* a descris chiar revoluţiunea şi pe oamenii roşii cari trebuiau să se ridice după orgia oamenilor negri.

Acestea toate le cuprinde cartea lui Gabriel Gobron. Se poate să nu primim toate concepţiunile ei şi să nu împărtăşim extrema bunăvoinţă de care dă dovadă pentru Rasputin şi faptele lui. Dar trebue să recunoaştem, spune cronicarul revistei „Evolution", că lucrarea lui Gobron aruncă o lumină nouă asupra Curţii Ţarilor şi conţine pagini profund interesante, fie prin documentare, fie mai ales prin emoţia pe care o stârnesc.

G. B.

Citiţi azi:
LECTURA No. 332
FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE
EMIL LUCKA
TAINA FLORILOR
Lei 5. Scrierea complectă la chioş cari şi librari.

FEDRA
de J. RACINE
a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa"
No. 135 Preţul lei 12

Cronica Şahului

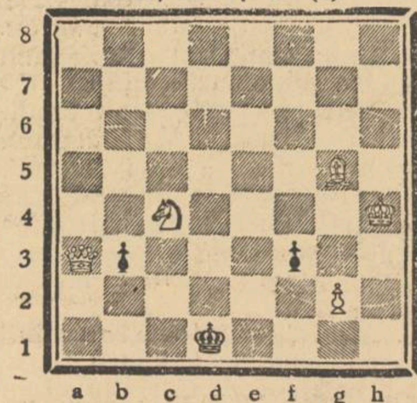
PROBLEMA No. 374

de **V. Oniţiu**

(„Denken und Raten" 1931)

Negru:

Rd1, Pb3 şi f3 (3).

Alb:

Rh4, Da3, Cc4, Ng5, Pg2 (5).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

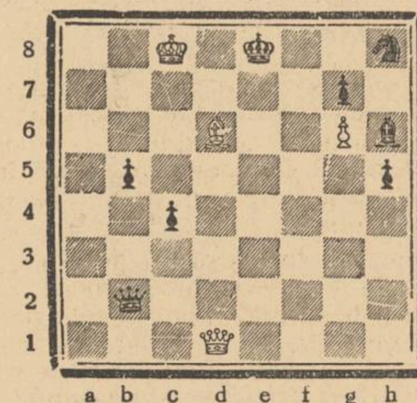
PROBLEMA No. 375

de **W. von Holzhausen**

(Wiener Scahchzeitung" 1931)

Negru:

Ré8, Db2, Ch8, Nh6, Pb5, c4 g7 şi h5 (8).

Alb:

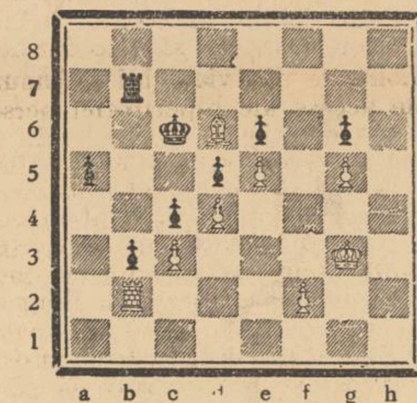
Rc8, Dd1, Nd6, Pg6 (4).

Alb joacă şi face mat în 2 mutări

PARTIDA No. 170

Sfârşit de partidă jucată la concursul internaţional din Niendorf în anul 1928.

Negru: A. Nimzovici.

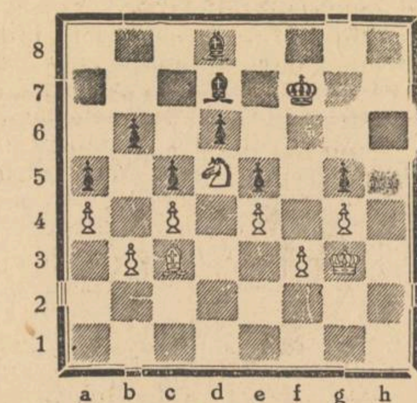
Alb: H. Kmoch.

Faţă de nebunii de culori diferite pionul în plus al negrului nu joacă nici un rol şi partida are aparenţa de remis. Marele maestru Nimzovici a găsit însă următoarea genială cale de câştig: 1...., Tb7—b4!!, turnul trebue să fie luat, căci altfel negru coutinuă cu Ta4 şi Ta2 şi câştigă. Partida a urmat astfel: 2. c3×b4, la N×b4 ar fi urmat a×b4 şi negrul câştigă şi mai curând. 2...., a5—a4; 3 b4—b5+, necesar, spre a împiedeca înaintarea pionului din a4. 3...., Rc6×b5; 4. Nd6—a3, c4—c3; 5. Tb2—b1, Rb5—c4; 6. f2—f4, Rc4×d4; 7. Rg3—f2, Rd4—c4; 8. Rf2—é1, d5—d4; 9. Ré1—é2, Rc4—d5; 10. Ré2—f3, Nc8—b7; 11. Tb1—é1, Rd5—c4+; 12. Rf3—f2, b3—b2; 13. f4—f5, é6×f5; 14. é5—é6, Nb7—c6 şi alb abandonează.

PARTIDA No. 171

Sfâşşit de partidă jucată în Martie 1905 la concursul internaţional din Viena (Pe atunci maestrul Nimzovici era în vârstă de numai 18 ani şi lua pentru întâia oară parte la un concurs internaţional, pe când adversarul său Neumann era cunoscut ca mare maestru).

Negru: Nimzovici.

Alb: Neumann.

Partida e aproape egală. Maestrul Neumann a găsit următoarea ingenioasă cale de a face partida imediat nedecisă: 1. Nc3×é5, d6×é5; 2. Cd5×b6, Nd8×b6 şi acuma partida e remiză, deoarece negru cu toate că are două f juri în plus, nu poate pătrunde pe nicăeri,

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

Curiozităţi

Cea mai mare grădină zoologică din lume

Cea mai mare şi mai frumoasă grădină zoologică din lume va fi inaugurată în curând la Whipsnade, în localitatea Bedfordshire din Anglia.

Grădina va ocupa un teren de vre'o 200 de hectare. Va fi, deci, de 15 ori mai mare decât grădina zoologică din Londra şi de 2 ori mare decât grădina zoologică din Bronxpark, New-York, considerată până acum ca cel mai mare parc zoologic.

Această grădină va fi o atracţiune mondială, fiind situată în provincia cea mai pitorească din Anglia.

Parcul va fi astfel amenajat încât animalele şi păserile se vor putea mişca în deplină libertate.

Trăsura nemuritorilor

Vechea trăsură venerabilă a Academiei Franceze nu va mai face, în curând, decât un singur şi ultim drum.

Conform tradiţiei, trăsura Academiei va transporta pe nemuritorii noui aleşi, Chaumis şi Le Goffic, la Elysée, pentru vizita de rigoare pe care academicienii o fac preşedintelui Republicei.

După această vizită, vechea trăsură va fi scoasă din uz şi înlocuită cu o limuzină modernă.

Trăsura Academiei, care dădea o notă caracteristică străzilor Parisului, a fost inaugurată la 1879, pe timpul când Jules Grévy era preşedintele Republicii. Deatunci a servit, fără întrerupere, pentru a transporta pe academicieni la Elysée.

Progresele tehnicei în Suedia.

La Copenhaga s'a construit de curând o centrală telefonică specială pentru deservirea staţiilor de taxiuri. In palatul acestei centrale s'au amenajat garaje moderne, depozite de benzină şi ulei, săli de spălat, ateliere de reparaţii, birouri încăpătoare şi luminoase. Centrala telefonică are legături automate cu toate pieţele de taxiuri. Semnale luminoase arată plecarea şi venirea maşinilor, astfel că telefonistele cunosc în orice moment efectivul fiecărei staţii. Apăsând pe un singur buton, ele pot vedea pe un *ecran situaţia*, aşa că pot răspunde la apelul telefonic dacă în staţia cea mai apropiată de solicitant sunt sau nu maşini disponibile. In caz afirmativ, ele transmit staţiei prin telefon adresa clientului, ceiace pune automat în funcţiune o bandă, pe care se imprimă data şi ora comenzii. Pieţele de staţionare au cabine telefonice automate; şoferul care părăseşte cel din urmă staţia apasă pe un buton, pentruca centrala să ştie că staţia a rămas goală. Aceeaş obligaţie o are şi şoferul care soseşte cel dintâi într'o staţie goală. O serie de dispozitive speciale dau telefonistelor putinţa de a şti până şi mărcile şi categoriile de maşini disponibile la un moment dat. Lucrul pare foarte simplu la prima vedere, dar nu s'a putut înfăptui decât graţie unui număr infinit de dispozitive şi automate, de construcţie foarte complicată.

„Aş vrea să ştiu"

I. MIOR-CLUJ.

De ce se spune că geniul e înrudit cu nebunia?

Apropierea celor două noţiuni, în aparenţă cu totul opuse, geniul şi nebunia, o găsim chiar în antichitate. Astfel Platon şi Aristot credeau că nu există genii mari fără un oarecare amestec de nebunie. Ei întemeiau această opinie pe faptul că în general, cauzele, care prilejesc geniul fericit, sunt cam aceleaşi cu acele care produc nebunia.

Această idee devenise de-altfel o credinţă curentă în veacul al XVIII-lea, profesată de mai toţi autorii medicinei spiritului şi ai tratatelor de boli, împreună cu enciclopediştii. Argumentul esenţial în favoarea acestei teorii este următorul:

Entuziasmul, caracteristic geniului creator, nu este altceva decât o stare, în care toate resorturile sufletului sunt puse în joc, în care emotivitatea oarbă covârşeşte raţiunea şi distruge echilibrul lăuntric, întocmai ca o patimă, un delir, sau o manie.

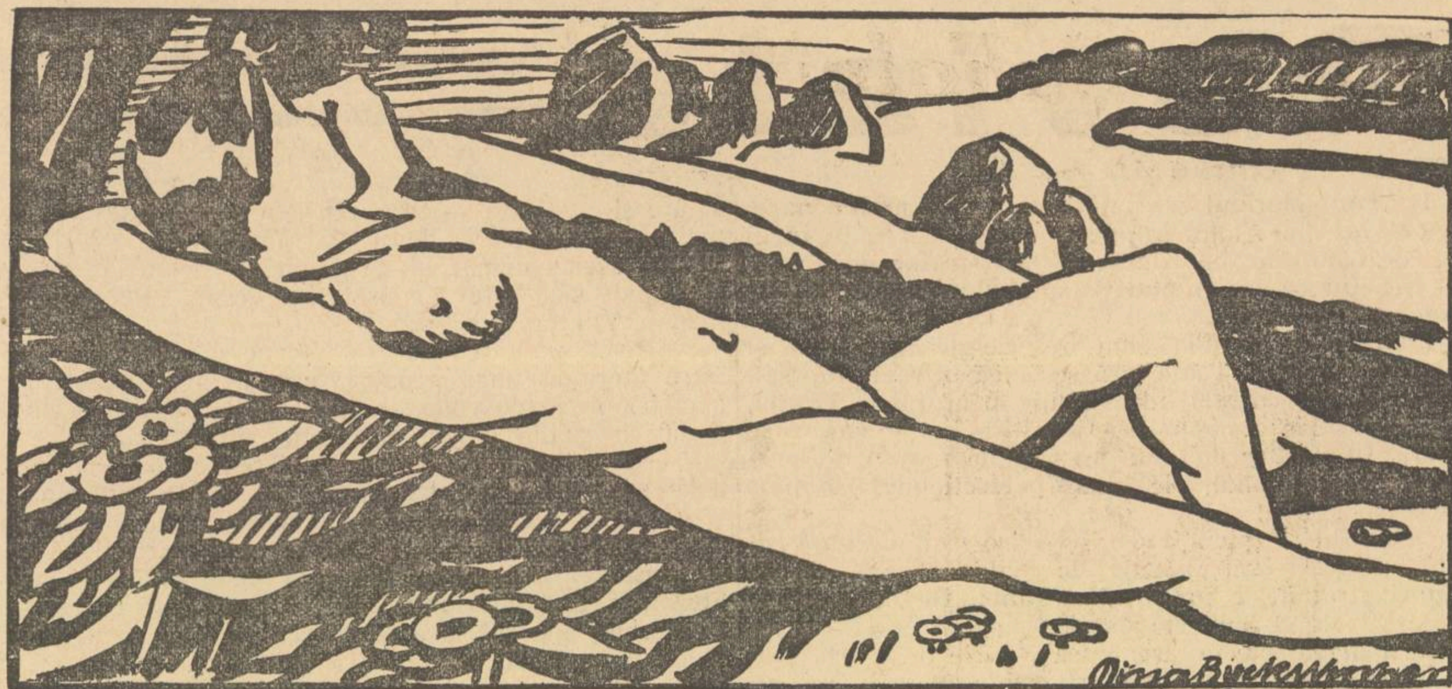
Pe de altă parte, pe la 1880 discipolii lui Goncourt răspândiseră moda „nevrozelor de artă" şi artiştii înşişi primiau cu oarecare plăcere titlul de „anormali". Respingând calificativul perorativ de „epileptici" ei nu protestau împotriva aceluia de „degenerat superior".

Lombroso, bazat pe un bogat material biografic şi fiziologic, relativ la o serie de personalităţi geniale, aproprie unele simptone ale acestora (violenţe, depresiuni, manii etc.) de fapte analoage ale bolnavilor mentali. Conchide că aceste simptone ale geniului sunt echivalentul unei „epilepsii laroase", geniul însuş fiind „produsul unei inconştienţe uimitoare, a unei creaţii intermitente, analoage cu stările de epilepsie".

Doctrina lombrosiană care a cunoscut în vremea ei un succes răsunător, recrutând numeroşi discipoli (între care şi criticul şi sociologul Max Nordau), este astăzi aproape perimată.

A APARUT:
CURS DE PREPARAŢIE
PENTRU
Absolvenţii a patru clase primare, cari candidează la licee, şcoli normale, seminarii, şcoli comerciale şi de meserii.
CUPRINDE: Compunere, Gramatică, Aritmetică, 54 Probleme, Istorie, Geografie.
DE
PETRE I. GHIAŢĂ şi ION ROTARU
160 pagini — 60 lei
Editura „Adeverul" S. A. Bucureşti

COZONACI FRUMOŞI
FAINĂ DE AUR HERDAN

Gabriele D'Anunnzio, Principe di Monte Nevoso

Trecut astăzi de şaizeci de ani, D'Annunzio şi-a păstrat toată energia fizică, toată exuberanţa intelectuală din anii tinereţii: doarme foarte puţin, se culcă în zorii zilei, de cele mai multe ori lucrează noaptea, la lumina unei lanterne antice. Nu e rar cazul să-l surprindă amicii lucrând până la douăsprezece ore pe zi, iar când e cuprins de năvala inspiraţiei, chiar şi până la optsprezece ore în şir. Incredinţat că omul caşi natura îşi datoresc vitalitatea creatoare exceselor, după răstimpurile de mare activitate D'Annunzio părăseşte însă cu totul orice efort intelectual, dedându-se unei linişti absolute. Biografii săi citează exemplul cel mai caracteristic din acest punct de vedere: „L'Innocente" a fost scris pe de-a'ntregul în cincizeci şi două de ore, după care Poetul se retrase la Napoli, fără ca, timp de şapte luni, să mai fi scris un singur rând!

Nu mai puţin proverbială s'a dovedit totdeauna resistenţa-i fizică, plăcerea de a înfrunta cu preţul oricărei dureri pătimirea fizică; din acest punct de vedere Poetul din Gardone se asemănă cu asceţii Evului Mediu, cu a căror psihoză se înrudeşte de altfel prin atâtea alte puncte comune şi a căror existenţă tinde să-i fie suprem ideal de viaţă în anii din urmă.

Legionarul dannunzian în tovărăşia căruia ne propunem să pătrundem în intimitatea greu de surprins a Poetului, legionarul Manlio Barilli ne relatează „sistemul" său de a lucra: D'Annunzio nu scrie niciodată decât pe un anumit fel de hârtie, fabricată special pentru dânsul, cu o filigramă desenată de el însuşi, unei anumite fabrici revenindu-i exclusiv cinstea de a furniza acest preţios mijlocitor între inspiraţie şi nemurire! Poetul scrie cu pană de gâscă, ori cu peniţe groase, cât se poate de repede, fără a reciti, ori a corecta vreodată ce scrie. Nu e rar cazul să trimeată la tipar — printr'un mesager de mare încredere — primul capitol al cărţii, urmând ca celelalte capitole să le scrie pe măsură ce cartea se tipăreşte: fără nici o ezitare, în ce priveşte planul de ansamblu, pe care, de altfel, nu-l schiţează nici odată cu anticipaţie. In schimb stând de vorbă cu prietenii, compune verbal opere întregi, pe care nu se gândeşte niciodată să le mai scrie cu adevărat.

De un orgoliu proverbial, Comandantul din Gardone nu pierde nici un prilej spre a dovedi că este conştient de propria-i glorie. Comunicativ cu cei intimi, prietenos cu cei umili — ca orice senior feudal, — de îndată ce socoteşte pe un interlocutor demn de confesiune, trăeşte momente de adevărată exaltare lirică, vorbind de propria-i operă şi de împrejurările care i-au provocat inspiraţia. „Am scris pagini neuitat de frumoase...", îi spunea odată confidentului nostru, care tocmai îl surprindea asupra lucrului. Iar unui intim, care-şi îngăduise a ţine o conferinţă în care exalta opera Poetului, acesta îi scria în chiar seara conferinţei, ţinându-l de rău:... „Ai uitat oare că eu nu pot primi învestitură şi mărturie de admiraţie decât de la mine însumi? Sunt plin de orgoliu astă seară, în singurătatea mea. In timp ce tu îmi celebrai spiritul, mai adineaori, eu isprăveam o carte frumoasă, pecetluiam o nouă operă şi încredinţam mâinilor tremurătoare de emoţie ale tipografului..."

Bucurându-se de apanagiul unei memorii excepţionale, D'Annunzio găseşte într'ânsa — mai ales în memoria vizuală — nou prilej de a-şi uimi admiratorii. Il apreciază pe Romain Rolland, pe Flaubert, caşi pe misticul Svedenborg, dar mai presus de orice alt poet, îl venerează pe Dante şi muzica: Bach, Beethoven, Mozart, Monteverdi, Puccini, Respighi, Schumann. Cei ce au avut fericirea să citească „Leda senza cigno", cea mai perfectă dintre operile în proză ale lui D'Annunzio din ultima serie a marilor sale creaţiuni, îşi poate da cu uşurinţă seama de măestria neîntrecută cu care ştie Poetul acesta să transpună în cuvânt cele mai subtile sensaţii muzicale. Aci, o paranteză şi o confesiune: puţini l'au auzit pe Vasile Pârvan interpretând o simfonie, un concert. Puţini îşi pot da seama deci de sensibilitatea muzicală a celui ce a scris paginile „Memorialelor". Şi iarăşi, puţini sunt aceia care să ştie cât datoreşte stilistul Pârvan, din aceste pagini, admiraţiei pentru Gabriele D'Annunzio. La Roma, printre cărţile de Arheologie- — pe care le preţuia mai mult decât orice — Pârvan nu admitea decât o singură incursiune: „Leda senza cigno" a lui D'Annunzio din Landele dela Arcachon.

Dar, după astfel de momente de adevărată panică sensorială, Poetul îşi reia configuraţia obişnuită, spre a se arăta prietenilor firesc, chiar îngăduitor. Mai mult decât orice îl înduioşează tovărăşia săracilor din Gardone, pe care o caută nu rare ori şi o părăseşte cu dărnicie seniorială. Cât se poate de sensibil, ajunge un pretext cât de neînsemnat, spre a-l impresiona până la izolarea complectă, mai multe zile, de orice contact cu lumea din afară. Aceasta i se întâmplă atunci când se împlineşte un an nou de la moartea mamei sale, ori de la bătăliile la care a luat parte în timpul războiului.

Orgolios şi mândru, Poetul ştie să fie deopotrivă muşcător şi chiar răutăcios cu inoportunii, sau cu cei nevrednici de a-i sta alături fie şi numai întâmplător. Se povesteşte că odată fusese invitat să ţină o conferinţă la Salò, una din nenumăratele localităţi de pe lacul Garda. Pe masa ilustrului conferenţiar, se găsea, fireşte, obişnuitul pahar cu apă, iar, în faţa mesei, un elegant fotoliu. D'Annunzio se uită la pahar şi zâmbi; dar întorcându-se şi zărind comodul simbol al unei bătrâneţi pe care nu înţelege s'o recunoască încă, mare a fost panica printre miile de spectatori, văzându-l pe Poet că ridică cu o singură mână masivul şi luxosul fotoliu, pe care îl aruncă, fără şovăire, în undele somnolente ale lacului.

Căci nimic nu-l poate jigni pe poetul „Laudelor Vieţii" ca suspiciunea abdicării de la cea mai exultantă tinereţe. Sportul intră în deprinderile-i cotidiane: în motoscaf, în automobil de curse, sau chiar în hidroavionul pe care-l are în hangarul vilei, D'Annunzio se arată totdeauna neobosit.

Aceste exibiţii sportive sunt o adevărată binefacere pentru industria hotelieră din Gardone; pentrucă nu puţini sunt turiştii şi mai ales turistele străine, care vin acolo, cu speranţa că le va fi dat în cele din urmă să-l zărească pe D'Annunzio, profilându-şi silueta la prora motoscafului, în fâlfâirea stindardului, pe care se colorează vie stema nobilitară de Monte Nevoso.

Dar mare este la Gardone şi afluenţa de admiratori autohtoni; acestora le este îngăduită bucuria de a urca până sus, la vila Poetului, dincolo de „Poarta Suspinelor". Iar la plecare rar i se poate întâmpla vreunuia dintre prietenii Comandantului, să-l părăsească fără a primi un dar. Una dintre cele mai dragi devize ale sale este: „Am ceeace am dăruit". In curtea Victorialului se află un atelier, în care se confecţionează bijuteriile de preţ, pe care Poetul le cizelează uneori singur, spre a fi cât mai bine armonizate cu împrejurarea şi persoana căreia urmează să-i fie dăruite.

Sunt însă momente din viaţa lui D'Annunzio, în care poate aceste accese ale hipertrofiei personalităţii se calmează. Şi atunci, trăeşte momente de profundă reculegere mistică. In apropierea vilei, se află o modestă bisericuţă de ţară, capela Poetului, în care comemorează cu impresionantă pietate aniversarea morţii mamei adorate, ori a soldaţilor de pe front. In spatele altarului, cântă atunci în surdină un quartet de coarde, al cărui repertoriu îl formează Wagner, Schubert, Gounod ori Bach. Pentru memoria mamei sale are un adevărat cult. După propria-i mărturisire, ea a fost singura fiinţă căreia D'Annunzio i-a permis să-l pălmuiască, nepedepsită. Aceasta s'a întâmplat atunci când, copil fiind, se găsea în faţa mormintelor din Santa Croce, la Florenţa şi când viitorul poet, smulgându-şi mâna din mâna mamei, exclamase: „Nu-i aşa că am să lucrez şi eu tot atât de bine caşi Michelangelo, încât, într'o bună zi, are să mi se ridice şi mie o statue?". Palma maternă sub care se nărui pentru o clipă orgoliul d'annunzian, este pentru el una din cele mai duioase amintiri din copilărie.

Conştient de marele răsunet pe care l'a avut opera sa în cele mai depărtate colţuri ale lumii; sigur de locul pe care îl va ocupa totdeauna în analele literaturii mondiale; încrezător în veneraţia cu care-l admiră Patria italiană, D'Annunzio are toate motivele să fie mulţumit de el.

Decretat Principe di Monte Nevoso, Poetul a dovedit o specială predilecţie pentru devizele nobilitare, în care şi-a sintetizat preferinţele şi convingerile. Incă de pe când se stabilise lângă Florenţa, în vila de la Capponcina, deviza asupra căreia i se opriseră preferinţele, era aceea care-i caracterizează firea mai bine decât orice: „Cine e în stare să-l ţină legat?", pusese el într'adevăr să se scrie pe uşa de intrare a vilei, în care a petrecut cei mai frumoşi ani ai vieţii sale Eleonora Duse. Titlul cunoscutului roman „Forse che si forse che no", nu este de fapt decât o inscripţie descoperită de Poet pe un panou decorativ care împodobeşte tavanul unui palat din Mantova; pentrucă nu toate aceste devize sunt născocite de el: unele sunt împrumutate erudiţiei sale de meticulos umanist. Hârtia de scris a lui D'Annunzio este şi ea în mare parte acoperită cu tot felul de desenuri simbolice, sub care se citesc devize ca acestea: „Pentru a nu dormi", „Ori nimiceşti, ori ajungi", „Am ceeace am dăruit", „Semper Adamas", „Cutează ce nu se poate cuteza", „A trăi în flăcări, fără a arde niciodată", „Et ventis adversis" (Chiar şi când vântul este potrivnic); iar pe pecetea de ceară, care încadrează figura umilului Sfânt din Assisi, se citeşte; „Aut Caesar aut nihil" (Sau Cesar, sau nimic). E poate cea mai expresivă dovadă a întregii sale personalităţi.

ALEXANDRU MARCU

Editura „Cugetarea" a pus în vâ nzare noua car de mare suc es a lui

PITIGRILLI

CENTURA DE CASTITATE

ANDRÉ MAUROIS

Fragmente dintr'o Istorie Universală publicată în 1992 de către Universitatea din...

Capitolul CXLIV

Moravurile. — Puritanismul şi refulările. — Freudismul şi influenţa lui. Succesul şi deviarea freudismului (1930-1940). — Primele semne ale unei reacţiuni (1940-1950). Schmidtismul. — Succesul schmidtismului. — Răsturnarea valorilor

Morala sexuală la inceputul sec. XX-lea. — Inainte de răsboiul mondial din 1914 (şi mai ales în ţările anglo-saxone) morala oficială rămăsese aproape aceiaşi ca şi în secolul precedent. Desigur că scriitori ca Wells, Arnold Bennett, George Moore, Galsworthy, îndrăzniseră să trateze chestiunile sexuale într'un mod mai curagios decât romancierii din epoca victoriană. De fapt, şi mai ales în capitalele mari, moravurile erau destul de libere, dar această libertate nu se întindea la clasele mijlocii, şi, chiar în mediurile aristocratice sau artistice, ea nu era mărturisită. In America, ca şi în Anglia, puritanismul era încă destul de puternic pentruca viaţa unui om de stat să fie ruinată prin un scandal sentimental. Viciul există cum a existat întotdeauna în orice societate omenească, dar trebuia, pentru a fi tolerat, să împrumute masca ipocriziei şi limbagiul virtuţii.

* * *

Freudismul şi influenţa lui. — Animalul omenesc, astfel comprimat de o societate rigidă, se răsbună în mod ciudat şi periculos. Dorinţele „refulate" (cum trebuia să se spună mai târziu), se refugiau în inconştient şi provocau aci turburări grave. Un bătrân profet din sec. 18, William Blake, spusese deja: *„He who desires but acts not breeds pestilence"*. (Acela care doreşte, dar nu acţionează, este perdut).

André Maurois

Această molimă luă formă de boli nervoase, de nebunie, şi mai ales provoca un sentiment general de plictiseală, de pesimism şi de nelinişte care a fost poate una din cauzele secrete ale răsboiului din 1914.

Nu e locul aici să expun doctrina lui Freud, dar se ştie cum acest medic mare şi psiholog austriac, a probat că asemenea refulări erau la origina celor mai multe din maladiile nervoase. Această doctrină n'a avut un succes imediat în ţările latine care, bucurându-se de întotdeauna de o oarecare libertate sexuală, nu cunoşteau boala şi nu aveau nevoe de leac, dar pentru ţările germanice, şi mai ales pentru ţările anglosaxone, a fost o adevărată liberare. Sub masca unui vocabular ştiinţific, deveni posibil, permis şi chiar uşor de a vorbi în fine liber despre subiecte care, de secole întregi, fusese interzise. Psichanaliza, care se răspândi mult, puse un mare număr de puritani sinceri în faţa sufletului lor real şi îi făcu mai indulgenţi faţă de dorinţele altora. Ooarecare libertate şi îndrăzneală a moravurilor fu înconjurată de medici, care judecau că datoria lor era de a libera pe bolnavi de refulări care puteau să-i conducă la nebunie. Incă din 1928, scriitori ca Joyce, D. H. Lawrence, arătară o îndrăzneală care ar trebui să pară foarte timidă cititorilor din 1940, dar care, atunci, era ceva nou. Pudoarea fizică dispăru în acelaş timp cu pudoarea intelectuală şi verbală. Femeile se despuiară în mod progresiv. Pela 1935, se văzu pe numeroase plaje americane şi europene, bărbaţi şi femei complectamente goi. In Germania şi în ţările scandinave, sectele nudiştilor se înmulţiră. Indulgenţa pentru libertăţi şi chiar pentru anomaliile sexuale, deveni generală.

* * *

Deviări şi excese (1930-1940). — Moravurile umane urmează unei mişcări de balanţă, şi întrec mereu poziţia mijlocie.. La început, influenţa freudismului a fost binefăcătoare Se părea într'adevăr că o austeritate excesivă era contrară sănătăţii morale şi fizice a fiinţelor umane care nu erau nici sfinţi, nici nişte neputincioşi. Un fapt e că numărul cazurilor de nebunie scăzu în Europa şi în America, începând din anul 1930. Dar în curând, sub pretextul de a respecta dorinţele fiecăruia, se desfiinţaseră toate contractele sociale. Divorţul prin simplă declaraţie, întovărăşirea, refuzul de copil, distruseră complect vechia căsătorie. Severitatea moravurilor făcuse, sub regimul victorian, ca plăcerile inofensive să fie preţuite şi agreate. In sec. al 19, istoricii ne arată că tinerilor şi fetelor le plăceau să se găsească împreună pentru jocuri inocente, sport, studii. Din anul 1935, cele mai multe din reuniuni luară un caracter de desfrâu. Spiritul public se schimbase atât de mult că în Anglia, ţară odinioară severă, anti-puritanismul devenise o virtute. Nu era impus de lege, dar usajul era suveran şi sancţiunile sociale fără milă. In 1954, Primul Ministru socialist, d-l Schallow, fu silit de opinia publică şi de presă să se retragă, pentrucă era suspect de fidelitate conjugală. El însuşi făcuse încă dinainte să se voteze o lege „asupra psichanalizei obligatorii în *Kindergarten*". Era acuzat de ipocrizie. Mai multe jurnale continentale începură o campanie pentru a arăta că libertatea sexuală a Angliei era stinsă şi că în realitate, sub cuvântările şi cărţile foarte libere, ascundea un mare număr de vieţi caste. Acuzarea era nedreaptă, dar fanatismul „liberaţilor" devenia feroce.

Primele semne ale unei reacţiuni (1940-1950). — Pela 1940, curba cazurilor de nebunie se urcă într'un mod destul de repede. Pentru observatori neprevăzuţi, ar fi fost vădit că acest simptom arăta eşecul nouii morale. Insă „liberaţii", intoleranţi şi orbiţi, cereau, din contra, noui cutezanţe. Totuşi, semne de reacţiune, încă uşoare dar nesigure, începură să se arate; în 1942 apăru, fără nume de autor, această curioasă carte: *Confesiunea unui Copil din Secolul Nou*, în care se arătau, cu o pudoare naivă, zăpăceala, nevoia de sentimentalitate a tinerelor generaţii. Succesul fu imens, aşa de mare chiar încât mai mulţi scriitori, îndrăzneţi sau invidioşi, încercară cu tot pericolul de a fi urmăriţi, de a exploata acelaş noroc. In 1943, fu publicat celebrul roman de Miss Brushwood, *Fericirea conjugală*, în care zugrăvea, cu o impudoare pe atunci neînchipuit de mare, plăcerile fidelităţii, a amorului normal şi a mariajului indisolubil.

Cenzura engleză interzise cartea, dar fu imediat reimprimată în Franţa şi mii de exemplare reîntroduse prin fraudă. Un grup internaţional de scriitori, prezentat de venerabilul critic Mac Greewy, protestă contra deciziei lui Home Office şi ceru libertatea virtuţii. Liga „liberaţilor" se indignă, în numele moralei. Această campanie trezi o vie curiozitate şi tirajul cărţii, care fu tradusă în toate limbile din lume, atinse cifre imense. Mai mult de 1.300.000 de exemplare fură vândute în Statele-Unite, 800.000 în Germania, 300.000 în Anglia (ediţie clandestină), 70.000 în Franţa, 20.000 în Olanda. Tineri şi fete mai ales păreau că găsesc o mare plăcere (pe care moraliştii o numeau nesănătoasă) citind aceste descrieri de sentimente şi obiceiuri uitate.

Influenţa lui *Conjugal Happiness* şi a nouii şcoli „castiste" fu în curând evidentă. Mici grupuri, încă nu prea îndrăzneşte dar din ce în ce mai numeroase, încercară de a trăi după principiile lui Miss Brushwood. Americanii mai bătrâni îşi pot reaminti, că, în timpul iernii anului 1943-1944, moda la New-York şi la Boston era de a face *conjugal parties*, fireşte secrete, unde nu erau invitate decât perechi căsătorite care-şi treceau seara fără să se despartă. Aceste moravuri făceau scandal; cu toate astea Europa îi imită. In Hyde Park, poliţia urmăria perechile căsătorite care veneau, ziua nămeaza mare, să citească versuri pe verdeaţă. La Paris, Prefectul de Poliţie, trebui să creeze o trupă specială de agenţi motociclişti pentru a goni din Bois de Boulogne femeile îmbrăcate în rochii „à la vertu", care, încheiate până la gât, jigneau pe trecătorii respectabili. Un profesor de filosofie dela o veche universitate europeană, a fost expulsat din cauza ascetismului său impenitent. Era evident că morala libertăţii, apanagiul massei, nu mai era respectată de elită.

* * *

Schmidtismul. — In 1954, doctorul Schmidt, medic din Lausanne, al cărui nume trebuia să devină aşa de celebru, îşi publică cartea asupra refulării pudoarii. Astăzi, doctrinele lui ne apar evidente. In acel timp, pentru mulţi cititori, fură o revelaţie.

Doctorul Schmidt susţinea: 1) că omul, deoarece a făcut parte în grupuri organizate de peste 15.000 de ani, morala socială şi constrângerile pe care le impune au devenit pentru el un instinct, tot aşa de puternic ca şi instinctul sexual sau instinctul de conservare. (Era teza veche a lui Trotter); 2) că împotrivindu-se acestui instinct prin o întoarcere artificală la o viaţă cu totul animală, se creea, la oameni, refulări de pudoare, tot aşa de penibile şi tot aşa de periculoase cum erau şi refulările dorinţelor; 3) se putea vindeca un mare număr de boli nervoase făcând pe individ conştient de această pudoare secretă şi autorizându-l de a asculta de ea. In sprijinul acestei teze, Schmidt produce exemple foarte numeroase de psichanaliză în care descoperia presenţa de elemente sociale refulate.

Doctrina lui, care a primit numele de schmidtism, avu cel mai mare succes, mai ales în ţările anglo-saxone unde permise, la adăpostul unui vocabular ştiinţific, să se adeverească sentimente şi scrupuli care fuseseră mult timp interzise. Prin 1959, începu la Universitatea din New-York, un excelent curs de schmidtism. Institutul de Psichanaliză Schmidtiană din Baltimore fu inaugurat anul următor şi formă un corp de medici schmidtieni. In 1960, doctorul Schmidt însuşi veni în America şi fu primit cu entuziasm de studenţi şi bolnavi.

Efectele fericite ale schmidtismului fură evidente. Conjugalii, virtuoşii, normalii, ne mai simţindu-se trataţi cu ostilitate, îşi pierdură apucăturile sălbatice şi aspectul înspăimântat, care, de mulţi ani, le deveniseră obişnuite. Scrierile lor devenită mai puţin violente. Curba cazurilor de nebunie sexuală, care, din nou se urcase în mod neliniştitor, descrescu. Această perioadă (pe care profesorul Mâle a numit-o „perioada de răsturnare a valorilor"), se întinde aproximativ dela 1960 până la 1975.

In momentul când scriem (1992), nu se poate nega, că la rândul ei, reacţiunea schmidtiană nu a mers prea departe. Un nou puritanism, mai agresiv decât cel vechiu, are pretenţia să controleze faptele şi gândurile noastre. Care Freud, care Schmidt încă necunoscut ne va scăpa de acest demon?

Trad. de Dr. J. K

André Maurois

VIAŢA LUI DISRAELI

Traducere de I. Teodorescu-Branişte

Cea mai bună biografie romanţată cri ă până azi

200 PAGINI — 70 LEI

Cărţi şi Reviste

I. L. CARAGIALE: Opere (Tomul II, Nuvele şi schiţe). Ediţie îngrijită de Paul Zarifopol („Cultura Naţională")

Al doilea volum din operele complete ale lui Caragiale apare în aceleaşi condiţiuni de minunată realizare ca şi primul volum. Conţine toate schiţele şi nuveletele lui Caragiale publicate în volumele „Schiţe nouă" (1910) şi „Abu-Hasan" (1915), precum şi un „Repertoriu de nume proprii", publicat acum pentru prima oară.

Acest „Repertoriu" este interesant din multe puncte de vedere. In primul rând el ne documentează asupra procedeelor cu care Caragiale transforma realitatea brută în material artistic. Asistăm la însăş geneza humorului caragealian, la alchimia secretă a creaţiei unui artist de geniu.

D. Zarifopol, în introducerea documentată şi subtilă pe care o pune în fruntea volumului de faţă, raportează o vorbă cunoscută a lui Caragiale: „Nu pot să văd figura până nu-i ştiu numele". Această particularitate au avut-o şi Balzac şi Flaubert.. Despre afinităţile dintre nume şi figură Balzac vorbeşte de multe ori în „Comedia umană", în special în „Zéphirin Marcas". Iar despre Flaubert se povesteşte că, pe vremea când pregătea „Bouvard et Pécuchet", a aflat că Zola dăduse şi el numele de Bouvard unuia din eroii romanului la care lucra. Flaubert fu cuprins de o adevărată panică. Il întâlni pe Zola şi-l rugă să dea alt nume eroului lui. Flaubert nu putea să-l vadă pe Bouvard decât cu numele de Bouvard.

I. L. Caragiale

Acelaş lucru, foarte probabil, se întâmpla şi cu Caragiale. Dovada o fac numele eroilor comediilor lui, dela Caţavencu şi Rică Venturianu până la Farfuridi, Trahanachi şi Crăcănel.

D. Zarifopol apreciază foarte bine felul în care Caragiale îşi boteza eroii:

„Precizia şi fineţa fanteziei verbale a lui Caragiale se învederează strălucit la capitolul numelor proprii. Repertoriul alfabetic este o deplină operă de artă... Corpul principal al repertoriului constituie un desăvârşit tezaur artistic. Aici fiecare nume ,aproape, răsună infinit, deslănţuind tumultuos şi totuş organic impresii ce stau ascunse, neconcretizate, saturate însă de substanţă vie".

După cum observă şi d. Zarifopol, sânt două categorii de nume în „Repertoriul" lui Caragiale. Sânt unele create cu evidentă intenţie de a provoca râsul prin sonoritatea lor caraghioasă sau prin aluzia la profesia sau caracterul personagiului. Aşa sânt, de exemplu: Articoleanu, avocat; Născoceanu, reporter; Caracudi; Brânzovenescu, Măcufurescu, Trânjovici, etc.

Dar „sonoritatea prin ea însăş comică este rareori căutată de Caragiale". „El respectă modul real al numelor, după clase şi categorii sociale". Aceste nume sânt cele mai reuşite. Iată câteva: Bîzoiu, Chiostec, Culă, Cotonog, Marius Sulea (ardelean), Tache Bizim, Fîţă, Făcău, Fîştoc, Păstrăvăţ, Pepenel, Didina Mazu (care apar în „D'ale Carnavalului"), Scuipici, Bucă, etc.

Volumul acesta cuprinde, într'un text definitiv, câteva din cele mai isbutite bucăţi ale lui Caragiale. Intre altele „basmele" lui, ca „Pastramă trufanda", „Kir Ianulea", „Abu-Hasan" precum şi „Bubico", „Repausul duminical", „Reportaj", „Tren de plăcere", etc.

D. Zarifopol dă şi prima redactare a nuvelei „Păcat". Pentru cine vrea să cunoască în amănunt procedeele lui Caragiale această versiune este foarte preţioasă. Ea este în acelaş timp o mărturie a preocupărilor stilistice ale lui Caragiale.

Caragiale scria greu, chinuit, ştergând, corijând şi transformând mereu. Din acest punct de vedere, comparaţia cu Flaubert se impune din nou. Conştiinciozitatea aceasta artistică se vede tot mai rar la scriitorii noştri de astăzi. E foarte adevărat că limba cu care lucra Caragiale (ca şi Eminescu) era, faţă de limba de astăzi, mai puţin bogată, mai puţin cizelată. Caragiale şi Eminescu aveau multe lucruri de creat şi de inventat. Noi cei de astăzi am avut avantajul să primim un instrument perfecţionat. Totuş, poate, ne prea grăbim să considerăm limba noastră literară ca definitivă.

Exemplul lui Caragiale trebue să ne fie, din acest punct de vedere, prezent mereu. Tradiţia scrisului corect şi a frazei bine rotunjite nu trebue să dispară. Această tradiţie face în bună parte valoarea unei literaturi. Teama de a nu cădea în cultivarea formei goale nu are de ce să ne preocupe. Literatura — ca şi arta în general — este în primul rând expresie. Nesocotirea acestui adevăr, sub cuvânt că fondul trebue să treacă înaintea formei, nu isvorăşte de cele mai multe ori decât din ignoranţă şi din lene.

Scriitorilor noştri de astăzi nu le-ar strica să mediteze puţin aceste mici adevăruri — pe care Caragiale le-a cunoscut, le-a practicat şi le-a predicat întotdeauna.

AL. A. PHILIPPIDE

HENRY BERAUD: Emeutes en Espagne

Era o vreme când nu se făceau revoluţii în lume, decât în Spania. Prosper Merimée, contemporan al unui timp de linişte, prosperitate şi progres în toată Europa, pe deasupra estet şi literat pur, n'a putut scăpa nici el măcar, fără să consacre în paginile „Scrisorilor" sale reflecţii asupra revoluţiei. Cu atât mai mult, Theophile Gauthier, cronicar conştiincios, care călătorea ca reporter pentru un ziar, a fost nevoit să vorbească mereu despre revoluţie, atunci când a călătorit în Spania. Pe vremea aceia, reporterii lacomi şi curioşi de acest fenomen rarisim care era revoluţia, se duceau s'o vadă acolo unde exista, după cum se duceau să vadă vulcanii în Martinica şi zidul milenar în China. De atunci, fireşte, lucrurile s'au cam schimbat. Monopolul Spaniei a fost violat şi o groază de ţări, mai mult ori mai puţin mediteraneene şi-au plătit spectacolul revoluţiilor. Totuşi Spania a rămas ţara clasică a rebeliunei. Acest sport devine acolo artă pentru artă. Se face rebeliune pentru rebeliune. Mi-aduc aminte de o caricatură din „Simplizisimus". Tatăl către copii: — Grăbiţi-vă, sfârşiţi mai repede dejunul, căci azi la ora două avem iarăşi revoluţie!

Henry Beraud, unul din cei mai inteligenţi şi mai amuzanţi reporteri europeni de astăzi, ne povesteşte ultimile evenimente din Spania. Ca şi reportagiile sale despre Moscova, Berlin ori Roma, scrise cu talent dacă nu cu imparţialitate, întâmplările din Spania sunt prezentate de un martor ocular iubitor de pitoresc şi înţelegător al pasiunilor omeneşti. Vedem pe rând mistica maselor deslănţuite, mânate de visuri puerile de fericire şi bogăţie ca şi de ură implacabilă, de rancune seculare, plătibile rar dar excesiv.

Vedem mulţimile generoase şi laşe, rând pe rând, turmentate de băutură, de entuziasm şi de aromă de sânge.

In alte pagini mai puţin literare, ni se descrie precis şi exact cauzele generale şi cele mascate de culise a acestui flagel. Iezuitismul, medievalismul clerical, feudalismul agrar, capitalismul, ambiţia istorico-regionalistă catalană, monarhia decăzută, viţioasă şi perfidă, toate trec rând pe rând în faţa noastră spre a ne reconstitui drama spaniolă. Cei ce vor să aibă măcar sentimentul atmosferei spaniole pot ceti aceste note fugitive.

M. R.

PAUL MORAND: Papiers d'identité. Grasset

Trăim în epoca specializării. După cum un biolog din zilele noastre cercetează o viaţă întreagă numai un anumit fel de infuzorii, după cum un fizician cercetează ani de zile numai un anumit fel de radiaţiuni, tot aşa literaţii cultivă toată viaţa, fiecare un anumit gen, un anumit stil, etc. Nu numai că recunoşti imediat un scriitor după maniera lui, dar chiar subiectele lor au, pentru fiecare autor, ceva caracteristic: Regnier, spre pildă, reuşeşte mai ales în romane istorice din secolele al 17-lea şi al 18-lea, Jammes mai ales în povestiri de prin 1830—40.

La Paul Morand specializarea merge mai departe decât la ori cine: totul în opera lui gravitează în jurul ideei de călătorie, de viteză, de ţări străine depărtate. El e reacţiunea vie împotriva spiritului francez clasic, *casanier* şi *pot-au-feu*.

„Papiers d'identité" sunt o serie de fragmente şi schiţe de tot felul. Toate însă se leagă într'un chip sau altul de ideia centrală, ideia lumii în afară de Franţa, să-i zicem ideia cosmopolită. Găseşti la ori ce pas fraze ca: „La littérature doit surtout être un moyen de locomotion international, le plus perfectionné, le plus aérien".

Găsim în „Papiers d'identité" şi o serie de impresii asupra cărţilor nou apărute; în toate e vorba, fie de scriitori străini, de preferinţă exotici, fie de scriitori francezi tratând subiecte exotice.

Se mai găseşte de asemenea o serie de scurte cronici despre pictori şi sculptori contemporani. Aci nu suntem nici noi trecuţi cu vederea. Una din cronici se ocupă de concetăţeanul nostru Brâncuş în chip foarte elogios, căci conchide: „Nous voici arrivé, avec Brancusi, à l'extrême pointe de la pudeur: la satisfaction qu'on éprouve devant son art est d'une qualité déja si immatérielle que, tout en la devant aux sens, c'est à l'esprit qu'on en rend grâce".

I. G.

Literatură turistică („Turismul român" No. 4-6)

Rostul acestui „buletin lunar al Societăţii academice de turism" este să întreţie gustul şi dragostea pentru frumuseţile naturale ale pământului românesc. Este o iniţiativă vrednică de toată lauda şi care merită să fie încurajată.

Numărul acesta cuprinde articole semnate de Gala Galaction, Al. A. Philippide, Ion Vinea, H. Blazian, etc.

Citām din articolul d-lui Gala Galaction, intitulat „Dela Jimbolia la Tighina... dar cu dorinţa unei excursiuni în Deltă" câteva pasagii sugestive:

„Sânt convins, mai mult decât teoretic, despre comorile pitoreşti pe care Dumnezeu le-a hărăzit ţării noastre, pornind dela piscurile pleşuve şi, o bună parte din an, albe de omăt ale Carpaţilor şi pogorând până la vastele oglinzi de plumb ale Dunării bătrâne, până la miile de hectare de papură şi de trestie ale Bălţii româneşti.

„Cine a suit valea Oltului dela Râureni până la Râul Vadului, cine a coborât cu plutele pe Bistriţa înconjurând diademul Ceahlăului, cine a străbătut ondulaţiile mănoase ale platoului Transilvaniei, ştie şi mărturiseşte tuturor că vatra neamului nostru e vrednică de admiraţia întregii lumi... Sânt unii care iubesc în deosebi mândra înălţare a Carpaţilor şi caută cu predilecţie ascensiunile îndrăzneţe şi dramatice, de pe urma cărora serbezi biruinţa infinitelor perspective, de subt împărăţia sferelor albastre. Sânt alţii care preferă visul treaz al excursiunilor în maşină, pe linia şoselelor şerpuitoare şi în sborul aripilor de cauciuc. Sânt iarăşi alţii care aleg izolarea în barcă, pe apele întinse ale marilor lacuri, sau ale sânurilor Dunării...

„Toate aceste feluri şi putinţa de a cunoaşte ţara şi de a pătrunde farmecul ei specific sânt bune şi predicabile — a priori... — Un singur lucru e de osândit şi vrednic de extirpat din deprinderile noastre: tembelismul citadin, paralizia cafenelii! O constatăm şi noi, după ce au făcut-o şi alţii: concetăţenii noştri nu ştiu încă ce binecuvântare stă în deprinderea, temeinic agonisită, a mişcării pe pământ cu picioarele proprii... In tineretul nostru universitar, cu toate unele începuturi lăudabile, nu se vede încă pasiunea generală pentru marile plimbări pe jos".

Şi, vorbind despre Delta Dunării, atât de puţin cunoscută şi explorată, d. Gala Galaction continuă:

„Spre această regiune a trestiei, a hăţişurilor ierboase şi a florilor paradoxale, cu lugeri înfipţi în adâncul nămolului se cuvine să îndreptăm antenele dorului şi ale curiozităţii noastre. Un ocean de valuri verzi, galbene, roşioare şi fumurii ţărmureşte bărăganul muntenesc şi basarabean, în fiecare vară. Nenumărate specii botanice şi zoologice trăesc în această zonă a ţării noastre, atât de puţin preţuită şi explorată. Bogăţii fantastice rămân dincolo de experienţa şi de puerile noastre de captare..."

Şi după ce a constatat indiferenţa Românului faţă de frumuseţile naturii, d. Galaction nu se sfieşte să facă o justă aluzie la lipsa aproape totală de mijloace confortabile de locomoţiune de care se loveşte, în ţara noastră, orice întreprindere turistică. In acest domeniu bunele intenţii nu valorează mare lucru dacă nu sânt sprijinite de realizări materiale — drumuri bune, popasuri sigure şi civilizate — care, din nefericire, lipsesc la noi, mai ales în Moldova de sus şi în Basarabia.

In acelaş număr al „Turismului român" d. Al. A. Philippide face câteva consideraţii despre „Peisagiul românesc şi literatura".

Există afinităţi sigure — spune d. Philippide — între literatura unui popor şi natura în mijlocul căreia acel popor se desvoltă şi trăeşte... Ar fi interesant de făcut un studiu despre influenţa peisagiilor diverselor ţări asupra literaturii acelor ţări. Trebue, însă, să facem dela început o mică observaţie. Nu există numaidecât o corelaţie precisă între sentimentul naturii exprimat într'o literatură oarecare şi frumuseţea mai mică sau mai mare a peisagiilor din ţară unde înfloreşte acea literatură. Se poate foarte bine ca într'o ţară cu peisagii admirabile poporul să aibă un slab sentiment al naturii şi, dimpotrivă, un popor îndrăgostit de natură să vieţuiască într'o ţară săracă în peisagii frumoase. Franţa este una dintre cele mai frumoase ţări; totuş, este cunoscută indiferenţa francezului pentru frumuseţile naturii. Danemarca este o ţară de şes, cu peisagii inexpresive şi plate; totuşi literatura daneză este plină de sentimentul naturii. Deasemeni este cunoscută dragostea pentru flori a germanilor; totuş Germania de nord este de o monotonie imensă.

Literatura noastră oferă din acest punct de vedere un exemplu perfect de adaptare şi de armonie. Rare sânt ţările în care varietatea peisagiilor să fie mai mare decât la noi. La această liberalitate estetică a naturii scriitorii noştri au fost sensibili... Poezia naturii — şi a peisagiului specific românesc — a găsit la noi reprezentanţi de mâna întâia. S'ar putea chiar caracteriza un scriitor printr'un anumit peisagiu. De exemplu: Odobescu — bărăganul; Sadoveanu — dealurile Moldovei; Ionel Teodoreanu — Iaşii, şi aşa mai departe....

Cel mai prodigios evocator al naturii este, fără îndoială, Sadoveanu. In opera lui naturală e prezentă mereu. Toată Moldova retrăeşte în povestirile şi romanele lui. Blândeţea şi dulceaţa colinelor moldovene au trecut în stilul moale, domol şi plin de duioşie al lui Sadoveanu. Caracterul eroilor lui corespunde întocmai acestui peisagiu moldovean, calm, odihnit şi odihnitor. Dar Sadoveanu ştie să mânuiască şi vijelii, ştie să dea prozei lui şi ritmul sbuciumat al apelor de munte, ştie să cânte Bistriţa, nu numai apa calmă a Moldovei... Natura descrisă de Sadoveanu are caracterul specific al peisagiilor moldovene. Fiecare deal, fiecare părău, fiecare pădurice de mesteceni, fiecare apus de soare pe care îl descrie, îşi are echivalentul într'un colţ de privelişte românească. Descripţiile de natură riscă foarte uşor să capete o semnificaţie generală: e greu să le **situezi** într'un loc anumit. Descripţiile lui Sadoveanu sânt toate bine şi solid **situate;** sânt peisagii româneşti, moldovene, şi nu pot fi **identificate** decât la noi.

Şi d. Philippide îşi închee astfel articolul:

„Cred că Sadoveanu a făcut enorm pentru cunoaşterea peisagiului românesc. Ne-a trezit dragostea pentru minunatele privelişti pe care ni le oferă ţara noastră, îndată ce am trecut de bariera oraşelor. Oraşele moderne se aseamănă toate. Confortul şi civilizaţia mecanică a veacului le-a unificat caracterele — aşa că toate par a fi fabricate în sine. Natura, însă, deşi aceeaş în fond pretutindeni, este mereu diversă. Nu există doi copaci care să fie la fel.

„Şi pentruca să pomenim ceva şi despre propaganda turistică de care se face atâta caz acuma în toate ţările — mă gândesc că pentru a aţâţa curiozitatea străinului doritor să cunoască peisagiul românesc, nimic n'ar fi mai nimerit decât traducerea câtorva descripţii de natură din Sadoveanu..."

Literatura turistică e la modă. Asta din pricină că, în momentul de faţă, propaganda turistică a luat în toate ţările o desvoltare enormă. Pretutindeni serviciile de presă ale diverselor state au câte-o secţie de turism, a cărei misiune este să atragă excursioniştii străini. Literatura turistică numără, dealtfel, scriitori de frunte. E destul să citām pe Paul Morand. Dela război încoace relaţiile internaţionale s'au intensificat. Popoarele au început să se cunoască mai bine între ele şi să aibă curiozitatea de a se cunoaşte.

La noi în ţară turismul se află într'o fază destul de primitivă. Asta, în primul rând, din pricina insuficienţei mijloacelor materiale de care trebue să dispună o bună organizaţie de turism. Atâta timp cât vom avea şosele proaste, hoteluri murdare, restaurante proaste şi scumpe, orice literatură turistică, fie ea cât de bună, va rămâne fără efect.

Asta nu înseamnă că „Turismul român" nu este o revistă excelentă. Numai că, pe lângă ea, mai trebue ceva... — **R. AL.**

Ion Paul

S'au împlinit în primăvara aceasta cinci ani dela moartea lui Ion Paul, fost multă vreme profesor secundar în Iaşi şi, după unire, profesor de estetică la Universitatea din Cluj. Activitatea publicistică a lui Ion Paul n'a fost deloc bogată. Câteva articole şi studii publicate, la mari intervale, în revistele noastre de literatură sau în volume ocazionale şi cu caracter de comemoraţie; câteva volumaşe de literatură sau de psihologie populară. Autor al unor bune manuale de curs secundar şi profesor de limbi moderne, Ion Paul a fost, mai întâi de toate, un om al şcoalei, un practician, pe care a părăsit-o numai când a trebuit să treacă dincolo, în împărăţia umbrelor.

Psiholog distins şi bun povestitor în graiul nostru poporan, Ion Paul a lăsat unele lucrări remarcabile prin dragostea ce o manifestă faţă de poporul din care s'a născut şi, mai apoi, prin frumuseţea limbei în care s'au exprimat gândurile şi imaginaţiunea lui literară. Studiul psihologic poporan „Ţăranul român şi ungur din Ardeal" (1899) şi acel intitulat „Pedagogie ţărănească", publicat în volumul oferit ca omagiu lui Titu Maiorescu (1900), alcătuesc contribuţia ştiinţifică pe care Ion Paul a pus-o în cunoaşterea problemelor sufleteşti ale poporului românesc de pretutindeni.

In cea dintâi lucrare autorul pune faţă 'n faţă două mentalităţi diferite, două feluri de a privi viaţa, şi toate manifestările sub care se înmlădie sau se încordează caracterul ţăranului român şi ţăranului ungur. Analizând sufletul unuia şi al altuia, partea estetică din caracterul amândorura, sau însuşi felul vieţii intime, familiare, Ion Paul ajunge la adevărate deosebiri etnice. Deoparte: decenţă şi simplitate clasică, semnul sensibilităţii morale şi a maturităţii estetice; de altă parte: „pălăria poate să fie spartă, dar ungurul o poartă pe ceafă, spenţerul poate fi zoios, dar să fie încărcat de nasturi de alamă sau de argint, de se poate; pantalonii pot fi jerpeliţi, dar să fie încolăciţi în tot felul de figuri; ciobotele scâlciate, dar pintenii să nu le lipsească" Sub forma aceasta de umor sănătos, caracteristic lui Ion Paul, ca dealtfel tuturor povestitorilor de talent, — autorul face portretul ungurului ţanţoş de odinioară, căruia gustul estetic, decenţa şi seriozitatea îi sunt de prisos. La joc, la muncă, în codru ca păstor, la cazarmă ca soldat, la chef şi la întristare, românul are o bogăţie nesfârşită de poesie. Cele mai frumoase pagini, Ion Paul le scrie despre poesia românului pe care, punând-o în comparaţie cu poesia poporană „indecentă ,brutală sau de rară platitudine" a ungurului, i-a şi vădit superioritatea, adâncimea sentimentelor, plasticitatea şi originalitatea formelor, prin minunatele figuri poetice şi personificări pe care poetul poporan român le întrebuinţează.

S'ar putea spune, însă, că autorul a fost subiectiv, că a căutat să ridice valoarea sufletească a poporului său în dauna celeia a poporului căruia i-o opune. Exemplele numeroase, asupra cărora nu pot insista aci, dovedesc din partea autorului cea mai strălucită obiectivitate. El nu iartă românului greşelile pe care le are şi nu trece cu vederea unele din calităţile ţăranului ungur. Dar, iarăşi, nu se poate să nu-i sburde inima de bucurie, atunci când poate arăta calităţile covârşitoare ale ţăranului român.

Tot prin contrast soluţionează Ion Paul şi problema „Pedagogiei ţărăneşti". De data aceasta el subliniază sobrietatea perceptelor naturale din aşa zisa pedagogie ţărănească, spre deosebire de pedagogia teoretică a învăţaţilor. „Savanţii să mai citească şi în cartea vie a vieţii ţărăneşti" — spune el, — pentrucă „ţăranul, din fiece păţanie scoate un principiu moral, care tocmai fiindcă e concret e viu şi puternic", — şi, mai ales, pentrucă „enciclopedia ţăranului este bunul simţ, în care e adunată experienţa şi gândirea neamului întreg decând e el". Referindu-se la pedagogia clasei noastre culte, autorul arată cum numai educaţia ţăranului are uniformitate şi consecvenţă; de aci: soliditatea şi unitatea caracterului ţărănesc.

Dintre producţiile literare ale lui Ion Paul nu cunosc decât nuvela istorică „Florică ceteraşul" (1916), o schiţă „Nevasta beţivului" în revista „Luceafărul" din 1909, „Canonul lui Sâmpietru", povestire populară alegorică în revista „Transilvania" (1920) şi fragmentele de literatură memorialistă „Amintiri despre Bunea", publicate în „Luceafărul" din 1909, „Canonul lui Sâmpietru", povestire populară alegorică în revista „Transilvania" (1920) şi „Amintirile despre Bunea", publicate în „Luceafărul" din 1910.

„Florică Ceteraşul" este o povestire din timpul revoluţiei lui Iancu dela 1848, amintitoare de vremi răsboinice şi necurmate vărsări de sânge românesc. Acţiunea pare uneori frântă din cauza procedeului de compoziţie: autorul face descrierea succesivă a întâmplărilor sau personagiilor, a căror viaţă o cercetează până la cele mai depărtate obârşii, şi numai arareori intervine cu legături de cauzalitate. Cu toate acestea fragmentul de acţiune cu iubirea dintre ceteraşul Florică şi Sofica lui Uştale are deplină unitate.

Ceeace face farmecul deosebit al acestei povestiri este descrierea minunată a oamenilor şi locurilor prin care autorul îşi poartă acţiunea, isbutind să facă, într'un stil sugestiv colorat, portretul întreg, fizic şi moral, al unui personagiu, numai în câteva rânduri. Iată-l pe condrănaşul Bara, un fel de Sancio Panza pe lângă Florică, un „hojmalău" de ţigan, ciolănos şi adus de spate, cu capul mic ca un pumn: „Şi tot capul cela era numai o gură, cu buze groase şi clăpăuge, vinete ca pruna, cu nişte dinţi şi măsele de cal, albi cum îi ghiocul, decând zâmbea a râde, părea că fulgeră noaptea prin nouri. Pe semne i se lărgise gura de hulpar şi mâncău ce era. Câtă mămăligă îi încăpea în palmă — şi doar palmă avea, nu şagă — mergea şi în gură, luneca şi pe grumaz, aşa nemestecată, gălătuş, cum o strângea el în mână. Era pomanagiu al dracului, nu lipsea dela nici o nuntă, dela nici o înmormântare. Pe la nunţi curăţia şi strachina lui Florică şi se uita cu ochii sângeraţi împrejur, ca lupul dela hoit, când îl înconjoară câinii. După ce isprăvia din strachină, dădea din cap ca un câine, cum ar linge în gând gardinile strachinii"...

E o notă de umor pe care o întâlnim dealungul întregei opere. Şi tot în felul acesta, totdeauna cu zâmbetul îngăduinţei, Ion Paul povesteşte obiceiurile românilor de peste munţi, bucuriile şi necazurile lor, frumuseţea naturii în mijlocul căreia românul se simte în largul lui.

Cu posibilităţile pe care i le dădeau intuiţiile lui de bun observator al sufletelor şi cu limba proprie exprimării lor, Ion Paul putea îmbogăţi literatura noastră cu opere de reală valoare artistică. Datoria l'a chemat mai întâiu la şcoală; şi activitatea lui, în acest domeniu, rămâne pildă vie pentru cei care au cunoscut-o şi apreciat-o

GEORGE BAICULESCU

INSEMNĂRI

Congresul internaţional de istorie literară

Primul congres internaţional de Istorie literară, care a avut loc la Budapesta la sfârşitul lui Mai, a întrunit reprezentanţii a patruzeci de ţări. Au luat parte, între alţii, F. Baldensperger dela Sorbona, unul din maeştrii mondiali ai literaturii comparate, şi Benedetto Croce, ilustrul estetician italian.

Congresiştii s'au ocupat, în primul rând, cu definirea obiectului şi a metodei în istoria literară. S'a discutat despre rolul literaturii în viaţa umană, şi despre utilitatea de a completa studiul literaturilor naţionale cu istoria literaturilor comparate.
Desbaterile cele mai interesante au avut loc cu privire la obiectul însuş al istoriei literare. Unii critici şi istorici literari nu vor să vadă într'o operă literară decât valoarea ei pur estetică, independentă de persoana autorului şi de imprejurările istorico-sociale în care ea s'a produs. Alţii ţin să judece opera literară ca o realitate istorică, pe care vor s'o guste şi s'o înţeleagă în raporturile ei cu individul care a conceput-o şi cu timpul şi mediul în care a luat naştere.

In momentul de faţă metoda istorică pare să fie apreciată şi cultivată mai mult în Franţa. Aici tradiţia metodelor de investigaţie critică ale lui Taine continuă să trăiască şi să fructifice.

Dimpotrivă, în celelalte ţări şi cu deosebire în Germania se lămureşte o tendinţă puternică spre „eseismul impresionist", spre aprecierea operei literare din singurul punct de vedere al frumuseţii pure şi al valorii artistice.

Cu alte cuvinte istoricii literari francezi dau mai multă atenţie istoriei decât criticei, pe când ceilalţi dau importanţă mai mare punctului de vedere estetic, făcând mai mult critică artistică decât istorie literară.

E sigur că metoda pur estetică cuprinde mai multe riscuri de a cădea în arbitrar decât metoda istorică, mai precisă, mai ponderată, mai limitată, dar, tocmai prin aceasta, mai sigură.

Pe de altă parte metoda istorică are defectul de a neglija opera în avantajul autorului şi a împrejurărilor istorice în care ea s'a produs.

Congresul de Istorie literară s'a ocupat cu toate aceste chestiuni, cu discuţia ambelor metode şi a interpretărilor lor.

Adevărul stă fără îndoială — cum spune foarte bine profesorul Georges Ascoli în „Nouvelles littéraires" — în întrebuinţarea şi dozarea celor două metode.

Sânt cazuri în care metoda estetică are întâietate, după cum sunt opere la care aplicarea metodei istorice poate da rezultate superioare.

Congresul internaţional de Istorie literară, pe lângă discuţiunile interesante la care a dat loc în ce priveşte studiul complex şi subtil al istoriei literare are şi altă semnificaţie. Simplul fapt că un grup de oameni de naţionalităţi diferite s'au adunat să discute chestiuni de estetică şi de literatură merită, în epoca noastră de preocupări materialiste, toate lauda şi toată admiraţia. Constatarea că în lumea contemporană mai există loc şi pentru astfel de manifestări, nu poate decât să bucure pe aceia care cred încă într'un progres spiritual al omenirei şi care văd în acest progres spiritual, adevăratul progres... — *A. PH.*

Tolstoi şi Schopenhauer

Ocupându-se de filosofia lui Tolstoi (ideile sale metafizice) d. V. Harea actualizează în revista „Minerva", „cazul" gânditorului dela Iasnaia Poliana.

S'a spus despre Tolstoi că a fost mai mult predicator-moralist decât filosof-teoretician.

D. Harea cercetează ideologia lui Tolstoi şi stabileşte că în opera marelui romancier rus se găseşte o însemnată filosofie morală, clădită pe un fundament metafizic.

Rând pe rând autorul cercetează concepţia lui Tolstoi despre viaţă şi iubire,despre suferinţă şi rău, despre dualismul fiinţei umane cu lupta dintre tendinţa idealistă a omului şi instinctele sale trupeşti, despre materie şi spirit, raţiunea universală şi panteismul tolstoian.

In cursul expunerii, dar mai ales în partea ei finală, autorul stabileşte asemănări şi deosebiri între filozofia tolstoiană şi filosofia creştină, kantiană, spinoziană etc.

D. Harea ne arată, deasemeni, că — pentru ideia iluzionismului vieţii terestre — Tolstoi apreciază foarte mult şi pe Schopenhauer.

Tolstoi îl numeşte „strălucitul Shopenhauer", îl socoate „cel mai inteligent şi cel mai instruit dintre oameni", îl aşează între Crist, Confucius, Socrate, Bouddha şi Solomon, îl consideră ca adevărat filosof, pe când Aristotel, Platon, Leibnitz, Locke, Hegel, Spencer se ocupă de „filosofistică", nu de filosofie.

Pentru întemeerea ideii că viaţa e raţiune universală, că aceasta pătrunde toată existenţa, că deci nu există o realitate materială ca realitate în sine, şi nu există nici moarte, — Tolstoi întrebuinţează aceleaşi argumente prin care Schopenhauer justifică o concepţie în fond cu totul diferită, dacă nu contrară.

In adevăr, doctrina lui Tolstoi, spune d. Harea, e în esenţă optimistă, pe când filosofia lui Schopenhauer e prin excelenţă pesimistă. Dar iluzionismului lui Schopenhauer uşor poate găsi ecouri în sufletele celor pentru care creştinismul e o credinţă adânc împlântată. Creştinismul admite două planuri ale existenţei: planul ideal, care posedă o valoare de sine stătătoare, absolută, — şi planul material, care apare ca o existenţă de ordin inferior, în funcţie de existenţa ideală, menit dispariţiei prin triumful existenţei ideale.

La Tolstoi nici acest dualism nu este admis. Realitatea materială care are o existenţă iluzorie, datorită formelor spaţiale şi temporale, care nu sunt altceva decât limite ale spiritului nostru, care ascund în dosul lor realitatea adevărată. Singura realitate adevărată e cea spirituală. Peste tot există numai viaţa, susţinută şi menţinută prin dinamismul spiritului cosmic. Nu există materie, moarte, decât în aparenţă.

Un alt punct adoptat din teoria iluzionistă a lui Schopenhauer e că timpul şi spaţiul, — aceste forme ale spiritului nostru care deformează realitatea adevărată, — sunt principii de individuaţie; de unde rezultă că pentru pătrunderea până la realitatea cea adevărată trebue să părăsim individualitatea, depăşind-o, şi să ne identificăm cu principiul ultim al existenţei.

Pe lângă iluzionismul lui Schopenhauer, utilizat de Tolstoi în doctrina iubirii ca principiu ultim al universului, d. Harea mai găseşte încă trei puncte comune.

Naturfilosofia lui Tolstoi repetă distincţia pe care o face Schopenhauer, influenţat fără să observe de către Schelling: Toată existenţa e compusă din trei lumi gradate: lumea anorganică, organică şi spirituală. Cele trei feluri de raporturi faţă de lume la Tolstoi coincid perfect cu cele trei grade de manifestare a voinţei universale la Schopenhauer.

Un alt punct comun: Tolstoi vrea să ajungă prin iubire la unirea tuturor oamenilor, la identificarea lor cu principiul universal al existenţei. Acelaş punct final îl urmăreşte şi Schopenhauer, însă prin milă şi caritate. In sfârşit, amândoi predică anetismul pentru a atinge acelaş scop moral, identificarea cu esenţa lumii.—**h.**

Pe marginea unei traduceri

Schimbarea la traducere a titlului unei opere literare, atunci când în limba tradusă se poate găsi un titlu mai exact, mai evocativ decât cel original, care adesea pierde în traducere, este un procedeu curent şi admisibil. El nu-şi are însă rostul atunci când titlul original este mai frumos şi mai elocvent decât orice scornire a traducătorului. Nici vorbă nu poate fi însă de schimbarea numelui autorului, chiar cu un omonim celebru, fapt care nu e altceva decât o excrocherie, ce nu poate fi justificată prin consideraţiuni de ordin negustoresc.

Un caz care întruneşte amândouă păcatele arătate mai sus, acela al unei schimbări inutile de titlu (sau în orice caz al alegerii unui titlu nepotrivit) şi al excrocării unui nume celebru, îl avem cu o traducere anonimă din l. rusă, apărută de curând în editura „Cultura Românească" (S. A. R. Bucureşti). Traducerea este intitulată „Cruzimile ţarului" şi este atribuită lui Lew Tolstoi. Nu auzisem de o astfel de operă a celebrului scriitor. Am răsfoit cartea şi am recunoscut într'un text mutilat, schingiuit şi falsificat, o splendidă evocare istorică a epocei ţarului Ivan cel groaznic, care de câteva decenii formează una din cărţile cele mai citite de tineretul rusesc, care m'a delectat şi pe mine în repetate rânduri în anii adolescenţei şi care este romanul *„Prinţul Serébreannâi"* al *Contelui ALEXE Tolstoi*, un celebru romancier şi dramaturg rus, care înafară de nume, nu are nimic comun cu *Contele LEW Tolstoi* (nici nu sunt măcar rude).

Această operă este, am spus, o evocare istorică destinată mai cu seamă tineretului. Se întreabă ce rost are titlul de roman de bulevard adoptat de traducător unei povestiri, care este romanul prinţului Serebreannâi, un curtean al ţarului Ivan, şi în care ţarul însuş nu e decât un personagiu secundar, dar mai ales ce rost are înlocuirea numelui *contelui Alexe Tolstoi* (acesta la rândul său nu trebue confundat cu scriitorul sovietic Alexe Tolstoi) cu acela al lui *Lew Tolstoi?*

Felul în care s'a scos în piaţa literară românească, îmbogăţită în ultimul timp cu multe şi foarte bune traduceri, nu face onoare nici traducătorului, nici editurii.

M. M.

O întâmplare a lui Paderewski

Paderewski, fost prezident al Republicei poloneze, se află de câteva zile la Paris. In timpul şederii sale acolo, celebrul pianist va da două concerte în beneficiul monumentului lui Claude Debussy şi pentru studenţi.

Artistul, cu degetaţia incomparabilă, a urmat tradiţia pianiştilor. El a lăsat să-i crească un păr buclat şi lung, care-i formează o adevărată aureolă albă.

Paderewski nu se decide prea uşor să-şi încredinţeze figura oricărui bărbier. In legătură cu această slăbiciune a sa, se povesteşte o întâmplare amuzantă.

Era în timpul unui turneu de concerte în Statele-Unite. Intr'o zi, pe când se plimba agale pe una din străzile cele mai mari din Baltimore, Paderewski a fost oprit de un văcsuitor de ghete. Băeţelul era frumuşel, dar grozav de neîngrijit ca înfăţişare; un tip în genul lui Jackie Coogan, care s'a ţinut câtva timp de Paderewski, având grija în acelaşi timp să-şi decline competinţa cu multă încăpăţânare.

Artistul nu l-a băgat în seamă. In cele din urmă s'a oprit şi s'a uitat cu atenţie la micul ştrengar. Avea în adevăr o faţă drăgălaşă, dar extraordinar de murdară.

„Nu, — zice Paderewski, — pantofii mei n'au nevoie să fie curăţiţi, ci faţa ta. Dacă te duci,acum, imediat să te speli, îţi dau un dolar".

Ştrengarul n'a stat mult pe gânduri.

Intr'o clipă, băiatul a fost la fântână, şi nu mult după accea s'a întors ca să arate lui Paderewski o faţă rotundă şi curată.

Pianistul, mulţumit, i-a dat imediat dolarul promis. Ştrengarul a rămas nemişcat, s'a uitat lung la binefăcătorul său, apoi cu seriozitatea gravă a copilului, i-a întins moneda înapoi:

„Poftim, domnule, banii. Ia de-aci un şiling si dute să-ţi tunzi părul".

Radio în Rusia sovietică

Propaganda prin radio este foarte răspândită în Rusia Sovietică. Acum şase ani numai Moscova avea un post emiţător. Acum doi ani erau 65. Faimosul plan cincinal de echipare industrială preconiza 87 posturi noi şi o sută staţiuni subsidiare. S'a constatat că în 1929 erau în Rusia întreagă 400.000 aparate de recepţiune pentru 150 milioane suflete. A zecea parte erau în oraşe, dar împărţite aşa fel ca fiecare instituţie publică, atelier naţional, club, să fie prevăzute cu o instalaţie radiofonică.

Nu trebue să uităm, scrie d. Roger Shaw în „Review of Reviews" că o mare parte, chiar o enormă parte dintre Ruşi, nu ştiu să citească. Propaganda se adresează deci urechilor, în cazul acesta cu mai mult folos. Imensul teritoriu rusesc este locuit de 169 comunităţi etnice diferite, vorbind toate idiomele posibile. Din 150 milioane de ruşi, jumătate vorbesc limba rusă, apoi douăzeci şi unu la sută limba ucrainiană. Apoi vin Finnezii, Ruşii albi, Tătarii, Evreii, Georgienii, Grecii, Armenii, etc., etc. Sovietele au organizat emisiuni speciale pentru toate aceste grupe etnice. Astfel valurile mistice ale radio-ului duc peste tot propaganda regimului. — b.

Congresul clubului internaţional P. E. N.

La 20 Iunie se deschide la Haga congresul asociaţiei internaţionale a scriitorilor, clubul P. E. N. Lucrările congresului vor dura o săptămână. Şi-a anunţat participarea mai bine de 300 de scriitori din toate ţările.

Germania va fi reprezentată de 50 de delegaţi oficiali şi neoficiali. Anglia, America şi Franţa au anunţat participarea a câte 25 de delegaţi. Din delegaţia franceză fac parte d-nii Duhamel, Romains, Crémieux şi Luc Durtain. Pentru prima oară va fi reprezentată şi Italia prin d-nii Luigi Pirandello şi Massimo Bontempelli. Austria a dat delegaţie scriitorilor Iacob Wassermann, Franz Werfel, Felix Salten şi René Fülöp-Miller. Clubul din Praga va trimite deasemenea o delegaţie.

O expoziţie în memoria lui Puşkin la Praga

La Praga se pregăteşte pentru Octombrie o expoziţie puşkiniană. Vor fi expuse cărţile, manuscrisele şi documentele lui Puşkin şi a contemporanilor săi.

Obiectele expuse vor fi adunate numai dela proprietarii lor din Cehoslovacia. In afară de bibliotecile publice mai sunt foarte multe persoane private care posedă manuscrise şi documente dela Puşkin. Expoziţia va avea loc la Muzeul Naţional din Praga.

Mărunte

— In editura „Eminescu" au apărut următoarele lucrări: „Fiul lui Anibal", roman hipic sentimental, de Ludwig Wolff, — „Din tragediile şcoalei. — Bacalaureatul elevului Gerber", roman de F. Torberg, trad. de F. Aderca, — şi „1313 întrebări şi răspunsuri", jocuri de salon, de Maria-Lise Emilian.

— A apărut No. 1 al revistei politice „Incotro?"

A apărut No. 7 din excelenta publicaţie

MAGAZINUL

conţinând următorul minunat sumar:

Serenadă, (un contrast între alb şi negru).
La plajă (o fotografie originală).
Bookmakeri, antrenori şi jokey (o incursiune în lumea turfului românesc).
Eri, azi, mâine (revista faptelor senzaţionale ale lumii).
Unitatea spiritului femenin (dragostea în diverse epoci).
Ciudata poveste a unei travestiri, (o femee din înalta aristocraţie engleză care a profesat medicina în haine bărbăteşti).
Stigmatul profesiunii noastre, o minunată causerie ilustrată.
Taina perlelor (extracţia şi prelucrarea lor).
Film şi cinema (O anchetă printre îndrăgostiţii Hollywood-ului).
Ţigareta dv., doamnă (O causerie spirituală).
Modelul (O excelentă satiră în versuri).
Amorul şi fizionomia.
Cireşe (Rapsodia fructelor primăvăratece).
Lumea ca voinţă şi reprezentare (Un studiu filozofic).
Silueta (Lupta împotriva obesităţii).
Paria (Din viaţa egitată a celor proscrişi).
Ce bine e să fii celibatar, (Necazurile vieţii de burlac).
16 planşe fotografice pe hârtie de cretă.
Bernard Shaw şi secretele universului (Genialul humorist îşi destăinuie credinţele).
Spicuiri din arta de a plăcea (Din viaţa curtezanelor celebre).
Prizonieri într'un gheţar (Emoţionantă nuvelă cu acţiunea în Himalaia).
Sonata macabră (Povestea unei obsesii).
In colţul cel mai vesel al Londrei (Câteva aspecte din viaţa metropolei engleze).
O operă de artă de P. G. Wodehouse.
Jocuri distractive; Şah; Humor; Minunate ilustraţiuni din ţară şi străinătate; Anecdote istorice; Versuri şi proză, semnate de cele mai reputate pene.
Un volum elegant de 112 pagini, cu peste 250 de clişee fotografice tipărite în 5 culori si cu o copertă pe hârtie de cretă.
De vânzare pretutindeni. *Lei 40.—*

N'aveţi încă AUTOMOBIL

Un nou, original şi senzaţional concurs, instituit de excelenta revistă „Realitatea Ilustrată", concurs prin care oferă oricărui cititor sau abonat al revistei un automobil propriu.

Amănunte în Realitatea Ilustrată"

Tronul cel nou

Ex-regele Spaniei: Mă simt mult mai bine aşa!...

Mussolini şi Papa

— După ce voiu termina cu Papa, am să mă răfuesc puţin şi cu Dumnezeu!...

Precizare

AUTORUL (dictându-şi romanul). — Draga mea, te iubesc, te iubesc, te iubesc... Te implor să fii a mea.
STENOGRAFA : — Asta-i din roman?

Pudicitate

FATA.— Fii cuminte, Roger... Nu vezi că vine un vapor?

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SĂRINDAR) No. 7—11

A apărut

Intoarcerea de pe front

de ERICH MARIA REMARQUE

...„Pe frontul de vest nimic nou" era o introducere. Cartea mare, irevocabilă, definitivă a lui Remarque e „Intoarcerea de pe front".

Talentul lui Remarque? Remarque n'are talent. El e un geniu....

(G. Spina — „Mişcarea")

Editura „Adeverul" S. A. Bucureşti

ANUL X. - SERIA II-a. - No 551

7 LEI EXEMPLARUL IN ȚARĂ
14 LEI EXEMPLARUL IN STRAINĂTATE

Duminică 28 Iunie 1931

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888 — 1897
CONST. MILLE 1897 — 1920

FONDAT IN 1893

a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

M. Kogălniceanu

Acum câteva zile, la 20 Iunie, s'au împlinit 40 de ani dela moartea lui Kogălniceanu.

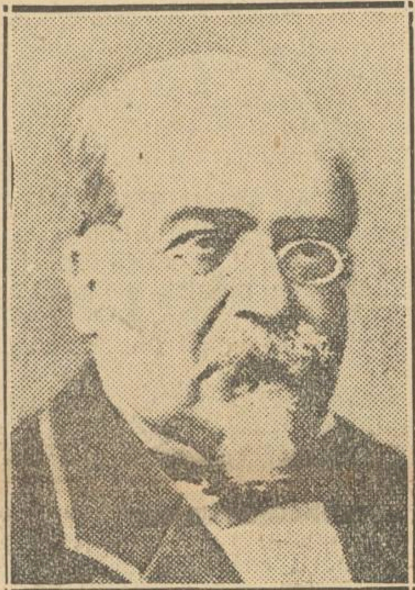
Amărît cândva de ingratitudinea și răutatea contemporanilor, el spunea resemnat, dar cu cugetul împăcat: „Va veni odată timpul, când lucrările mele se vor prețui după adevăratul simț cu care eu le-am cugetat și înfăptuit".

Timpul într'adevăr a așternut de mult uitarea peste vanitățile și patimile omenești, iar în mersul progresiv al consolidării noastre naționale, activitatea lui Kogălniceanu apare din ce în ce într'o lumină mai plină.

Viața lui s'a desfășurat din copilărie până în amurg în acea unitate și armonie deplină care alcătuesc taina și puterea marilor personalități.

Anii copilăriei sunt ani de muncă și de pregătire sufletească. In casa vornicului Alecsandri, unde își începe bucoavna cu dascălul maramureșan Gherman Vida, alături de cel ce avea să devină, mai târziu, cel mai mare poet al generației sale; în pensionatul francez al lui Cuénim, unde se întâlnește cu Alexandru Cuza și mai târziu în marele institut dela Miroslava, Kogălniceanu se distinge în generația sa prin aptitudinele lui deosebite pentru studii istorice.

Albina Românească a lui Asachi îi înscrie numele în vara anului 1832 printre tinerii care s'au distins la examenul de fine de an, în fața Domnitorului M. Sturdza.

M. Kogălniceanu

Dar în afară de aceste efemere succese de examen, mintea lui iscoditoare nu se putea mulțumi numai cu ceeace putea afla în orele de clasă, dela dascălii săi francezi.

In biblioteca lui din odăița casei părintești, el adunase alături de operele clasicilor francezi, de pastoralele lui Florian, atunci la modă și cele mai de seamă publicații care apăreau în limba română. — Și ceiace este mai interesant: manuscriptele vechilor cronice: Ureche, Miron Costin, Neculae Costin.

In vara anului 1834, este trimes, împreună cu fiii Domnului, în Franța, la colegiul din Lunéville și acolo isbutește din primul semestru să cucerească locul întâiu între cei 15 colegi francezi, nu numai la limba greacă, pe care o cunoștea din casa părintească, dar și la istorie și geografie. In acelaș timp își lărgește necontenit baza culturii prin lecturi particulare „Am — scrie el cu mândrie surorilor — peste 500 de volume cu foarte frumoase vignete și gravure între altele operile lui Corneille, Racine, Buffon, Voltaire, Chateaubriand...".

La Berlin, unde este strămutat peste un an, din pricina intervenției consulului rus, Kogălniceanu isbutește să câștige încrederea și simpatia profesorilor săi de universitate, deschizători de drumuri noi în știința germană: istoricul Ranke; geografii: Humboldt și Ritter; jurisconsulții Savigny și Gans (—acesta din urmă cercetase la Paris, saloanele doamnei de Recamier).

Prin inteligența lui vioaie și prin cultura largă, el este primit pretutindeni cu simpatie și interes și este invitat în casa profesorilor săi ca de pildă în saloanele lui Savigny — unde i se zicea „der schwarze Grieche".

Rodul muncii lui din acești ani de pregătire sunt trei studii apărute la Berlin în 1837: „Histoire de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens". „Esquisse sur l'histoire, les moeurs et la langue des Cigains"... și o schiță asupra literaturei române, publicată într'o revistă germană.

Se întoarce în țară în 1837. Firele vieții lui se împletesc de aci înainte cu viața neamului însuș și anii care urmează sunt închinați luptei de pregătire sufletească a generației sale pentru actele mari politice pe care era chemat să le înfăptuiască.

Intr'o epocă de prefaceri, și în mijlocul unei societăți materialiste, care — o spune adesea în scrisul său — nu mai avea timp să se gândească „la nație și la viitor" el se străduește să îndrepte prin istorie, literatură și teatru, spiritul public către tradițiile sănătoase ale neamului.

Principiul de care e călăuzit în întreaga lui activitate dintre anii 1840—1850 este crearea unei culturi care să unească sufletește toate ramurile răslețite și încăpute sub stăpâniri deosebite ale neamului, căci numai o solidă cultură națională care să pătrundă în toate cuprinsurile românești și să răsbată în păturile largi ale poporului, dând fiecărui ins conștiința că este o părticică din sufletul cel mare al neamului, putea să mențíe neștirbită, în furtunile vremurilor, unitatea etnică și să pregătească în viitor unitatea politică.

O cultură unitară pentru întreg neamul românesc trebuia însă să pornească dela patrimoniul comun al poporului: pământul și viața lui sufletească. Activitatea lui se îndreaptă mai întâi spre istorie, unde prin publicarea vechilor cronici a pus temeliile studiilor istorice la noi și a desfundat un isvor de inspirație nepretuit pentru epica și drama națională. Dela istorie a trecut la literatură. Prin revistele sale *(Alăuta Românească, Dacia Literară, Propășirea)* ridicându-se împotriva traducerilor care înăbușiau creșterea și înflorirea literaturii naționale, Kogălniceanu îndreaptă privirea scriitorilor către faptele eroice ale trecutului românesc, către frumusețile pământului și către pitorescul obiceiurilor noastre căci zice el — „arta și literatura n'au speranță de viață decât acolo unde ele își trag originea din însăși tulpina popoarelor".

Evitând cu tact discuțiile oțioase de personalități, el isbutește să adune în jurul programului său literar printr'o strânsă solidaritate frățească pe cei mai de seamă reprezentanți ai nouei generații din toate ținuturile românești: Alecsandri, Negruzzi, Donici, Stamati, Ion Ghica, Nicolae Bălcescu, Grigore Alexandrescu, D. Bolintineanu ș. a., dar timpurile nu erau prielnice pentru asemenea idealuri. Censura, introdusă de Ruși și manevrată cu dibăcie de consulii din Iași, intră în funcțiune. Titlurile revistelor (Propășirea) sunt socotite ca subversive; programele înjumătățite; ideia de „progres național" ștearsă, revistele suprimate, iar scriitorii închiși prin mânăstiri. Scăpat în toamna lui 1844, din închisoarea mânăstirii Râșca, unde se îmbolnăvise greu—„pe lângă dureri și umflarea picioarelor", spun actele contemporane „îi merge sânge... și o patimă la piept", — Kogălniceanu pleacă în primăvara anului următor la Paris. Acolo, întâlnindu-se cu fruntașii tineretului muntean, intră în legătură cu reprezentanții culturei franceze și cu ziariștii care simpatizau cu interesele românești. In toamna anului 1846, trece în Spania, unde prin cultura și spiritul său de om de lume pătrunde în înalta societate din Madrid și are prilejul să cunoască pe viitoarea soție a lui Napoleon al III. „Dinaintea mea — scrie el — contesa de Montijo și mai multe demuazele au avut bunătatea de a-mi arăta petreceri spaniole... au cântat cântece espaniole, au jucat din castagnete și tamburine".

Se întoarce în țară în primăvara lui 1847. Este prins și el în vâltoarea revoluției din 1848. Exilat, întocmește și publică la Cernăuți — unde se adunaseră toți pribegii în casa patriarhală a Hurmuzăcheștilor — programul politic al generației sale: Dorințele partidei naționale în Moldova, pe care avea să-l înfăptuiască în curând.

După revouția din 1848 viața lui, fără a pierde de tot contactul cu mișcarea culturală a timpului, ia însă o nouă întorsătură. Evenimentele care se desfășoară repede îl absorb complet în viața politică a țării unde el este chemat nu să scrie, ci *să facă istorie.*

In 1853, Puterile Occidentului, în hotărîrea de a pune capăt năzuințelor de expansiune rusească în Orientul european, încep războiul din Crimeia. Kogălniceanu găsește atunci momentul prielnic ca să pregătească spiritele pentru unirea politică a Principatelor prin ziarul său *Steaua Dunării:*

„Un popor omogen — spune el în program — ce secoli întregi și prin atâtea catastrofe și-a păstrat existența și istoria, poporul român, poate și trebue ca odată să trăiască cu însăși viața sa națională... Să ne pregătim a asemăna instituțiile noastre cu instituțiile Europei civilizate în familia căreia vroim a fi numărați. Să ne înțelegem de pe acum asupra chestiunilor sociale, precum emanciparea claselor muncitoare...

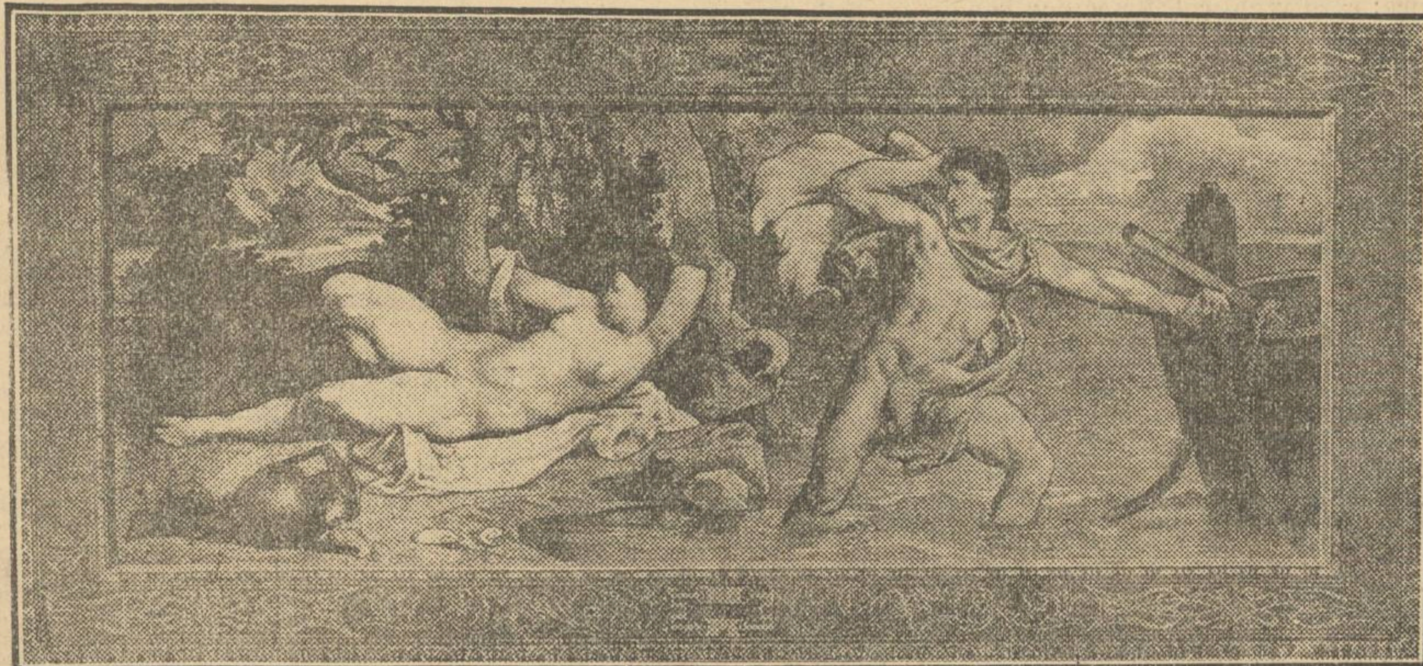
Dar mai presus de toate, Steaua Dunării va fi jurnalul Unirei, interesul vital al Patriei, singurul mod în stare de a consolida naționalitatea Românilor și de a depărta conflicte viitoare de pe țărmurile Dunării și ale Mări Negre".

Articolele luminoase ale lui Kogălniceanu au avut un puternic răsunet mai ales în rândurile tineretului idealist, eșit de pe băncile școalelor naționale. Prin această propagandă, el a creiat atmosfera prielnică pentru întinsa ramificație a comitetelor unioniste răsfirată în toată Moldova și condusă din Iași de Kogălniceanu însuși. In Biblioteca Academiei Române se păstrează dosarele corespondenții lui Kogălniceanu cu aceste comitete, din care se vede munca uriașe, pe care a pus-o în slujba unirei acest om providențial. Comitetele unioniste au ținut în cumpănă presiunea exercitată de puterile interesate la prăbușirea unirei și ele au dus la alegerea lui Cuza.

Subt domnia lui Cuza, Kogălniceanu prin energia lui fără seamă și prin tactul lui deosebit a înfăptuit cele trei mari reforme care au fost cheia de boltă a României moderne: organizarea învățământului primar, secularizarea averilor mânăstirești și împroprietărirea țăranilor. Lupta lui dârză împotriva marilor proprietari, dizolvarea neașteptată a camerelor, promulgarea reformei prin decret domnesc și ratificarea ei prin plebiscit popular a stârnit adânci nemulțumiri împotriva lui. In domnia regelui Carol este lăsat mai în umbră, dar în 1877 când Ministrul de externe al vremei era împotriva războiului de independență, Kogălniceanu s'a impus în consiliul de coroană, ca singurul om în stare să ia asupră-și conducerea Ministerului de Externe. După încheierea războiului, el a luptat din toate puterile să salveze Basarabia. Dar cu toată corespondența diplomatică și cu toată admirabila argumentare înaintea congresului din Berlin, Basarabia a fost luată. Totuș cu acea clară viziune a celor ce aveau să vie, el n'a semnat pactul de cedarea Basarabiei. „Cedarea Basarabiei — spunea el mai târziu, ușurat — nu poartă semnătura mea".

A murit la 20 Iunie 1891, după ce prin munca încordată a unei vieți întregi, a așezat, temeliile trainice ale unității noastre naționale și ale consolidării statului românesc.

N. CARTOJAN

Tablete

de T. ARGHEZI

O foarte tristă poveste

Acum, după ce a murit exact așa cum prevăzusem în secret, pot să mă spovăduiesc, asigurat că nu mai citește. Eroul povestirei a existat pân' acum câteva zile și de câteva zile nu mai există de loc, adică aici atât cât continuă să fie în forma lui, un om care și-a dat sufletul cu ritualul obișnuit. El a decedat în felul lui, ca pasările lovite de moarte prin văzduh, căci a fost pasăre în ziua morții, și el. S'a urcat vulturește de 2000 de metri în sus și a căzut; adică nu a căzut, cum se cade, din întâmplare, ci din ispravă. A voit să cadă: și-a dat odată drumul din avionul ce-l ridicase până la ceruri și până jos nu s'a mai ales din el nimic. Omul moare îndeobște întins, ceasul din urmă acordându-i răgazul să-și puie mânile pe piept, cu încredere în undele puterilor nevăzute, care-l fură, plutindu-l pe spate, către cine știe ce stele depărtate.

Eroul a murit răsucit, măcelărit și frământat în sine și dimpreună cu țărâna, cu care s'a făcut gogoloi. Și a fost un erou adevărat nu numai un erou de literatură, cu toate că multă literatură de basm cutreerase sufletul lui. Tocmai apăruse într'un ziar de specialitate, tipărit pe hârtie albastră, ca azurul, „alticolul", pe care îl dorea de două luni întregi și pe care l-am tot amânat, intuitiv turburat. El a căzut din avion într'o Sâmbătă, mi se pare, și ziarul ieșise cu două zile înainte. Poate că dacă s'ar mai fi putut descoperi un alt material de cât sânge, oase și pământ, acest material intercalat în movila rămășițelor lui ar fi fost numărul din ziarul albastru care l-a bucurat.

Bietul parașutist n'avu vreme nici să-mi mulțumească și el nu-mi va mai telefona niciodată de câte opt ori pe zi, ca să mă întrebe dacă (articolul) „e gata".

Mi s'a năzărit, în secunda morții, că eram nițel vinovat de moartea aviatorului Brătescu, după cum, tot din aiureala neștiutului, am întârziat două luni să-i fac un „medalion". Nițel vinovat și cu ceva mai mult decât nițel, a fost vinovat și colegul, Piccard, de năzdrăvănia lui. Ridicarea în așa numita stratosferă, ca din explozia unei artilerii de giganți, subit până la 16 kilometri de haos, a fizicianului helvetic, i-a sugerat un neastâmpăr de om ars la tălpi de mediocra prezență a terestrului subt pingele și o pasiune feroce de-a-și frânge gâtul cu orice preț.

Trebuie să mărturisesc vina mea pe îndelete, ca să dureze tortura spovedaniei până ce sentimentul că am expiat crima de care mă acuz, va binevoi să mă viziteze.

Citisem la microfonul postului de radiodifuziune din București o jelanie de-asupra mormântului depărtat al aviatorului Beller, căzut la Benares. Un aviator anonim, pe care nu-l felicit pentru absența iscăliturii din scrisoarea lui, m'a înjurat: între pasările de lumină sunt și pasări de întuneric. Aviatorul m'a făcut atent că nu trebuia să mângâi umbra de pe mormântul tânărului zburător căzut ci eram dator să o bat cu biciul. Argumentul lui de păzmătareț era curios: anonimul, îndrăgostit mai puțin de spațiu și mai mult de contabilitate, ținea de rău pe Prințul Bibescu, pe căpitanul Burduloiu și pe tovarășul lor — și implicit mă trăgea la răspunderi financiare pe mine — că raidul a costat o grămadă de milioane. Un mîrîit printre silabe, aproape nerostit, voia să spuie mai mult și nu găsise nici în anonimat destulă îndrăsneală expresivă...

Ofițerii, fără anonimat, din clubul Aeronautic, fuseseră de altă părere; căci emoționați de imortalele aeriene, pe care un grămătic necalificat și un pedestraș insignifiant, le-a risipit, desfoliate, în vântul nopții, din țara Meșterului Manole către Indii, au cerut cititorului foile citite și le-au publicat în revista lor albastră, asociată la omagiile cuvenite unui vîslaș al aerului, cu lopata frântă.

La câteva zile după apariția manuscrisului, un domn mi s'a prezintat, necunoscut, inginer și aviator, specializat parașutist. Fizionomia vioaie a străinului, avea o mimică însuflețită, de mare dansator pe sîrmă. O mai văzusem, figura lui, de mai multe ori, pe alte capete, vopsită, cu tichie și cu gulere suprapuse și frizate, debitând o anecdotă comică, descălându-se de un ciorap cu carîmbul de 50 de coți și strâmbându-se de râs când cineva îl pocnea cu palma. Această facultate a străinului, de-a-mi provoca aduceri aminte de lucruri simpatice, care nu erau ale lui, mă atrăgea. Ce minunat clown, îmi permiteam să reflectez, urmărîndu-i jocul ochilor și mobilitatea feței, agită personagiul bizarului aviator. Și-i puneam tot soiul de întrebări și el îmi da tot soiul de răspunsuri, de soiuri deosebite. Și inteligența lui avea un tic particular și o derivație fugară dela precizie, la o aproximație de diametral opus.

— Dacă d-ta scrii un articol despre mine, sunt lansat. Imi trebue numai un articol de d-ta, ca să fiu un om fericit. Ministerul de război a cumpărat două parașute Irvyng pentru mine. M'am angajat să fac o sută de sărituri din cer pe pământ în 8 zile. Prea mult! Le voi executa pe toate în 5 zile.

— Va să zică te arunci și te întorci, iar te arunci și iar te întorci. Am un băiat care face tot așa: urcă scara de-a fuga și se lasă alunecând călare pe rampă. Abia ajunge jos, își închee un nasture care s'ar fi descheiat și se urcă iar.

— Exact, răspundea Brătescu. Vin jos și plec în sus: de 100 de ori în 8 zile.

— Mie mi-e frică de prima săritură, vorbeam eu, ca un pârlit de pământean. Nici nu mă gândesc la a doua. A suta îmi încrețește pielea.

— Așa cred toți cei care n'au zburat! răspundea râzând parașutistul, ca proprietarul legitim al unui suprasimț, ignorat în vehicularea indivizilor pe stradă. Eu o să sai de 100 de ori, dela 2000 de metri: nu te speria. Și dacă scrii d-ta un articol despre mine, câștig un avion. D-ta nu știi ce este să ai un avion al dumitale...

— Dacă mă refer la o veche preocupare personală, părăsită, înțeleg. Zece ani am umblat să am în colivie un cuc, prin toate bălțile și pădurile, și cu cât mă apropiam mai mult cu atât, auzeam „cu-cu!" mai departe.

— Mi-ai dat o idee, zise parașutistul. Când iau în primire avionul meu, îl botez *Cucu*. Scrie articolul!

— O să caut să-l scriu...

Și nu l-am scris două zile, două, trei, patru săptămâni. Telefonul mă întreba cu o exasperantă regularitate:

— L'ai scris?

— Tot nu l-am scris, răspundeam.

Aveam o nedumerire de înlăturat. Trebuia să-l întâlnesc pe căpitanul aviator, în numele căruia venise la mine și să-l întreb dacă, într'adevăr, inginerul era aviator și aviatorul inginer și dacă erau amândoi, de acord, parașutiști. Mă impresionase din punctul de vedere al simpatiei și un dinte strâmb din gura parașutistului, alături de un dinte pe jumătate rupt, unele cuvinte șuerându-i în strungăreață. „Articolul" atârna de răspunsul căpitanului.

— Domnul care a venit la mine, i-am spus, e foarte simpatic dar mi se pare, cum să zic? scrintit. Asta îl face și mai simpatic dar nu mă asigură că e într'adevăr un aviator. Mi-e teamă să n'am de-a face cu vre-un Napoleon Bonaparte sau Nabucodonosor prin epidemie.

Răspunsul căpitanului m'a edificat.

— E un aviator autentic, domnule ,și bine cunoscut de noi. Și dacă n'ar fi țicnit n'ar putea face ceeace face.

— Va să zică „face". Perfect. Mă oprea un sentiment obscur să „scriu". Mâine primiți manuscrisul. Binevoiți vă rog, să faceți să mi se trimită corectura.

Mă mai împiedicase și altceva un indefinit de ultima oră, un mister. Poate că aveam sensația că voi încuraja un om să moară cu câteva zile mai de vreme de cât îi era scris, fără articol. Dar mă îndemnam:

— Dacă a zis căpitanul că într'alfel n-ar face ceeace face, însemnează că acest om poate să facă și asta și să sară 'n gol de 100 de ori pe rând...

Iată cum a murit parașutistul Brătescu. Și dacă în sicriul lui se va fi găsind un strop de cerneală din călimara asta, este de a mea datorință să-i fac o floare cu aceeaș cerneală și de-asupra gropii, pe cruce...

Și iată, m'am temut să laud volumul nou apărut, al unui foarte tânăr poet de talent, care aducându-mi-l, mi-a cerut și el un articol, și a insistat. In zodiile vișinelor roșii, să călcăm cu băgare de seamă printre pomi...

Țăranul și iapa

Scoboară pe bulevarde un sătean, un cal și o femee. Săteanul duce hățul, calul e... gravid: e iapă. Femeea bate iapa pe șold cu o ramură de pelin; o atinge. Mii de fenomene moderne se exprimă tumultos în jurul acestei procesii simple și impresionante, un țăran, o iapă și o țărancă. Asfalt, bar automat, automobile,

(Continuare în pag. II-a)

vot universal, împroprietăriri, constituţie, stabilizare, zgomot furtunatic — şi gloate de oameni pe trotuare, plus cinematografele. Nici calul, nici săteanca, nici săteanul n'au văzut şi nu văd nimic. El ţine hăţul, ea ţine pelinul, calul merge. Câteştrei se uită în pământ, ca şi cum drumul ar fi de sticlă şi pedesubt s'ar întoarce foile unei cărţi, mai interesantă decât viaţa dimprejur, cu litere înţelese de neştiutorii de carte.

După port, săteanul cu nevasta lui par de prin Crevedia. E zece dimineaţa. Ei vor ajunge, aşa, cu pasul cu care merg, pe la noapte, târziu. De-a lungul bulevardului şi al oraşului, şi în dreptul orizontului, când se va sfârşi cetatea, ei vor figura continuu friza vie a unei scene în email, pe pântecul rotund al unui urcior de lut.

Un ţăran alb, o iapă murgă şi brâul roşu al unei sătence: cârd vechi cât lumea dar imagine nouă în mijlocul motoarelor, tramvaielor şi firmelor mişcătoare. Ai vrea să faci cu ei ceva, un desen, măcar un desen în cuvinte şi ţi se pare că ar fi în stare să conţie mai mult decât un desen sau crochiu. Ia vezi! caută bine, deşiră...

Sunt imagini destinate integral picturii şi în prelungirea cărora ai simţit ceva... Pictorul, dacă le zăreşte, realizează în senzaţional ceeace se chiamă în circulaţia întinsă, un nod de cale ferată. Acum 30 de ani, ai dat de două tablouri, pe care nu le-ai uitat. Amândouă erau zugrăvite de Hodler. Două imagini, nu numai două tablouri, două înfăţişări ale noţiunii, două cardinale... Ele te-au mişcat cu atâta putere, încât îţi reapar proaspete, ca atunci, ca în momentul în care le-ai văzut, în împrejurările necurmat diverse.

Iţi aduci aminte de Hodler la spital, vizitând un bolnav. In trăsură. La pantofar. Il vezi, uitându-te la o muscă... Intr'unul din tablourile lui, stă pe gânduri, pe un scaun, într'o cameră goală, un om cu piciorul de lemn... Celălalt ilustrează povestea, cum s'a urcat bătrânul pe măgar, lăsându-şi copilul pe jos. Bătrânul are mustaţa rasă, poartă scufie cu ciucure şi degetele mari ale palmelor deschise şi le-a vârît în scobiturile jiletcii. Câteva femei îl salută cu tifla.

Un ţăran, o iapă şi o ţărancă...

T. ARGHEZI

Operele lui M. Kogălniceanu [1]

I. SCRIERI DIN TINEREŢE, PUBLICATE LA BERLIN

M. de Kogalnitchan, „Historie de la Valachie, de la Moldavie et des Valaques transdanubiens". Tome I., Berlin, 1837. 1 vol. 8° XX + 470 p.

„Historie de la Dacie des Valaques transdanubiens et de la Valachie". Nouvelle édition, Berlin (B. Behr) 1854, 1 vol. 8° XVI, 470.

Michel de Kogalnitschan, „Esquisse sur l'histoire, les moeurs et la langue des Cigains connus en France sous le nom de Bohémiens, suivie d'un recueil de sept cents mots cigains". Berlin, 1837. 1 br. 8°. IV + 46 pag.

Kogalnitchan (Michael von). „Skizze einer Geschichte der Zigeuner, ihrer Sitten und ihrer Sprache, nebst einem kleinen Wörterbuche dieser Sprache. Aus dem Franzözischen übersetzt und mit Anmerkungen und Zusätzen begleitet von Fr. Casca". Stuttgart, 1840. 1. br. 8.

„Schiţă despre ţigani". Traducere de Gh. Ghibănescu, Iaşi, 1900.

„Moldau und Wallachei. Romänische oder Wallachische Sprache und Literatur von Michael Kogalniceano, Berlin, 18 Ianuar 1837, mit romänischer Uebersetzung (mit Portrait) herausgegeben von Vasile Kogalniceano". Moldova şi Valahia. Limba şi literatura românească sau valahică de Mihail Kogălniceanu, Berlin, 18 Ianuarie 1837, cu traducere din nemţeşte (cu portret), publicată de Vasile Kogălniceanu. Bucureşti, 20 Iunie 1895.

BIBLIOTECA ACADEMIEI ROMÂNE

ALĂUTA ROMÂNEASCĂ,
SUPPLEMENT LITTERAL
A
ALBINEI ROMÂNESCI

Iassi. 1. Iullie 1838.

Alăuta Românească
Intâia revistă literară a Moldovei
(Din volumul editat de d. N. Cartojan)

Este o schiţă istorică a literaturii româneşti, publicată de M. Kogălniceanu în Magazin für die Literatur des Auslandes, 1837. Traducerea românească se află reprodusă şi în „Biblioteca pentru toţi".

II. REVISTE

„Alăuta Românească". Iaşi, 1838, apărută numai 5 numere (Iulie-Septembrie). Cu al 5-lea număr a fost suprimată de cenzură.

„Propăşirea, foaie ştiinţifică şi literară." Iaşi. 1844. A fost suprimată de cenzură.

„Archiva românească". I-II. Iaşi, 1841, 1845, 2 vol. 8° VIII + 376; IV + 422. Ed. II Iaşi (A. Bermann) 1860), 1862; VIII + 282; IV + 318.

„Foae sătească a Principatului Moldovii." Iaşi. April 1840— Dec. 1845.

III. CALENDARE LITERARE

„Almanach de învăţătură şi petrecere", publicat de M. Kogălniceanu. Iaşi, 1844.

„Album istoric şi literar". Iaşi 1854.

IV. LITERARE

„Iluzii perdute. Un întâiu amor". Iaşi, 1841.

V. ISTORICE

„Fragments tirés des chroniques moldaves et valaques pour servir a l'histoire de Pierre le Grand, Charles XII, Stanislas Leszczynski, Démètre Cantémir et Constantin Brancovan", I-II. Iassi, 1845, 2 vol.

„Letopisiţele ţării Moldovii publicate pentru întâiaşi dată". Iaşi, Tom. I. (1852), tom. II (1845), tom. III (1846).

„Cronicele României sau Letopisiţele Moldaviei şi Valahiei, a doua ediţiune." Bucureşti, 1872—74, 3 vol.

„Răpirea Bucovinei (după documente autentice), 1875; 7 Maiu/25 Aprilie". Bucureşti, 1875, 1 br. în 8°.

Retipărită la Vălenii-de-Munte în 1911.

VI. POLITICE

M. Kogălniceanu. „Dorinţele partidei naţionale în Moldova." August, 1848, 1 br. în 8°.

„Dorinţele partidei naţionale din Moldova redactate la anul 1848 şi reeditate acum din nou de Comitetul Opoziţiunei-Unite din Iaşi. Cu o prefaţă şi note de George Mârzescu". Iaşi, 1883.

„Noul Acatist al marelui Voevod Mihail Sturdza" de... Cernăuţi, 1848, reeditat din nou de Vasile M. Kogălniceanu. Bucureşti, 1894.

„Protestaţie" (1848).

„Proiectu de Constituţiunea Principatelorŭ-Unite Moldavia şi Ţérra Românească elaborată de Comisiunea Centrală şi Protocolele Comisiunei Centrale atingătóre de Comisiune publicate de M. Kogălniceanu". Vol. I. Iassi, 1861.

„Dare de sémă a deputaţilorŭ opoziţiunii către alegătorii lorŭ". Bucuresci, 1875, 35 p.

„Circulară... către toţi prefecţii din ţară dată la 13 Noembrie 1864, relativ la biletele de identitate personale. Extrasă din Monitorul Oficial din Noembrie 1864". Iaşi, 1910, 8 p.

„Lettre du Prince Couza a Monsieur Kogalniceanu". Paris, 1888.

VII. DISCURSURI

„Apărarea Ministerului din 30 Aprilie 1860 înaintea adunării elective din Iaşi, în şedinţele din 15 şi 17 Fevruarie 1861". Iaşi. 1861.

„Défense du ministère du 30 Avril 1860. Devant l'assemblée de Moldavie dans les séances du 15 et du 17 Février 1861". Iassi, 1861.

„Imbunătăţirea soartei ţeranilor. Cuvĕnt rostit în Adunarea Generală a României, şedinţa din 25 Maiu 1862." Bucuresci, 1862.

„Răspunsul la interpelaţiunea făcută D. Ministru al Cultelor de d. Mihail Kogălniceanu în şedinţa Adunării din 19 Martie 1862". Iaşi, 1862.

„Desminţire la respunsul D. Cnézu. D. Cantacuzin la interpelaţiunea făcută d-lui Ministru al Cultelorŭ". Bucuresci, 1862.

„Cuvêntŭ în contra adresei, rostită în şedinţa Adunării Generale a României din 9 Februariu 1863". Bucuresci, 1863.

„Cuvênt asupra proectului de organisarea militară... Bucuresci, 1864.

„Discursurile D. D. Ion Brătianu şi Mihail Kogălniceanu în discuţiunea proectului de adresă spre respuns la discursul tronului (tradus şi franţuzesce)". Bucuresci, 1868

„Cestiunea Strousberg. Cuvêntŭ rostitŭ în Adunarea Deputaţilor, şedinţa din 15/27 Decembrie 1871". Iaşi, 1872.

„Angelegenheit Strousberg, Rede gehalten in der Deputinten-Kammer zu Bukarest in der Sitzung von 15/27 Dec. 1871". Bukarest, 1872, 40 p.

„Cuvêntŭ contra adresei rostitŭ în Camera Deputaţilor (5/17 Iunie 1875)". Bucureşti, 1875.

„Cuvênt în contra primirei în Senat a D-lui N. Voinov, rostit în şedinţa Senatului din 25 Febr. 1877". Bucuresci, 1877.

„Tocmelile agricole, Cuvênt rostit în şedinţa Camerii Deputaţilor din 11 Februarie 1882". Bucuresci, 1882.

„Interpelaţiunea privitoare la expulsarea Românilor de peste Carpaţi". Bucuresci, 1886.

„Discuţiunea asupra proectului de răspuns la mesagiul Regelui. Discurs rostit în şedinţele de la 5 şi 17 Dec. 1890". Bucuresci, 1891.

„Desrobirea Ţiganilor. Ştergerea privilegiilor boereşti. Emanciparea Ţeranilor. Discurs rostit în Academia Română, şedinţa solemnă de la 1 (13) Aprilie 1891". Bucuresci, 1891.

„Cuvêntŭ în contra alegerii şi a eligibilităţii D-lui Alecsandru K. Moruzi". Iaşi, 1861.

„Programa de la Mazar-Paşa aplicată de guvernul domnului Jan C. Brătianu. Cuvint rostit în şedinţele Camerei Deputaţilor din 26 şi 27 Ianuar 1883". Bucuresci 1883.

„Discours sur le projet d'organisation militaire prononcé... dans séance du 7 Fevrier 1864". Bucuresci, 1864.

„Cestiunea Universităţii de Iaşi înaintea Senatului. Cuvinte rostite în şedinţele din 1, 2 şi 4 Februarie 1877". Bucuresci, 1877.

„Chestiunea Dunării. Discursuri rostite în şedinţele Camerei Deputaţilor din 1 şi 2 Maiu 1882". Buc. 1882.

VIII. CORESPONDENŢĂ

„Scrisori 1834-1849" cu o prefaţă, un indice de lucruri, de nume proprii şi de cuvinte de Petre V. Haneş. Bucureşti 1913; 268 p.

1) Bibliografie întocmită de d. prof. N. Cartojan.

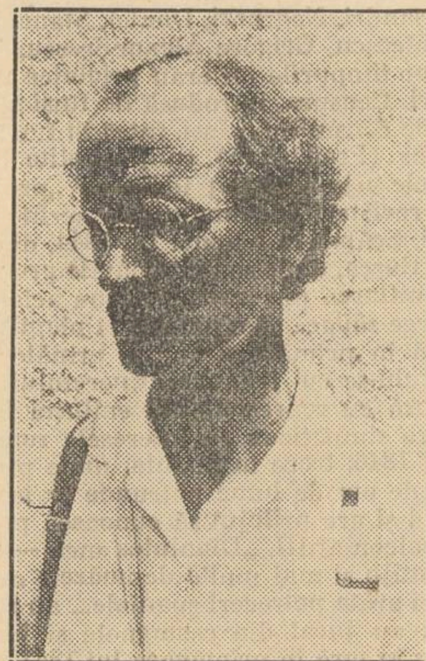
COZONACI FRUMOŞI
FĂINĂ DE AUR HERDAN

Caleidoscop intelectual

Amintiri despre August Piccard

Savantul Piccard, care a făcut de curând primul zbor în stratosferă, avea încă de pe băncile universităţii o adevărată pasiune pentru navigaţia aeriană. Un fost coleg de studii al savantului povesteşte că, între 1913 şi 1917, era bun prieten cu fraţii Piccard, copii gemeni ai unui profesor de chimie dela universitatea din Basel. August era student la şcoala politehnică din Zuerich, iar fratele lui student în chimie. August era foarte muzical. Se ştie că între matematică şi muzică există o strânsă înrudire. Einstein, pe atunci profesor la universitatea din Zuerich, l-a distins pe August Piccard, poate şi pentru talentul său muzical, — Einstein fiind şi el un distins muzician.

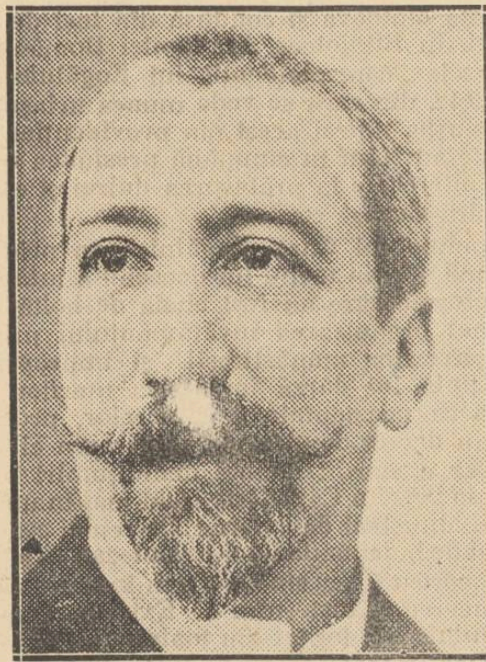

Profesorul Piccard

Piccard participa de pe atunci aproape la toate concursurile asociaţiei Gordon Bennett. Ascensiunile în balon erau sportul său favorit. Pe vremea aceia nu se vorbea încă de zborul în stratosferă; nu se cunoşteau încă regiunile necunoscute ale zonelor înalte. Foarte adesea, tânărul Piccard, membru al aeroclubului elveţian, întreprindea călătorii în Franţa, Germania sau Belgia, pentru a lua parte la vre-o ascensiune cu balonul. Dorinţa lui cea mai arzătoare era să aibă un balon al său propriu, lucru irealizabil pe atunci din cauza mijloacelor sale restrânse.

Secretarul lui Anatole France îşi explică atitudinea

Intr'o convorbire cu un ziarist vienez, Jacques Brousson, fostul secretar al lui Anatole France, a făcut următoarele observaţiuni: Toţi oamenii pe care meseria i-a adus în contact direct cu geniile, sunt de compătimit. Marea massă are o consolare: crede în talente, în genii. Cunoaşterea de aproape a făcliilor omenirii răpeşte această consolare supremă, căci aduce numai deziluzii. Am lucrat la France opt ani de zile; era deci firesc să scriu ceva despre dânsul. In cartea mea „Anatole France în papuci" nu l-am clevetit; am spus purul adevăr, fără nici-o intenţie rea, dar hotărît să nu-l flatez. Iubirea de adevăr este la mine o tradiţie de familie. In secolul al XV-lea strămoşul meu, Jean Brousson, a fost sfâşiat în bucăţi pentru că a avut curajul să spună adevărul. La rândul meu, am fost „ciopârţit" tot pentrucă am spus adevărul. Lucrările publicate mai târziu de alţi autori, care-l cunoscuseră de aproape pe France, mi-au confirmat arătările.

Anatole France

E adevărat că am fost certat câtva timp cu France, şi iată dece: După ce-l servisem opt ani de zile, maestrul mi-a destăinuit într'o bună zi că face un turneu de conferinţe în America de Sud, ca să scape de cenzura doamnei Caillavet, care-l plictisea. M'a rugat să-l însoţesc. Pe vapor a cunoscut o stea — cam apusă — a Comediei Franceze, de care s'a amorezat până peste urechi. La Buenos Aires, tomnateca pereche făurea planuri ca să-şi continue la Paris romanul fără să stârnească bănuelile d-nei Caillavet. In cele din urmă, artista avu inspiraţia să se mărite — de formă — cu mine, ca să rămână în apropierea lui France. Refuzul meu categoric mi-a atras ura acelei femei, iar France, aţâţat mereu contra mea, a sfârşit prin a mă lăsa la Buenos Aires, fără un ban în buzunar, la 8000 de kilometri de coasta franceză.

După moartea lui, văzând că e sărbătorit nu numai ca scriitor genial, dar şi ca om ireproşabil, am crezut, în iubirea mea de adevăr (şi nici de cum din ură oarbă împotriva defunctului), că am faţă de istoria literaturii datoria să arăt slăbiciunile marelui „om". L'am zugrăvit deci aşa cum era: un om bănuitor, care se credea veşnic înşelat şi furat de toată lumea.

S'a spus că France a fost *omul poporului*, pe când de fapt el a detestat toată viaţa lui massele, zgomotul şi vulgaritatea. Dormea în patul unui duce, bea cafeaua din ceaşca unei regine, îşi tăia cărţile cu cuţitul lui Ludovic al XVI-lea şi-l invidia pe Jaurès, căruia darul său oratoric îi atrăgea iubirea femeilor. Era vanitos şi orgolios, ceiace-i explică poate firea „bolnăvicios îndrăgostită".

La femei avea noroc, dar ori câte avea, nu-i erau destule. Transpunea în domeniul sexual, lăcomia de suces şi setea de popularitate a scriitorului. Era zgârcit, egoist, lipsit de delicateţe; n'avea habar de viaţa reală; căci trăia o viaţă imaginară, cu nasul în documentele vechi. Recunosc însă cu toate aceste defecte, France a fost un artist mare, ieşind cu totul din comun, unul din oamenii care se nasc numai odată la 100 de ani.

Sarcasmul pianistului Rosenthal

Celebrul pianist Moriz Rosenthal este şi un om foarte instruit, multilateral şi spiritual. Nu ştii ce să admiri întâi la el: este pianist, pedagog, compozitor, filozof, satiric şi... diagnostician. Şi-a început cariera — „copil minune" — ca şi Micha Elman, Huberman, Kreisler, Kubelik, Erika Morini, Prihoda, etc. La 11 ani a cântat la o serbare, la Lemberg, cu profesorul său Mikoli, elev al lui Chopin; la 13 ani şi-a dat primul concert la Viena, iar la 14 ani a fost numit pianist al curţii regale române.

Rosenthal iubeşte foarte mult satira şi umorul. Au rămas proverbiale unele răspunsuri care, lipsite de răutate, şi-au nemerit exact ţinta, ironizând slăbiciuni omeneşti.

Intr'o societate, un tânăr îşi dădea aere şi-l combătea pe Beethoven, declarând cu trufie: „Trebue să ştiţi că eu *sunt* un anti-beethovenian convins". — „Mare noroc pentru d-ta, — îi răspunse Rosenthal, — altfel n'ai mai fi nimic".

Intrebat altă dată dacă-l cunoaşte pe un oarecare pianist polonez, Rosenthal răspunse: „Personal îl cunosc; după nume — nu".

Intrebat apoi ce impresie făcuse pianistul acela la Viena, Rosenthal a spus: „Aceiaşi impresie ca răposatul său compatriot, Sobiesky, care a îngrozit Viena".

La concertul unui celebru interpret al lui Beethoven, Rosenthal vede în fotoliul de orchestră un spectator adormit, care sforăe zgomotos. Se apleacă atunci, îl trezeşte şi-i spune: „Dragă domnule, nu mai sforăi, îţi scoli vecinii".

Un mare concurs popular
premiu un automobil

„REALITATEA ILUSTRATA", în dorinţa de a da cititorilor şi abonaţilor ei distracţii cât mai numeroase, institue un concurs public, pe cât de original, pe atât de interesant.

La 30 August 1931, va avea loc într'unul din cele mai elegante parcuri ale Capitalei, o mare serbare populară, organizată de revista noastră.

In cadrul acesteia, vor avea loc concursuri de nataţie, curse de fond, concursuri de frumuseţe, de costume de bae şi de plajă, de dans şi mai ales un concurs în care şansa fiecărui concurent va avea să-şi spună cuvântul.

In centru parcului va fi plasat.

un automobil

automobil care fi câştigat de unul din cititori.

Pentru a participa la acest concurs, cititorii atât din Capitală cât şi din provincie vor strânge cupoanele din revistă.

Citiţi noui amănunte în „Realitatea Ilustrată": pot concura atât cititorii şi abonaţii din Capitală, cât şi cei din provincie.

Revoluţia spaniolă

a frământat spiritele locuitorilor peninsulei iberice, agitând massele cu problema „Ce va fi în viitor". Intr'adevăr, nimeni nu poate prevedea viitorul, oricât de dotat ar fi, nimeni nu poate întrezări coloritul evenimentelor „in futurum".

La noi în ţară însă, unde înţelepciunea poporului s'a dovedit de atâtea ori practică, marile masse sunt convinse că frământări plăcute şi evenimentele importante nu sunt reprezentate decât de apariţia excelentei reviste lunare

„Magazinul"

al cărui ultim număr este o adevărată comoară de literatura şi de artă fotografică, tratând extraordinare subiecte de actualitate din ţară şi din străinătate. Un volum extrem de interesant, tipărit pe hârtie chromo şi velină, şi cu o copertă pe hârtie de cretă, în cinci culori, face din

„Magazinul"

podoabă pentru orice casă.
DE VANZARE PRETUTINDENI.

Take Ionescu

A fost un om cu însuşiri excepţionale. De sigur, unul din acele exemplare ce nu apar în fiecare zi, pe care natura le pregăteşte îndelung şi după zămislirea cărora se odihneşte multă vreme.

Take Ionescu n'a fost omul unei singure calităţi, fie dânsa oricât de puternică şi scânteietoare. Intr'însul se îmbinau fericit şi armonie însuşiri, care de cele mai multe ori se duşmănesc şi se exclud. Pe el, repeziciunea cu care inteligenţa lui prindea înţelesul lucrurilor şi raporturilor lor, cu care pe urmă îşi turna gândirea în fraze limpezi şi captivante, nu l-a împiedicat să fie şi un aprig muncitor, un neobosit cercetător al cărţilor în nopţi de veghe prelungită. La dânsul, idealele umanitare n'au înlăturat calda dragoste de ţară, iar egoismul patriotic nu l-a împiedicat să fie şi un cetăţean al lumii civilizate.

In sfârşit, la el inteligenţa şi talentul, care fiind aşa de bogate ar fi putut să se piardă ca la atâţia alţii în jocul fosforescent al unor construcţii imaginative, n'au încetat un moment să fie aceea ce le-a fost menirea lor originară: instrumente de acţiune, mijloace de înfăptuire practică. Fiindcă — orice s'ar spune — nu ne-am născut pentru a contempla, ci pentru a lucra — şi n'am fost aduşi pe lume nici pentru a o deplânge, nici pentru a o dispreţui din vârful inteligenţei noastre, ci pentru a o schimba şi a o preface în mai bine.

Dela Take Ionescu nu ne-au rămas opere de visare himerică, ci fapte politice pozitive, mai totdeauna larg concepute şi dibaciu realizate. Izvorul cristalin al elocinţei sale abundente nu s'a mărginit să încânte cu murmurul său dulce; el a făcut o operă mai mare şi mai deosebită: a săpat cu apele sale veşnic împrospătate, într'o stâncă destul de rezistentă, o albie nouă şi majestoasă pentru destinul neamului nostru.

Take Ionescu

Ajuns foarte de tânăr, prin afirmarea sa la tribuna Parlamentului, pe cele mai înalte trepte ale politicii noastre, s'a distins din primul moment ca ministru de resort, asimilându-şi îndată problemele departamentului şi găsindu-le soluţii practice şi precise. Insă nici o clipă n'a rămas numai ministru de resort, reuşind să îmbrăţişeze dela început în chip luminos toate chestiile momentului, având în toate discuţiile propuneri fericite, făcute fără consideraţiuni pedante, ci simplu şi neted ca realitatea însăş.

Dar atunci când capacitatea politică a lui Take Ionescu a atins culmile cele mai înalte, a fost în anii din preajma războiului şi în aceea de după încheierea lui.

Toată lumea cunoaşte propaganda sa neobosită pentru participarea noastră la război, propagandă aşezată pe următoarele două temelii: pe o dorinţă arzătoare de a vedea înfăptuită România tuturor Românilor, ceeace moartea, care-l pândia în umbră, i-a îngăduit s'o vadă; al doilea pe o uimitoare prevedere a rezultatelor încăerării mondiale, atât de exactă până în multe din detaliile sale, încât ţi-ar veni s'o declari apocrifă, dacă n'ai avea despre dânsa atâtea dovezi neîndoioase.

In sfârşit, un alt moment de mare înălţare politică îl reprezintă opera ce a executat-o după război, pe vremea când a fost ministru de externe. Take Ionescu cu iscusinţa spiritului său ager şi-a dat seama că pe locul unde vieţuise în Europa Centrală organismul absurd al Monarhiei Austro-Ungare, astăzi la pământ, nu poate să rămână un gol unde să sufle slobode vânturile întâmplării, ci trebueşte pus ceva: un organism viguros şi logic, o forţă coerentă, o cooperare sănătoasă de State, legate prin interese permanente, o clădire modernă cu ziduri trainice de adăpost şi apărare, bine înţeles fără priviri lacome în afară şi fără beciuri de robie înăuntru.

Această însemnată operă politică cunoscută îndeobşte sub numele de Mica Antantă şi care capătă zilnic o fiinţă tot mai consistentă are în Take Ionescu pe unul din principalii săi făuritori [1]).

I. PETROVICI

1) Din volumul „Amintiri".

Editura „Cugetarea" a pus în vânzare noua carte de mare succes a lui

PITIGRILLI

CENTURA DE CASTITATE

Calea Victoriei

Oricât ar fi vorbită de rău Calea Victoriei, şi renegată, Bucureştii încep cu ea aşa cum viaţa începe cu pulsaţiile arterei, cu mişcarea, nu cu gândirea, cu inutilul nu cu munca.

Când vii din strada Antim, cu spatele spre ruina ateniană a viitorului Senat, Calea Victoriei, dincolo de frumuseţea unui pod de flori, apare largă şi luminoasă, cu o promisiune occidentală de oraş bogat şi înţelept, cu cele două palate utile care-şi fac faţă: Poşta şi Casa de Depuneri, cu biserica de artă veche din dreapta, şi celalt palat în fund, unde intelectualitatea universului se află depozitată în teancuri la îndemâna oricui.

Dar îndată trebue să constaţi că promisiunea nu-i ţinută. Incepând chiar de la monumentala librărie, ale cărei vitrine au trebuit să fie corectate vesel mai întâi cu caricaturi de carton, apoi cu rochiţe, ciorapi şi tricouri de bae, Calea Victoriei se meschinizează cu o poliţie de târg vechi, cu magazine mici unde patroni îngânduraţi nu barează pe prag drumul nimănui, cu altele care şi-au scos pe trotuar o marfă de Moşi şi de licitaţie, pe linia ciuntită a străzii.

Bulevardele... Un răsuflet mai plin şi mai curat. Dacă stai cu spatele spre colţul de vechitură din dreapta (mereu trebue să ascunzi ceva), perspectiva te minte cu o făgăduială reînoită. Tramvaele care, puţin mai jos, între stupul vast al Universităţii şi masivul cu lebede graţioase al „Cărţii Româneşti", s'au deschis şi s'au închis cu un mecanism de jucărie inteligentă, trec aferate şi occidentale prin coasta Cercului Militar, impunător cu largile lui deschideri spre lumină, cu pauza peluzei îmbietoare pentru paşi. Bulevardele se proectează deoparte şi de alta, drepte, încăpătoare şi exuberante ca două braţe de urias tânăr.

Insă... sub straşina marţialului Cerc militar şi în subsolurile lui se bea bere şi se trândăveşte cu poftă... Dacă dincoace, la vre-o vitrină a librăriei s'a format un ciorchine de privitori, poţi constata că nu ultimele cărţi apărute i-au atras; ci ultimele surâsuri ale vedetelor de pe cărţi poştale. La colţul opus e un club politic cu siesta terasei între două partide de poker şi de intrigi, iar dincolo, uşile mari ale unui hotel, pe care nu păşeau odinioară decât ambasadori cu particulă, s'au vopsit ţipător şi s'au dat în lături pentru năvala celei mai noi satisfacţii bucureştene: bufetul automat.

Cine ar fi putut prevedea succesul acestui americanism neîndreptăţit la noi nici de orariul de muncă de peste ocean fără pauza prânzului, nici de vre-o grabă în afaceri, care niciodată n'a sculat încă, la noi, pe cineva, de la masă.

Peste drum de înghesuiala falşei intrări din hotel se pregăteşte un alt bar care va fi „cel mai mare", mai sus, spre Teatru, dai de „cel mai vechi", încă doi paşi şi litere mari anunţă pe „cel mai nou".

Din prag, îngrămădeala pentru nişte sandviciuri mai răi ca în alte parte, în sala unde din prima zi s'a creat parcă o întrecere de împuns cu coatele, — îţi apare grotescă, şi inexplicabilă dacă n'ai bănui că înăuntru, în temperatura special urcată, în apropieri şi transpiraţie, se vor fi găsit, ca în toate relele, compensări de natură să distragă.

Ca şi afară, pe cursul trotuarului îngust, unde aglomeraţia persistentă dintre cinci şi opt, nedescurajată nici de lovirile inevitabile, de aerul greu de respirat, nici de stridenţele vocilor deasupra vacarmului, îşi va fi având explicaţia psihologică în aceeaş fiziologie compensatoare.

Un magazin închis, alt magazin închis — două renunţări colective la luxul îmbrăcămintei şi poate, două noui perspective de săturare automată.

Vechile localuri cu confortul care s'ar părea depreciat, a unei jumătăţi de ceas de repaos şi de conversaţie, a răsfoirii unei gazete printre sorbiturile unei consumaţii-pretext, s'au menţinut totuş, şi s'au adăugat, înlocuind de curând, la răspântia Ateneului, două vaste magazine de automobile, ornând vitrinele cu oameni vii, contribuind, împreună cu localurile semene de la începutul străzilor laterale, şi cu micile placarde albe ale căror cornuri şi brioşe se mestecă pe stradă, şi încă, cu debitele de sifon turnat pe gât la orice răspântie, — să transforme centrul Capitalei, aproape fără întrerupere de ore, într'o vastă hală de ingurgitare.

Dar suntem încă tot la colţul Bulevardelor, şi nu putem înainta de-acum decât încet, prin mulţimea de sfârşit de zi. Avem timp să privim la *Julieta* ultimele fotografii ale prinţesei care se mărită, şi să aruncăm ochii, numai în treacăt, în celebra cafenea, unde bărbaţii par să regrete, după privirile obstinate spre stradă, exclusivismul cu care îşiş mai păstrează anachronic, numai pentru ei, localul.

Fără a descomplecta şirul leneş al pietonilor, putem admira, la vitrinele cu „galanterie", nouile mănuşi cu mânecuţa bătută în strass-uri, colierele de jumătate de kilogram, genţile albe pentru două săptămâni, şi ţigaretele a căror formă neputând varia, se adaogă mereu în lungime.

E cald, e sgomot, o atmosferă de local închis, şi nici nu se simte în dreptul Teatrului Naţional lărgirea spaţiului decât dacă întorci capul.

Teatrul, deşi cu faţada în bună formă, apare ca o clădire antică, înconjurat deodată de amintiri şi regrete, de vechime şi remuşcări. Pe sub arcadele lui au trecut şi s'au scurs entuziasmele adolescente ale celor încă tineri acum şi ale celor mai puţin tineri care azi îi întorc spatele populând cinematograful de peste drum.

E, acesta, singurul de pe calea Victoriei, dar lista spectacolelor e o statistică vorbitoare: 51 de săli rulează filme, în timp ce, din primăvară, un singur teatru, într'un pasagiu odihnit lângă îmbelşugata Cale; mai speră să strângă spectatori.

In Piaţa Palatului, ne putem opri. Apa mulţimii s'a revărsat înapoi şi numai o parte s'a răzleţit pe lunca pieţii, prin faţa Fundaţiei cu arhitectură armonioasă şi a celor două clădiri care-i fac cadru şi o depăşesc fără să-i vateme.

Noul palat regal va fi impunător? Nu entuzeasmează încă, neterminat, cârpit pentru un timp cu cele două aripi veci de alt stil. E o distracţie însă sentinela, nou împăiată în ghereta ei, ca o vedere de panoptic, şi jet-d'eau-ul care cântă melodios dincolo de zăbrelele garnisite cu oameni mereu pândind ceva: schimbarea gărzii, intrările în Palat sau numai gesturile majordomului gras de la uşă.

Pe strada încăpătoare, mulţimea are oaze, dar larma s'a înteţit. Prin întrecerea de clacsoane şi viteze a sensului unic, două aparate de radio a două prăvălii opuse, îşi recomandă amplificatoarele urlând două emisiuni diferite, ale căror unde sonore, păsările cu natural aparat receptor le vor fi culegând fericite din spaţii, în sunete de armonii susurate.

Ateneul e o mereu înoită plăcere a ochiului, cu linia rotundă a coloanelor, a cupolei, a scărilor albe. Un bătrân din cei care mai stau pe bănci în grădina din faţă, printre statuile contimporanilor lor glorioşi, îţi va arăta, cu un gest greu de amintiri, o piatră dreptunghiulară care înseamnă locul unei foste Episcopii, îţi va vorbi, cu o duioşie de tată supravieţuitor, de locul altei biserici profanat de peluza bătătorită a Cercului Militar, şi despre hanurile de odinioară, poetice şi patriarhale adăposturi, nu hoteluri-cazarmă cu confort şi fără omenie ca acele pe care tu le admiri în jur, — apoi, cu o schimă de dispreţ pentru micile căsuţe care dincolo, în stradă, fug pe roţile lor umflate, îţi va vorbi prolix de echipagiile elitei splendide de pe vremuri, de muscalii obezi şi de caii cu genuflexiuni elegante, iar noi, care n'am parcurs cu bătrânul decât puţin peste ultimul său sfert de viaţă, nu vom înţelege nici regretele, nici duioşiile lui, părându-ni-se firesc să vedem căzând chiar acea slăvită grădină a cântecelor de vară sub greutatea proectului unei clădiri utile cu şaptesprezece etaje.

De la Ministerul de Finanţe înainte, Calea Victoriei renunţă la vanităţile şi sclipirile de împrumut, cuminţită ca o stradă, abia principală, de provincie. Două biserici fantomatic de albe, o Academie de locul căreia străinul e informat cu ridicări din umeri, două palate de nababi şi altele mai mărunte cu reputate interioare de artă, câte-va locaşuri de binefacere, Calea Victorii le oferă în treacăt, fără ostentaţie, numai pentru cei ce vor să le vadă.

Abia în piaţa Victoriei, unde debuşează şi circulaţia nebună de pe bulevardul paralel, Calea Victoriei îşi regăseşte fastul şi spaţiul, aglomeraţia şi tumultul, şi porneşte cu alai în sus pe şosea, admirabila Şosea cu nume rusesc, cu teii în plin parfum, cu ozonul de staţiune climaterică, cu iureşul de verdeaţă, de vechicule şi viaţă proaspătă, prin faţa vilelor scumpe, cochete şi înflorite cu belşug.

Dar nici şoseaua nu-i numai atâta. Ea vechiculează atâtea vanităţi care pentru a plimba zilnic un automobil de lux nu găsesc ruşinoasă nici o înglodare în datorii, cursul ei drept şi admirabil pavat duce întins nu numai la Parcul-himeră, ci mai ales la Hipodromul unde în ultimele zeci de ani s'au nenorocit mai mulţi oameni decât s'au îmbunătăţit rase de cai, — conduce, deasemeni fără ocoluri, la cunoscute castele publice unde seara, în lumina umbrită de verdeaţă a becurilor, aşteaptă, la masele variate din boschete, aceeaşi trei răufăcători cu înfăţişări plăcute: şampania, femeia şi patronul.

Calea Victoriei, începută atât de senin de la un chei cu flori până la care răsună dimineaţa zarva harnică a pieţii, — sfârşeşte ca o mică modistă pornită din Lipscani, dusă de un miraj făgăduitor până în localurile de petrecere de la şosea, cu pretutindeni acelaşi orgii de noapte şi de zori de zi, în care nu-i omenesc decât trezirea tragică.

ALICE GABRIELESCU

Pierre Benoit şi romanul de aventuri

Pierre Benoit a fost ales membru al Academiei franceze. Prin alegerea lui bătrâna instituţie a vrut săşi împrospăteze cadrele. Pierre Benoit, care are acum patruzeci şi cinci de ani, e cel mai tânăr dintre academicienii francezi, atât prin vârsta cât şi prin felul de literatură pe care îl reprezintă.

Intr'adevăr — nici zece ani n'au trecut decând Benoit era încă unul din autorii cei mai contestaţi. Apariţia romanului lui „Atlantida" a stârnit o mulţime de controverse. Benoit a fost acuzat de mistificare, i s'a reproşat că aleargă după efect cu orice preţ, că flatează prostul gust, că arta lui este superficială, livrescă şi ieftină şi că încercarea lui de a reînvia romanul de aventuri este o fanfaronadă inutilă. In acelaş timp, însă, şi poate tocmai din pricina reclamei enorme pe care i-o făcea, în public, renumele lui de mistificator, cărţile lui Benoit au ajuns foarte repede la tirajuri considerabile. Foarte productiv, în timp de zece ani a publicat, în afară de „Atlantida": „Koenigsmark", „Pour don Carlos", „La châtelaine du Liban", „Le puits de Jacob", „Le lac salé", „Alberte", „Le déjuner de Sousceyrac", etc. Academia franceză s'a arătat, dealtfel, din primul moment favorabilă lui Benoit, acordându-i, încă din 1919, „Marele Premiu al Romanului".

Ar fi interesant de reluat astăzi acuzaţiile care i se aduceau lui Pierre Benoit acum doisprezece ani. Ele ne vor scoate mai bine în evidenţă meritele lui reale.

In primul rând acuzaţia de mistificare. Este cea mai absurdă. A vorbi de mistificare în literatură înseamnă a nesocoti însuş conţinutul noţiunii de literatură. Ce este, în fond, o operă de artă decât o mistificare? Artistul nu are şi nici nu trebuie să aibă pretenţia de a exprima adevărul decât în măsura în care adevărul poate fi folositor realizării efectului artistic. Adevărul pentru un artist este simplu mijloc, niciodată scop. Şi nu atât adevărul cât *verosimilul*. Adică ceiace *s'ar putea* să fie adevărat.

Dealtfel aceste consideraţii se aplicau lui Benoit mai puţin decât oricărui altuia. Benoit n'a avut niciodată pretenţia să facă literatura realistă. A vrut, dela început, să scrie romane de aventuri. Şi a isbutit să dea poate cel mai isbutit roman de aventuri al literaturii franceze de după răsboi: „Atlantida". In „Atlantida" totul este plausibil, totul este verosimil. Şi chiar dacă n'ar fi aşa: prima condiţie a romancierului de aventuri este să fie original, ingenios şi *logic* în desvoltarea datelor pe care le pune. Imaginaţia romancierului de aventuri trebue să fie călăuzită mereu de o logică perfectă. Intriga are nevoie să fie condusă cu multă abilitate şi totul trebue să dee aparenţa realităţii. Edgar Poë rămâne, din acest punct de vedere, marele maestru şi fondatorul geniului. Dacă romancierul de aventuri are nevoie de foarte multă fantezie, are nevoie în acelaş timp şi de o enormă doză de luciditate şi de inteligenţă. Edgar Poë pune chiar *prea multă* luciditate şi inteligenţă în construcţia povestirilor lui fantastice. Lumea „fantastică" a lui Poë este prea logică. Aici stă şi primejdia. Viaţa — viaţa de toate zilele — nu e deloc logică în manifestările ei. In ciuda tuturor progreselor ştiinţei omul dispune încă de foarte puţină previzibilitate. Rolul hazardului, al purei întâmplări stupide şi oarbe, este, în viaţă, imens. De multe ori adevăratul roman de aventuri se petrece în viaţa reală şi nu în operele romancierilor fantastici.

Lui Benoit i s'a adus şi reproşul — mult mai grav — că ar fi prea livresc. Asta, în fond, înseamnă că ar fi prea „compus", prea construit, prea logic, şi că în romanele lui peripeţiile ar fi prea savant conduse. Adică Benoit a fost acuzat că cunoaşte prea bine sforăria şi trucurile romanului de aventuri. (Pentrucă despre reminiscenţe propriu zise n'a fost niciodată vorba în chip serios). E aproape inutil să mai spunem că aceste acuzaţii sânt absurde. Este ca şi cum ai reproşa unui actor că joacă prea bine... E drept că lui Benoit i s'a reproşat tocmai că *joacă*, că romanele lui nu reprezintă viaţa reală. Dar, după cât ştim, Pierre Benoit nici n'a avut vreodată pretenţia să facă literatură realistă.

Pierre Benoit n'a fost singurul scriitor care după război a încercat să împrospăteze şi să reînoiască genul romanului de aventuri. Trebue să spunem că romanul de aventuri fusese în ultimul timp cam compromis. Literatura universală a cunoscut în cursul ultimului veac o abundenţă nemaipomenită de romane de aventuri. Dela Fenimore Cooper cu romanele lui din viaţa colonilor americani şi a luptelor cu Pieile-Roşii dela începutut secolului al XIX-lea până la „Atlantida" lui Benoit, romanul de aventuri a fost cultivat de zeci de scriitori. Ca deobicei operele de valoare au fost în număr mai mic. Inainte de război romanul de aventuri ajunsese să fie socotit de oamenii de gust drept lectură exclusivă a semi-docţilor, a portarilor şi a midinetelor.

Impotriva acestei păreri greşite s'a ridicat, imediat după război, o întreagă generaţie de scriitori, foarte deosebiţi, dealtfel, între ei, dar toţi iubind deopotrivă romanul de aventuri şi încercând să-l regenereze. E destul să pomenim, în Franţa, alături de Benoit, pe Mac Orlan, pe Blaise Cendrars, pe Dekobra, pe Francis Carco şi Paul Morand. Toţi aceşti scriitori erau legaţi între ei printr'un gust pronunţat pentru exotism şi aventură, gust căruia îi stătea la bază o dorinţă de evadare şi de desrobire din obligaţiile arbitrare şi absurde ale lumii civilizate. Succesul lor a fost explicabil. Literatura lor a fost gustată cu frenezie de un public pe care patru ani de război îl desgustaseră de viaţa reală şi care era preocupat în primul rând să se amuze şi să se bucure de o pace în venirea căreia ajunsese să nu mai creadă. Din această epocă datează jazzul, arta neagră, music-hallul, reportagiile exotice, literatura de drum de fier a lui Dekobra, romanul-film, poezia suprarealistă, stilul telegrafic şi romanul de aventuri modern.

Toţi romancierii de aventuri de care am pomenit mai sus s'au nimerit să fie scriitori de mare talent, cultivaţi, fini şi originali. Nu este o simplă coincidenţă. E dovada, numai, că romanul de aventuri nu este un gen inferior de cât dacă e exploatat de talente inferioare. Acest lucru se întâmplă, dealtfel, şi cu alte genuri literare — cu orice gen literar.

Prin intrarea lui Pierre Benoit la Academie romanul de aventuri primeşte o consacrare oficială. O consacrare de care n'avea nevoie.

Oricum, Academiei franceze i se vor ierta cu ocazia asta multe păcate şi multe prejudecăţi...

AL. A. PHILIPPIDE

M. KOGĂLNICEANU

Fisiologia provincialului în Iaşi [1)]

In schiţa de mai jos Kogălniceanu scoate în relief, cu multă vioiciune şi umor, mărind până la caricatură, trăsăturile de naivitate şi stângăcie din psihologia micilor boerinaşi de provincie. Aceştia sosind pentru întâiaşi dată în Iaşi, după ce au de purtat la barieră, o luptă dârză cu cinovnicii pentru salvarea merindelor aduse de acasă, trag la cel mai luxos otel şi restaurant, unde sunt speculaţi de restaurator; se mută apoi la un han, gustă cu nesaţ din toate plăcerile vieţii de capitală, pentruca în cele din urmă „să se întoarcă murfluzi acasă cu datorie de o mie de galbeni şi cu moşia scoasă la mezat".

Schiţa a fost publicată în **Almanahul de învăţătură şi petrecere pe 1844.** Kogălniceanu s'a străduit să răspândească ideile sale literare şi prin calendare, care se adresau unui public cititor mai larg. Din acest punct de vedere, calendarele sale sunt o continuare firească a revistelor literare. — **N. C.**

...Iată omul nostru. Ce ne pasă de unde vine, să fie de departe sau de aproape, dela miază-noapte, sau dela miază-zi, dintr'un târguşor sau dintr'un oraş, dela Adgiud sau dela Focşeni, dela Galaţi sau dela Cotnar, dela Herţa sau dela Bârlad, el n'a fi şi nu este decât un provincial. Iată-l. Să-l luăm îndată după ce simte cea dinti impresie. Indată ce harabagiul sau surugiul i-a spus că se zăresc turnurile, întocmai ca patru fesuri, a Mitropoliei, provincialul îşi freacă ochii, îşi întinde vederea, dacă este în căruţă acoperită îşi scoate capul afară, întocmai ca un puiu de lăstun din cuibul seu, şi se înalţă, dându-se cu totul priveliştei ce aşteaptă să se destindă dinaintea privirii sale. El vine pe drumul dela Păcurar, spre pildă. Iaşii de departe i se arată în cea mai frumoasă poziţie; bordeiele nu se văd, palaturile albesc, turnurile bisericilor strălucesc o mie de raze. Atunci inima-i svâcneşte; mai că-i sare din loc, pulsul său bate o sută douăzeci de ori pe minută; nu se poate ţinea în trăsură, mai că-i vine să sară jos, şi în entusiasmul său strigă: In sfârşit, iatămă în cel mai frumos oraş a Principatului Moldaviei sau a **Cnejiei** [2]) — dacă a fost în slujbă, în vremea ocârmuirei provizore.

Dar se apropie de barieră; şi ce vede? Două rânduri de bordeie acoperite cu paie, nevăruite. Ajunge la barieră. Harabagiul sau surugiul stă. Un fel de amfibie, îmbrăcat jumătate turceşte şi jumătate căzăceşte, vine şi întreabă pe provincial: cine-i, de unde-i şi unde trage? Voinicul nostru nu ştie ce însemnează şi pentru ce i se fac asemenea întrebări. Insfârşit răspunde că-l chiamă Oboroc sau Poloboc, că vine de la Herţa sau dela Bacău, şi că trage la gazdă la hanul cutare, că acolo l-a trimes protopopul ţinutului. Zice să pornească; dar n'a scăpat cu atâta. O altă amfibie vine şi-l întreabă de n'are marfă cu dânsul? Minunat de o asemine întrebare, care-i dovedeşte că oamenii îl socot de bacal, sau braşovan, el nu ştie ce să mai zică. Amfibia nu mai aşteaptă; îl pofteşte jos, îi scoate geamantanul şi lada, pentrucă adevăratul provincial nu merge niciodată la drum decât cu ladă de Braşov. In zadar el strigă împotriva acestei călcări a pravilii, în zadar el chiamă în ajutor Reglement şi noul Aşezământ; cinovnicul îi împunge geamantanul cu nişte vergi de fier, îi scormoleşte prin ladă şi în sfârşit dă peste câteva lucruri ce seamănă a nişte potcoave de cal, învălite cu cea mai mare sârguinţă în hârtie vânătă.

— **Ce-s aeste?** întreabă el.

— Aeste, răspunde provincialul, cu nevinovăţia sa obişnuită, îs nişte cârnaţi uscaţi şi cu usturoiu, care la noi se fac tare buni; şi i-am cumpărat înadins să-i aduc prezent unui prieten ce am în Iaşi.

— Prieteşugul răspunde amfibia, este un simţimânt ce-l preţuesc ca om; dar ca cinovnic al Eforiei, nu trebuie, nu se cuvine să uit, că cârnaţii nu pot avea sloboadă întrare în capitalie, ca unii ce sunt făcuţi din carne; şi carnea precum ştii, sau trebue să ştii, este dată în otcup [3]). Deci cârnaţii se opresc la barieră şi se vor predstavlisi [4]) locurilor mai înalte.

Provincialul nu înţelege nimica din otcupuri şi monopoluri; el ştie atâta că carnea îi lăsată de Dumnezeu să fie mâncată; şi că, sau fiartă, sau friptă, sau în cârnaţi, poate fi mâncată oriunde-i foame cuiva. El nu se poate dar hotărî a lăsa cârnaţii săi să se alătureze la **dellă** [5]), sau să se predstaviisească la nacealstvă [6]). Provincialul de felul său îi zurbagiu şi gata la bătaie, mai ales când are aface cu un Iaşan. El s'apucă la sfadă cu cinovnicul Eforiei; de abia un comisar de poliţie poate să-l oprească să nu vie la pumni, o faptă care în loc să-l ducă la han, l-ar duce drept la Agie. Bietul ţinutaş îi prost din născare şi din creştere, ca unul ce n'a fost încă în Iaşi. Numai acei nenorociţi ce au petrecut mai multă vreme în capitalie, ştiu câtă pagubă se poate pricinui venitului Eforiei prin ascunderea, sau sloboda trecere a unui cârnaţ, din ţinut în oraş.

In sfârşit, îl întreabă harabagiul: „Cucoane, unde are slobodă întrare în mult aşteptaţii Iaşi. El măsură, în toată lungimea ei, şoseaua Păcurariului; şi atunce buza sa cea de jos se lungeşte, ca semn că este înşelat, în vreme când sprâncenele sale iau forma a două perispomene [7]) greceşti. El nu poate înţelege cum nişte case aşa urâte, cele mai multe acoperite cu paie sau cu şindrilă putredă, fără nici o arhitectură, pot să alcătuiască acel oraş de care a auzit atâtea în copilăria sa. Mai că-i vine să creadă că harabagiul l-a înşelat, şi că, în loc să-l ducă în Iaşi, l-a dus în Vaslui. Dar în puţin această grozavă îndoială trece; provincialul ajunge în preajma temniţii Statului; atunce dinaintea ochilor săi se desvălueşte uliţa aristocratică a Copoului, cu frumoasele sale palaturi. Atunci marea capitalie i se arată; îşi găseşte iarăşi Iaşii ce i-a văzut în visuri. Ii mulţămit şi strigă: „Slavă ţie Dumnezeule, slavă ţie că nu fusei înşelat!" Cu ce privire se uită la lucrurile ce trec dinaintea lui! Cu ce repeziciune îi bate inima, când vede încă ceva necunoscut! Cu ce sfântă văpaie pismueşte norocita soartă a unui Iaşan! Toate îi pricinuesc mirare; toate sânt pentru dânsul isvor de noue senzaţii şi de noue întrebări.

— „Da' asta ce-i?"

— Da' casa ceea a cui-i?

— Da' turnul cela?

— Da' tabla ceea?"

In sfârşit, îl întreabă harabagiul: „Cucoane, unde vrei să te duc?"

— „Zău nu ştiu încă unde", se întâmplă să răspundă câte un provincial, carele a uitat să întrebe pe bunul seu, sau pe soacră-sa, pe vremea lor, când mergeau la Iaşi, unde trăgeau la gazdă.

Cea mai mare nesocotinţă ce poate face un ţinutaş este să sosească în capitalie, fără să ştie unde are să tragă. Alegerea gazdei este un lucru foarte mare, şi care trebuie făcută de mai înainte, şi în urma cercetărilor celor mai cu deamăruntul şi cu scumpătate. Ai auzit negreşit de un număr de istorii groaznice întâmplate pe la ratoşe [8]) şi crăcime, în codrurile Herţii, sau în alte atâtea codruri şi păduri sădite cu stejari şi cu tâlhari, cu brazi şi cu hoţi. Ei bine, toate întâmplările de noapte din acele locuri nu se pot potrivi cu primejdiile ce aşteaptă ziua mare pe nesocotitul călător, carele se rătăceşte în tractirul [9]) de frunte din Iaşi.

Provincialul, neştiind unde să tragă, harabagiul, cumpărat de Regensburg, îl duce la ospătăria din Sant-Petersburg [10]). Indată ce trage la scară, un lacheu vine îmbrăcat, iar nu în cămeşă şi ismene, cum se obişnueşte pe la târguşoarele de ţară, se înfăţoşază şi apucă de subsioare pe domnul călător, carele într'un minut de deşărtăciune iertată mai că se crede Logofăt mare. Lacheul îl duce într'un apartament frumos, decorat şi mobilat mai bine decât odăile ce a văzut la Ispravnicul sau la Prezidentul ţinutului său. O altă slugă cu livrè vine şi-i zice cu cel mai mare respect: — „Când veţi avea ceva de poruncit, mă rog să trageţi clopoţelul. Eu stau la uşă, gata a vă sluji. Veţi mânca în sală, sau poftiţi să se puie masa în apartamentul Măriei-Voastre?"

Măria Sa va mânca în sală. Merge în sufragerie şi ochii îi sunt orbiţi de nouăle frumuseţe ce descopere. Pereţii sunt zugrăviţi şi seamănă cu acei descrişi de Nervil. Masa îi bine acoperită, şi luminată cu lampe, lucru cam rar obicinuit în provincie; şervetele numai sânt cam negre; dar aşa-i moda în ospătărie. Talgerile sânt de farfurie fină. Provincialul, carele n'a văzut încă nimica asemine, se socoate în palaturile din Halima. El se pune la masă, uimit, între un lord englizesc şi o contesă leşească. Bucatele sânt tot befstecuri ,anghemahturi, budinci şi blamangele, bucate favorite în ţinuturi, şi care de unii se mănâncă cu sardele, ca să nu fie prea dulci şi să strice dinţii. Văzând că toţi beu şampanie, cere şi dumnealui de acest vin; şi aşa, îndopat şi adăpat, putându-se de abia ţinea în picioare, se întoarce în apartamentul său şi pică pe o canapea de adamască în braţele lui Morfeu, — adecă a somnului, pentru cei ce nu ştiu Mitologia, o stare de oameni foarte numeroasă în ţinuturi.

In cursul somnului, nimeni nu-l trezeşte; dar a doua zi când se deşteaptă, când fumurile vinului i-au eşit din cap, provincialul care nu-i de tot prost, vede în închipuirea sa un şir de gândiri posomorâte.

— Toate aceste-s tare frumoase; dar toate aceste pot fi şi tare scumpe.

El întreabă şi află că socoteala sa se mărgineşte în mica somă de o sută şaptezeci şi nouă de lei, afară de bacşişuri pe la slugi.

— O sută şi şaptezeci şi nouă de lei pentru o masă şi un pat! — Adevărat că patul era moale, masa bună, şi vinul cu spumă. Adevărat că străinul a fost primit cu cel mai mare respect, şi, ca un Logofăt mare, purtat de subsiori, când s'a scoborât din trăsură; lacheii i-au zis **Măria Ta.** Nu-i nimica, dar îi prea scump. Provincialul, lovit în ce are mai scump în lume, în punga sa, strigă. Dar Regensburg se arată cu pântecele său cel gros. La dânsul nu-i de târguit. La dânsul trebue să dai ziua fără împotrivire, aceia ce în codrii Herţii ar trebui să dai noaptea. Nenorocitul călător n'are încotro să facă, decât scoate punga şi plăteşte această întâi lecţie. Ispita este un profesor care se plăteşte mai scump decât cei mai scumpi profesori din Iaşi.

Provincialul se hotărăşte să-şi schimbe gazda. El ese şi caută în târg un han destul de bun şi de eftin, în care să nu tremure pentru punga lui, şi, în sfârşit, dă şi se aşează la hanul lui Coroi, dacă este din ţara de sus, sau la hanul lui Evangheli, dacă este din ţara de jos.

Până aici; la anul viitor, cu darul şi învoirea cerescului Impărat, dacă vom trăi, vom arăta mai departe Odisea provincialului nostru. Cetitorii noştri îl vor vedea pe uliţă, la bal, la teatru, la muzeu, pe turnurile Trii-Sfetitelor şi ale Goliei; îl vor vedea mâncând, dănţuind, făcând curte, şi, în sfârşit, înturnându-se în provincie cu o barbă de ţap, cu plete de un cot, cu haine făcute de Ortgies, şi cu o mie de galbeni datorie. Tot atunce va duce în buzunar şi **Foaia Sătească** [11]), în care va fi publicată scoaterea în mezat a o a patra sau a opta parte de moşie ce are clironomie dela părinţi, în trupul cutare şi cutare. Toate aceste le vor vedea cinstiţii cetitori, numai dacă îmi vor cumpăra destule Călindare pe anul 1844, ca să pot cu acel câştig publica călindare şi pe anul 1845 [12]).

1) Pierre Durand a scris Fisiologia provincialului în Paris; noi am căutat ca trăsăturile lui să le micşorăm în proporţia cadrului cuvenit provincialului în Iaşi. (Nota lui *Kogălniceanu*).
2) *Cnejie* (cuvânt slav)=Principat.
3) *otcup*, cuvânt rusesc=monopol.
4) *predstavlisi* (rusism)=înainta.
5) *dellă*=dosar.
6) *nacealstvă* (rusism)=autoritatea superioară.
7) *perispomen*=accentul circomflex.

8) *ratoş*=han la drumul mare (în Moldova).
9) *tractir*=hotel, ospătărie (în Moldova).
10) *Regensburg* era proprietarul hotelului *Sant-Petersburg*, vestit pe vremea lui Kogălniceanu, în Iaşi.
11) *Foaia Sătească a Principatului Moldovii* era o foaie pentru cultura sătenilor care avea şi un buletin ce cuprindea: dispoziţii administrative, legi, *mezaturi*, preţuri curente, etc. Intre 1840—1845 a fost condusă de M. Kogălniceanu.
12) Continuarea n'a mai ieşit.

Poem

Eu am trăit binele şi răul omului,
Şi întunecat devenise orizontul dragostei mele.

Eu am cunoscut cinstea şi necinstea omului,
Şi plin de cruzime se făcu neliniştitul meu cuget.

Eu am participat la cucernicia şi nelegiuirea omului
Şi copleşitoare devenise sarcina vieţii.

Eu am urmat rasa ambiţioşilor
Şi zădarnică se făcu gloria ei.

Şi acum, eu am pătruns tainicul drum al dorinţei.

J. KRISHNAMURTI

Contele

O amintire din trecutul Iaşului

Parcă-l văd. Nu-i mai ţin minte numele adevărat. Ştiu că i se zicea Contele. N'am putut afla de nicăeri — în tot Iaşul — pentru ce fusese poreclit aşa. De altfel lucrul acesta nici nu interesează.

Pornit dintr-un neam bun, însă pe un drum rău, Contele păstra în el o singură urmă mai aleasă: ambiţia de-a nu se plânge la necazuri, de-a nu se umili niciodată, de-a nu cere sprijinul nimănui.

Din origina lui distinsă rămăsese cu un obiceiu: acela de a purta în colţul gurii un trabuc — mai mult stins decât aprins — de care, pare-se, nu se despărţea mai niciodată.

Trabucul era în perfectă armonie cu haina de pe el — un fel de redingotă de adevărat conte, cu care nu lipsea dela nici o nuntă. O începea dela biserică, se amesteca în mulţimea invitaţilor şi confundându-se cu aceştia se auto-sugestiona până la credinţa că şi el e invitat.

Nimeni nu s'ar fi îndoit, văzându-l cu mustaţa rasă, ca un actor de provincie, şi mai ales cu clasicul lui trabuc, că acest om chipeş la prima vedere n'ar putea face parte dintre rude sau invitaţi. Şi cum îndrăzneala se perfecţionează prin rutină, în momentul felicitărilor din biserică Contele se ducea şi săruta pe amândoi obrajii mireasa, dacă ea era bine înţeles frumoasă. Sărmana fată, zăpăcită, rămânea cu credinţa că a fost îmbrăţişată de vre-o rudă sus-pusă a mirelui, iar acesta era sigur că un unchiu, posesor a cine ştie ce averi, venea să-şi sărute cu drag nepoata. Şi asemenea profituri Contele avea multe... Chiar şi în împrejurări mai triste, la înmormântări sau la parastase. Fireşte, numai la cele din elită, căci el dispreţuia mahalaua.

In acele momente triste, Contele se transfigura complect. Nu ştiai dacă râde sau plânge. Obrajii lui căpătau o paloare melancolică şi ca printr'un fel de mimetism se identifica cu membrii familiei, care îl priveau aproape cu respect văzându-i cravata neagră şi mănuşile de doliu.

O sticluţă cu eter aşezată cu discreţie în buzunarul dela vestă sta gata să intre în rol dacă se ivea vre-un prilej favorabil. Cu o îndemânare neîntrecută Contele sărea în ajutorul soţiilor sau surorilor îndurerate când li se făcea rău. O adevărată fericire pentru el dacă victima îi cădea leşinată în braţe. Sub pretext că o ajută îi desfăcea bluza şi ca să ascunză strânsorile şi apăsările mai puternice şoptea cuvinte de mângăiere. Odată căzându-i în mână o fată foarte frumoasă se zăpăci atât de mult încât uitându-şi rolul începu să miroasă singur din eter. In clipa aceea un membru din familie îl trezi cu'n pumn şi numai datorită momentului prea trist Contele nu fu repezit mai tare.

* * *

Tinerii din societatea bogată a Iaşului îi lăsau adeseori acces liber în cercurile lor ca să petreacă pe socoteala lui, iar Contele se credea între egali şi-şi istorisea aventurile cu mult foc şi talent. Povestea lui făcea hazul ascultătorilor iar el mândru de sine pornea chiar în seara aceea după alte aventuri.

Intr'o zi un tânăr descoperi că fata 'n casă a mătuşei sale primea din partea Contelui o mulţime de scrisori insistente şi tandre. Neştiind carte ea îl rugă să i le citească. Tânărul îi făcu următoarea propunere:

— Ştii ce, Mariţo? Hai să răspund eu în locul tău.

Fata consimţi.

Chiar dela prima lovitură succesul fu imens.

„Contele" veni cu scrisoarea în cercul tinerilor bogaţi printre care se găsea şi autorul cu pricina şi o citi declarând că emană dela una din cele mai distinse doamne din societatea ieşană.

Peste câteva zile urmă o a doua scrisoare, apoi a treia. La a patra, adevăratul autor nu mai avu răbdare şi isbucni:

— Dar bine, Conte dragă, toate acestea pornesc dela servitoarea mătuşei mele şi adevăratul autor sunt eu. Pot să-ţi fac şi dovada.

Şi scoţând din buzunar o hârtie zise:

— Iată copia epistolei pe care vrei s'o citeşti:

„Domnule Conte, te ador. Pentru ce întârziezi sămi ceri mâna? Mama consimte la căsătorie. Vin' de mă răpeşte! A ta, Mariţa".

Atunci se petrecu o scenă violentă. Contele convins de cuprinsul scrisorii ce citise se ridică şi protestă indignat. Protestă mai ales în contra semnăturii pe care el în scrisoarea lui parfumată o schimbase din Mariţa în Eveline.

— E o mistificare.

— Dar îţi dau cuvântul de onoare că eu sunt autorul.

— Minţi, strigă Contele. Scrisoarea aceasta o am dela una din cele mai frumoase femei din înalta noastră societate. Aş putea să-i spun şi numele.

Şi l'ar fi spus. Ar fi fost în stare să spună numele unei doamne din aristocraţie cu toată convingerea că scrisorile sunt dela ea. Amorul propriu, unit poate cu auto-sugestia momentului îi ştersese din minte orice urme de Mariţă; se vedea bine că în clipa aceea crede în existenţa unei femei imaginare.

— Pot să-i spun numele, mă 'nţelegi, stărui el furios.

— Nu e nevoie. Il ştim cu toţii. Ba încă eu o şi cunosc. O chiamă Mariţa, e de trei luni fată 'n casă la mătuşa mea şi e logodită cu gardistul dela colţ pe care l'ai făcut gelos fiindcă ştii să faci scrisori mai frumoase ca el, zise tânărul care se ascunsese râzând după un paravan, căci Contele se repezise spre el, strigând:

— Eşti un mişel, un profanator.

Apoi revenindu-şi în fire, scoase din buzunarul dela spate al hainei un pacheţel legat cu o panglicuţă roşie, conţinând tot teancul de scrisori primite dela servitoare şi arătându-le dela distanţă celorlalţi, zise cu glasul tremurând:

— Vedeţi ce va să zică invidia? Ticălosul e gelos pe mine. Autoarea unei scrisori aşa de frumoase nu s'ar putea uita niciodată la un nemernic ca el.

Din ziua aceea Mariţa i-a mai trimis încă vre-o câteva epistole de amor, dar el nu i-a mai răspuns şi nici în cercul tinerilor bogaţi n'a mai fost văzut.

* * *

Sunt ani de atunci, ani mulţi...

Imprejurările m'au depărtat de Iaşul de odinioară, plin de amintiri. Fireşte, nici pe Conte nu l-am mai văzut. Il păstram în amintire, micşorat în perspectiva trecutului depărtat, ca pe toate lucrurile din alte vremuri.

De curând mi l-a redeşteptat o întâmplare. Rătăceam prin sala paşilor pierduţi a Palatului de Justiţie din Iaşi, în căutarea unui avocat. La un moment dat, cineva mă trage de mânecă. Mă întorc şi văd în faţa mea un om slab, rău îmbrăcat, purtând la subţioară un ghiozdan vechiu şi ros. Deabea l-am recunoscut. Era Contele.

— Ce faci Conte, dragă? Şi-i întinsei mâna.

Pentru întâia oară îl văzui plecând ruşinat capul pe care-l ţinuse cu mândrie în sus o viaţă întreagă. Se vede că acum nevoile îl răzbiseră.

L-am întrebat ce ocupaţie are.

— Impart citaţii, fu răspunsul, spus aproape printre dinţi.

Mi-a fost foarte greu să pot reconstitui din toată fiinţa aceasta bizară pe cuceritorul pretenţios care mă amuzase atâta altă dată... Nu mai păstra nici o urmă din trecut. Nici chiar trabucul, nelipsitul trabuc — mai mult stins decât aprins — din colţul buzelor lui aristocrate.

L. LEONEANU

Misterul ţarului Alexandru I.

La 2 Decembrie 1825 a murit subit, la Taganrog în Crimeea, ţarul Alexandru I al Ruşilor. Corpul a fost înhumat la fortăreaţa Sf. Petru şi Paul, în cavoul Romanovilor. In 1927, din ordinul guvernului sovietic, se deschise mormintele imperiale. Unul singur era gol, acela al lui Alexandru I. Aceasta reînsufleţi legenda, care spunea că ţarul ar fi supravieţuit. El ar fi voit să părăsească lumea aceasta şi în cosciug ar fi dispus să se pună corpul unui soldat mort într'un spital. Ar fi trăit apoi, retras, în Siberia, ca un sfânt stareţ. Şi ar fi murit în 1866.

Ori, în 1928 a murit la Narra, în Estonia, după cum spune „Chamber's Journal", un nonagenar, Vittorio Basilevski. Inainte de revoluţie fusese un proprietar bogat; avea pământuri întinse în Siberia, aproape de localitatea deportaţilor. In 1866, spune în ziarul lui intim, fu chemat la căpătâiul unui bătrân care trăgea să moară; faimosul „stareţ" desvălui, pe patul de moarte, adevărata lui identitate. Basilevski se duse după aceia la Petersbourg, ceru audienţă la Alexandru al II şi-i spuse pricina. Dar ţarul nu păru de loc mirat şi-l concediă fără să-i spună nimic. Jurnalul lui Basilevski mai spune că în 1886 a primit vizita unui preot, Isidor, important demnitar al curţii imperiale. Acesta-l încredinţă că ţarul puse să se deschidă sicriul lui Alexandru I, ridică cadavrul care se găsea acolo şi-l înmormântă, fără nici un nume, într'un cimitir din Petersbourg.

In 1920, Basilevski scrise sorei lui Nicolae al II-lea, marea ducesă Olga, care trăeşte încă la Copenhaga; aceasta-i răspunse că familia nu s'a îndoit niciodată de identitatea stareţului cu Alexandru I. Dar misterul încă mai subsistă. — b.

André Maurois

VIAŢA LUI DISRAELI

Traducere de T. Teodorescu-Branişte

Cea mai bună biografie romanţată scrisă până azi

200 PAGINI — 70 LEI

A apărut revista No. 2

„REBUS"

conţinând cele mai perfecte forme de CUVINTE INCRUCIŞATE, cât şi orice formă de joc intelectual, distractiv, cu ultimele noutăţi în domeniul acesta, având şi un SUPLIMENT cu pagina *şahului, bridge, sport, cinematograf, curiozităţi aritmetice, glume, etc.*

Preţul 5 lei.

Accidentul lui Eisenstein

Cum s'a întâmplat precis nenorocirea, n'a putut nimeni da vre-o lămurire. Marcu Eisenştein, om în toată firea, cu locuinţa în str. Dudeşti, contabil de 28 de ani la biroul „Albrecht & Solomon", a fost călcat de automobilul d-lui colonel Papaianopol, la volan fiind însăşi domnişoara Vichi-Costela Papaianopol. In dreptul fostului palat Marghiloman unde se'ncrucişează bulevardul Brătianu cu str. General Lahovary, în vitezele a patru tramvae electrice venind din direcţii opuse printre care se intercalaseră câteva automobile iuţi ca luciul, prostul de Marcu Eisenştein a căutat pe dracu — şi l'a găsit. Om potolit, nu se grăbise niciodată. Ce s'o fi grăbit acum? Făcuse plata la Brotters, retrăsese poliţele, nu era nicio nenorocire dacă ajungea la biurou cinci minute mai târziu...

Toate acestea le rostea politicos, adiind şi răcorindu-şi cu pălăria de pae faţa asudată, d. Solomon, scund, gros şi roşcovan cu peri albicioşi ca un bostan bine copt, d-lui colonel Papaianopol ţeapăn în uniformă, enervat de toată această întâmplare, în sala de aşteptare a sanatoriului dr. Minculescu dela Şosea.

Colonelul se ridicase din nou împotriva moravurilor din ziua de azi, mai cu seamă în ce priveşte fetele care ţin să conducă singure maşina, când le-ar sta atât de bine în fund, pe perine, cu flori în braţe.

— Iţi place?! Vreau să văd cum ai să ieşi din încurcătura asta! se 'ncruntă blând d. colonel către domnişoara Vichi-Costela, înnaltă ca tatăl ei, în costum uşor pentru liberul joc al tuturor mădularelor.

— E vina lui! De ce nu s'a ferit? zice fata scurt şi vârându-şi mâinile în două buzunăraşe se răsuceşte 'n călcâe şi se 'ntoarce către fereastra mare să vadă (clătinându-se nervoasă 'ntr'un picior) şirul de automobile năluci gonind pe Şosea.

In odaia alăturată se aude gemătul adânc şi gâfâiala sinistră a lui Marcu Eisenştein încăput pe mâna chirurgilor. D. Solomon, vechiul patron al pacientului, având şi de spital şi de cazarmă aceiaşi frică respectuoasă, vrea să ofteze dar se reţine. Colonelul se 'ncruntă şi aruncând o privire piezişă către spatele subţire al fetei (să cumpănească dacă l'ar auzi) trage o înjurătură bogată de vechiu cazarmagiu. Tăcere. Linişte. Inimile celor doi bărbaţi sunt gata să se astâmpere, când un răcnet sălbatec ca de fiară 'njunghiată străbate deodată liniştile şi melancoliile sanatoriului.

D. Solomon nu se mai poate stăpâni şi zice repede:

— Bietul Eisenştein! Of!... Aşa e viaţa omului!... Credeţi că mai scapă?...

Colonelul, fără să răspundă, se 'ntoarce spre uşa care dă în sala de ieşire: tocmai intră un comisar urmat de sergentul din post, congestionaţi şi năduşiţi de spaimă.

Aduc procesul-verbal şi vor să-l arate d-lui colonel. In ochii comisarului se miră o întrebare: mai e nevoe de ceva pentru buna „explicare" a accidentului?

— Scrie acolo că era lume multă, aglomeraţie fantastică şi că...

— Am scris, răspunde repede comisarul. Nu credeţi că ar fi mai bine să adăogăm mai la sfârşit că domnu ăla, contabilu, s'a aruncat aşa... singur, înaintea maşinii?

D. Solomon care ştie că trebue să avem pentru armată şi reprezentanţii ei toată veneraţia, dându-le prioritatea oricând şi oriunde, la cinematograf, în tren, la teatru, pe stradă... ar fi voit să părăsească acel loc, unde se simţea de prisos. Dar colonelul îl opreşte cu o privire jignită şi zice comisarului răspicat:

— Să fim serioşi. Nu putem scrie prostii... Dece să se arunce înaintea automobilului fetii?... Putea să se arunce înaintea tramvaelor... înaintea unui camion încărcat cu butoae de bere.. înaintea trenului...

— Aşa e. Atunci să punem că domnu Aizânştain avea o geantă de piele 'n mână, când deodată...

— Chiar avea!... întări vardistul care trebuia să iscălească declaraţia, bucuros de adevăr. Avea o geantă atât de mare!

— ...i-a scăpat din mână geanta... a pus picioru pe ea şi... a alunecat. Era o geantă lucioasă ca gheaţa, nu?..

— Ca gheaţa! întăreşte vardistul.

Colonelul n'are timp să-şi dea părerea. Doctorul înalt, cu înfăţişare de englez din colonii, iesă repede din sala de operaţii urmat de medicul secund, amândoi în halate albe, pătate de sânge. Vrea să spue ceva colonelului, dar zărind pe d. Solomon se răsgândeşte. Din uşa cancelariei se 'ntoarce şi strigă:

— Domnule colonel, un cuvânt!

Colonelul şi domnişoara Vichi-Costela atrasă de înfăţişarea strict masculină a doctorului ,intră 'n cancelarie, urmaţi de comisar şi vardist.

D. Solomon rămas singur oftează din adânc, se uită 'n toate părţile şi apropiindu-se în vârful picioarelor de sala în care zace ciopârţit bietul Eisenştein, deschide uşa cu sufletul la gură, palid deodată: din Marcu Eisenştein nu mai rămăsese decât două pachete mari de feşi cu vată, bine legate, unul în locul picioarelor şi celălalt în locul capului, unde se mai deosebeşte mânjeala unei guri palide. O soră de caritate pune la loc în vitrine de cristal cuţite şi foarfeci strâmbe, uriaşe pe care le flambează şi lustrueşte. D. Solomon se apropie de masa operatului şi se aşează alături pe un scaun, fără să rostească un cuvânt.

Nu şi-ar fi putut închipui niciodată ca Marcu Eisenştein, un contabil muncitor şi cinstit cum nu se găseşte altul pe toată suprafaţa pământului, om potolit ajuns dincolo de jumătatea vieţii fără să fi lovit cu piciorul o pietricică, să păţească aşa ceva!... D. Solomon îşi reaminteşte repede toate însuşirile contabilului ,pe mâna căruia ar fi fost în stare să lase tot: prăvălie, case de bani, biurouri... care n'a fost bolnav niciodată timp de mai bine de un sfert de veac, care n'a fost concentrat, n'a avut afaceri personale şi n'a cerut niciodată un concediu de o zi. Chiar în ziua nunţii lui, acum 17 ani, Marcu Eisenştein a venit la birou şi a lucrat până la ora 6 după amiaz şi pentrucă afacerile pe vremea aceia mergeau prost şi firma Albrecht & Solomon trebuia să depue urgent un bilanţ la Banca de Import pentru un credit pe termen lung, bietul Marcu după cununie, în vreme ce nuntaşii beau şi dănţuiau, s'a retras binişor, nevăzut, a dat fuga la biurou şi a verificat în costum de mire până la 5 dimineaţa bilanţul alcătuit de ajutorul-contabil. Dimineaţa la 7, ca de obicei, tot el a venit întâi şi a descuiat birourile şi casele de fier cu registre.

— Ţi-e mai bine, Marcule? şopteşte d. Solomon, aplecându-se peste pachetul de vată.

Marcu Eisenştein geme uşor. Sora de caritate se apropie repede şi acoperă bolnavul cu'un pled. Apoi punând un deget cu inel pe gura-i cărnoasă, deschide ochi mari, albaştri, spre a lămuri d-lui Solomon că nu trebue să turbure încă somnul operatului.

...Cu prilejul acestei nenorociri (gândeşte mai departe oftând d. Solomon rămas iar singur) iată va avea şi bietul Eisenştein un concediu. N'a cerut concediu!! A venit concediul la el!!.. Aşa concediu să fie la toţi creditorii care cer concordat! Şi tămbălăul nu s'a isprăvit: o să vie şi mama lui Eisenştein şi cele două mătuşi ale lui Eisenştein şi nevasta lui Eisenştein şi cele cinci fete ale lui Eisenştein — şi toată familia lui Eisenştein are să facă proces de despăgubiri!... Nouă guri care mănâncă din munca bietului Marcu — şi pe urmă de câteva ori pe an nouă rochii, nouă pălării, nouă perechi de ghete!... Numai de-ar plăti ceva colonelul...

Şi cum în mintea d-lui Solomon mijeşte şi ideia iritantă dar cu neputinţă de înlăturat a unei gratificaţii excepţionale de câteva mii de lei pentru bietul Eisenştein, se crede 'ndreptăţit să întrebe din nou, cu duioşie:

— Marcule ţi-e mai bine?

Dar în acelaş timp uşa se deschide şi intră doi domni oficiali în haine negre, urmaţi de medicul prim, colonelul cu domnişoara, comisarul şi vardistul. D. Solomon se ridică repede, salută adânc şi se dă de-oparte. Enervat, unul din domnii în haine negre se adresează domnişoarei deodată:

— De ce l'ai călcat? De ce n'ai clacsonat?

— Nu ştiu... nu l'am călcat... se 'ncurcă domnişoara, dar foarte indignată că i se vorbeşte cu ton. Când am clacsonat, dumnealui era sub roţile maşinii..

Medicul deşteaptă pe Eisenstein care neputând vedea, cere lămuriri cu glas palid, subţire, ca un pârâiaş de apă:

— Domnu procuror? Dece a venit domnu procuror?

Apoi tace. Procurorul îl întreabă tare şi răspicat:

— Cum s'a întâmplat accidentul? Povesteşte.

Tăcere lungă. Apoi glasul lui Eisenştein vine ca din altă lume:

— Nu s'a întâmplat niciun accident... (Cei de faţă se uită unul la altul uimiţi). Nu m'a călcat nici un automobil... Eu mă uitam cum venea un automobil. Veneau multe tramvae şi automobile... Eram obosit şi scârbit, nu ştiu de ce... M'am oprit. Şi m'am uitat cum trec... cum trec automobilele.... fără sfârşit... Şi m'am gândit, aşa, ca să-mi treacă sila că unele automobile trec dincolo de Şosea... se duc repede... fug ca închipuiri pe drum alb, alb... între şesuri verzi—uite un mac roşu!...— între livezi, prin sate cu pomi de umbră şi câini mari... prin păduri adânci, cu luminişuri — auzi piţigoiul?... Niciun automobil nu mă ia şi pe mine — nu m'a luat — nu mă va lua niciodată... Dar nu, să nu mint: am făcut şi eu călătorii. Am văzut şi sonde petrolifere. De câte ori verificam o factură la rafineria „Concordia" închideam ochii şi vedeam sondele. Odată am fost şi la Nisa: când am scris cecul pentru d. Solomon... O! Ce frumos e la Nisa... Cazinou! Ţărmul mării... Acolo sunt copaci cu frunze de argint — cine ar fi crezut că sunt măslini? Cer albastru... Copile de şaisprezece ani joacă tennis...

Procurorul şi-a pierdut răbdarea. Şopteşte doctorului:

Cred că aiurează!...

Apoi lui Eisenştein, energic:

— Povesteşte cum s'a întâmplat accidentul! Lasă cazinoul dela Nisa...

Eisenştein tace o clipă ,apoi urmează:

— De ce accident? N'a fost nici un accident! N'am spus? Veneau spre mine două roţi de cauciuc care se 'nvârteau repede, repede, repede, ca două păsări ciudate. N'am văzut niciodată două roţi care să se'nvârtească atât de repede... Şi am stat pe loc să le văd cum vin, cum vin, cum vin... să mă ridice să zbor deodată cu ele, amândouă!...

— Vasăzică nu te-a călcat automobilul domnişoarei; te-ai aruncat singur înaintea roţilor ,subliniază procurorul.

Marcu Eisenştein nu răspunde.

— Te-au ameţit roţile care veneau... (vrea să-l ajute doctorul cu o explicaţie ştiinţifică). Şi te-ai pomenit sub roţi. Cred că n'a fost tocmai bine!...

Marcu Eisenştein răspunde cu glas şi mai slab, ca o amintire:

A fost bine... a fost foarte bine... Am fost deodată numai iuţeală... iuţeală ca un suflet. Pe urmă roţile s'au oprit; nu ştiu dece. M'au luat oameni în braţe şi m'au purtat... m'au dus... Pe mine nu m'a dus în braţe nimeni... niciodată... Dus — în sală albă... în tăcere... Altceva. Nu, n'am să mai pot să trăesc!... Imi rebue, vreau *altceva!...* — scânceşte Marcu Eisenştein într'un plâns de copil.

In sala de aşteptare, la ieşirea autorităţilor numeroasa familie a lui Marcu Eisenştein izbucneşte în hohote de plâns.

— Nu mai plângeţi! N'a murit!... încearcă d. Solomon să 'mpace femeile şi fetele, ştergându-şi şi el o lacrimă.

Apoi urcând în automobilul care-l aştepta, gândeşte, speriat deodată:

— A 'nnebunit!... Să ştii că Marcu Eisenştein a 'nnebunit!!!... (Şi cu o milă adânc omenească:) Mai bine murea...

F. ADERCA

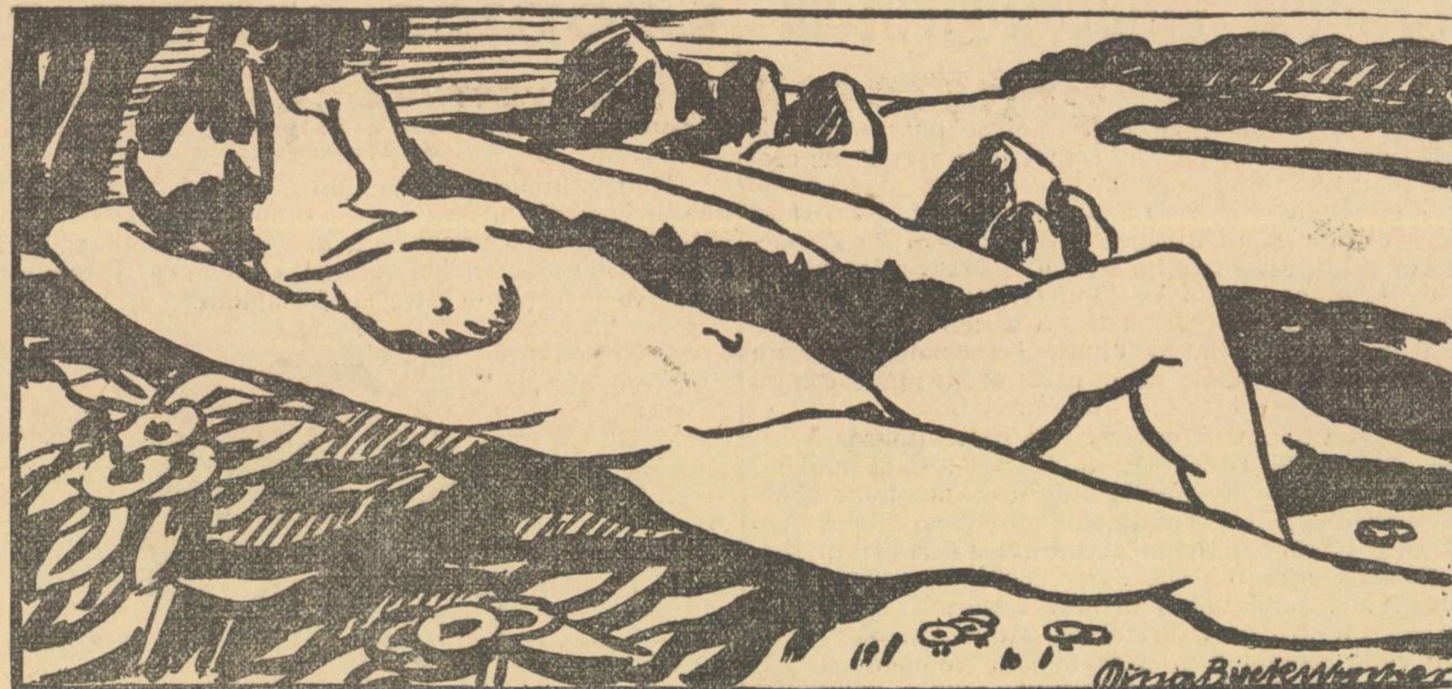
A apărut No. 136 din excelenta „Bibliotecă Dimineaţa"

SIGRID UNDSET

„Maternitate"

85 de pagini Preţul 8 lei

De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare şi la chioşcuri.

Fina

Deabia s'au adunat cei din răsboi că s'a şi făcut o nuntă mai ca'n vremurile bune în Bărdaşi.

Neamul Bărdaşilor e neam bătrân şi numeros, — a sângerat mult cu răsboiul, dar tot a mai rămas, slavă domnului!

E nunta lui Gheorghe Bărdaş cu Olga, o basarabeancă adusă de văru-său din război. Nunta a început de Joi şi mai ţine vr-o trei zile, ca să se împlinească toate după datini.

— Vere Tudore, să fi căutat eu cu zece perechi de opinci de fier, alta mai bună nu găseam!

— Zi-mi „naşule" mă, că te-am cununat, sărută-mi mâna şi smeieşte lăutarii să zică din arcuşe un brâu, să'nviorăm nuna, că prea mi-a stat smerită şi apoi stolnicele la îmbrobodit, doar avem de jucat toate „efectele"!

Fostul sergent Bărdaş Tudor prin efecte înţelegea şi hainele femeieşti...

In Bărdaşi e obiceiul ca Luni dimineaţa, după nuntă, tânăra soţie să fie îmbrăcată şi îmbrobodită de nună şi de toate femeile, care-au luat parte la petrecere şi toate trebue să joace cu bărbaţii lor ţinând şi fluturând pe sus, ca un steag, fiecare lucru din noua îmbrăcăminte de femeie măritată, înainte de-a fi întrebuinţat. Şi pentru fiecare lucru, bine înţeles, câte un joc!

Doar nu era să se strice obiceiul pentru Olga!

O îmbrăcară şi-o legară la cap cu testimel alb, cântând, glumind, jucând, chiuind pentru fiecare „efect". Iar îmbrăcată şi trecută acum deplin în rândul femeilor — o luară şi o jucară şi pe Olga, de astădată şi bărbaţii şi femeile întrebuinţând la joc toată măestria şi iuţeala, par'că s'o vadă ce poate!

— Joacă nebun! Cazacă! Pui de drac! Strigară bărbaţii.

— Să-mi trăească, fraţilor! Se umflă Gheorghe ca un curcan.

Dar cea mai veselă şi cu inima plină de chef era nuna, Stanca lui Tudor. Jucând nici n'atingea pământul, iar la sfârşit chicotind de râs o strânse în braţe şi-o sărută fericită pe fină-sa. Lucrul cam bătu la ochi, dar nimeni nu zise nimic.

Bărbaţii trecură să îngrijească de băutură, iar stolnicele de masă.

Intr'un colţ de tindă nuna fu trasă la o parte de Smaranda, o bărdăşană măritată într'alt sat.

— Da'cum ajunseşi nună? Unde-aţi găsit ciocârlia asta de-aţi agăţat-o aşa repede de căciula lui Gheorghe.

— Taci, fa! Tudor a adus-o, din răsboi, tocmai din Basarabia.

— Tudor!... îl ştiu eu, — s'a drăgălit cu ea pe-acolo şi nu s'a îndurat s'o lase, — poate credea că nu te mai găseşte. Şi-o fi zis: „Războiul a măcinat multă lume, — n'o găsesc pe Stanca, am pe Olga!"

— Dac'a fost războiu, — putea să zică şi aşa. Ce nu gândeşte omul! Ba se prinde şi de un mărăcine, numai să nu rămâe singur.

— Da tu n'ai cercetat? Cum te-a răbdat inima, s'o primeşti în casă? Eu aş fi sărit cu-amândouă mâinile în părul ei plăvit, când mi-ar fi călcat pragul.

— Ce vorbeşti tu! Tu n'ai avut bărbat la răsboi! Când a tras căruţa'n poartă, că Tudor a venit cu căruţă cu cai, eu eram înaintea lor şi mă boceam de bucurie. Tudor a sărit din căruţă, iar Olga a mânat ca un bărbat, pocnind din biciu prin toată bătătura, jucând caii. Credeam, cum era cu pletele retezate, că-i vr'un argat de-al lui.

Când l-auz pe Tudor: „Olguţa neichi, deshamă caii!" Mi-a trecut de bocit. Am primit-o cu inima îndoită, când mi-a sărutat mâna, — dar când Tudor mi-a spus...

— Ţi-a spus? Ce ţi-a spus, de te-a adormit aşa repede?

— Că umbla printr'un sat după nutreţ, când o vede pe Olga ieşind din casă şi urlând pe bătătură. Tudor s'a oprit şi a întrebat-o: „Ce-i!" şi ea plângând i-a spus, că chiar atunci i-a murit mă-sa, iar mai de mult, în războiu, tat-su şi doi fraţi i-au murit şi nu mai are pe nimeni. „Las' fetiţo, eu ţi-oi fi tată şi frate pe lume!" I-a zis Tudor. Şi-a pus mâna 'n buzunar şi-a îngropat-o pe mamă-sa în lege şi-a luat fata cu el...

— Şi s'au îngrijit unul pe altul, ca tatăl cu fiică-sa, ca fratele cu sora?

— De, ca'n vremuri grele.

— Phi! Dar cât ai ţinut-o în casă!... C'am auzit, vr-o câteva luni?

— Ce-i fi aşa bănuitoare? Nu-i vorbă şi eu eram cu ochii în patru. Când o vedeam plăcută la chip, naltă, subţire, sprintenă, încordată la treburile casei şi-apoi îngrijind de cai — ştii slăbiciunea lui Tudor — şi vorbind cu ei; mă cam întrebam: Oare? Dar ca la vre-o săptămână, nu mai departe, o găsesc în casă; ţinea în braţe pe Suca mea, câta pe fereastră şi plângea...

Suca, fiică-mea, o săruta şi-mi striga: „Mamă, duce baana, duce!" Am înţeles, că ei-i place mult basarabeanca, dar nu înţelegeam pe asta de ce plânge. O întreb. M'aşteptam, să-mi spue, că-i e dor de cineva, ori că a avut vr-o nepoată, care-o săruta la fel şi pe care a pierdut-o, — când colo ea-mi întinse din braţe fetiţa şi-mi spuse înecată de plâns: „Pentrucă şi voi ne porecliţi ca şi ruşii, barană adică oaie!"

Văvând-o aşa aprinsă şi mâhnită îi zic: „Vino-ţi în fire, fată, noi între noi îţi zicem basarabeanca, iar Suca îţi zice baana ea nu poate mai mult. De poreclit ne e nouă? Ce, ştim noi ce fel vorbeau ruşii cu voi?" Iar ca s'o îmbunez o apuc şi-o strâng alături de fiică-mea şi-o sărut şi zic şi eu: „Mamă, duce baana, duce!"

Şi basarabeanca ştergându-şi lacrimile ne sărută şi ea, pe mine şi pe copilă şi zise şi ea: „Dulce şi tu, dulce şi tu!" Şi am râs cu toatele şi de-atunci n'a mai fost nimic ascuns între noi. Nu mi-a zis niciodată „mamă", dar o simţeam pe ochi, că aşa mă socoteşte...

— Aşa spui, da de crezut... Mă mir, cum n'aţi găsit alta'n tot satul pentru Gheorghe?

— Or fi fost, dar pe asta a vrut-o el, n'a vrut din sat.

— L-o fi pus la cale Tudor!

— Aş, singur Gheorghe râdea şi spunea de-ale din sat, că a trecut frontul peste ele!

— Că peste baana voastră n-o fi trecut — Tudor!

— El mi-a spus, că nu! Vorba lui a fost asta: „Un copil strein, care s'a încrezut într'un om!... Se poate?"

— Şi tu l-ai crezut? Ha-ha-ha! N'ai întrebat azi pe Gheorghe?

— Ba l-am întrebat şi el mi-a spus că a lui şi numai a lui a fost.

— Or fi fost vorbiţi, fa!

— Da de unde? Gheorghe? A spus drept, arză-l para, că-i rău de pagubă!...

Strigătele nuntaşilor: „Nună mare, nună mare, poftim la plăcinte!" întrerupse şuşoteala... Nuna, Stanca lui Tudor, alergă uşoară, gata să mărească veselia şi să te ţii petrecere...

Atâtea datini sunt de împlinit la o nuntă, — ba pentru nuna mare acum începea petrecerea! Că petrecerea va inimă bună şi curată...

D. STOICESCU

Vag de argint

Pentru Lucica

Când târziul iernii, peste negrul nopţii,
O zăpadă albă cerne liniştit
In odae, pe oglindă,
Ca pe-o apă de argint,
Creşte nufărul tăcerii,
Plutesc umbrele durerii,
Ca şi'n urma unui cânt..

O, pustiuri de argint:
Vis stingher de lună pală, —
Gândul trist de felinar,
Când pe strada adormită
Ninge rar...

Peste parcul îngheţat
Vremea'n doliu e stăpână;
Prin schelete de copaci
Se strecoară o bătrână,
Cu un pas încetinit:
Pe aleea troenită,
Fâlfâiri de văl cernit...

Cade-un plâns de stele albe
Pe o neagră agonie de năluci,
Pe-amintirile uitate, —
Peste ninsele cavouri,
Peste cruci...

In odae, pe oglindă,
Ca pe'o apă de argint,
Creşte nufărul tăcerii,
Plutesc umbrele durerii,
Ca şi'n urma unui cânt...

O, pustiuri de argint...

ALEXANDRU N. NANU

A APARUT:

CURS DE PREPARAŢIE

PENTRU

Absolvenţii a patru clase primare, cari candidează la licee, şcoli normale, seminarii, şcoli comerciale şi de meserii.

CUPRINDE: Compunere, Gramatică, Aritmetică, 54 Probleme, Istorie, Geografie.

DE

PETRE I. GHIAŢĂ şi ION ROTARU

160 pagini 60 lei

Editura „Adeverul" S. A. Bucureşti

Cronica cinematografică

Vremuri grele

Spre profundul meu regret mi se pare că voi fi în curând obligat să încheiu scurta mea carieră de cronicar cinematografic. Sau în tot cazul să o suspend. Orice activitate îşi are un anumit obiect. Dispărând acesta, dispare şi justificarea celeilalte. Critica şi estetica ecranului nu au raţiune de a fi decât atâta vreme cât există filme, vreau să spun filme având câtuş de puţin valoare artistică. Estetica e disciplina care studiază fenomenul artă. O estetică cinematografică nu se poate deci ocupa de filme care nu au nimic comun cu arta.

Şi aceasta, din nefericire, este cazul tuturor bucăţilor fabricate în ultima vreme. De vre-o două luni încoace nimic care să merite măcar o menţiune. Este înfiorător declinul, cufundarea în mediocritate a unei arte care până mai dăunăzi promitea aşa de mult.

Cauza e lesne de găsit. Şi-o închipue oricine. Este „vorbitorul". El a ucis cinematograful,sau în cel mai bun caz i-a provocat un fel de catalepsie. Să nădăjduim că e momentană, adică vreau să spun: să nădăjduim că influenţa „vorbitorului" asupra producţiei şi metodelor de creaţie cinematografică va înceta. Căci dacă nu încetează influenţa, atunci încetează de-a binele arta însăşi a cinematografului adevărat, a filmului la care să se poată duce nu numai subrete şi liceeni în vacanţă sau simpli îndrăgostiţi amatori de întuneric în sală mai mult decât de lumină pe pânză.

M'am silit din răsputeri să fac credit, tot creditul care se poate face, filmului sonor. Şi la sfârşit am trebuit să ajung la o concluzie identică primei mele impresiuni. Ba poate încă şi mai categorică. Azi încep să cred că *zgomotele* ele-înşile sânt un cusur. De altfel, încă dela început, dela primul film sonor, am spus că redarea sgomotului pe ecran este o chestiune delicată şi că nu trebue să se abuzeze de acest procedeu. In realitate s'a abuzat încă dela început. Astăzi sonoritatea copitelor de cai pe trotuarul de carton, vocile confuze ale mulţimilor delirante, imbecilităţile şi platitudinile pe care forţamente le va spune, în jurnalele „movietone" orice vedetă socială, dela Einstein la Alfons al 13-lea, fâsâitul de sifon al apei (robinet, isvor de munte, furtună pe mare, puţin importă) — toate aceste zgomote au devenit grotesci şi direct insuportabile. Imi pare bine că un om subţire ca Paul Morand, în „Papiers d'identité", vorbind de „Tempête sur l'Asie" („Vulpea argintie" am numit-o noi, stupid ca totdeauna), ne spune ce voluptate intensă este să vezi aşa ceva, să vezi un film complect mut după sgomotele puerile şi agasante din hiperproducţiile sonore de astăzi. Şi să se observe: e vorba de un film mut *după* unul sonor, nu de amintirea şi regretul retrospectiv al celui dintâi după întronarea celui de al doilea. Iar pe dealtă parte să se observe că Morand nu este un conservator, din potrivă are chiar un fel de „parti-pris" pentru tot ce este noutate şi modernism.

Dar n'am nevoe să invoc autoritatea nimănui. Toţi cetitorii mei — vorbesc de cetitorii de bun gust, căci ei singuri interesează, criticul de artă ne putând face alt decât, cum se spune „prêcher des convertis" sau în româneşte a convinge pe oameni convinşi gata — cetitorii mei chiar fără concursul meu îşi dau perfct sama pe deoparte că efectele sonore au început să-i agasese, pe dealta că există o stranie coincidenţă între apariţia tonfilmului şi dispariţia filmului... Şi atunci nu se pot împedeca de a trage anumite concluziuni.

Dar Charlot? Dar Charlot e tocmai unul din cele mai strălucite argumente în favoarea filmului mut pur. Căci în „City Lights" sincronizarea muzicală e ulterioară turnării scenelor. N'are altă deosebire faţă de acompaniamentul de orchestră modă-veche decât faptul că bucăţile sunt mai inteligent alese şi distribuite. Atât. Incolo — film mut pur, cu singura excepţie a zgomotului fluerului.

Dar, să nu uităm: Charlot e un om bogat şi un om deja celebru. Işi poate permite luxul de a fi încăpăţânat. In schimb, printre ceilalţi producători de peliculă, care mai are tăria sufletească de a crede nestrămutat mai departe în excelenţa exclusivă a filmului mut, şi a o şi pune, pe riscurile sale, în practică?

Aşa dar, şi revenind la chestia noastră, nu văd ce ar mai putea de ocamdată face un cronicar cinematografic. Să povestească subiectul filmului şi să spună, ca în cronicele colegilor săi dela teatru: „viguros d-l Timică, cochet d-ra Popo Cristodorescu, etc., etc.?" Este cam puţin. Şi în principiu critica trebue să fie *denunţarea de cusururi a operilor pline de calităţi.*

Acelea care nu au de loc nu trebue să intereseze pe nimeni.

In cel mai bun caz să aşteptăm. Poate că criza se va limpezi mai curând. Poate atunci vom căuta să înlocuim cronicele cu articole, ca să zicem aşa, de „doctrină", de estetică cinematografică, conţinând probleme pe care în vârtejul actualităţii filmelor analizate le lăsasem deocamdată la o parte.

D. I. SUCHIANU

A apărut:

Viaţa Romînească

REVISTĂ LITERARĂ ŞI ŞTIINŢIFICĂ

Anul XXIII. No. 4

CU URMATORUL SUMAR:

Demostene Botez . .	*Călătorii (Alexandria).*
Al. Claudian . . .	*Revoluţia germană din 1918.*
Ion Minulescu . . .	*N'a fost nimic (Versuri).*
A. Cehov	*Spre cămin (Trad. de A. Frunză).*
A. Boldur	*Ideologia politică a emigraţiei ruse.*
Zoe Verbiceanu . .	*Casa cu minuni.*
Yacassa	*Eu sunt un primitiv (Versuri).*
Petre Pandrea . . .	*Determinarea stilului de viaţă socială.*
Alexandru Nanu . .	*Cronica ideilor (Bergsonismul şi poezia pură).*
Victor Godeanu . .	*Cronica socială (Politica salariilor urcate).*
P. Nicanor & Co. . .	*Miscellanea (Calamitatea memoriilor. — Pe marginea arestării lui Unamuno. — Al. Capone et Comp.).*

Recenzii. — Revista Revistelor. — Mişcarea intelectuală în străinătate.

PREŢUL 40 LEI

Cronica teatrală

TEATRUL VENTURA: „Pierre sau Jack", comedie în trei acte şi un prolog de Francis de Croisset

Pentru încheierea stagiunii, Teatrul Ventura şi-a ales o comedie al cărei succes nu-i îngădue să-şi închidă porţile. S'a trecut de a 25-a reprezentaţie şi, dacă interpreţiii nu-şi vor lua vacanţă, credem că „Pierre sau Jack" va face punte între două stagiuni.

Francis de Croisset

Succesul se datoreşte în primul rând lui Francis de Croisset, care a introdus în teatru elemente din viaţa de astăzi: goana după celebritate, ambiţia de a parveni la rangul de „stea". Pe lângă oameni cu preocupări superficiale şi materialiste, Francis de Croisset mai descoperă însă şi suflete curate, sentimentale, visători ale căror concepţii nu se pot împăca cu mentalitate nouă. Din prima categorie fac parte Jack şi Fernanda, din cealaltă Pierre şi Jeanne.

I. Iancovescu

In zadar o iubeşte Pierre pe Fernanda; ea-şi va croi drumul vieţii pe urmele uşuratecului Jack. Iar Jeanne e fericită că se poate ataşa de sentimentalul Pierre, ale cărui suferinţe numai ea ştie să le vindece.

Dealungul acestui conflict între două lumi, Francis de Croisset ne plimbă prin locuinţa de boem a lui Pierre şi prin curtea unei fabrici de automobile, prin cabina speaker-ului unui post de radio-difuziune şi prin studio-ul unei case de filme. Fiecare din aceste medii îşi are tipurile caracteristice, şi Francis de Croisset le-a schiţat cu multă pricepere.

G. Vraca

Interpretarea acestei comedii a fost încredinţată d-nei Maria Mohor şi d-lor Puiu Iancovescu, George Vracca şi G. Timică. Jocul plin de înţelegere al acestor actori consacraţi înalţă spectacolul până la culmi de adevărată artă.

D-na Mia Cottescu şi d-nii N. N. Matei şi G. Chamel au contribuit la acest succes, creând roluri mai mari sau mai mărunte.

D. Victor I. Popa a montat piesa în condiţiuni excepţionale.

Teatrul Ventura are un avantaj pe care ar trebui să-l folosească, spre binele publicului bucureştean. Putinţa de a-şi aerisi sala îi dă posibilitatea să-şi continue spectacolele şi în timpul verii. Am avea astfel singurul *teatru* de vară şi încă unul de cea mai bună calitate.

B. C.

NU PLECAŢI

în vilegiatură înainte de a cumpăra

ALBUMUL „REBUS"

conţinând cele mai interesante şi amuzante jocuri de cuvinte încrucişate, probleme, şach, etc.

Elegant tipărit pe hârtie specială

PREŢUL 60 LEI

De vânzare la toate librăriile, depozitele de ziare şi la Editura „Adeverul" S. A., Bucureşti, Str. Const. Mille 7—11

Cronica Sahului

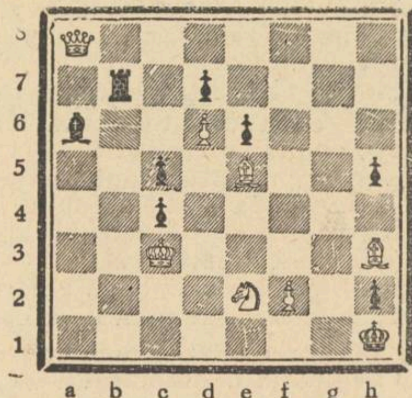
PROBLEMA No. 376

de **O. Nagy & I. Teikes**

(*„Denken und Raten" 1931*)

Negru:

Rh1, Tb7, Na6, Pc4, c5, d7, é6, h2 şi h5 (9),

Alb:

Rc3, Da8, Cé2, Né5 şi h3, Pd6 şi f2 (7).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări.

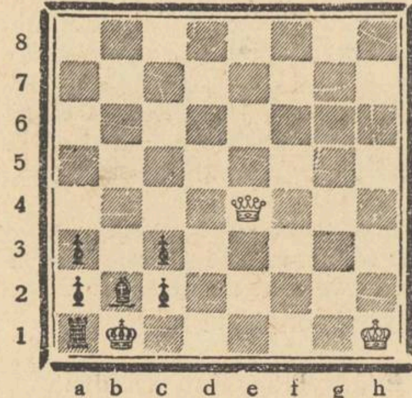
PROBLEMA No. 377

de **O. Nerong**

(*Wiener Schachzeitung" 1931*)

Negru:

Rb1, Ta1, Nb2, Pa2, a3, c2 şi c3 (7).

Alb:

Rh1, Dé4 (2).

Alb joacă şi face mat în 3 mutări

PARTIDA No. 172

Jucată în match la Rogaska Slatina în ziua de 23 Mai 1931.

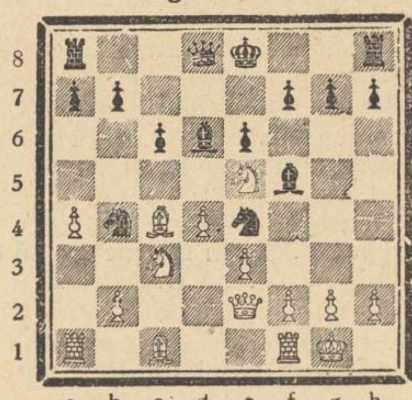
Alb: R. Spielmann **Negru: V. Pirc**

Gambitul damei

1. d2—d4, d7—d5; 2. c2—c4, c7—c6; 3. Gg1—f3, Cg8—f6; 4. Cb1—c3, d5×c4; 5. a2—a4, Nc8—f5; 6. é2—é3, Cb8—a6; 7. Nf1×c4, Ca6—b4; 8. 0—0, la é4 ar fi urmat: C×é4; C×é4, N×é4; N×f7+, R×f7; Cg5+, Ră8; C×é4, D×d4! şi negrul rămâne cu un pion în plus, 8....., é7—é6; 9. Dd1—é2, Cf6 - é4? greşală fatală. Negrul ar fi trebuit să joace Né7 urmat de 0—0. 10. Cf3—é5, Nf8—d6; e remarcabil că negru nu mai are nici o mutare bună.

Situaţia partidei după a 10-a mutare a negrului

Negru: Pirc.

Alb: Spielmann.

11. Cé5×f7! aceasta dovedeşte slăbiciunea mutării precedente a negrului; dacă nebunul n'ar sta pe d6, combinaţia afbului ar da greş din cauza apărării la urmă a adversarului prin Cd6. 11....., Ré8×f7; varianta N×h2+; R×h2, Dh4+; Rg1, Ng4; C×é4!, N×é2; Cd6+ urmat de N×é2 ar fi de asemenea nefavorabilă pentru negru, căci cele trei figuri ar fi mult mai tari ca dama în situaţia aceasta. 12. Dé2—f3, g7—g6; 13. Cc3×é4, Nd6×h2+; 14. Rg1×h2, Dd8—h4+; 15. Rh2—g1, Dh4×é4; 16. Df3—g3, Th8—é8; 17. Nc1—d2, la f3 ar fi urmat Dc2. 17....., Dé4—c2; la Cc2 sau Cd3 ar fi urmat f3 cu câştigarea damei. 18. Nd2—c3, Cb4—d5; 19. Tf1—c1, Dc2—é4; 20. Nc3—d2, acum nu mai există nici o apărare faţă de ameninţarea f3. Negrul pierde cel puţin o figură. 20....., g6—g5; 21. f2—f3, Dé4—h4; 22. Dg3×h4, g5×h4; 23. é3—é4, Nf5—g6; 24. é4×d5, é6×d5; 25. Nc4—f1 şi negru abandonează.

CORESPONDENŢA

Iaşi. — *G. H.* — In limba franceză se găsesc 2 tratate mari: Les Echecs modernes de H Delaire in 2 volume (preţul aproximativ 860 lei) şi Traité complet d'Echecs de A. Chéron (preţul aproximativ 450 lei). Vă recomandăm în special Initiation au jeu d'Echecs de M. Godron care costă numai 200 lei, precum şi mai ales o mică lucrare de curând apărută: Comment on ne doit pas joner aux Echecs de Snosko-Borovsky, care costă vre-o 55 de lei. Toate aceste lucrări se pot comanda la oricare mare librărie din Bucureşti (Socec, Alcalay, Cartea Românească precum şi la Agence des librairies françaises); încercaţi şi la librăriile din Iaşi.

Ing. L. LOEWENTON
P. I. NEGREANU

„Aş vrea să ştiu"

I. M. ŞOIMESCU-Buzău

a) **Unde şi când au apărut primele ziare?**

Dacă înţelegem prin „ziare", primele buletine cuprinzând noutăţi şi informaţiuni destinate publicului, atunci găsim originea lor, încă în vremea Romanilor. Aceştia aflau noutăţile zilei din publicaţiile cunoscute sub numele de **„Acte diurna"**, un soiu de mici afişe lipite pe ziduri, la răspântii şi sub portice.

In timpul evului mediu, ştirile zilei erau colportate în reuniuni pe pieţele publice ale marilor oraşe, notate apoi în scris şi copiate de persoane, anume însărcinate cu această misiune, şi care le expediau la un număr de abonaţi.

Totuş, de o adevărată presă nu poate fi vorba înainte de invenţia tiparului, singurul mijloc care permitea ca noutăţile zilei să fie reproduse uşor în scris într'un număr mai mare de exemplare.

Primul ziar, în accepţiunea modernă a cuvântului, a fost **„La Gazette"**, inaugurată în 1631 de un medic francez Théophraste Renaudot.

Tricentenarul acestui eveniment de seamă a fost de altfel de curând sărbătorit. Gazeta lui Renaudot, apărea săptămânal în 4 pagini şi cuprindea un mare număr de ştiri scurte. Ea poate fi considerată ca tipul ziarului de informaţiuni.

b) **Cum s'a născut opera muzicală?**

Opera muzicală s'a născut în Florenţa, spre sfârşitul veacului al XVI-lea. In această epocă, mai mulţi poeţi şi artişti italieni, doritori de a creea o reacţiune împotriva abuzului exercitat în muzică prin contrapunctul vocal, concepură proectul de a reconstitui vechea şi majestuoasa declamaţie muzicală a Grecilor.

In acest scop, ei inaugurară ariile în solo însoţite de câteva instrumente, în opoziţie cu madrigalul foarte complicat, care se compunea în acea vreme pentru 5, 6, şi chiar 7, 8 voci. In modul acesta ei începură să transpună în muzică, sub o formă nouă, sonete şi „canzomi". In urmă, trecură la mici scene dramatice, monodrame şi în cele din urmă, realizară adevărate acţiuni scenice.

In aceste debuturi ale operei italiene, domina încă un recitativ monoton şi lipsea elementul modulaţiei. Ulterior, un armonist italian, rupse cu tradiţia muzicei ecleziastice, şi introduse inovaţiuni importante în compoziţia operelor. Prin întrebuinţarea liberă a disonanţelor şi descoperirea modulaţiei, s'a imprimat operei muzicale tonalitatea ei modernă.

F. VOICA-Craiova.

Care e valoarea operei lui Edgar Poë?

Scriitorul american Edgar Allan Poë (1809-1849) a avut cea mai sbuciumată viaţă, pe care şi-o poate închipui cineva. Amestec bizar de geniu şi nebunie, de aristocraţie şi vulgaritate, de lirism serafic şi patimi josnice. Poë reprezintă poetul contrastelor prin excelenţă. Intreaga personalitate complexă şi bizară se oglindeşte în opera sa.

Imaginaţia sa frenteică şi bolnăvicioasă, stăpânită de obsesiuni infernale, reuşeşte să găsească cele mai sugestive accente, pentru a trezi în sufletul cititorilor fiori de groază, emoţiuni de adevărată artă.

Alături de poeme de un lirism impresionant („Corbul"), avem „Povestirile lui extraordinare", minunat traduse în limba franceză de Charles Baudelaire (Colecţia „Nelson").

Unele din aceste povestiri reprezintă un gen superior al nuvelei criminale cu detectiv, caracterizate printr'o logică şi un spirit de analiză admirabile. („Dublul asasinat din Rue Morgue", „Cărăbuşul de aur); altele înfăţişează tablouri de groază, şi obsesii extrem de sugestive („Puţul şi pendula", „Inima trădătoare", „Prăbuşirea casei Usher", „Pisica neagră".

In limba română s'au tradus unele din nuvelele lui în „Biblioteca pentru toţi" şi editura Eminescu.

I. MIRCUŞ-Loco.

In ce constă dreptul de proprietate literară şi artistică?

Dreptul de proprietate literară şi artistică stabilit prin legea din 1793, completată în 1902 conferă autorilor de orice fel de scrieri, compozitorilor de muzică, desenatorilor, pictorilor, sculptorilor, arhitecţilor, privilegiul exclusiv de a reproduce după voe operele lor, şi a le exploata, sub raportul pecuniar.

Acest drept e valabil în tot timpul vieţii autorului. După moartea sa, începe o perioadă de 50 de ani, în care timp, — după prevederile unei legi speciale din 1866 — dreptul de autor substitue în favoarea moştenitorilor, donatorilor şi legatarilor săi şi în principiu (sub forma unui simplu drept de uzufruct) în folosul soţului în viaţă. După ce a expirat această perioadă de 50 de ani încetează orice drepturi de autor. Operele intră în domeniul public şi toată lumea are dreptul să le reproducă.

Pentru a apăra proprietatea literară şi artistică împotriva unor eventuale fraude, contrafaceri, etc, care ar putea fi săvârşite într'o ţară străină, s'a semnat la Paris, în 1883, o convenţie internaţională, prevăzând o obligaţie mutuală între Statele aderente pentru respectarea drepturilor de autor. Biroul acestei Uniuni a fost fixat la Berna.

Citiţi azi:

LECTURA No. 333

FLOAREA LITERATURILOR STRĂINE

THOMAS HARDY

INVIDIA

Lei 5. Scrierea complectă la chioşcari şi librari.

FEDRA

de J. RACINE

a apărut în excelenta Bibliotecă „Dimineaţa"

No. 135 Preţul lei 12

INDISCUTABIL PÂINEA **HERDAN** E CEA MAI BUNĂ

Cărţi şi Reviste

M. KOGĂLNICEANU: Opere
Ediţie comentată de N. CARTOJAN, profesor universitar

Din cauza lipsei de texte, învăţământul literaturii române în liceu a trecut ani de zile printr'o criză gravă. Pentru cele mai multe opere, elevul trebuia să se mulţumească cu lectura fragmentelor reproduse în manuale sau numai cu rezumatele sumare ale profesorului. E evident că, în această situaţie, profesorul avea o dificultate serioasă în predarea materiei, iar elevul nu rămânea decât cu noţiuni vagi despre cele mai de seamă opere. S'au tipărit uneori — e drept — scrierile

Mihail Kogălniceanu în epoca luptelor pentru unire
(Din volumul editat de d. N. Cartojan)

prevăzute în programele şcolare, dar acestea ori ajunsese de negăsit, ori erau atât de neglijent editate, încât nu se puteau recomanda elevilor. Ingrijoraţi de această lacună, oamenii şcoalei au sezisat casele de editură, iar acestea au început a se întrece în publicarea clasicilor români. Nu e aci locul să arătăm în ce măsură a contribuit fiecare la înlăturarea unor neajunsuri fundamentale. Menţionăm numai faptul că în această operă de editare, pe lângă iniţiative sterpe, s'au relevat străduinţe remarcabile, cărora şcoala le datorează recunoştinţă. Printre acestea din urmă, se cuvine să subliniăm activitatea d-lui N. Cartojan, profesor de istoria literaturii române la Facultatea de litere din Bucureşti.

Primind conducerea colecţiei de „Clasici români comentaţi", publicată de editura „Scrisul Românesc", d. N. Cartojan şi-a pus la contribuţie nu numai competenţa în domeniul literaturii noastre, ci şi o îndelungată experienţă didactică. Ca om al şcoalei, d-sa a putut să-şi dea bine seama de greutăţile pe care le întâmpină profesorii şi elevii în studiul literaturii româneşti; ca om de ştiinţă, d-sa cunoaşte respectul ce se cuvine operelor şi minuţiozitatea cu care ele trebue reproduse.

Nu putem ilustra mai bine planul de editare al d-lui N. Cartojan decât referindu-ne la o ediţie pregătită chiar de d-sa.

Ediţia operelor lui M. Kogălniceanu se adresează în primul rând elevilor de liceu. Ea are un caracter de antologie, concentrând într'un singur volum ceiace e esenţial şi mai caracteristic în scrierile lui Kogălniceanu.

Astfel, atitudinea lui faţă de problema literaturii româneşti e înfăţişată prin reproducerea programului „Daciei literare".

„Istoria noastră — scria el între altele — are destule fapte eroice, frumoasele noastre ţări sunt destul de mari, obiceiurile noastre sunt destul de pitoreşti şi de poetice, pentru ca să putem găsi şi la noi sujeturi de scris, fără să avem pentru aceasta trebuinţă să ne împrumutăm de la alte naţii".

Consecvent cu acest punct al programului său, Kogălniceanu a scris câteva schiţe din viaţa şi moravurile lumii noastre dela ţară şiş dela oraş. D. N. Cartojan a ales două dintre ele: „Scene pitoreşti din obiceiurile poporului. Nou chip de a face curte" şi „Fisiologia provincialului în Iaşi". In cea dintîi, Kogălniceanu încearcă să dea o icoană a logodnei şi nunţii ţărăneşti. Subliniind contrastul cu viaţa egoistă, materialistă şi imorală a oraşelor, el scoate în relief farmecul idilic, plin de nevinovăţie şi sănătate morală al obiceiurilor dela ţară şi mai ales dela munte. In cealaltă (din care reproducem în altă parte un fragment) Kogălniceanu zugrăveşte, cu mult spirit, tipul boierinaşului provincial.

Kogălniceanu oratorul, istoricul şi omul politic ni se înfăţişează prin reproducerea următoarelor discursuri:

1) „Cuvânt pentru deschiderea cursului de istorie naţională în Academia Mihăileană rostit în 24 Noemvrie 1843". Acest discurs a fost publicat pentru întâiaşi dată în revista „Propăşirea" din 24 Septembrie 1844, cu următoarea notă: „Acest curs s'au ţinut în semestrul de iarnă al anului trecut, în care am tratat istoria Românilor până la întemeierea Principatelor. Deosăbite împrejurări m'au silit să-l întrerup. Domnul ştie când ele nu vor mai fi, pentruca să pot urma o materie atât de importantă, mai ales în vremile de faţă". Din revistă, Kogălniceanu l-a extras în broşură aparte, iar în 1852 l-a pus în fruntea primului tom din „Letopiseţe".

2) Discurs la alegerea lui Cuza, în care Kogălniceanu, văzându-şi realizat visul unirii, urează Domnului să împlinească marile reforme care trebuiau să aşeze temeliile României moderne.

3) Discurs rostit la jubileul de 25 de ani al Academiei Române. Incepând prin a-şi evoca anii de muncă şi pregătire culturală în capitala Germaniei, Kogălniceanu se ocupă de trei momente mari din istoria ţării, trei reforme fundamentale, înfăptuite de generaţia sa şi la care el însuşi a avut o parte mare de contribuţie: desrobirea ţiganilor; ştergerea privilegiilor de clasă şi proclamarea egalităţii politice şi civile pentru toţi fiii României; emanciparea şi împroprietărirea ţăranilor.

4) Discurs rostit la tribuna Camerei, în ziua de 25 Mai 1862, pentru îmbunătăţirea soartei ţăranilor.

5) Discurs pentru apărarea cauzei româneşti la congresul din Berlin.

Din corespondenţă, d. N. Cartojan reproduce scrisoarea pe care Kogălniceanu a adresat-o Baronului de Jomini, arătându-i nedreptatea ce se înfăptueşte prin anexarea celor trei judeţe basarabene de către Ruşi. E o scrisoare plină de demnitate, de fineţe şi de tact.

Pe lângă o atât de bună alegere a textelor, d. N. Cartojan mai dă un larg studiu introductiv. Momentele cele mai importante din viaţa lui Kogălniceanu, atmosfera în care şi-a desfăşurat activitatea aceasta multiplă, — istorică, literară şi politică, — însemnătatea acestei activităţi, locul pe care-l deţine Kogălniceanu în evoluţia literaturii româneşti, toate acestea sunt înfăţişate într'o formă remarcabilă şi cu o excelentă metodă.

Dacă mai adăugăm că textele sunt reproduse după izvoare originale, că fiecare din ele e însoţit de o notă lămuritoare, că toate cuvintele străine sau ieşite din uz sunt explicate, că se tălmăcesc aluziile la fapte uitate şi că se dau numeroase reproduceri fotografice şi o listă bibliografică complectă, se înţelege uşor dece vom califica volumul d-lui N. Cartojan drept o desăvârşită ediţie şcolară.

J. BYCK

ALEXANDRU O. TEODOREANU: Mici satisfacţii
(„Cartea Românească", 1931)

Volumul „Hronicul măscăriciului Vălătuc", pe care l-a publicat acum câţiva ani, dăduse prilej lui Alexandru O. Teodoreanu să se afirme ca un iscusit mânuitor al stilului arhaic şi cronicăresc în care îmbrăca subiecte hazlii, luate din viaţa galantă a Moldovei din prima jumătate a secolului trecut.

Aceste întâmplări nostime, pline de „grivoiserie" şi suficient de bine pipărate, n'aveau prin ele însile nimic care să le plaseze exclusiv în trecut. Erau întâmplări care foarte bine ar fi putut să aibă loc şi astăzi. Arhaismul lor consista în stilul în care erau povestite, în detaliile pitoreşti cu care erau împănate şi în evocarea de multe ori, foarte fidelă şi întotdeauna sugestivă, a epocei în care pretindea autorul că s'au petrecut.

Nu erau simple pastişe. Probabil că Teodoreanu, la început, nu voia să dea decât, câteva imitaţii ingenioase după stilul arhaic. Dar talentul lui l'a îndemnat să părăsească genul amuzant dar limitat al pastişului şi să creeze o operă originală.

In „Mici satisfacţii" Teodoreanu redevine modern şi actual, pe faţă. Sunt în acest volum câteva bucăţi remarcabile, atât ca fond cât şi ca expresie. Aşa e „Moartea tragică a căţelului Seriosca", scrisă sobru, cu ironie disimulată, bine gradată şi dovedind un humor de cea mai bună calitate". Afară de această bucată, de „Manevre", amuzantă, de „Berzele din Boureni", cu câteva juste ironii la adresa sociologiei şi a sociologilor, celelalte bucăţi ale volumuui sunt schiţe scurte, mai mult articolaşe humoristice decât schiţe, făcând parte din genul „momentelor" lui Caragiale, şi de o calitate destul de inegală. Multe sunt ingenioase, altele sunt numai hazlii, fără prea multă consistenţă. Dau impresia că Teodoreanu îşi pulverizează talentul în lucruri mărunte, repezi şi efemere. Ar fi păcat.

O calitate esenţială a lui Teodoreanu, şi desigur nu cea mai puţin importantă: scrie frumos, limpede, cu meticuloasă îngrijire. Este o calitate care dela Caragiale a început să se piardă. Humoriştii noştri, de obicei, scriu neglijent. Işi închipue că e destul să aibă spirit şi să scrie cum ar vorbi. Este o concepţie greşită. Intre anecdota spusă şi cea scrisă e deosebire enormă. Dozarea efectului comic se execută, în vorbă şi în scris, după procedee diferite.

Alexandru Teodoreanu cunoaşte la perfecţie procedeele scrisului şi meşteşugul stilistic. Este încă o cauză pentru care „Micile satisfacţii" se citesc cu plăcere.

AL. A. PH.

G. R. TABOUIS: „Nabuchodonosor
(Ed. Payot, Paris)

Pentru prima oară, Nabucodonosor iese din legendă ca să fie prezentat în realitatea istorică.

Autorul, G. R. Tabouis, care a ştiut acum câţiva ani, în urma descoperirilor arheologice, să reînsufleţească pe Tutankamon şi epoca lui, reînviază acum pe Nabucodonosor şi vechea Babilonie.

Descifrarea celor douăzeci şi şapte inscripţii ale lui Nabucodonosor, precum şi a numeroaselor tablete cuneiforme neo-babiloniene, studiul comparat al Bibliei şi a istoricului babilonian Bérose cu istoricii greci şi latini, au permis prezentarea — cu un adevărat caracter de credibilitate mişcătoare, — unui tablou a acelei minunate epopei care asigură pentru 75 ani supremaţia imperiului babilonian asupra lumii antice.

Psihologia pasionată, dureroasă a lui Nabucodonosor, acest extraordinar geniu al megalomaniei, care concepu, cel dintâiu, un imperialism economic, bazat nu numai pe forţa armatelor lui ci şi pe gustul şi pornirea spre afaceri a poporului său, uimeşte şi seduce prin modernismul care, ciudat contrast, se ridica deasupra vechiului idealism ebraic.

Din cartea aceasta pasionantă ca un roman, atrăgătoare ca orice realitate istorică scoasă la lumină, se degajează primele concepţiuni realiste ale lumii de azi. Istoricii vor reţine primul conflict dintre politică şi economie naţională, financiarii vor găsi bazele creditului divinizat şi prima Bursă din lume, oamenii politici se vor pasiona pentru primele încercări ale unui internaţionalism socialist, iar filosofii vor putea arăta odată mai mult nestabilitatea imperiilor. Toţi vor fi adunaţi cu încântare pe ţărmurile Eufratului, la jocul etern al gloriei, al amorului, al morţii. D-l Gabriel Hanotaux a scris, pentru această biografie a lui Nabucodonosor, o prefaţă remarcabilă.

G. B.

Istoria războiului în documente ruseşti

In curând va apărea la Berlin primul volum (dintr'o serie de 12) al corespondenţei dipomatice ruseşti din ajunul şi din timpul războiului mondial. Volumele apar sub îngrijirea prof. Otto Hoetsch, care a obţinut dela guvernul sovietic încuviinţarea de a le publica în traducere germană înainte de publicarea lor în original.

Primul volum cuprinde epoca dela 14 Ianuarie până la 13 Martie 1914.

Ambasadorul Rusiei la Constantinopol, Gyrs, raportând lui Sazonov despre numirea generalului german Liman von Sanders ca şef al misiunii militare din Turcia, i-a scris: „Atmosfera este atât de încărcată, încât trebue să fim pregătiţi pentru orice eventualitate".

Rusia nu s'a îndoit un moment că va avea sprijinul Franţei în cazul unui conflict; în priviţa aceasta este instructivă corespondenţa dintre Sasonov şi Izvolski. Există însă mare îndoială cu privire la atitudinea Angliei. Din referatele consilierului rus din Londra, Etter, reese că englezii sunt convinşi că Rusia va reuşi să se înţeleagă cu Germania pe cale paşnică: „Nici Grey nici Asquit nu vor să încurce Anglia într'un conflict".

In schimb, ambasadorul rus din Londra, contele Bekendorff, punea mari speranţe pe Anglia. Considerând că războiul este de neînlăturat, a scris la Petersburg (28 Ianuarie 1914) că e convins de soliditatea Antantei.

Documentele vor aduce probabil şi multe date interesante cu privire la România. — D.

Curier literar

„Est-il sage? Est-il fous?" de Leon Bopp. Eroul romanului este un savant. Un savant caută înainte de toate adevărul. De aceea autorul se întreabă dacă eroul său e înţelept sau nebun?

O problemă, despre care nu se poate spune că-i nouă. Dimpotrivă. A pus-o Ibsen de mult. In *„Raţa sălbatecă"*, slujitorul adevărului se pomeneşte că-i „al treisprezecelea la masă"; — un om fatal care aduce nenorocire.

— E necesar să spunem adevărul? Oscar Wilde a răspuns că nu; minciuna e poezia vieţii. Cu adevărul nu se poate trăi.

— Dar cu minciuna se poate trăi?

O întrebare la care cei mai mulţi se feresc să răspundă.

Leon Bopp atacă cu îndrăsneală această chestiune delicată: misterul rămâne însă şi la el nerezolvat.

Adevărul, după care aleargă eroul său, un erudit psiholog, se dovedeşte a fi un miraj ce-i scapă mereu printre degete. Femeia pe care o iubeşte şi care devine obiectul său de observaţie nu-i deschide taina ei psihologică:

„A minţi — iată plăcerea şi consolarea vieţii mele. Mint, pentrucă minciuna este un vis, o artă mai liberă decât adevărul d-tale triat şi îngust, care nu ne spune nimic despre viaţă şi despre moarte şi nici despre existenţa lui Dumnezeu".

Psihologul rămâne singur, părăsit. Dar continuă să caute adevărul, fiindcă nu vrea să fie o „victimă inconştientă". Intregul univers nu are altă disculpare decât conştiinţa. Intre intelect şi simţuri e un conflict înverşunat. Savantul nu-i în stare să deslege enigma sufletească a femeii pe care o iubeşte, dar cu care n'ar putea trăi fără s'o cunoască.

Autorul se fereşte să scoată masca eroinei în faţa cetitorilor. El descrie, cu artă fină, cum fiecare mişcare a ei e interpretată de diferiţi oameni în diferite feluri. Figura ei devine astfel şi mai interesantă. Inchidem cartea fără să ştim dacă această enigmă omenească a minţit într'adevăr, după cum îi s'a părut pshihologului, sau avem deaface cu o femee iubitoare, jicnită în sentimentele ei de către bărbatul care n'o înţelege şi o bănueşte.

* * *

„Im Dschungel der Fasanen" de William Beebe. O carte care merită să fie cetită şi un scriitor cu care trebue să facem cunoştinţă. William Beebe este un mare naturalist american şi un scriitor excelent.

Pentru calităţile sale literare, Beebe ocupă de mult un loc de frunte nu numai în America, dar şi n Anglia şi Germania. Ultima sa lucrare, apărută înt'o traducere germană care nu lasă nimic de dorit, resfrânge minunatele însuşiri ale acestui scriitor de rasă.

Mediul, oamenii şi animalele descrise de Beebe, care dispune de o paletă bogată şi de un spirit de observaţie cultivat în şcoala marilor naturalişti anglo-saxoni, ne cuceresc dela prima pagină prin senzaţional şi exotic.

Tot atât de interesantă apare, în această ambianţă, puternica personalitate a autorului însuşi şi viaţa lui din junglă. — *D.*

Sacher Masoch şi Masochismul

Sunt în istoria literelor figuri care, după ce au cunoscut o perioadă fie de glorie sau de decădere, par a fi îngropate în uitarea veşnică, cu toate că vor fi contribuit, larg, la desvoltarea literaturii în genere. Din numărul acestora face parte Léopold de Sacher Masoch, un nobil galiţian din secolul trecut. Romanele lui ne transportă în Galiţia de odinioară, provincie austriacă, ale cărei mari domenii aparţineau bogaţilor seniori polonezi. Populaţia, alcătuită din ţărani săraci, din mici fermieri sau din muncitori aduşi în stare de neagră sclavie, era în mare parte rusească. Numeroase colonii evreieşti duceau în acest mediu o viaţă originală, totdeauna nesigură.

Numele lui Sacher Masoch, erotic vorbind, are — ne spune un articol din revista „l'en dehors" — o foarte urâtă reputaţie. In urma romanelor sale a rămas termenul „masochism", ca un fel de pendant la un alt cuvânt celebru „sadism". Pe când marchizul de Sade, în viaţa şi scrierile lui, se dedă plăcerii provocată de cruzime, Masoch a descris înclinarea de a se lăsa bătut şi de a afla în aceasta plăcerea cea mare. Sadismul implică deci o reîntoarcere la starea de animal sălbatic, a cărui plăcere constă în martirizarea şi torturarea altuia. Masocihsmul caută plăcerea morbidă în a fi bătut de o fiinţă de sex contrar. Istoria religioasă cunoaşte foarte mule exemple de masochism. Numeroasele secte de flagelanţi obişnuiau să se tortureze astfel în cursul crizelor isterice. Călugăriţele Maria Magdalena de Pazzi şi Elisabeth de Genton sunt celebre în această privinţă, ca şi domenicanul Ranien (sec. 13) şi preotul Lacondaire (sec. 18). Deviza lor obişnuită era: în dolore voluptas: voluptatea în durere!

Este însă greu, după operele sale, să se poată stabili până la ce punct a încarnat Sacher Masoch această anomalie. Ne dă totuşi o indicaţie. Masoch considera amorul ca o forţă care robeşte pe om şi-l face nenorocit. Această aberaţiune îl îngrozia uneori atât de mult, încât îl făcea să privească viaţa cu un pesimism imens. Există un mic roman al lui Sacher Masoch, intitulat: „Cain"; povestea este cam de necrezut, dar pare un fel de program. Nişte vânători au rănit un animal şi un pustnic care dă de animalul suferind îi blestemă. Nu numeşte pe om altfel decât Cain. Omul este o fiinţă rea şi înşelătoare. Ucide la vânătoare ca şi la război. Pe aproapele său îl aduce în sclavie. Il exploatează şi abuzează de el. Nu procreează copii decât pentru a multiplifica plângerile rasei sale şi de a-i continua mizeria. Această revoltă contra vieţii osândeşte războiul, statul, proprietatea, căsătoria.

Dar acest fel revoluţionar de a privi lucrurile nu produce aspiraţia spre o revoluţie socială. Nu este de cât consecinţa unei melancolii adânci, care duce la neiubirea vieţii. Viaţa însăşi e bolnavă ca şi tot ceeace produce ea. Pacea e posibilă numai anihilând orice voinţă, orce dorinţă, orice pasiune. Odihna, liniştea, nu se pot obţine decât numai rupându-se toate lanţurile care leagă pe om de lume.

Această doctrină budistă este în acelaş timp atee şi nihilistă, căci dacă lumea merită condamnarea, ea n'a putut fi creiată de o divinitate. Să fi suferit Masoch influenţa lui Schopenhauer? Nu s'ar putea contesta, mai ales că el citează de multe ori pe marele şi meloncolicul pesimist. Dar e plin de revoltă; singuraticul din „Cain" al său nu vede altă ieşire decât nimicirea vieţii. Masoch avea uneori concepţiuni foarte sănătoase privitoare la transformările ce trebuesc aduse condiţiunilor vieţii şi manifesta o foarte mare simpatie pentru muncitori şi ţărani. Melancolia lui era deci tot atât de revoltată.

Schopenhauer avea într'adevăr această concepţie a amorului, care aduce cu sine pesimismul. Aprecia mai ales la Heine faptul că încercase profund... durerea de a iubi. După Schopenhauer omul este mânat de pasiunile lui naturale; ele îl fac să întrevadă fericirea şi dacă unele bucurii ce ele procură însamnă prea puţin faţă de grămada cea mare a durerilor, existenţa nu este de cât o suferinţă. Masoch a desvoltat foarte original această idee în romanul său „Reangajatul".

Este o povestire simplă care se petrece în Galiţia. Marii proprietari polonezi complotează contra Austriei şi vor să provoace o răscoală cu scopul de a instaura un stat polonez independent. Dar ţăranii, cei mai mulţi ruşi, care n'au nici un interes să ajute să crească puterea nobililor polonezi, nu aderă la mişcare. In zadar le promit polonezii că vor putea avea pământ şi că vor trăi ca fraţii, că vor avea egalitate şi libertate. Au fost nenorociţii aceştia prea adeseaori înşelaţi. Ei ştiu prea bine că dacă Austriecii îi protejează, aceasta o fac ca să se servească de ei contra Polonezilor şi dacă într'acest chip statul austriac îi protejează, apoi desigur că interesul e de partea lor, a proteguitorilor, iar ei sunt deocamdată favorizaţi. Orice ar fi, ei rămân credincioşi Austriei. Ei formează un fel de gardă civică-ţărănească, cu dreptul de a cere oricărui polonez biletul de liberă trecere şi chiar de a-i aresta la nevoe. Romanul se începe cu descrierea unui asemenea grup de gardă, în jurul unui foc, într'un bivuac pe unul din drumurile principale ale provinciei. Aici îşi povesteşte reangajatul viaţa.

Era fiu de ţăran sărac şi-i plăcea o fată din sat. Deşi consimţise să se logodească cu el, om sărac, ei îi plăcea luxul şi bogăţia. Făcu pe cocheta pe lângă stăpânul ţinutului, deveni amanta şi apoi soţia lui. Şi iată-l pe el, logodnicul înşelat, reangajat în armată, ca să lupte şi să uite...

Povestirea este tristă şi simplă. Valoarea ei stă în vorbirea care se desfăşoară în jurul focului, în bivuac, târziu în noapte, conversaţie care constitue pentru Sacher Masoch mijlocul prin care să-şi exprime ideile: o concepţiune sceptică a vieţii, care nu aşteaptă dela existenţă prea mare lucru. Reangajatul a trebuit să renunţe la amor şi la orice fericire ce i-ar fi surâs. Femeia care l-a părăsit şi l'a înşelat şi-a păstrat însă influenţa asupra lui şi l'a forţat să ducă o viaţă incoloră şi obscură.

G. B.

A apărut

Intoarcerea de pe front

Noul roman al celebrului scriitor Erich Maria Remarque

După anii de sbucium şi de groază ai războiului, descrişi în romanul „Nimic nou pe frontul de vest", Remarque înfăţişează în *„Intoarcerea de pe front"* epoca de frământări care a urmat marelui măcel.

„Intoarcerea de pe front" e tragedia unei întregi generaţii, care — desprinsă ani de zile din cursul normal al vieţii — încearcă să-şi refacă existenţa sdrobită.

Dificultatea readaptării, decepţia pe care o încearcă cei demobilizaţi, deosebirea dintre imaginea ce-şi făurise în clipele de desnădejde petrecute în tranşee şi realitatea meschină din dosul frontului, peripeţiile dramatice ale revoluţiei germane din 1918, corupţia moravurilor, desfrâul şi imoralitatea îmbogăţiţilor de război, mizeria morală şi fizică a unei populaţii sacrificate, — toate acestea alcătuesc tabloul cel mai desăvârşit al epocii de după războiu, zugrăvită de Remarque cu acea putere de evocare şi de viaţă care l-a făcut celebru în lumea întreagă.

„Intoarcerea de pe front" a apărut în limba română (traducerea d-lor J. Byck şi Al. A. Philippide). Un volum de 320 pagini lei 120. La toţi librarii şi depozitarii de ziare.

INSEMNĂRI

Teatrul şi „Gândirea"

Am prins „Gândirea" încă cu o contradicţie.

Un colaborator al acestei reviste (care s'a supărat pe noi... fiindcă nu ştim cine-i) vede pricina decadenţei teatrului francez — în... democraţie!?...

Acelaş colaborator, — om cu concepţii de extrema dreaptă, fasciste chiar, — vorbeşte şi de decadenţa teatrului italian. Ar fi fost logic ca acest teatru — scăpând de democraţie şi desvoltându-se sub dictatura albă — să fie în plin progres.

Probabil că dictatura lui Mussolini nu-i destul de drastică pentru a fi stârpit toate influenţele secrete şi îndepărtate ale democraţiei, care — chiar sub regim excepţional — infectează încă teatrul italian.

Dar — bun e Dumnezeu! — fascismul va reuşi, după decenii, să ridice literatura scoborâtă atât de jos de regimul democratic...

Premiile Hamangiu

In anul acesta urma să se decearnă marele premiu instituit de d. C. Hamangiu, ministru al Justiţiei. In primii trei ani, premiul are o destinaţie specială: se va acorda celor mai bune traduceri din Eminescu în limbile franceză, germană şi engleză. Apoi premiul se va întinde mai larg, şi asupra altor lucrări.

C. Hamangiu

In comisiunea pentru decernarea premiului pentru traducerea franceză a lui Eminescu fac parte, — în afară de membrii desemnaţi prin actul de înfiinţare a premiului, — şi d-nele Elena Văcărescu şi Contesa de Noailles.

Cum până la termenul fixat nu s'a prezentat un număr apreciabil de traduceri, comisiunea a prelungit termenul depunerii manuscriselor până la 31 Decembrie 1931.

Sperăm că fericita idee a d-lui Hamangiu de a-l face pe Eminescu să treacă hotarele noastre — se va realiza în curând.

In momente când nu se mai citeşte poezie la noi în ţară, întoarcerea gândului spre poezia lui Eminescu este emoţionantă — mai ales când acest gând porneşte dela un jurist, încadrat de paragrafe rigide, de note şi trimiteri.

Poate acest gest, înseamnă o reacţiune sufletească contra prozei stricte... ori — cine ştie? — poate-i o complectare a unui suflet cu mai multe aspecte. — *M. Sevastos.*

Moartea lui Felix Hollaender

O gripă l-a doborît pe Felix Hollaender la vârsta de 63 de ani. Cunoscutul scriitor german a jucat un rol predominant ca director de teatru, ca romancier şi, în ultimul timp, ca recenzent teatral.

A intrat încă din tinereţă în domeniul artelor cu un roman, „Jesus und Judas", care a atras asupra lui atenţia bine-voitoare a criticei şi a publicului cetitor. Ca director de teatru, Hollaender a repurtat pe vremuri succese considerabile. Cu romanele lui, care au apărut în foiletoanele marelor cotidiane berlineze, a dovedit mai multă iscusinţă decât talent. Adevărata lui menire a fost critica teatrală; pe acest teren, talentul lui viguros şi cunoştinţele sale profunde s'au manifestat în mod strălucit.

Comemorarea lui Washington

In 1932 se împlinesc 200 de ani dela naşterea lui Georg Washington. Americanii au început de pe acum să-i pregătească o comemorare grandioasă. S'a instituit o comisiune pentru elaborarea programului naţional. In fruntea comisiunei e prezidentul Statelor-Unite. Toate statele şi teritoriile Republicei U. S. A. vor participa la această sărbătoare. Vor participa deasemenea toţi cetăţenii americani din străinătate, care vor înfiinţa, în acest scop, comitete speciale pentru comemorarea lui Georg Washington, în Februarie 1932.

Casa din Wakefield, în care s'a născut Washington, va fi restaurată şi proclamată monument naţional. Dela casa lui Washington din Mount Vernon şi până în Capitala Statelor-Unite, se va construi un Bulevard-Mount-Vernon, dealungul râului Potomac; terenurile de pe malurile râului Potomac vor fi transformate în parc naţional. Pe lângă diferite construcţii şi monumente ce se vor creia în amintirea marelui om de stat american, se va tipări un atlas al călătoriilor întreprinse de Georg Washington.

Comitetul de organizare al festivităţilor mai pregăteşte şi o acţiune mare pentru combaterea analfabetismului; inaugurarea unei mişcări pentru ocrotirea grădinilor şi pomilor; expoziţii de artă, cinema şi radio. Comemorarea va avea caracterul unei sărbători culturale naţionale. Festivităţile încep la 20 Februarie 1932 şi se termină la 24 Noemvrie. — *D.*

Familia a devenit inutilă ?

După o existenţă de mii de ani ca un fapt social bine stabilit, familia a devenit deodată o problemă.

Cauza principală este transformarea ce a suferit în noi ideea de univers. Iată ce s'a întâmplat! Fiecare s'a descoperit pe sine, a devenit mai conştient, mai individual decât predecesorul său. In acelaş timp difuziunea doctrinelor umanitare ne-a făcut mai sensibili în faţa drepturilor aproapelui.

Ca indivizi conştienţi nu mai suntem înclinaţi să acordăm încredere deplină axiomelor tradiţionale. Tatăl e conştient de drepturile, pe care le are copilul, şi de aici teama de a se arăta în faţa lui ca un tiran, teama de a nu înăbuşi în copilul său ce e mai bun. De aici tendinţa educaţiei moderne de a da posibilitate individului să-şi găsească expresiunea cea mai complectă a eului.

Părinţii de asemenea au drepturile lor. Ei vor să-şi trăiască viaţa. Scopul existenţei lor să fie şi altul în afara faptului că sunt părinţi! Intr'un cuvânt ei văd greutatea unei familii şi toate responsabilităţile familiare procurate de o familie şi încă numeroasă. Apare deci a doua cauză a crizei familiare. Familia s'a micşorat ca număr. Progresele individualităţii şi conştiinţei de sine, au făcut intolerabilă viaţa de familie, traiul comun a două sau trei generaţii. Singurii oameni, care-şi mai permit astăzi luxul de a avea o familie numeroasă, sunt cei săraci cu duhul. Din punctul de vedere al copilului, o familie redusă nu-i aduce mari servicii. O familie numeroasă este universul în miniatură.

In sânul familiei sale, copilul găseşte toate elementele necesare unei desvoltări armonioase şi de care simte nevoia. Iată deci importanţa pe care o acordă viaţa modernă educatorului profesional. Aceasta creează o familie artificială, în sânul căreia copiii pot să se simtă moralmente satisfăcuţi.

Rusia netă şi expeditivă, a adoptat sistemul educatorului profesional plătit de Stat. Occidentul e pe cale de a o urma, nu atât din dorinţa de a imita Sovietele, ci prin faptul că însăşi circumstanţele, silesc toate ţările să ia măsuri contra individualismului exagerat.

Standardizarea individului va deveni o necesitate politică.

Procesul standardizării va începe imediat după naşterea copilului.

Familia, ca instituţie, e foarte slabă în faţa acestor ameninţări. Totuşi plăcerile procurate de ea sunt încă vii în mintea tuturor. Ea se menţine. Cine ştie însă dacă generaţia treia de după noi o va mai cunoaşte.

Satie şi Debussy

René Peter, care a fost prieten intim cu Debussy, e pe punctul de a publica o carte de amintiri despre ilustrul său prieten.

Iată câteva pagini dintre cele mai interesante ale volumului menit să fixeze un moment important din istoria muzicală a ultimilor patru ani.

Satie era un om foarte original, care trăia modest la Arcil din 40 de franci pe care-i primia lunar dela mama sa. Dumineca, masa lui se compunea dintr'o supă şi câtiva cartofi, agonisi câţi putuse în cursul săptămânii. Ca îmbrăcăminte, singurul costum era şi pe el şi 'n dulap, iar gulerul înalt reuşea perfect să ascundă lipsa cămăşii. Ca distracţie venea de trei ori pe săptămână să-şi bea cafeaua la prietenul său Debussy; aici fuma tutunul lui Claude şi discutau împreună muzică.

Satie era şi compozitor, bineînţeles în felul lui. El avea cunoştinţe suficiente în arta muzicii ca să noteze ce-i venea în minte, dar atâta tot. Pentru a întregii inspiraţiile sale, pentru a e armoniza şi a le scrie, trebuia să recurgă la ştiinţa mai puţin bizare dar în acelaş timp mai puţin problematică a lui Debussy.

Claude Debussy făcea complectările acestea cu multă grijă. După amieze întregi se muncea să descifreze schiţele, în care compozitorul, ca un protest contra rutinelor învechite, avea obiceiul să suprime împărţirea în măsuri a textului muzical.

Măsura, zicea el, este a abstracţie, o rezultantă de altfel esenţial analitică a tonului principal din ideea din care trebuie să se desprindă în chip natural, fără să fie nevoie de acele limite aproape ofensatoare.

In conformitate cu teoriile sale, a scris o operă de mare importanţă numită „Les Gymnopédies". Lucrarea n'a fost primită cu aceiaşi seriozitate pe care o pusese compozitorul atunci când o scrisese.

Criticii au recunoscut calităţile indiscutabile ale unei orchestraţii bogate şi armonioase.

Congresul internaţional al teatrelor

Dela 25 la 27 Iuine are loc la Paris al 5-lea Congres internaţional al teatrelor, organizat de către *„Union Française de la Société Universelle du Théâtre"*.

Se vor ceti referate cu privire la situaţia treatrelor din Franţa, Anglia, Italia, Elveţia, Belgia, Germania, Austria şi Spania. Congresul se va ocupa deasemenea cu problema filmului sonor şi cu chestiuni de cenzură.

Se va discuta şi chestiunea turneelor teatrale în diferite ţări.

Congresul va înfiinţa un comitet internaţional care să reprezinte Uniunea Internaţională a teatrelor în ţările care nu posedă o secţiune locală a Uniunei. — *D.*

Destăinuiri privitoare la moartea lui Wilson

In America stârneşte mare senzaţie o carte de curând apărută sub titlul „Cabinetul Negru al Americei", al cărei autor — maiorul Herbert O. Yardley, fost în războiul mondial şef al cifrului secret la Washington — destăinueşte un complot ce s'ar fi urzit contra lui Wilson, după încheierea armistiţiului, în timpul conferinţei dela Versailles. Biroul cifrului descifra şi traducea în limba engleză nu numai ştirile secrete americane, ci şi pe acelea ale celorlalte mari puteri. „Cititorul va înţelege emoţia mea, scrie autorul, când am descifrat telegrama în care se punea la cale asasinarea lui Wilson, fie prin otrăvire, fie prin infectarea cu microbul unei boli mortale. Am predat telegrama şefului biroului de informaţii, care s'a adresat forului competinte, rugându-l să-l previe imediat pe Wilson. Nu sunt în măsură să aduc dovezi palpabile în spijinul aceste comunicări, dar există doi factori care confirmă perfect destăinuirea mea: întâi că simptomele incipiente ale bolii care l-a răpus pe Wilson mai târziu, au apărut încă din timpul şederii lui la Paris; şi al doilea că Wilson a murit în adevăr de o moarte lentă".

Cum s'a construit prima linie ferată

La 9 Iunie s'au împlinit 150 de ani dela naşterea lui George Stephenson, constructorul primului drum de fier. Tatăl său îşi câştiga din greu pâinea, ca lucrător minier. Pe vremea aceia, minierii din Anglia trăiau în mizerie, ducând o viaţă nomadă. Copii nu puteau fi trimişi la învăţătură, căci ajutau la întreţinerea familiei. Micul Stephenson se născuse ambiţios; voia să ajungă... ajutor de maşinist. Invăţă carte cu pastorul şi apoi fiind însărcinat cu supravegherea singurei maşini cu aburi din mină — reuşi s'o perfecţioneze; mai târziu inventă o lampă de siguranţă foarte ingenioasă, pentru care i se acordă titlul de inginer şi i se mări salariul. Işi putu trimite atunci băiatul la studii, la Edinburg. Folosindu-se de materialul de studii al acestuia, Stephenson studie construcţia maşinilor şi locomotivelor.

După inventarea maşinei cu aburi de către James Watt, se construiseră nişte locomotive fără şine; Stephenson îşi dădu seama că defectul principal al acestor locomotive consta în lipsa şinelor. După ce construi câteva modele de locomotive din ce în ce mai perfecţionate, imagină în 1820 nişte şine de fier şi întocmi planul unei linii ferate între Liverpool şi Manchester, — plan care stârni împotrivirea dârză a cetăţenilor ameninţaţi în interesele lor. Toţi căruţaşii, armatorii de vase şi proprietarii de canale combătură proectul lui Stephenson, care căzu în adevăr în 1825. Fiind bun psiholog, Stephenson cointeresă pe principalii adversari ai proectului, manevră graţie căreia proectul fu adoptat în 1826; în 1830 s'a inaugurat apoi între Liverpool şi Manchester prima linie ferată din lume.

Cu ocazia împlinirii a 150 de ani dela naşterea genialului englez, lumea technică l-a comemorat cu deosebită solemnitate, căci ceiace a creat Gutenberg pentru creer, a făcut Stephenson pentru trupul omului.

Puterea de muncă a octogenarului Edison

Un ziarist din Londra publică despre felul de viaţă al lui Edison diferite date interesante, culese chiar dela fiul genialului inventator. Edison crede că 99% din toate invenţiile mari se datoresc sârguinţei şi perseverenţei, şi numai 1% unei inspiraţiuni cu adevărat geniale.

Până nu de mult, Edison îşi oprea ceasul când întreprindea vre-o lucrare mai mare. Lucrând totdeauna la lumină artificială, nu observa nici lăsarea întunericului, nici revărsatul zorilor. In timpul lucrului nu se ducea să mănânce; muşca numai dintr'un pesmet sau dintr'o bucată de ciocolată; după 24 de ore de muncă, îşi părăsea laboratorul, se suia în automobil şi începea o cursă turbată dealungul coastei californiene.

Astăzi, la vârsta de 84 de ani, îşi permite mai rar astfel de extravaganţe şi lucrează numai... 8—10 ore pe zi. Nu se limitează niciodată la o singură temă. Urmăreşte simultan 5—6 idei; în chipul acesta obosind mai greu şi păstrându-şi neistovită agerimea mintală. Actualmente caută o sursă nouă pentru extragerea cauciucului. I-au trebuit îndelungi experienţe chimice; a examinat mii de plante până a găsit într'un fel de iarbă substanţa necesară. In curând va revoluţiona fabricaţia cauciucului. In acelaş timp, construeşte un difuzor cu membrană extrem de sensibilă, care redă mai natural sunetele. A terminat şi o baterie nouă de automobil, care se va utiliza deocamdată la maşinile Ford.

Edison urmăreşte şi progresele realizate de alţi inventatori, în special în technica televiziunii, fiind convins că în scurtă vreme, aparatul de televiziune va fi la îndemâna tuturor. Regretă însă că fiind surd, nu poate gusta arta nouă a filmului vorbitor, pe care se sileşte să-l înţeleagă din acţiune... Crede că este o greşală că se turnează filme de dialog şi filme costisitoare cu montare fastuoasă şi ar fi preferabil să se perfecţioneze microfonul ca să poată fi utilizat în mijlocul naturii însăşi. Odinioară, fervent vizitator al filmelor mute (îl adoră pe Chaplin), a trebuit să renunţe acum, din cauza surzeniei, la cinematograf şi se mulţumeşte să citească. Cunoaşte literatura tehnică în toate domeniile şi ori cât de complicată ar fi lucrarea pe care o citeşte, îi pătrunde perfect sensul după o singură lectură; totuşi spune că... „studiază"...

Mărunte

— A apărut No. 2 al revistei politice „Incotro?", publicaţie săptămânală redactată de d-nii Victor Rodan, Tudor Şoimaru şi L. G. Legrel.

Revista — scrisă vioi şi cu material la zi — se citeşte cu interes şi plăcere.

A APARUT No. 2 din

„TEHNICA FOTOGRAFICA"

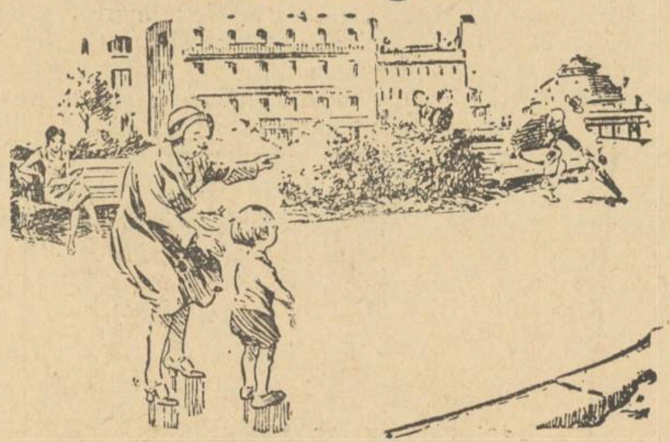
revista pentru desvoltarea artei fotografice

Cuprinde un bogat conţinut în materie de specialitate, care va fi de real folos amatorilor şi profesioniştilor fotografi.

Revista se găseşte la principalele librării şi chioşcuri.

Informaţiuni: redacţia „TEHNICA FOTOGRAFICA", Bucureşti, B-dul Academiei No. 2 (Foto Luvru).

Loc sigur

MAMA. — Bob, să ştii că domnul acela s'a aşezat pe banca unde ţi-ai lăsat camelele. Du-te repede şi i le cere până nu pleacă cu ele.

Amnezie

— Când judecătorul m'a întrebat ce vârstă am, nu mi-am putut aduce aminte exact dacă am douăzeci şi patru sau douăzeci şi cinci de ani.

— Şi ce ai răspuns?

— Că am optsprezece ani.

Singurul defect

— Soacră-mea?... e delicioasă, inteligentă, discretă, blândă, modestă... Un singur defect are...

— Care?

— Pe fiică-sa.

Pentru plajă

— Plec pe Coasta de Azur şi aş vrea un costum de bae ceva mai ieftin.

— Asta nu e scump, doamnă, numai că are să se decoloreze puţin în apa de mare...

— O, n'are nici-o importanţă! Am să fac numai băi de soare!

TIP. „ADEVERUL" S. A., STR. CONST. MILLE (SARINDAR) No. 7—11